

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

БАБІЙ ГРИГОРІЙ ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 332.135 [330.322 + 330.341.1] (477) (438)

ДИСЕРТАЦІЯ
**МЕХАНІЗМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНСЬКО-
ПОЛЬСЬКОМУ ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

08 – економічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
(доктора філософії)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Г.Я. Бабій

Науковий керівник: Борщевський Віктор Валентинович, д.е.н., доцент

Львів – 2018

АНОТАЦІЯ

Бабій Г.Я. Механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка (08 – економічні науки). – ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», Львів, 2018.

Робота присвячена дослідженню механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні та розробці пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності їх функціонування, передусім у прикордонних із Польщею регіонах України.

Спираючись на теоретико-методологічні напрацювання представників неокласичної та інституційної наукових шкіл, а також на принципи і концептуальні засади регіональної економіки, здійснено систематизацію основних механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, що є вагомим елементом наукової новизни дисертації. Зокрема, доведено, що найбільш вагомий вплив на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні мають організаційно-економічний, фінансовий, ринковий, інформаційний і соціальний механізми, що стало підставою для розробки засобів їх удосконалення з урахуванням специфіки функціонування кожного із них в межах українсько-польського транскордонного регіону.

Використання економічно-математичного моделювання дозволило виявити, що в українсько-польському транскордонному регіоні спостерігається наявність тісного кореляційного зв'язку між обсягом валового регіонального продукту, розрахованим на одну особу, та внутрішніми витратами на дослідження і розробки в розрахунку на одну особу. У польських воєводствах, що межують з Україною також спостерігається значна кореляція між рівнем грошових доходів населення, обсягом інвестицій в основний капітал і внутрішніми витратами на дослідження і розробки.

Водночас, аналіз ефективності витрат промислових підприємств на інноваційну діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні засвідчив відсутність спільних тенденцій з українського та польського боків кордону, а також у межах окремих областей України та воєводств Польщі. Так, у польській частині спільного транскордонного регіону спостерігається тенденція до підвищення ефективності витрат промислових підприємств на інноваційну діяльність, а з українського боку кордону має місце постійна зміна досліджуваних показників, що засвідчує недостатню ефективність інвестиційно-інноваційної політики на регіональному рівні.

Проведення інституційного аналізу дозволило встановити, що найбільш відчутний позитивний вплив на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону мають формальні інститути та інституції в особі єврорегіонів «Буг» і «Карпатський», а також численних громадських організацій, наукових установ і навчально-освітніх закладів, задіяних у сфері реалізації транскордонних проектів. Натомість домінуючі неформальні інститути сприяють укоріненню низки деструктивних явищ, знижуючи тим самим ефективність функціонування всіх без винятку механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, передусім через поширення опортуністичної поведінки.

Практична цінність роботи визначається авторськими пропозиціями щодо пріоритетних засобів вирішення існуючих проблем та активізації інвестиційно-інноваційних процесів у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі, зокрема шляхом впровадження принципів і механізмів «розумного зростання», формування транскордонних зон відновлюваної енергетики та енерго-ефективної економіки, впровадження сучасної системи комерціалізації інновацій і налагодження сучасних форм транскордонної взаємодії між науковими установами, вищими навчальними закладами та дослідницькими центрами, розташованими по різні боки українсько-польського кордону.

Ключові слова: транскордонний регіон, економічні механізми, інвестиційно-інноваційні процеси, українсько-польське транскордонне співробітництво.

SUMMARY

Babiy H.Ya. Mechanisms of investment-innovative processes activation in Ukrainian-Polish cross-border region. – Qualifying scientific work as a manuscript.

The thesis for obtainment of scientific degree of the PhD in economics (philosophy doctor) by the specialty 08.00.05 – development of productive forces and regional economy (08 – economic sciences). – SI «Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine», Lviv, 2018.

The work is dedicated to research of mechanisms to activate investment-innovative processes in Ukrainian-Polish cross-border region and to development of recommendations directed at improvement of their functioning efficiency, primarily in the regions of Ukraine that border Poland.

Systematization of major mechanisms to activate investment-innovative processes in a cross-border region is carried out on the basis of theoretical and methodological developments of the representatives of neoclassic and institutional scientific schools as well as the principles and conceptual foundations of regional economy. In particular, the thesis proves that organizational-economic, financial, market, informational and social mechanisms have the most essential influence on activation of investment-innovative processes in a cross-border region. It serves as the basis to develop the ways to improve the abovementioned processes taking into account the specifics of functioning of each of them within the Ukrainian-Polish cross-border region.

Economic-mathematical modeling was applied to reveal the fact that availability of strong correlation between the volume of GRP per capita and domestic expenditures on research and developments per capita can be observed in Ukrainian-Polish cross-border region. Polish voivodeships that border Ukraine also show significant correlation between the level of residents' income, volumes of investment in fixed capital and domestic expenditures on research and developments.

The analysis of efficiency of industrial enterprises' expenditures on innovative activity in Ukrainian-Polish cross-border region testifies to the absence

of joint tendencies on both Ukrainian and Polish sides of the border. Thus, Polish part of cross-border region shows the tendency towards the growth of efficiency of industrial enterprises' expenditures on innovative activity, and constant change of parameters under research takes place at Ukrainian side of the border. This testifies to the lack of efficient investment-innovative policy at regional level.

The conducted institutional analysis contributed to revealing of the fact that formal institutes and institutions represented by Euroregion Bug and Carpathian Euroregion as well as numerous NGOs, scientific establishments and training and educational establishments engaged in the sphere of cross-border projects' implementation have the most essential positive influence on activation of investment-innovative processes in Ukrainian-Polish cross-border region. Instead, dominating informal institutes will lead to establishment of the range of destructive phenomena, reducing in such a way the functioning efficiency of each and every mechanism of investment-innovative processes activation in Ukrainian-Polish cross-border region, primarily due to expansion of opportunistic behaviour.

The following are the priority ways to solve the existing problems and activate the investment-innovative processes in the neighbouring Ukrainian and Polish border areas: introduction of principles and mechanisms of «smart growth», forming of cross-border renewable energy and energy-efficient economy zones, introduction of the modern system of innovations commercialization and establishment of modern forms of cross-border cooperation between scientific establishments, educational institutions and research centers located on both sides of Ukrainian-Polish border.

Key words: cross-border region, economic mechanisms, activation of investment-innovative processes, Ukrainian-Polish cross-border cooperation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Публікації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації

1. Бабій Г. (2012) Розвиток консалтингу в контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний вплив та пріоритети регуляторної політики (В. Борщевський & Г. Бабій). *Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*, 30, 393-399. Особистий внесок автора: досліджено вплив консалтингу на ефективність функціонування соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних з ЄС регіонах України.

2. Бабій Г. (2012) Консалтингові технології навчання економістів у контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний аспект. (В. Борщевський, І. Коваль & Г. Бабій). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2 (94), 440-449. Особистий внесок автора: досліджено взаємозв'язок між ефективністю консалтингових технологій навчання економістів та якістю людського капіталу з погляду нарощування інноваційного потенціалу розвитку вітчизняної економіки в умовах європейської інтеграції.

3. Бабій Г. (2014) Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні як чинник суспільно-психологічних змін на прикордонних територіях. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 4 (108), 246-255.

4. Babiy G. (2015) Development of the border areas in the context of activation investment-innovation practices in Ukrainian-Polish transborder region. *Регіональна економіка*, 1 (75), 130-135.*

5. Бабій Г. (2015) Вплив сільських територій на економіку українсько-польського транскордонного регіону: суспільно-психологічний та інвестиційно-інноваційний аспекти (В. Борщевський & Г. Бабій). *Соціально-*

---

* Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз

економічні проблеми сучасного періоду України, 1 (111), 16-20. Особистий внесок автора: досліджено особливості деструктивного впливу опортуністичної поведінки мешканців сільських територій західних областей України на формування інвестиційного клімату в українсько-польському транскордонному регіоні.

6. Бабій Г. (2016) Інвестиційно-інноваційні процеси у розвитку транспортної інфраструктури прикордонних з ЄС регіонів України в системі пріоритетів європейської інтеграції держави (В. Борщевський & Г. Бабій). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (122), 92-95. Особистий внесок автора: проаналізовано основні чинники соціально-економічного впливу на мотивацію іноземних інвесторів вкладати кошти в реалізацію інноваційних проєктів, спрямованих на модернізацію транспортної інфраструктури прикордонних з ЄС областей України.

7. Бабій Г. (2017) Особливості впливу суспільно-психологічного середовища на інвестиційно-інноваційний потенціал розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Регіональна економіка*, 4 (86), 102-109.*

8. Бабій Г. (2017) Розвиток прикордонних сільських територій як чинник активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону (В. Борщевський & Г. Бабій). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 5 (127), 84-88.* Особистий внесок автора: виявлено взаємозв'язок між активізацією інвестиційно-інноваційних процесів та пріоритетними напрямками розвитку сільських територій в українсько-польському транскордонному регіоні.

9. Бабій Г. (2017) Інституційно-правові засади активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України на сучасному етапі європейської інтеграції. *Інноваційна економіка*, 11-12 (72), 23-26.

10. Бабій Г. (2017) Соціальний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. *Економічний простір*, 124, 19-31.*

---

* Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз

11. Бабій Г. (2017) Моделювання інноваційних процесів у західних областях України (Т. Пасічник, В. Смолінський & Г. Бабій). *Аграрна економіка*, 10/3-4, 5-15. Особистий внесок автора: систематизовано цифровий матеріал, який відображає тенденції поширення інноваційних процесів у прикордонних областях Західної України.

12. Бабій Г. (2018) Опортуністична поведінка та її вплив на інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні: механізми, тенденції, засоби подолання деструкцій (В. Борщевський & Г. Бабій). *Економіка та суспільство* (електронне наукове фахове видання), 14. Взято з <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal-14>. Особистий внесок автора: досліджено характерні форми та вияви опортуністичної поведінки мешканців прикордонних областей із Польщею областей України на різних етапах розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

13. Бабій Г. (2012) Соціально-психологічні аспекти державного управління ринком консалтингових послуг у контексті євроінтеграції. *Модернізація системи державного управління: теорія та практика*: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (Ч. 2). Львів-Брюховичі: Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 6-11.

14. Бабій Г. (2015) Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС. *Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород-Мукачево: Ужгородський торгово-економічний інститут Київського національного торгово-економічного університету – Мукачівський державний університет, 197-199.

15. Бабій Г. (2017) Активізація інвестиційно-інноваційних процесів як чинник стратегічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Стратегічний розвиток організації, міста та регіонів*: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород: Ужгородський національний університет, 114-116.

16. Бабій Г. (2017) Пріоритетні напрями активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи*: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 134-135.

17. Бабій Г. (2017) Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні: безпековий контекст (В. Борщевський & Г. Бабій). *Безпекові виклики у геополітиці XXI століття*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 110-112. Особистий внесок автора: описано суть та механізми розгортання інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України в умовах сучасних безпекових викликів.

Публікації, які додатково відображають результати дисертації

18. Бабій Г. (2011) Транскордонне співробітництво в контексті оптимізації системи державного управління та поглиблення європейської інтеграції України (В. Борщевський & Г. Бабій). *Пріоритети підвищення ефективності транскордонного співробітництва та зміцнення конкурентоспроможності підприємництва західних регіонів України*: Збірник матеріалів (за ред. Т.Г. Васильціва), 168, 67-72. Особистий внесок автора: обґрунтовано пріоритетні напрями удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС в умовах поглиблення європейської інтеграції.

19. Бабій Г. (2012) Консалтинг в контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний, підприємницький та безпековий контексти (Т. Васильців & Г. Бабій). *Зовнішньоекономічний кур'єр*, 1, 6-7. Особистий внесок автора: окреслено пріоритетні напрями використання консалтингу з метою поліпшення інвестиційного клімату прикордонного регіону та поширення в його межах інвестиційно-інноваційних процесів.

20. Бабій Г. (2017) Інвестиційно-інноваційна діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні: євроінтеграційний контекст (В. Борщевський, В. Волошин & Г. Бабій). *Стратегічна панорама*, 2, 38-45. Особистий внесок автора: виявлено деструктивний вплив недостатньої інституціоналізації малого прикордонного руху в українсько-польському транскордонному регіоні на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у його межах.

21. Бабій Г. (2018) Якість інституційного середовища як важливий чинник формування тіньового сектору в економіці прикордонних регіонів (В. Борщевський, К. Куцаб-Бонк & Г. Бабій). *Розвиток транскордонного співробітництва: тіньовий сектор в економіці прикордонних територій*. Науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 34-46. Особистий внесок: досліджено особливості формування та поширення в прикордонних регіонах України окремих форм опортуністичної поведінки та доведено їх негативний вплив на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні.

ЗМІСТ

Вступ.....	12
I. Теоретичні засади дослідження інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні.....	21
1.1. Соціально-економічний розвиток транскордонних регіонів як об'єкт наукового дослідження.....	21
1.2. Формування та розвиток механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні..	38
1.3. Основні чинники та стимули активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні.....	53
Висновки до першого розділу.....	71
Список використаних джерел.....	74
II. Аналіз інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.....	81
2.1. Особливості розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в українсько-польському транскордонному регіоні.....	81
2.2. Суспільно-психологічне середовище розгортання інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.....	100
2.3. Моделювання інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.....	120
Висновки до другого розділу.....	139
Список використаних джерел.....	141
III. Напрями удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні	148
3.1. Шляхи поліпшення інституційно-правового середовища функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні.....	148
3.2. Засоби нівелювання інституційних дисфункцій, які блокують розвиток механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні.....	165
3.3. Пріоритети удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції.....	183
Висновки до третього розділу.....	200
Список використаних джерел.....	204
Висновки.....	209
Список використаних джерел.....	212
Додатки.....	231

ВСТУП

Актуальність теми. Прикордонні з ЄС регіони України на сучасному етапі європейської інтеграції відіграють дедалі важливішу роль у процесі адаптації вітчизняної економіки до соціально-економічних стандартів ЄС. Передусім це стосується активізації інвестиційно-інноваційних процесів, спрямованих на підвищення ефективності використання наявного соціально-економічного, природно-ресурсного та людського потенціалу.

Найвищого рівня економічної інтеграції та міжрегіональної співпраці з партнерами з країн-членів ЄС прикордонні регіони України досягають у процесі розвитку транскордонного співробітництва, передусім у межах транскордонних регіонів. Адже інтенсифікація економічних взаємодій, яка відбувається під час становлення та розвитку транскордонних регіонів, дозволяє забезпечувати постійне удосконалення механізмів транскордонного співробітництва, зокрема у таких сферах, як іноземне інвестування, трансфер технологій, модернізація інфраструктури, реалізація інноваційних проектів тощо.

З погляду ефективного використання та нарощування потенціалу розвитку українсько-польського транскордонного регіону на сучасному етапі європейської інтеграції першочергове значення має удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у його межах.

Особливої актуальності це питання набуває з огляду на загострення ризиків дивергенції інвестиційно-інноваційного розвитку по різні боки українсько-польського кордону, що супроводжується загостренням проблеми відтоку працездатного населення та кваліфікованих кадрів із прикордонних регіонів України до Польщі, а також диспропорціями у розвитку інноваційної інфраструктури та якості інвестиційного клімату.

Зважаючи на гостроту окреслених проблем, дослідженню різних аспектів їх поширення та розв'язання в українсько-польському транскордонному регіоні, а також в усьому соціально-економічному просторі між Україною та ЄС, присвячені численні публікації вітчизняних і зарубіжних науковців. Передусім, це стосується наукових публікацій Ф. Адамчука, О. Амоші, В. Андрійчука,

І. Бабець, Й. Бомана, В. Борщевського, Т. Васильціва, О. Власюка, В. Геєця, В. Гоблика, І. Гончаренко, С. Давимуки, І. Журби, В. Засадко, С. Іщук, Б. Кавалка, К. Куцаб-Бонк, А. Мадери, М. Мальського, Н. Мікули, І. Міхая, А. Мокія, Н. Павліхи, М. Перковського, Ю. Присяжнюка, Х. Притули, У. Садової, Д. Смолич, Р. Сухоцької, Р. Федана, Л. Федулової, А. Філіпенка, М. Янківа, В. Ястрембської та інших вчених.

Водночас, особливості нинішнього етапу європейської інтеграції та виклики, якими він супроводжується, а також пріоритети інвестиційно-інноваційного розвитку українсько-польського транскордонного регіону в сучасних соціально-економічних умовах змушують шукати нові засоби та механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів, спрямованих на підвищення якості життя та ефективності функціонування економіки в сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась відповідно до науково-дослідних тем ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», зокрема: «Трансформація економічного середовища прикордонних територій в рамках дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» (номер державної реєстрації 0116U004037), у якій автором обґрунтовано пріоритетні напрями удосконалення організаційно-економічного та соціального механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України на сучасному етапі європейської інтеграції; «Загрози та виклики розвитку сільських територій Західного регіону України в умовах реалізації Угоди про Асоціацію з ЄС» (номер державної реєстрації 0116U004036), де автором досліджено вплив інституційно-правового середовища ЄС на функціонування ринкового та фінансового механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах сільських територій українсько-польського транскордонного регіону.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є наукове обґрунтування теоретико-методичних засад та заходів, спрямованих на підвищення

ефективності функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено виконання таких основних завдань:

- ідентифікувати основні механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні з огляду на перспективу його розвитку в сучасних соціально-економічних умовах;
- адаптувати теоретичні засади регіональної економіки до сучасних умов розвитку механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні;
- ідентифікувати основні бар'єри, які знижують ефективність функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні та спричиняють виснаження його інноваційного потенціалу;
- виявити силу впливу окремих чинників на ефективність використання інноваційного потенціалу розвитку сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі;
- порівняти особливості функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в різних частинах українсько-польського транскордонного регіону;
- визначити пріоритетні напрями удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції;
- розробити пропозиції для органів державної влади та місцевого самоврядування, а також недержавних інституцій щодо впровадження першочергових заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.

Об’єкт дослідження – інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні.

Предмет дослідження – теоретичні засади та прикладні аспекти функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.

Методи дослідження. Теоретична основа та науково-методологічна база дисертації ґрунтуються на фундаментальних положеннях економічної теорії, концепціях регіональної економіки, зокрема транскордонного співробітництва, інституціоналізму, неокласицизму та принципах наукової об’єктивності при аналізі економічних процесів і явищ. У процесі виконання дослідження застосовувалися сучасні наукові методи, а саме: монографічний – для формування наукового інструментарію дослідження та розробки понятійного апарату; економічних порівнянь – для виявлення особливостей функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у різних частинах українсько-польського транскордонного регіону та по різні боки українсько-польського кордону; соціологічних досліджень – для здійснення експертних оцінок щодо сучасного стану та пріоритетних напрямів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні; аналізу та синтезу – для виявлення основних тенденцій розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, а також ідентифікації основних чинників впливу на ефективність використання наявного інноваційного потенціалу сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі; економетрики – для визначення сили впливу основних чинників, які визначають характер розгортання інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону; наукового спостереження – для визначення основних інституційних дисфункцій, що чинять деструктивний вплив на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні та розробки пропозицій, спрямованих на їх подолання; наукових узагальнень – для формулювання висновків і розробки рекомендацій для органів державної влади, місцевого самоврядування, інститутів

громадянського суспільства та суб'єктів транскордонного бізнесу; графічної візуалізації – для наочного представлення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України та Польщі з питань регіонального розвитку, транскордонного співробітництва, місцевого самоврядування та європейської інтеграції; офіційні дані Державної служби статистики України та її представництв у прикордонних із Польщею областях, головного статистичного відомства Польщі та його регіональних підрозділів у Люблінському й Підкарпатському воєводствах; дані міжнародних організацій, зокрема єврорегіонів «Буг» і «Карпатський»; наукові праці провідних українських і польських учених; результати експертних досліджень; інформація спеціалізованих фахових сайтів мережі Інтернет, публікації у засобах масової інформації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретико-методичних положень, визначенні пріоритетів та обґрунтуванні стратегічних напрямів удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. Зокрема в дисертації:

вперше:

- систематизовано механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні за критерієм їх функціональної спрямованості, результатом чого стало виділення п'яти основних механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні: організаційно-економічного, фінансового, ринкового, інформаційного та соціального, що дало змогу структурувати засоби їх удосконалення з урахуванням специфіки функціонування кожного із них в українсько-польському транскордонному регіоні;

удосконалено:

- науковий інструментарій дослідження впливу окремих елементів суспільно-психологічного середовища на розгортання інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, що, на відміну від існуючих підходів,

ґрунтується на поєднанні методів інституційного аналізу та соціологічних досліджень, і дозволило ідентифікувати латентні деструктивні інститути, які чинять обмежуючий вплив на інноваційну активність господарюючих суб'єктів у прикордонних із Польщею регіонах України, виснажуючи тим самим інноваційний потенціал розвитку всього українсько-польського транскордонного регіону, а саме: опортуністичну поведінку, іллегальні трудову міграцію та прикордонну торгівлю, а також прогалини в інституціоналізації малого прикордонного руху. Це стало підставою для обґрунтування засобів подолання низки виявлених інституційних дисфункцій з метою підвищення ефективності функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні;

- концептуальні засади стимулювання розвитку інноваційних форм транскордонного співробітництва між сусідніми прикордонними регіонами України та Польщі, ґрунтовані, на відміну від існуючих, на досягненнях економіки знань, зокрема щодо впровадження в соціально-економічний простір українсько-польського транскордонного регіону системоутворюючих елементів креативної економіки (розбудови інституційної інфраструктури, впровадження електронного врядування, підвищення якості людського капіталу) з метою забезпечення якісних змін у трансфері інноваційних технологій, розвитку відновлюваної енергетики, комерціалізації інновацій, формуванні та функціонуванні сучасних транскордонних інноваційних інституцій тощо;

набуло подальшого розвитку:

- класифікація транскордонних регіонів за критерієм пріоритетних напрямів їх соціально-економічного розвитку, що стало підставою для виділення п'яти типів транскордонних регіонів: економічно-господарських, інноваційно-технологічних, соціально-культурних, інформаційно-мережевих та інституційно-організаційних і дозволило виявити характерні особливості формування та еволюції кожного з них зважаючи на ефективність функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів;

- організаційно-економічні підходи до удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції, зокрема обґрунтування пропозицій щодо взаємного підсилення науково-освітнього потенціалу українських і польських дослідницьких інституцій, удосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення суб'єктів підприємництва в межах українсько-польського транскордонного регіону, а також впровадження нових мотиваційних стимулів для мешканців українсько-польського прикордоння, включаючи трудових мігрантів, використовувати власні фінансові та інтелектуальні ресурси в інноваційних сегментах економіки досліджуваного транскордонного регіону.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій та обґрунтуванні практичних засобів удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні та впровадження їх у практику управлінської діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі. Зокрема, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, використані: департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації при розробці програмних документів та проведенні ділових зустрічей з підприємцями із сусідніх прикордонних воєводств Польщі, а також на міжнародних економічних форумах (довідка № 1-11-109 від 15 січня 2018 р.); Яворівською районною радою Львівської області при плануванні заходів транскордонного співробітництва на районному рівні (довідка № 17/8-12 від 7 лютого 2018 р.); Львівською торгово-промисловою палатою при роботі з господарюючими суб'єктами регіону з метою нарощування їх інноваційного потенціалу на основі активізації інвестиційного співробітництва з польськими підприємцями (довідка №19-16-4/1401 від 29 грудня 2017 р.); Агенцією місцевого економічного розвитку Яворівщини при реалізації міжнародного проекту «Розвиток підприємництва шляхом покращення доступу до інвестиційних ділянок у м. Любачів та гміні

Любачів, а також відновлення деградованих земель Яворівського району та м. Новий Розділ» (довідка № 78 від 14 грудня 2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, положення та розробки, викладені в дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дослідженні використано лише ті положення, ідеї та висновки, що є результатом особистих напрацювань автора.

Апробація дисертації. Основні ідеї, положення та пропозиції, що містяться в дисертації, пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Напрями інноваційного розвитку виробництва та переробки продукції сільського господарства» (м. Львів, 2014 р.); «Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах» (м. Мукачеве, 2015 р.); «Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва» (м. Львів, 2016 р.); «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи» (м. Одеса, 2017 р.); на міжнародних, всеукраїнських та регіональних круглих столах, а саме: «Суспільно-економічні аспекти транскордонної співпраці України і Польщі: історія, сучасність і майбутнє» (м. Львів, 2014 р.); «Організаційно-економічні механізми та засоби нарощування і ефективного використання потенціалу розвитку прикордонних територій західних регіонів України» (м. Львів, 2014 р.); «Транскордонне співробітництво України: реалії, перспективи розвитку та завдання економічної науки» (м. Львів, 2016 р.); «Дорожня карта розвитку малого та середнього підприємництва у гірських районах Львівщини» (м. Сколе, 2017 р.), а також на двох міжнародних науково-практичних семінарах: «Транскордонне співробітництво у сфері економіки, культури та політики» (м. Львів, 2015 р.) та «Перспективи та ризики реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади у Яворівському районі» (м. Яворів, 2015 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 21 наукова праця загальним обсягом 7,3 д.а. (у тому числі особисто автору належить 4,9 д.а.). У наукових фахових виданнях опубліковано 12 статей, з них 4 – у

виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 5 – тези доповідей; 4 – публікації в інших виданнях.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (165 позицій) і додатків. Повний обсяг дисертації становить 260 сторінок, з яких 212 сторінок основного тексту. Робота містить 13 таблиць, 28 рисунків і 19 додатків.

I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

1.1. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження транскордонного співробітництва та особливостей його розвитку в сучасних соціально-економічних умовах тісно переплітається з вивченням різних аспектів налагодження та еволюції дво- і багатосторонніх зв'язків між сусідніми прикордонними територіями суміжних держав. Теоретико-методологічний інструментарій наукових досліджень у цій площині охоплює основні принципи, підходи та засоби, орієнтовані на виявлення характерних особливостей, закономірностей, тенденцій і мотивів формування соціально-економічних взаємозв'язків та налагодження їх мереж у транскордонному просторі.

Вивченню теоретико-методологічних основ транскордонного співробітництва та дослідженню його концептуальних засад присвячені численні праці закордонних і вітчизняних науковців. Зокрема, теоретичні підвалини транскордонного співробітництва достатньо фундаментально розкриті у працях багатьох європейських вчених, що зумовлено глибокими традиціями дво- та багатосторонньої співпраці між регіонами різних держав континенту у процесі формування та розвитку ЄС. Зокрема, важливий внесок у розробку теоретичних і прикладних аспектів транскордонного співробітництва зробили М. Барньєр (Verheugen & Barnier, 2000), Д. Варгас-Валле (Vargas-Valle, 2012), Г. Верхойген (Verheugen & Barnier, 2000), О. Данилюк (Данилюк, 2014), Л. Ейблер (Eibler, Gilcher & Ziener, 2014), С. Ерінг (Ering, 2011), Б. Кавалко (Кавалко, Матковський & Міщук, 2005), Р. Кіккер (Kicker, 1995), К. Куцаб-Бонк (Куцаб-Бонк, 2016), М. Медіна (Medina, 2001), К. Мідлтон (Middleton, 2012), П. Пахура (Pachura, 2009), М. Перкман (Perkmann, 2004), М. Перковскі (Perkowski, 2010), Р. Ратті (Ratti, 1993), С. Севастьянов (Sevastianov, Richardson & Kireev, 2013), Л. де Соуза (Sousa, 2012), Р. Федан (Fedan, 2008),

Г.-Й. Хосперс (Hospers & Konegen, 2009), В. Ястржембська (Jastrzębska, 2008) та інші дослідники.

Так, Л. Ейблер, Е. Гілшер та К. Цінер відзначають, що сутність транскордонного співробітництва полягає у зближенні сусідніх прикордонних регіонів різних держав та інтенсифікації їх дво- та багатосторонньої співпраці на основі втілення у життя чотирьох базових принципів: партнерства; субсидіарності; спільної концепції або програми транскордонного розвитку та спільних структур на регіональному чи місцевому рівнях; власних джерел фінансування. (Eibler, Gilcher & Ziener, 2014)

М. Перкман виділив чотири основні ознаки транскордонного співробітництва: 1) перебування у царині інтересів державних установ; 2) орієнтація на співпрацю між субнаціональними інститутами влади різних країн, які зазвичай не є суб'єктами міжнародного права і не можуть укласти між собою офіційних міжнародних договорів, а тому вимушені спиратися, насамперед, на неформальні та «квазі-юридичні» домовленості між учасниками процесу; 3) пов'язаність з вирішенням широкого спектру практичних проблем у повсякденному адміністративному житті; 4) забезпечення стабілізації транскордонних контактів, зокрема шляхом формування інституцій, розрахованих на тривалий час. (Perkmann, 2004)

В. Ястржембська акцентувала увагу на тому, що інтеррегіоналізм сьогодні виступає однією з найбільш поширених форм регіоналізму, як магістрального напрямку розвитку європейського гео економічного простору. Саме в цьому руслі відбувається становлення нових підходів до активізації транскордонного співробітництва, у тому числі на основі функціонування єврорегіонів, які відзначаються особливо високим рівнем інституціоналізації транскордонного простору. (Jastrzębska, 2008)

Г. Верхойген і М. Барньєр відзначають, що транскордонне співробітництво складається з двох базових елементів: вертикальної взаємодії по обидві сторони кордону і горизонтального партнерства між його учасниками з різних боків кордону, умови життєдіяльності яких часто відрізняються один

від одного. Вертикальна взаємодія полягає в узгодженні транскордонної активності на наднаціональному (рівень ЄС), загальнодержавному (урядовий рівень), регіональному (рівень земель, провінцій та областей) і локальному (рівень місцевих територіальних громад) щаблях владної ієрархії. Водночас, горизонтальне партнерство охоплює інститути, що знаходяться з обох боків кордону та є рівнозначними за рівнем своєї компетенції. Співпраця між ними ґрунтується на принципі рівності кожного з партнерів, незалежно від розмірів країни, її фізичного чи економічного становища, або інших характеристик, таких як чисельність населення. При цьому розвиток горизонтального партнерства у транскордонному співробітництві полягає у подоланні існуючих перешкод, зумовлених відмінностями адміністративного, компетенційного та фінансового характеру. (Verheugen & Barnier, 2000)

Цікавим є також бачення Ю. Боман, яка наголошує на тому, що транскордонне співробітництво опирається одночасно на транскордонну ідентичність, сформовану під впливом історико-культурної самобутності мешканців прикордонних територій, їх етнічних, історичних і культурних зв'язків із мешканцями суміжних прикордонних територій сусідніх держав, з одного боку, а також на інституційну співпрацю між громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування та іншими учасниками транскордонного співробітництва, з іншого. (Boman, 2005)

П. Пахура, дослідивши потенціал розвитку інноваційних структур у транскордонному просторі, прийшов до висновку, що транскордонне співробітництво може відігравати також достатньо важливу роль у трансфері інноваційних технологій на основі об'єднання людських і технічних ресурсів різних країн з метою реалізації спільних транскордонних проектів інноваційно-інвестиційного характеру, а також завдяки розвитку об'єктів транскордонної інституційної інфраструктури, насамперед транскордонних кластерів та мереж. (Pachura, 2009)

У працях Г.-Й. Хосперса та Н. Конегена акцентується увага на проблематиці функціонування транскордонних регіонів. Зокрема, вони

відзначають, що транскордонні регіони завжди пов'язуються із транскордонним співробітництвом, у той час як останнє охоплює значно ширший спектр проблем, ніж ті, які притаманні виключно транскордонним регіонам. Насамперед, це пов'язано з чітким визначенням територіальних меж транскордонних регіонів, завдяки чому з ними часто ототожнюють категорію «євро регіон», хоча євро регіони є лише одним із типів транскордонних регіонів. (Hospers & Konegen, 2009)

Серед українських авторів вагомий внесок у формування теоретико-методологічного базису дослідження основних закономірностей розвитку транскордонного співробітництва загалом і транскордонних регіонів зокрема, зробили такі науковці як І. Бабець (Бабець, 2013), П. Беленький (Беленький & Мікула, 2001), В. Борщевський (Борщевський, 2008), В. Гоблик (Гоблик, 2012), В. Демченко (Демченко, 2010), І. Журба (Журба, 2012), В. Засадко (Засадко, 2010), С. Ішук (Ішук & Созанський, 2017), Є. Кіш (Кіш, 2006), С. Коваленко (Коваленко, 2013), А. Лебедева (Лебедева, 2016), Є. Матвеев (Матвеев, 2010), С. Матковський (Кавалко, Матковський & Мішук, 2005), Н. Мікула (Мікула, 2004), І. Студенніков (Студенніков, 2000), Г. Щерба (Щерба, 2010) тощо.

Зокрема, П. Беленький та Н. Мікула визначають транскордонне співробітництво як «специфічну сферу зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, яка здійснюється на регіональному рівні, і яка, охоплюючи всі загальні її форми, відрізняється необхідністю та можливостями більш активного її використання, а також низкою особливостей, а саме – наявністю кордону і необхідністю його облаштування, спільним використанням природних ресурсів і, відповідно, спільним вирішенням проблем екологічної безпеки, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідніх держав та особистими зв'язками людей, значно вищим навантаженням на інфраструктуру (дороги, зв'язок, сферу обслуговування, придорожню інфраструктуру)». (Беленький & Мікула, 2001)

У своїх працях, присвячених транскордонній проблематиці, Н. Мікула також наголошує на тому, що основна роль транскордонного співробітництва в інтеграційних процесах визначається можливістю прискорення процесів вирівнювання якості життя населення прикордонних територій і досягнення вільного руху товарів, людей і капіталів через кордон до повної інтегрованості простору. (Мікула, 2004)

Є. Кіш, досліджуючи феноменологію та еволюцію механізмів формування транскордонного співробітництва, акцентує увагу на тому, що транскордонні відносини і транскордонне співробітництво – є невід’ємною складовою, підсистемою цілісної системи сучасних міжнародних відносин. Водночас відносини транскордонного співробітництва – це специфічна сфера міжнародних і міждержавних стосунків, яка здійснюється і розвивається на основі чітких критеріїв і принципів. Аналіз розвитку системи транскордонних відносин в умовах поглиблення інтеграційних процесів дозволяє констатувати, що транскордонне співробітництво в Європі зараз зазнає системних якісних змін. З одного боку, в контексті останніх хвиль розширення ЄС, транскордонне співробітництво вступило в стадію активного розвитку на основі суттєвого пониження бар’єрного характеру внутрішніх для ЄС державних кордонів і дедалі частіше стає засобом успішної реалізації спільної регіональної політики, принципу субсидіарності, децентралізації влади тощо, а в ширшому розумінні – розбудови цілісної «Європи регіонів». З іншого боку, враховуючи механізми його функціонування на нових зовнішніх кордонах ЄС, транскордонне співробітництво перетворюється на дієвий інструмент формування розширеним Євросоюзом смуги добросусідства та інтенсивного розвитку зв’язків європейської спільноти з усіма сусідніми прикордонними державами. Цей другий аспект є надзвичайно важливим (якщо, в деяких випадках, і не єдино можливим) та винятково ефективним з погляду практичного залучення регіонів країн, що не є членами ЄС, до яких належить і Україна, до загальноєвропейських інтеграційних процесів. (Кіш, 2006)

І. Журба вважає, що суть і мета транскордонного співробітництва полягає у створенні транскордонної мережі зв'язків на регіональному та місцевому рівнях, що уможливорює кооперацію у сферах економіки та інфраструктури, зростання довіри між сусідами через усунення соціальних бар'єрів у сфері освіти, вивченні іноземних мов, у вирішенні щоденних прикордонних проблем і в культурній сфері. Саме ж транскордонне співробітництво, на думку цього автора, у площині економічної діяльності більшою мірою опирається на співпрацю прикордонних регіонів щодо визначення пріоритетів їх спільної діяльності, аніж на окремих діях. Разом із цим, воно залучає широкі верстви громадськості та різних рівні гілок влади до діалогу щодо всіх аспектів щоденного життя у прикордонному регіоні. (Журба, 2012)

І. Бабець у своїх дослідженнях виокремлює безпековий контекст транскордонного, а в ширшому контексті – інтеррегіонального, співробітництва. Зокрема вона констатує: «Інтеррегіональне співробітництво як нова форма міжнародної взаємодії регіонів має на меті насамперед реалізацію соціально-економічних інтересів регіону на основі міжнародних галузевих і міжгалузевих проектів, що в результаті сприятиме зміцненню економічної безпеки як на регіональному, так і на державному рівнях. Ефективність інтеррегіонального співробітництва залежить від здатності регіонів-учасників об'єднатися для протистояння загрозам, які зумовлені не лише внутрішніми суперечностями в соціально-економічній сфері кожного окремого регіону, а й економічними та інституціональними суперечностями у відносинах «міжнародні угруповання – держава», «держава – держава», «держава – регіон», «регіон – регіон». (Бабець, 2013)

Згадана авторка також відмічає, що транскордонне співробітництво України не завжди відповідає критеріям економічної безпеки прикордонних регіонів нашої держави, оскільки часто здійснюється в умовах економічної відсталості прикордонних територій, недостатності капіталів, відсутності необхідних регулюючих законів, низької організаційно-інституційної ефективності торговельного обміну. З точки зору реалізації інноваційної моделі

транскордонного співробітництва ця ситуація ускладнюється ще й проблемами, які існують у науково-технічній діяльності прикордонних регіонів та стримують обмін інноваціями у процесі їх транскордонної співпраці. При цьому до найголовніших проблем відносяться: несформованість ринку інновацій, відсутність інноваційної інфраструктури та низький рівень інформаційного забезпечення обміну науково-технічними розробками, недосконала нормативно-правова база. Тому розв'язання вказаних проблем вбачається у створенні відповідного інституційного забезпечення і вдосконалення інститутів транскордонного співробітництва та інноваційної діяльності. (Бабець, 2006)

Інституційним аспектам розвитку транскордонного співробітництва присвячені також наукові розробки Є. Матвеева. Зокрема, у своїх публікаціях він звертає увагу на важливу роль нових форм транскордонного співробітництва у контексті еволюції його інституційного забезпечення. При цьому значне місце відводиться «інституційному ізоморфізму», тобто формуванню в межах усього транскордонного простору, не залежно по який бік кордону знаходиться відповідна прикордонна територія, схожих інституційних структур. Користь інституційного ізоморфізму, на думку автора, полягає у тому, що суб'єкти транскордонного співробітництва, які звикли працювати у певних інституційних рамках, легше взаємодіють з тими суб'єктами, які також адаптовані до цих інституційних рамок. (Матвеев, 2010)

Наприклад, інституційний ізоморфізм виконує важливу координуючу функцію при налагодженні транскордонних інформаційних мереж. Саме він забезпечує узгодженість господарської діяльності підприємств та інших ринкових суб'єктів по обидва боки кордону, через механізм їх ринкової координації та взаємодії. Це дозволяє вирішувати одну з основних проблем інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва в економічній сфері, яка вбачається у формуванні таких систем інформаційного забезпечення, які б дали можливість численним взаємодіючим один з одним суб'єктам використовувати інформацію, яка не є і не може бути доступною

кожному з них в усій повноті, а існує лише у фрагментарному і розсіяному вигляді. (Матвеев, 2005)

Вказаний механізм виступає одним із базових у процесі перетворення простих форм двостороннього транскордонного співробітництва у складні мережеві структури, у тому числі – єврорегіонального типу. Так, В. Демченко відзначає: «Формування мережевих взаємозв'язків у транскордонному просторі є природнім, оскільки в умовах кордонних бар'єрів і приналежності суміжних регіонів до різних соціально-економічних систем, вони вимагають менших трансакційних витрат. Якщо на території регіону знаходиться елемент певної мережі, то це сприяє інтенсифікації співробітництва з суміжним регіоном, де знаходяться інші структурні елементи мережі. Застосування мережевого підходу до розвитку транскордонного співробітництва дає змогу успішно врегульовувати складну систему взаємодій його учасників». (Демченко, 2010)

Однією з найпоширеніших форм транскордонного співробітництва, яка ґрунтується на використанні мережевого підходу до інституціоналізації транскордонного простору можна вважати єврорегіони. Їх дослідженню присвячені публікації багатьох вітчизняних науковців. Так, Н. Мікула, окреслюючи роль єврорегіонів у системі транскордонного співробітництва, вказує: «єврорегіони – це одна з організаційних форм транскордонних відносин, де у межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів – на базі спеціальних розширених повноважень на міжнародне співробітництво – місцеві органи влади прикордонних областей мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології». (Мікула, 2013)

П. Черномаз, базуючись на основних положеннях Мадридської конвенції, а також реаліях транскордонного співробітництва, запропонував визначати єврорегіон як форму європейського транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади регіонів двох або

більше держав, що мають спільний кордон, яка оформлюється у вигляді укладання юридично чинної угоди відповідно до внутрішнього законодавства цих країн і норм міжнародного права, метою якої є координація взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів в різних сферах життєдіяльності для вирішення спільних питань в інтересах населення, що проживає на його території по різні боку державного кордону. (Черномаз, 2011)

Г. Щерба наголошує: «Метою створення єврорегіонів є передусім налагодження діяльності, яка допомогла б зближенню локальних спільнот і органів влади прикордонних регіонів, економічної співпраці, розвитку комунікацій, захисту довкілля, культурно-освітньої діяльності, туризму. Єврорегіони мають типові організаційні схеми з кількома комісіями: найвищий виборний орган – рада, виконавчий комітет, до складу якого входять всі представники, адміністрацій, робочі групи, в роботі яких беруть участь усі представники різних напрямків знань і різних територіальних рівнів. Важливим аспектом співпраці є рівноправність незалежно від розмірів і кількості жителів територій, які входять до єврорегіону». (Щерба, 2010)

З проблематикою розвитку єврорегіонів у системі транскордонного співробітництва дуже тісно пов'язана також проблематика функціонування та еволюції транскордонних регіонів.

Так, значну увагу дослідженню проблем розвитку транскордонних регіонів звертає у своїх наукових працях В. Гоблик. Зокрема, він вказує, що зростання ролі та ваги транскордонних регіонів у сучасній економіці, а також збільшення наукового інтересу до проблематики їхнього формування та функціонування, пов'язане, насамперед, з усебічною активізацією процесів транскордонного співробітництва, які набули свого особливого поширення після розпаду соціалістичного блоку, будучи підсиленими розгортанням процесу європейської інтеграції, включаючи останні дві хвили розширення ЄС. (Гоблик, 2012)

Крім того, В. Гоблик відмічає: «В сучасних умовах існує необхідність запровадження нових, відповідних моменту та узгоджених з останніми досягненнями економічної науки засобів стимулювання транскордонного

співробітництва та підвищення економічної взаємодії в межах транскордонних регіонів України, насамперед тих, що розташовані на кордоні з ЄС. В першу чергу це стосується більш активного і раціонального використання фінансових ресурсів ЄС, які виділяються в межах програм транскордонного співробітництва, підвищення дієвості інвестиційно-економічного співробітництва між прикордонними регіонами України та сусідніх із нею держав – членів ЄС, особливо в контексті реалізації програм інноваційного розвитку економік цих регіонів, а також втілення у життя низки регіональних проектів екологічного, суспільно-політичного, інфраструктурного та інституційного характеру. (Гоблик, 2010)

Н. Мікула вказує на те, що поняття транскордонний регіон є достатньо новим у регіональній економіці, оскільки воно почало застосовуватися лише у 90-х роках минулого століття. Під транскордонним регіоном прийнято розуміти певну територію, що охоплює прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав. При цьому наголошується, що крім суміжності, не доцільно приділяти увагу спільності інших характеристик, зокрема природно-географічних умов. Основним чинником, що визначає транскордонний регіон серед сукупності територіальних регіонів є наявність кордону. І хоча транскордонний регіон може охоплювати суміжні території декількох країн, не може бути транскордонного регіону на не суміжних територіях. До того ж, транскордонний регіон можна виокремити і на другому рівні після державного – тобто на рівні району (наприклад, для випадку українсько-польського кордону – це рівень район-повіт). Таке виокремлення завжди є цільове. (Мікула, 2004)

І. Студенніков пропонує під транскордонним регіоном розуміти певну територію, яка, характеризується наявністю схожих природно-географічних умов і охоплює прикордонні регіони двох або кількох держав, що мають спільний кордон. (Студенніков, 2000)

Таким чином, на відміну від єврорегіону, який є «організаційною юридично закріпленою формою транскордонного регіонального співробіт-

ництва між територіальними громадами та/або органами державної влади прикордонних регіонів кількох держав зі спільним кордоном» («Єврорегіон», 2017), транскордонний регіон, як об'єкт наукового дослідження, охоплює виключно суміжні території сусідніх держав, окреслені територіальними межами відповідних адміністративних одиниць регіонального або субрегіонального рівня (областей, воєводств, країв, регіонів, кантонів, провінцій, земель, або ж районів, повітів, префектур, графств, ландратів, жудеців, муніципалітетів тощо).

З іншого боку, до складу транскордонних регіонів входять всі без виключення прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав, безвідносно до того, формалізовані між ними взаємовідносини шляхом підписання відповідних дво- або багатосторонніх угод, чи ні (тоді як учасниками єврорегіону вважаються лише ті прикордонні території, які належним чином інституціоналізували своє членство у ньому).

В. Борщевський відзначає, що інтерес вітчизняних науковців до проблематики транскордонних регіонів, зокрема механізмів їх формування та функціонування, значною мірою зумовлений недостатньою ефективністю виконання своїх функцій єврорегіонами. При цьому основним засобом розвитку транскордонних регіонів він вважає розробку спільних для їх учасників стратегій і програм діяльності. Разом з тим, вказаний автор наголошує на тому, що транскордонний регіон не може виступати самодостатнім об'єктом управління. (Борщевський, 2008)

На думку І. Журби «транскордонне співробітництво дає можливість прискорювати економічну інтеграцію транскордонних регіонів, отримувати якісно вищий рівень співпраці, коли досягається органічна узгодженість у здійсненні відтворювальних процесів окремих транскордонних регіонів» Водночас, він акцентує свою увагу на тому, що транскордонний регіон є сумою щонайменше двох різних суспільно-економічних просторів, що входять до складу різних держав. Тому його структура має поліцентричний характер, концентруючись навколо кількох різних домінантних осередків (центрів)

інтеграційного впливу. Вказана поліцентричність знаходить своє відображення і в рівні розвитку окремих соціально-економічних підсистем транскордонного регіону та їх відкритості, що відображається на інтенсивності та швидкості переміщення трудових і матеріальних ресурсів, характері циркулювання інформації, рівні добробуту та якості життя населення тощо. (Журба, 2012)

Відтак, основною компонентою соціально-економічного розвитку транскордонного регіону є узгодження стратегічних орієнтирів та механізмів функціонування адміністративно-територіальних одиниць по різні боки кордону. У вітчизняній науковій літературі, крім білатеральних, описані також триангулярні концепції транскордонного співробітництва, які ґрунтуються на виявленні «трикутників економічного зростання» та триангулярних транскордонних мереж обміну досвідом між прикордонними регіонами, удосконаленні інституційного базису та сукупності організаційно-економічних засобів стимулювання транскордонного співробітництва між прикордонними територіями України та сусідніх держав. (Засадко, 2010)

Таким чином, дослідження соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів повинне здійснюватися з урахуванням впливу різномірних чинників розвитку адміністративно-територіальних одиниць, які є його учасниками, локалізованих у шести основних сегментах: економічному, інформаційному, безпековому, соціальному, гуманітарному та інституційному (рис. 1.1).

Кожен із вищевказаних сегментів чинить не лише безпосередній вплив на соціально-економічний розвиток транскордонного регіону, але і, взаємодіючи з важелями та чинниками, локалізованими в інших сегментах, опосередковано підсилює, або ослаблює їх. Особливо це стосується взаємного впливу один на одного сусідніх сегментів (економічного та соціального, економічного та безпекового, соціального та гуманітарного, інституційного та інформаційного тощо).

Рис. 1.1. Основні сегменти соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів

Складено автором

До того ж, частина чинників впливу, локалізованих у двох сегментах, що розташовані на рисунку поряд, можуть розглядатися як спільні, тобто такі, які можна віднести до кожного з обох сегментів. Наприклад, це стосується інституційного ізоморфізму, який з однаковою імовірністю може трактуватися як складова інституційного та безпекового сегментів, оскільки, з одного боку, тотожність інститутів, що діють по обидва боки кордону, сприяє формуванню однорідного інституційного середовища у межах всього транскордонного регіону, а з іншого – гарантує вищий рівень безпеки суб'єктам транскордонного ринку, даючи їм змогу функціонувати у добре знайомому, а відтак і більш безпечному для себе інституційному полі.

Те ж саме стосується діяльності транскордонних інформаційних мереж, які, з одного боку, відносяться до інституційного сегменту, забезпечуючи зниження трансакційних витрат учасників транскордонного співробітництва у межах транскордонного регіону, а з іншого – до інформаційного, оскільки відповідають за налагодження обміну інформацією між суб'єктами транскордонної співпраці, локалізованими по різні боки кордону в межах прикордонних територій сусідніх держав.

Спільними чинниками соціально-економічного розвитку транскордонного регіону, які одночасно належать до двох сегментів впливу (гуманітарного та соціального), можна також визнати якість соціального капіталу у прикордонних регіонах-учасниках і транскордонні культурні зв'язки, оскільки як одне, так і друге стимулює взаємний рівень довіри по обидва боки кордону, стимулюючи активізацію транскордонної діяльності, спрямованої на вирішення соціальних проблем мешканців відповідних прикордонних територій.

Досліджуючи ж основні аспекти впливу кожного із сегментів на соціально-економічний розвиток транскордонного регіону, слід акцентувати увагу на тому, що в будь-якому сегменті наявне обмежене коло домінуючих чинників (важелів) впливу, які визначають загальний характер і силу цього впливу на стан транскордонного регіону. Більше того, потужність із якою

впливають на динаміку процесів у межах транскордонного регіону ті чи інші чинники, зокрема їх належність до відповідних сегментів, дозволяє виокремувати головні осі, вздовж яких відбувається формування та еволюція транскордонного регіону (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація транскордонних регіонів у розрізі пріоритетів їх соціально-економічному розвитку

Вид транскордонного регіону	Пріоритети розвитку	Загальна характеристика основних чинників впливу
Економічно-господарський	Економічне співробітництво	Висока інтенсивність прикордонної торгівлі та фінансових операцій, розвиненість транскордонних послуг, реалізація інвестиційних проектів
Інноваційно-технологічний	Технологічне та інституційно-організаційне співробітництво	Розвиненість транскордонного трансферу технологій, наявність об'єктів інноваційної інфраструктури, діяльність транскордонних кластерів, технопарків тощо
Соціально-культурний	Соціальне та гуманітарне співробітництво	Тісні культурні та соціальні зв'язки між мешканцями прикордонних територій сусідніх країн, висока якість соціального капіталу, реалізація транскордонних соціальних і гуманітарних проектів
Інформаційно-мережевий	Інформаційно-освітнє співробітництво	Високий рівень розвитку інформаційної інфраструктури, значна активність інститутів громадянського суспільства, наявність розгалуженої освітньої мережі, якісний людський капітал транскордонного регіону
Інституційно-організаційний	Інституційне співробітництво	Транскордонне співробітництво ґрунтується переважно на діяльності євро регіонів та інших транскордонних інституцій, достатній рівень інституційного ізоморфізму

Складено автором

Так, якщо переважають економічні складові транскордонної активності (прикордонна торгівля, надання послуг учасникам транскордонного співробітництва, транскордонні фінансові трансакції, транскордонна трудова міграція, реалізація спільних інвестиційних проектів на прикордонних територіях сусідніх держав, транскордонний трансфер технологій тощо) тоді

дослідження соціально-економічного розвитку транскордонного регіону має здійснюватися вздовж «економічної осі», а сам такий регіон, може ідентифікуватися як економічно-господарський.

Якщо ж основна транскордонна активність на суміжних прикордонних територіях сусідніх держав здійснюється у площині обміну знаннями, створенні транскордонних кластерів, технологічних парків та інших об'єктів інноваційної інфраструктури, що знаходить свій вияв у становленні розгалужених транскордонних інформаційних мереж і високотехнологічних ланок транскордонної безпекової та прикордонної інфраструктури (митних терміналів, транспортно-логістичних центрів, інформаційних хабів тощо), тоді транскордонний регіон може бути віднесеним до інноваційно-технологічних і досліджуватися передусім на предмет інтенсивності та ефективності перебігу в його межах відповідних інноваційних процесів. Така спеціалізація транскордонного регіону свідчить про високий рівень його розвитку і як правило притаманна тим прикордонним територіям, які тісно і плідно співпрацюють протягом тривалого часу, наприклад у межах ЄС.

На відміну від цього, соціально-культурні транскордонні регіони відображають нижчий рівень еволюції транскордонного співробітництва. Як правило вони притаманні тим прикордонним територіям, які мають тривалі історичні корені спільного буття, проте в силу різних причин розділені через політичні або економічні причини. У цьому разі характерними особливостями співпраці між сусідніми прикордонними територіями двох чи більшої кількості держав виступають пріоритетність культурних обмінів та спільних громадських ініціатив, реалізація навчально-освітніх програм, соціальних проектів тощо.

Інформаційно-мережевий тип транскордонного регіону властивий тим прикордонним територіям, які, знаходячись по різний бік кордону, мають значні відмінності у рівні або механізмах власного розвитку. У цьому разі основним завданням транскордонного співробітництва стає обмін інформацією, спрямований на вирівнювання міжрегіональних диспропорцій.

Унаслідок цього основними структуроутворюючими елементами транскордонного регіону виступають транскордонні інформаційні мережі, інститути громадянського суспільства, зокрема єврорегіони, об'єкти транскордонної освітньої мережі тощо. Яскравими прикладами інформаційно-мережевих транскордонних регіонів можуть слугувати транскордонні регіони між ЄС і сусідніми країнами – претендентами на членство.

Близьким за формою до інформаційно-мережевих транскордонних регіонів, проте суттєво відмінним за змістом, є інституційно-організаційний їх тип. Основними ланками таких транскордонних регіонів виступають інститути та організації, задіяні в системі транскордонного співробітництва, зокрема єврорегіони, органи місцевого самоврядування, громадські організації, навчально-освітні заклади та наукові установи тощо. Водночас, їх діяльність має не стільки інформаційну, інноваційну чи безпекову спрямованість, скільки формальний характер, який відображає переважно зовнішній вияв транскордонної активності. Натомість ефективність реалізації транскордонних ініціатив та проектів виявляється здебільшого доволі низькою, унаслідок чого у транскордонному регіоні постійно відмічається високий рівень диференціації та диспропорцій у розвитку прикордонних територій по різні боки кордону. Такою, наприклад, є ситуація у більшості транскордонних регіонів, що включають сусідні адміністративно-територіальні одиниці України та країн-членів ЄС.

Це актуалізує необхідність пошуку нових підходів до визначення перспективних напрямів розвитку транскордонних регіонів, зокрема на основі виявлення найбільш дієвих механізмів та чинників активізації інвестиційно-інноваційних процесів у їх межах.

1.2. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

Важливою складовою економічної діяльності в межах транскордонних регіонів є розвиток інвестиційно-інноваційних процесів. Саме їх активність відображає якісні характеристики та глибину інтегрованості господарських комплексів сусідніх регіонів двох або більшої кількості держав, задіяних у транскордонному співробітництві. Тобто, активізація інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні свідчить про те, що його економіка еволюціонує, і від простих форм торговельного та інституційного співробітництва між прикордонними територіями сусідніх держав, переходить до складних, багатофункціональних мережевих взаємозв'язків із залученням всіх ланок, складових і компонентів транскордонного співробітництва: соціально-демографічної, гуманітарної, наукової, міжособистісної, міграційно-трудової, управлінсько-маркетингової, інфраструктурної, інвестиційно-економічної, інноваційно-технологічної тощо.

Під інвестиційно-інноваційними процесами у транскордонному регіоні доцільно розуміти системні явища, пов'язані з вкладенням фінансових ресурсів і залученням людського капіталу з метою реалізації інноваційних проектів, спрямованих на розвиток економіки транскордонного регіону на основі принципів нововведень у його технічній, технологічній та організаційно-управлінській сферах. Зазвичай вказані процеси ґрунтуються на інтеграції економічних зусиль різних учасників транскордонного співробітництва та використання синергетичного ефекту від їх господарських взаємодій.

Таким чином, активізація інвестиційно-інноваційних процесів сприяє перетворенню транскордонного регіону в цілісну соціально-економічну систему, підпорядковану єдиним регуляторним правилам і процедурам та координовану за допомогою спільних інституційних рамок і соціальних механізмів. Завдяки цьому відбувається підвищення ефективності використання економічних ресурсів у межах відповідного транскордонного

регіону, як по один бік кордону, так і по інший. Зокрема, О. Шляга наголошує: «Основною умовою досягнення довготривалих, позитивних темпів економічного зростання, як реального сектора економіки, так і окремих підприємств, є активна інноваційна та інвестиційна діяльність. Інноваційний розвиток вимагає необхідного інвестування, в той час як стимулювання інвестиційної діяльності має розглядатися в контексті загального інноваційного вектора стратегічного розвитку. Активізація інвестиційно-інноваційних процесів повинна супроводжуватися створенням сприятливого інвестиційного клімату та прозорості відносин в інвестиційно-інноваційній сфері, створенням умов для нарощування внутрішніх інвестиційних ресурсів, стимулюванням припливу іноземних інвестицій, стимулюванням розвитку науки і освіти». (Шляга, 2009)

Найбільш повно та системно інвестиційно-інноваційні процеси у транскордонному регіоні розвиваються під впливом дії певних механізмів їх активізації. Формування та еволюція цих механізмів спирається на певні принципи, методи, правила та форми функціонування кожного з них і передбачає взаємодію низки важелів та інструментів, орієнтованих на збільшення обсягу інвестицій, що вкладаються в реалізацію інноваційних проектів по різні боки кордону та мають на меті нарощування ефективності використання економічного потенціалу усього транскордонного регіону.

Найчастіше в економічній літературі описуються такі механізми, як господарський, адміністративно-управлінський, фінансовий, соціальний, інституційний, ринковий, інформаційний, психологічний тощо.

Так, на думку А. Семенової адміністративний, економічний та інформаційно-психологічний механізми, до певної міри умовно, можна виокремити зі складу господарського механізму. (Семенова, 2012) Водночас економічний механізм прийнято розглядати як «сукупність економічних структур, інститутів, форм і методів господарювання, за допомогою котрих реалізуються чинні в конкретних умовах економічні закони та здійснюється погодження і коригування суспільних, групових і приватних інтересів»

(Качан, 2011), відносячи його до підсистем ресурсного забезпечення (фінансових, матеріально-технічних ресурсів – насамперед), господарського змісту, господарського розрахунку та економічного стимулювання. При цьому економічне стимулювання (організація заробітної плати, матеріального заохочення або покарання) розглядається як форма господарського розрахунку, а останній може розглядатися як один із засобів ресурсного забезпечення. Також відзначається, що управляти без економічного механізму неможливо, адже «виганяючи» економічний механізм у двері, він проникає в квартиру, а коли спробувати загнати його в «глухий кут», він неминуче набуває химерних «тіньових форм», чому підтвердженням є практика радянського та пострадянського господарювання. («Экономический механизм», 2009)

Таким чином, економічний механізм дуже тісно переплітається з ринковим механізмом, що набуває важливого значення у процесі дослідження пріоритетних напрямів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні.

В економічній літературі під ринковим механізмом прийнято розуміти механізм взаємозв'язку і взаємодії між основними елементами ринку: попитом, пропозицією, цінами, конкуренцією і основними економічними законами ринку. Названі елементи є найважливішими параметрами ринку, якими користуються виробники і споживачі у своїй економічній діяльності, виступаючи стрижнем ринкових відносин та своєрідним ядром ринкової економіки. Ринковий механізм діє на основі економічних законів: попиту, пропозиції, рівноважної ціни, конкуренції, корисності, вартості, прибутку тощо. («Система і структура», 2009)

Разом із цим існують обмеження, через які ринковий механізм не може ефективно виконувати своїх функцій. Наприклад, він не може усувати монополій. Адже витісняючи з ринку найменш ефективних виробників конкуренція приводить до зменшення їх кількості. Натомість підприємства, що виявляються більш ефективними, посилюють свою ринкову вагу. Це

формує тенденцію до концентрації виробництва. Виникають концерни і трести, які з часом починають маніпулювати цінами на свою користь. Таким чином, ринкова конкуренція може поступово перетворюватися на свою протилежність – монополію. (Предборський, Гарін & Кухаренко, 2003)

Саме тому діяльність ринкового механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні має доповнюватися дією інших механізмів, зокрема організаційно адміністративного, фінансового та інституційно-правового.

Організаційно-адміністративний механізм іноді розуміють як апарат управління або як бюрократію, проте це радше – аспекти, наслідки його практичного застосування. Хоча управляти без апарату і певною мірою бюрократії практично неможливо, головним у роботі організаційно-адміністративного механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні є його сутнісні характеристики, а саме: розподіл повноважень і виразність цього розподілу (хто кому підпорядковується в процесі розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності у транскордонному регіоні, хто кого контролює і з яких питань). («Организационно-экономический», 2009)

Натомість фінансовий механізм активізації інвестиційно-інноваційної діяльності охоплює комплекс фінансових методів, важелів та інструментів впливу на реалізацію інвестиційних проектів, спрямованих на інноваційний розвиток економіки транскордонного простору. За допомогою конкретних фінансових форм і методів здійснюються розподільні та перерозподільні відносини, утворюються доходи суб'єктів економічної діяльності і відповідні фонди грошових коштів. При цьому функціонування фінансового механізму ґрунтується на організаційно-правових положеннях та фінансовій інформації, які забезпечують практичне використання фінансів для досягнення визначених цілей і завдань. («Фінансовий механізм», 2013)

Інституційно-правовий механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні забезпечує створення таких норм і правил,

а також правових важелів і стимулів, які визначають характер функціонування та взаємодії господарюючих суб'єктів у процесі реалізації їх економічних можливостей і досягнення поставлених перед ними цілей. (Борщевський & Васильців (ред.), 2014)

Зокрема цей механізм формує сприятливе нормативно-правове середовище для захисту інвестицій, вкладених в реалізацію інноваційних проектів, охороняє права власності на винаходи та корисні розробки, а також стимулює підприємців займатися венчурним фінансуванням, створенням транскордонних інноваційних кластерів і технологічних парків тощо.

Цей механізм дуже тісно пов'язаний з інформаційним механізмом активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні. Адже саме інформаційний механізм сприяє зниженню інформаційної невизначеності суб'єктів транскордонного бізнесу та реалізації принципу відкритості в роботі відповідних управлінських підсистем (митної та фіскальної служб, судових інстанцій, органів місцевого самоврядування, менеджменту підприємств та організацій тощо). Відтак він виступає основною для формування стійкого комплексу ціннісних орієнтацій у межах відповідних транскордонних соціальних спільнот, водночас тісно переплітаючись із роботою соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні. («Механизмы сопряжения функций», 2016)

До числа базових механізмів активізації інвестиційного інноваційних процесів у транскордонному регіоні можна віднести такі механізми, як організаційно-економічний, фінансовий, ринковий, інформаційний, а також соціальний. Саме вони, на нашу думку, здійснюють основний вплив на розгортання вказаних процесів та їх втілення в життя на рівні окремих прикордонних територій, а також в межах відповідних населених пунктів і територіальних громад (табл. 1.2).

Характеристика механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні

Механізми	Основні структурні компоненти		
	Методи	Важелі	Інструменти
Організаційно-економічний	Адміністративні, ринкові, самоврядні	Планування, мотивація, контроль, координація	Закони, розпорядження, процедури, нормативи стратегії, програми
Фінансовий	Самофінансування, співфінансування, кредитування, інвестування	Підтримка інвесторів, бюджетування, пільги, страхування	Платежі, субсидії, дотації, гранти, цінні папери, спонсорські внески
Ринковий	Конкуренція, державне регулювання, самоорганізація	Економічна політика, соціальна політика, регіональна політика	Державно-приватне партнерство, прогнозування, стратегування
Інформаційний	Аксіологічний, культуральний, когнітивний, маркетинговий, комунікаційно-мережевий, техніко-технологічний	Подолання інформаційних асиметрій, навчально-освітні та інноваційні проекти, модифікація ціннісних орієнтацій	Розвиток інформаційної інфраструктури, Інтернет, мобільний зв'язок, проведення комунікативних заходів
Соціальний	Інтеграція, інституціоналізація, нарощування соціального капіталу	Громадські ініціативи, спільні проекти, соціологічні дослідження	Спільні дослідження, навчання і стажування, обміни делегаціями

Складено автором

При цьому слід акцентувати увагу на тому, що кожен з п'яти вищеперелічених механізмів діє у взаємозв'язку з іншими чотирма, а також із тими механізмами активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, які не входять до першої п'ятірки проте впливають на формування інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку транскордонного регіону.

Взаємозалежність усіх цих механізмів полягає у тому, що окремі ланки, а також важелі, інструменти та форми вияву кожного з них частково належать до двох та більшої кількості механізмів одночасно. Наприклад, функціонування громадських організацій у транскордонному просторі може бути однаковою мірою віднесене як до соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів, оскільки передбачає реалізацію соціальних ініціатив, спрямованих на здійснення у транскордонному просторі інвестиційних проектів інноваційного характеру, так і до інформаційного та фінансового

механізмів (оскільки через інститути громадянського суспільства перерозподіляється велика кількість інформаційно-комунікаційних зв'язків між суб'єктами економічної діяльності транскордонного регіону, а також частина фінансових ресурсів, які спрямовуються на забезпечення інноваційного розвитку прикордонної, інженерної, соціальної та іншої інфраструктури).

Організаційно-економічний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні пов'язаний з перерозподілом повноважень і сфер відповідальності та адміністративного впливу при здійсненні планування, контролю, мотивування та координації діяльності різних суб'єктів економічної діяльності у межах транскордонного регіону, зокрема в контексті їх залучення до сфери інвестування інноваційних проектів. Тобто організаційно-економічний механізм охоплює низку взаємопов'язаних методів, інструментів та важелів впливу, які забезпечують необхідний перерозподіл повноважень і відповідальності, а також управлінських компетенцій у межах всього транскордонного регіону під час підготовки та реалізації інвестиційно-інноваційних проектів.

До методів функціонування організаційно-економічного механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні можна віднести адміністративні та ринкові, а також самоврядні, які використовуються переважно неурядовими організаціями у процесі їх статутної діяльності.

Основними важелями, що приводять у дію організаційно-економічний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні можна визнати: контроль, мотивацію, планування, координацію та регулювання інвестиційної діяльності та інноваційної активності в межах транскордонного простору. Саме ці важелі забезпечують створення необхідних передумов для розробки нових інноваційних продуктів, у тому числі шляхом розвитку інноваційної інфраструктури транскордонного регіону та комерціалізації інновацій.

Інструментами підвищення ефективності функціонування організаційно-економічного механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів

у транскордонному регіоні, що забезпечують оптимізацію перерозподілу відповідальності та повноважень в його межах, слід визнати: закони та інші нормативно-правові акти, директиви та розпорядження, соціальні та фінансові нормативи, процедури затверджені відповідними документами, стратегії та програми розвитку, угоди, регламенти і статuti тощо. Насамперед, до числа інструментів організаційно-економічного механізму в контексті активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, слід віднести ті з вищеперелічених інструментів, які пов'язані з безпосереднім впливом на акумулювання інвестиційних ресурсів і реалізацію інвестиційних проектів у ході транскордонного співробітництва.

Фінансовий механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні охоплює методи, інструменти і важелі, пов'язані зі збільшенням обсягів акумулювання інвестиційних ресурсів, вкладення їх у реалізацію інноваційних проектів господарюючими суб'єктами прикордонних територій двох або більшої кількості сусідніх держав.

До основних методів функціонування фінансового механізму відносяться:

- самофінансування, яке здійснюється органами місцевого самоврядування, господарюючими суб'єктами, громадськими організаціями та іншими суб'єктами інноваційного процесу, в тому числі науковими установами, вищими навчальними закладами, банками та небанківськими фінансовими установами;
- кредитування бізнесу, зокрема те, що спрямоване на забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів підприємництва, які здійснюють реалізацію у транскордонному просторі інноваційних проектів;
- залучення іноземних інвестицій з метою модернізації виробничої та інноваційної інфраструктури в транскордонному просторі.

Важелями, за допомогою яких вказані методи приводять у роботу фінансовий механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні можуть виступати: заходи з підтримки інвесторів регіональними органами державної влади та органами місцевого

самоврядування, бюджетування, яке виступає джерелом фінансових ресурсів для реалізації інвестиційно-інноваційних проектів транскордонного характеру, страхування фінансових ризиків, фіскальна політика, орієнтована на стимулювання інвестиційної активності та інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів у транскордонних регіонах.

Ефективність роботи перелічених важелів визначається якістю та коректністю застосування таких інструментів фінансового механізму, як платежі, субсидії, гранти, цінні папери тощо. При цьому в транскордонних регіонах пріоритетного значення набувають ті інструменти фінансового механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів, які дозволяють не лише здійснювати безпосередню інвестиційну та інноваційну діяльність господарюючими суб'єктами, але також включати у ці процеси неприбуткові та благодійницькі організації. Це дуже важливо з огляду на потенціал реалізації транскордонних інвестиційно-інноваційних проектів, орієнтованих на розвиток прикордонної інфраструктури, вирівнювання стандартів та якості життя населення різні боки кордону тощо. Такими інструментами в сучасних умовах виступають, насамперед, гранти та спонсорська допомога, а також благодійницькі внески міжнародних організацій.

Фінансовий механізм дуже тісно переплітається з ринковим механізмом активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, який ґрунтується на збалансовані попиту та пропозиції. Таким чином обидва ці механізми значною мірою координуються дією спонтанних ринкових сил в умовах конкуренції. Проте, якщо основним середовищем функціонування фінансового механізму є транскордонний фінансово-інвестиційний ринок, то ринковий механізм більшою мірою орієнтується на транскордонний бізнес у виробничій, торговельній та послуговій площинах.

Відтак, створення однорідних ринкових умов для функціонування переважної частини господарюючих суб'єктів у межах всього транскордонного регіону, є однією з найбільш важливих передумов забезпечення ефективної роботи ринкового механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів.

Адже, чим більш однорідним є ринкове середовище в межах усього транскордонного регіону, тим швидше цінові імпульси доходять до господарюючих суб'єктів у різних ланках транскордонного ринку.

Це тягне за собою формування відповідних інструментів збалансування попиту та пропозиції на різні групи товарів, унаслідок чого ті суб'єкти транскордонного бізнесу, які ефективніше використовують наявні у транскордонному просторі економічні ресурси, мають можливість збільшувати свій прибуток, спрямовуючи значну його частину на інвестиційну діяльність та інноваційні розробки. Тим самим вони збільшують інвестиційний потенціал своїх підприємств, який одночасно виступає складовою інвестиційного потенціалу всього транскордонного регіону. Тобто, він використовується з метою реалізації інвестиційних та інноваційних проєктів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування транскордонного бізнесу, а відтак і на задоволення наявного попиту на інновації в межах усього транскордонного регіону.

Таким чином, завдяки дії ринкового механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні відбувається збільшення фінансово-інвестиційної спроможності не лише підприємницьких структур, але і населення прикордонних територій. При цьому особливу увагу слід акцентувати на тому, що ринковий механізм має синергетичний характер розвитку. Тобто, чим активніше розвивається інвестиційно-інноваційна діяльність у транскордонному регіоні, тим якісніше працює ринковий механізм, що у свою чергу, сприяє нарощуванню інвестиційного та інноваційного потенціалу транскордонного бізнесу.

Разом із цим слід відмітити, що успішність функціонування ринкового механізму значною мірою залежить від рівня розвиненості та якості циркулювання інформаційних потоків у межах транскордонного простору. Це означає, що ефективність ринкового механізму далеко не в останню чергу визначається безперебійністю роботи інформаційного механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, який

виконує функцію нівелювання інформаційної невизначеності в ринкових умовах. Саме він відповідає за акумулювання та своєчасну передачу інформації про пріоритетні сфери та необхідні обсяги вкладення фінансових ресурсів у реалізацію інвестиційних проектів, орієнтованих на розвиток інноваційного потенціалу підприємств і прикордонних територій загалом. Крім того, він забезпечує підвищення якості самої інформації та каналів її передачі, в тому числі за рахунок нарощування людського та соціального капіталу транскордонного регіону, а також інформаційно-комунікаційних мереж у транскордонному просторі.

Основними методами функціонування цього механізму слід визнати: аксіологічне та культуральне зближення між територіальними громадами прикордонних територій сусідніх держав, удосконалення систем маркетингових, ділових і міжособових комунікацій на транскордонних ринках, підвищення комунікаційної ефективності формальних і неформальних інформаційних мереж, передусім в науково-аналітичному та навчально-освітньому середовищі.

Важелями, які урухомлюють інформаційний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні є подолання інформаційних асиметрій, реалізація навчально-освітніх та інноваційних проектів, спрямованих на підвищення ефективності обміну інформацією між учасниками транскордонного співробітництва, створення відкритості транскордонного інформаційно-комунікаційного простору, а також модифікація ціннісних орієнтацій мешканців прикордонних територій.

Основними інструментами розгортання інформаційного механізму можуть виступати: розвиток інформаційної інфраструктури транскордонних регіонів, поширення Інтернету та мобільного зв'язку, проведення дво- та багатосторонніх комунікативних заходів, зокрема наукових конференцій, круглих столів тощо.

Частина із цих інструментів можуть також бути віднесеними і до соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні. Особливо це стосується таких комунікативних

заходів, як конференції, круглі столи, а також ділові зустрічі, переговори, семінари, тренінги, обміни досвідом тощо.

При цьому соціальний механізм активізації інвестиційних інноваційних процесів у транскордонному регіоні орієнтований на посилення та інтенсифікацію соціальних взаємодій між мешканцями прикордонних територій сусідніх країн, які входять до складу транскордонного регіону. До основних методів його функціонування можна віднести: інтеграцію мешканців прикордонних територій сусідніх країн, інституціоналізацію транскордонного простору та підвищення якості соціального капіталу прикордоння.

До ключових важелів соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні слід віднести: реалізацію громадських ініціатив за участю партнерських організацій по різні боки кордону, здійснення ними спільних інноваційних проектів, соціологічних досліджень тощо.

До інструментів соціального механізму, які забезпечують ефективну роботу вказаних важелів, крім уже згаданих, можна також віднести спільні наукові розробки учасників транскордонного співробітництва, реалізацію ними інфраструктурних проектів інноваційного характеру, обмін сучасними виробничими та управлінськими технологіями, адаптацію в межах транскордонного простору новітніх досягнень і наукових розробок світового рівня.

Всі вищеописані механізми впливають на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні у тісному взаємозв'язку, тобто, доповнюючи та підсилюючи один одного завдяки спільним чинникам впливу та забезпечуючи при цьому досягнення синергетичного ефекту. Таким чином, основні чинники та механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні являють собою єдину систему, функціонування якої орієнтується на збільшення обсягів, поліпшення якості та зростання ефективності використання фінансових, людських, природних, матеріально-технічних та інших ресурсів, що застосовуються в процесі реалізації інвестиційних проектів інноваційного характеру в межах відповідного транскордонного регіону (рис. 1.2).

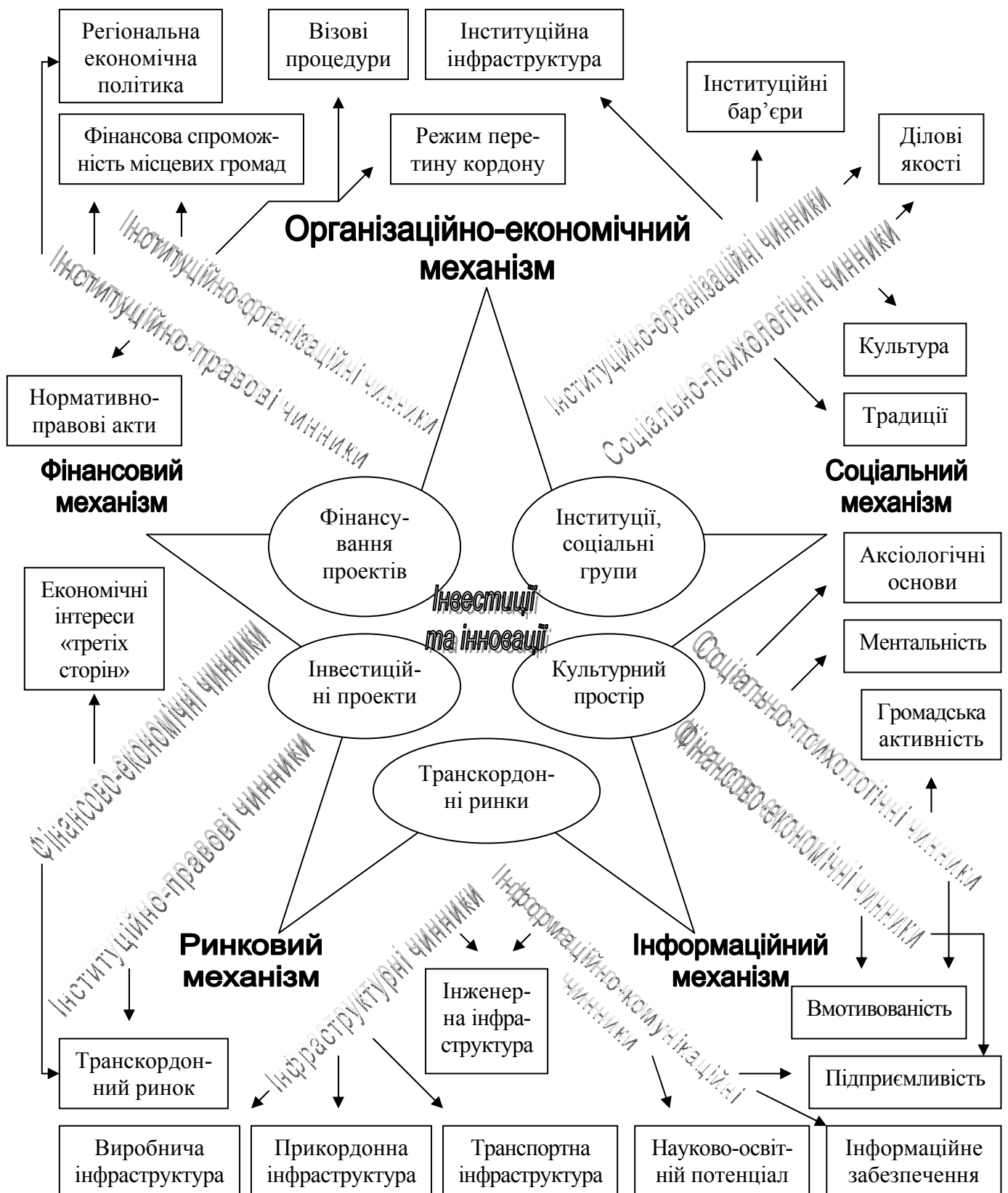

Рис. 1.2. Основні чинники та механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні

Складено автором

Кожен з описаних механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів охоплює всі сегменти транскордонного регіону, незалежно від його виду. Проте в різних транскордонних регіонах ці механізми виявляються по іншому, набуваючи специфічних для себе ознак.

Так, в економічно-господарських транскордонних регіонах, де пріоритетну роль відіграють фінансовий та ринковий механізми, що координуються завдяки дії фінансово-економічних, інституційно-правових та інфраструктурних чинників, а також інтегруючись у процесі функціонування транскордонних ринків і реалізації транскордонних інвестиційних проектів, першочергового значення набувають такі важелі та інструменти фінансового та ринкового механізмів, як регіональна політика, бюджетування, державно-приватне, партнерство, гранти, платежі тощо.

Натомість в інституційно-організаційних транскордонних регіонах, які сьогодні охоплюють переважну частину прикордонних територій України, найбільш відчутним є вплив організаційно-економічного та соціального механізмів. Зокрема, першочергового значення тут набувають адміністративні та самоврядні методи функціонування організаційно-економічного механізму, орієнтовані на ефективне використання його планового, контрольного, мотиваційного та координаційного важелів за допомогою таких інструментів, як регіональні стратегії та програми розвитку, в тому числі транскордонні, нормативно-правові акти, транскордонні угоди, статутні документи громадських організацій і господарюючих суб'єктів, які реалізують фінансові та інвестиційні проекти, спрямовані на інноваційний розвиток інфраструктури та економіки транскордонного регіону тощо.

Соціальний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів, який відіграє вагомий роль не лише в інституційно-організаційних, але і в соціально-культурних транскордонних регіонах, виявляється у кожному із них, насамперед, через інституціоналізацію транскордонного простору, громадські ініціативи, реалізацію спільних проектів і досліджень, культурні обміни та інші комунікативні заходи за участю мешканців прикордоння.

Разом із цим, дія соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні визначається великою кількістю чинників суспільно-психологічного впливу, кожен з яких, в залежності від обставин, може набувати як явно вираженого, так і прихованого або латентного характеру (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Основні чинники формування соціального механізму активізації інноваційно-інвестиційних процесів у транскордонному регіоні

Складено автором

Таким чином, основні механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, формуються під впливом низки специфічних чинників і стимулів, що визначаються характером суспільно-економічної еволюції кожної прикордонної території, що входить до складу відповідного транскордонного регіону.

Це актуалізує потребу в ґрунтовному дослідженні системи вказаних чинників і стимулів, передусім у контексті підвищення ефективності функціонування сформованих під їх впливом механізмів, а також з метою визначення найбільш дієвих інструментів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у кожному транскордонному регіоні.

1.3. ОСНОВНІ ЧИННИКИ ТА СТИМУЛИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

Окреслюючи основні чинники та стимули активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, доцільно першочергову увагу акцентувати на особливостях поширення інновацій у його межах, а також на характері розгортання інвестиційних процесів і якості інвестиційного клімату в межах сусідніх прикордонних територій, які входять до складу транскордонного регіону.

Так, Т. Пепа відзначає, що в організації інвестиційно-інноваційної діяльності визначальними на сучасному рівні розвитку є процеси глобалізації, економічний прояв яких відображається в модернізації національних ринків товарів і послуг, зміні масштабів та напрямів руху міжнародного капіталу, його територіальної концентрації й форми його інтеграції. Від розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності залежать забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, стабільний і ефективний соціально-економічний розвиток, зростання кількісних і якісних показників економічної діяльності. (Пепа, 2011)

При цьому важливим каталізатором активізації інвестиційно-інноваційних процесів, який, разом з тим, визначає коло ключових проблем, які потребують свого вирішення в сучасних умовах вважаються інвестиційний потенціал. Він визначає наявність власних фінансових ресурсів у межах відповідних економічних систем (у тому числі регіональних), а також потенційну здатність цих систем до залучення необхідних ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності ззовні. Рівень формування інвестиційно-інноваційного потенціалу визначається в процесі аналізу наявних і латентних потенційних можливостей та ресурсного забезпечення, оцінки необхідності та достатності наявних ресурсів поставленим цілям та завданням і формування механізмів їх практичної реалізації щодо створення інтегральних зв'язків між структурними ланками, які відповідають внутрішнім перетворенням. Тобто, формування інвестиційно-інноваційного потенціалу характеризується як безперервний та динамічний процес, що будує нові комерційні можливості та організаційні функції стабільного розвитку й відтворення в майбутньому періоді відповідно до стратегічних завдань. (Фролова, 2013)

На думку А. Гончарова інвестиції нерозривно пов'язані з інноваціями, зокрема з огляду на пріоритетність вкладання інвестиційного капіталу в нововведення, які приводять до кількісних або якісних поліпшень підприємницької діяльності. При цьому інвестування в інновації, як правило, переслідує декілька цілей. Зокрема, реалізація інвестиційно-інноваційних проектів може здійснюватися з метою або отримання прибутку, або зниження витрат на виробництво, або ж задля досягнення соціального ефекту (поліпшення життя населення, екології, охорони здоров'я, освіти, оборони тощо). (Гончаров, 2004)

З погляду Х. Кауфмана фінансування інновацій зазвичай обґрунтовується потребами практики. Якщо користувачі певної технології вважають, що вона більше не є конкурентоспроможною, або знижується обсяг продажів певного виробу, демонструючи необхідність зміни технології його виробництва, організації вдаються до фінансування інвестиційних розробок,

які в цьому разі стають необхідною та нормальною складовою їх діяльності. Таким чином відбувається інвестування більшість комерційних інновацій завдяки промисловості. Навіть більшість військових інноваційних розробок здійснюються у промисловості, хоча переважна їх частина і фінансується урядом. (Кауфман, 1993)

Разом із цим в умовах ринкової конкуренції, важливого значення для залучення інвестицій у сферу інноваційних розробок відіграє захист права власності на винаходи. Адже виключне право на використання винаходу та можливість його патентування виступає тією економічною необхідністю, яка мотивує підприємців вкладати інвестиційні ресурси в інновації, сподіваючись на отримання майбутнього гарантованого прибутку. (Аріст, 2007)

На регіональному щаблі більшість із перелічених аспектів активізації інвестиційно-інноваційних процесів ускладнюється тим, що зазвичай регіональні органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають обмежені можливості щодо впливу на формування інвестиційного потенціалу регіону, насамперед в частині зміни регуляторних процедур та спроможності накопичувати необхідні фінансово-інвестиційні ресурси.

Особливо гостро ця проблема постає в транскордонних регіонах, де, як правило, відсутні спільні органи управління та інституції, спроможні чинити однаково дієвий вплив по обидва боки кордону. Відтак, різні частини економіки транскордонного регіону переважно регулюються різними нормативно-правовими актами, що створює додаткові труднощі в частині уніфікації інституційного впливу на розвиток інвестиційно-інноваційних процесів. Це призводить до виникнення дисбалансів у накопиченні інвестиційного потенціалу в більшості транскордонних регіонів і виливається у поширення структурних диспропорцій.

Крім того, до проблем інвестиційно-інноваційного розвитку українських регіонів, у т.ч. транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території нашої держави, належать:

- недосконалість механізмів фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційних програм;
  - високий ступінь зносу основних виробничих фондів більшості українських підприємств;
  - важкий фінансовий стан господарюючих суб'єктів і відсутність ефективного менеджменту;
  - недостатній рівень адаптованості середнього та малого бізнесу до вимог інвестиційно-інноваційної діяльності;
  - невідповідність рівня розвитку регіональної інфраструктури, насамперед прикордонної, вимогам інвестиційно-інноваційних процесів, включаючи функціонування систем інформаційного забезпечення, техніко-економічної експертизи, сертифікації і просування розробок, підготовки та перепідготовки кадрів, виробничо-технологічної підтримки тощо;
  - невідповідність вітчизняного законодавчо-правового забезпечення, орієнтованого на стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, сучасним світовим стандартам, включаючи неузгодженість українських механізмів забезпечення захисту інтелектуальної власності з тими вимогами, які діють у розвинених державах світу;
  - недостатній розвиток теоретичних досліджень у вказаній сфері.
- (Фролова, 2011)

Разом із цим, сучасні міжнародні тенденції розгортання інвестиційно-інноваційних процесів характеризується зростанням ролі регіональної складової. Певна фінансова самостійність регіонів, можливість розпоряджатися місцевими ресурсами, відповідальність місцевих органів влади за соціальний розвиток, створюють необхідну економічну основу та мотиви для ефективних дій стосовно регулювання та підтримки інвестиційної активності. Дедалі більше акценти інвестиційно-інноваційні акценти зміщуються в бік регіональної інвестиційно-інноваційної політики, яка охоплює систему заходів

у регіоні, пов'язаних з мобілізацією інвестиційних ресурсів та визначенням напрямів їх найефективнішого і найбільш раціонального використання в інтересах населення регіону й окремих інвесторів. При цьому до регіональних чинників розвитку інвестиційного процесу належать природно-економічні, геополітичні, соціальні, науково-технологічні, екологічні, організаційно-управлінські та інші умови й особливості, що визначають динаміку й ефективність розвитку інвестиційного процесу в певному регіоні. («Загальна характеристика», 2016)

Кожен із цих чинників набуває свого особливого контексту в процесі економічного розвитку транскордонних регіонів. Адже наявність кордону спричиняє виникнення низки інституційно-правових, соціально-психологічних та інформаційно-комунікаційних бар'єрів, які, у свою чергу, зумовлюють виникнення нової геополітичної, організаційно-управлінської, соціальної та економічної реальності для розгортання інвестиційно-інноваційних процесів.

При цьому, мотивація для реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на інноваційний розвиток прикордонних територій, зазвичай має під собою належний економічний ґрунт лише у тому разі, якщо переваги від інвестиційно-інноваційного співробітництва отримують регіони по обидва боки кордону. Водночас, суттєві відмінності, обумовлені різним рівнем розвитку економік сусідніх країн, особливо країн-членів ЄС та їх сусідів з-поза меж цього об'єднання, призводять до появи вагомих дисбалансів, які потребують формування комплексної та зваженої транскордонної політики, спрямованої на подолання відповідних перешкод та усунення інституційних бар'єрів. Насамперед це стосується нівелювання існуючої різниці в рівнях інвестиційної активності суб'єктів господарювання, обумовленої різною фінансовою спроможністю підприємств та органів місцевого самоврядування здійснювати інвестиції, а також диференціацією в рівнях доходів населення. (Олександренко, 2017)

Разом із цим, вітчизняні дослідники відзначають, що саме в межах транскордонних регіонів, до складу яких, поряд з прикордонними областями

України, входять адміністративно-територіальні одиниці країн-членів ЄС, є найкращі шанси для впровадження режимів прогресивного регулювання специфічної діяльності (фінансових операцій, страхування, діяльності фондових бірж, інституту права інтелектуальної власності, промислових і технологічних парків, транскордонних кластерів тощо). Це сприяє подальшому наближенню регуляторного середовища в економіках різних країн, що взаємодіють у межах цих транскордонних регіонів, відповідно до ринкових стандартів ЄС. Адже розширення ЄС на схід континенту значно підвищує привабливість Східної Європи для іноземних інвесторів. Крім того, з погляду іноземних інвесторів транскордонні регіони, сформовані на кордоні між Україною та ЄС, володіють низкою специфічних активів, серед яких – якісний людський капітал, розвинена інфраструктура, сприятливе бізнес-середовище, і зручне розташування в центрі величезного панєвропейського ринку, яке передбачає високу здатність конкурувати з великими ринками, що розвиваються, за залучення технологічно містких прямих іноземних інвестицій протягом наступних років. (Гоблик, 2016)

З іншого боку, слухними є також думки тих авторів, які констатують, що транскордонне співробітництво занадто повільно адаптується до принципово нових геополітичних і гео економічних умов, які склалися після розширення ЄС та безпосереднього наближення його кордонів до України. Як наслідок відбувається обмеження можливостей для формування в міжрегіональних стосунках оптимальної моделі транскордонної інтеграції, орієнтованої на взаємне зближення та взаємодію прикордонних регіональних господарських комплексів і створення на цій основі цілісних міждержавних транскордонних економічних регіонів. А в умовах обмежень на ресурси, загострення кризових явищ, недостатньої конкурентоспроможності прикордонних територій актуалізується проблема підвищення ефективності стратегічного планування регіонального розвитку, в тому числі і з метою активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонних регіонах. (Коваленко, 2013b)

Наприклад, у транскордонних регіонах, які охоплюють сусідні прикордонні території країн з різним рівнем соціально-економічного розвитку (передусім це стосується країн-членів ЄС і тих країн, що межують із ними) часто ефективність інвестиційно інноваційних процесів знижуються через наявність опортуністичної поведінки.

Це поняття було введено в економічну літературу Олівером Вільямсоном, який побудував свою теорію, виходячи з того, що люди (економічні агенти) переслідують свою власну вигоду, використовуючи для її досягнення всі доступні їм засоби, подекуди включаючи брехню, халатність чи ухиляння від взятих на себе зобов'язань. (Одинцова, 2007)

Як правило, опортуністична поведінка у транскордонному регіоні породжується інформаційними асиметріями (різним обсягом інформації, якою володіють різні економічні агенти про одне і те ж економічне явище чи процес). Найбільш виразно такі асиметрії проявляються у випадку, коли вказані агенти представляють різні соціально-економічні системи або різні економічні порядки. Наприклад, у транскордонних регіонах, до складу яких входять сусідні прикордонні території країн-членів ЄС та України, опортуністична поведінка зумовлюється, насамперед, ментальними, культуральними, діловими, когнітивними та іншими чинниками, які, у свою чергу, породжують інформаційні асиметрії в різних площинах транскордонного співробітництва. Передусім це стосується підприємницької діяльності, включаючи реалізацію транскордонних інвестиційно-інноваційних проектів, партнерства органів місцевого самоврядування, взаємодії інститутів громадянського суспільства, локалізованих по різні боки кордону тощо.

У науковій літературі виділяється три основні напрями поширення опортуністичної поведінки відповідно до трьох основних типів інформаційних асиметрій: 1) «приховані характеристики» або зловживання, зумовлені «невидимою інформацією», яка дозволяє одному економічному агенту неякісно виконувати взяті на себе зобов'язання, оскільки інші агенти не мають повної інформації про ці зобов'язання (наприклад, при використанні виробником менш

якісних і дешевших матеріалів для виготовлення продукції, яка продається споживачам за цінами тих товарів, які виготовлені з якісних і дорогих комплектуючих); 2) «приховані дії», спричинені приховуванням інформації (несумлінна поведінка, яка отримала назву «моральний ризик» і характеризується невиконанням або неякісним виконанням обов'язків одного економічного агента перед іншим у силу відсутності належного контролю, наприклад у разі якщо найманий працівник обманює свого працедавця); 3) «приховані наміри», які несуть у собі загрозу вимагання (виникають у разі володіння одним з економічних агентів закритою інформацією, наприклад інсайдерською, про об'єкт майбутньої угоди, яка стає явною для інших агентів лише після укладення цієї угоди, зокрема, про приховані дефекти товару, майбутнє зростання чи зниження ціни на нього, потенційне виведення на ринок товарів-замінників тощо). («Асиметрія інформації», 2007)

Окреслюючи головні елементи інституційного середовища, які чинять найбільший вплив на подолання опортуністичної поведінки та на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, слід відзначити: 1) стратегії соціально-економічного розвитку транскордонного регіону; інституції та міждержавні угоди, а також нормативно-правові акти ЄС, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату в транскордонному просторі та на інноваційний розвиток економіки сусідніх прикордонних регіонів сусідніх держав (рівень усього транскордонного регіону); 2) міждержавні транскордонні угоди та проекти, діяльність євро регіонів, транскордонних кластерів та інших транскордонних інституцій, прикордонна торгівля, неформальні інститути, що чинять вплив на розвиток транскордонного бізнесу (субрегіональний рівень); 3) інститути та інституційні зміни, які визначають характер перебігу інвестиційно-інноваційних процесів у межах окремих територіальних громад базового рівня (локальний рівень) (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Інституційне середовище активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні
Складено автором

Важливими підйомами ефективності транскордонної співпраці в контексті активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонних регіонах є нові форми транскордонного співробітництва. Цілями їх розвитку є зростання інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності сектору дрібних і середніх підприємств навколо великих компаній, створення нових робочих місць, покращення інвестиційного клімату в межах транскордонних регіонів, отримання синергетичних ефектів на транскордонних ринках. (Коваленко, 2013а)

На думку В.Гордієнка ефективному впровадженню інноваційно-інвестиційної економічної моделі транскордонної співпраці сприяє створення транскордонних технопарків і транскордонних кластерів. Він, зокрема, наголошує на тому, що досвід зарубіжних країн доводить ефективність цих елементів інноваційної інфраструктури, побудованих на регіональній спеціалізації, поява яких підвищує не лише інвестиційно-інноваційний потенціал окремих прикордонних територій і транскордонних регіонів, але й конкурентоспроможність національних економік в цілому. (Гордієнко, 2012)

На жаль, в сучасних умовах переважна більшість українських прикордонних територій, що входять до складу транскордонних регіонів, позбавлені власних коштів для фінансування інновацій. Це актуалізує проблему розвитку місцевого самоврядування, посилення фіскальних повноважень органів регіонального управління, залучення зовнішніх фінансових джерел. Унаслідок цього дедалі більшої вагомості набувають такі фінансові інструменти, як гранти, позики, акціонерний капітал і непряма підтримка, що становлять базові елементи регіонального фінансового ланцюжка вартості. На думку багатьох авторів, головне – як для публічного, так і для приватного секторів у процесі забезпечення фінансовими ресурсами інноваційного розвитку – це скоординувати свою діяльність таким чином, щоб різні елементи цього ланцюга були взаємозалежними й ефективно взаємодіяли. Але в Україні до цього часу, ні на центральному, ні на регіональному, ні на місцевому рівнях

не сформовані відповідні умови для побудови інноваційно-інвестиційної моделі розвитку регіонів. (Вознюк, 2013)

При цьому, невизначеність регіональних інвестиційно-інноваційних процесів залежить від багатьох чинників. Тому їх правильна оцінка має дуже важливе значення з погляду активізації вказаних процесів як у мережах окремих прикордонних територій, так і в транскордонному регіоні загалом. Вона передбачає визначення різних груп вищезгаданих чинників, та виявлення напряму і сили їх впливу на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у відповідних транскордонних регіонах. Кожна із груп чинників має описуватися відповідними характеристиками. У цьому контексті вітчизняними дослідниками часто виділяються правові, зовнішньоекономічні, макроекономічні, виробничі, екологічні, споживчі, інвестиційні та інноваційні чинники. (Гринько & Цадо, 2012)

Окреслюючи спектр чинників, які впливають на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, доцільно також враховувати дослідження українських науковців, пов'язані з виокремленням чинників у розвитку транскордонного співробітництва регіонів. Зокрема, до таких чинників відносяться:

- інституційно-правові (нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва, режим перетину кордону, специфіка візових процедур);
- інституційно-організаційні (розвиненість інституційної інфраструктури транскордонного регіону, включаючи наявність інституцій, орієнтованих на реалізацію інноваційних проєктів, поширеність інституційних дисфункцій і бар'єрів, зокрема корупції та опортуністичної поведінки);
- фінансово-економічні (розвиненість транскордонного ринку та ефективність ведення транскордонного бізнесу, пріоритети регіональної економічної політики держав, прикордонні території яких входять до складу транскордонного регіону, фінансова

спроможність органів місцевого самоврядування прикордонних територіальних громад, економічні інтереси «третьох сторін», включаючи господарюючі суб'єкти з-поза меж транскордонного регіону, наприклад з інших країн-членів ЄС);

- інформаційно-комунікаційні (якість інформаційного забезпечення учасників транскордонного співробітництва, потенціал спільної реалізації навчально-освітніх і дослідницьких проектів між прикордонними регіонами сусідніх держав);
- інфраструктурні (розвиненість та якість транспортної і транспортно-логістичної інфраструктури, рівень технологічної оснащеності прикордонної інфраструктури, стан виробничої, інженерної, ринкової та соціальної інфраструктури);
- соціально-психологічні (аксіологічні основи, ментальність, традиції та культура мешканців прикордоння, їх громадська активність, поведінкові стереотипи та ділові риси учасників транскордонного співробітництва, їх схильність до заощаджень, підприємливість і рівень умотивованості). (Мікула, Борщевський & Васильців (ред.), 2009)

Всі вищевказані чинники можна об'єднати у декілька основних груп, які можуть слугувати підставою для подальшого виділення ключових механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні: організаційно-економічного (природно-ресурсний, трудовресурсний, екологічний, виробничий та інші чинники), фінансового (бюджетний, кредитний, інвестиційний, фінансово-благодійницький чинники тощо), ринкового (конкурентний, ціновий, споживчий, маркетинговий, інфраструктурний та інші чинники), адміністративно-управлінського (ієрархічний, самоврядний, адміністративно-територіальний, бюрократичний, процедурний чинники), інституційно-правового (законодавчий, регуляторний, договірно-правовий, регламентний, процесуальний та інші чинники), суспільно-політичного (геополітичний, партійний, еліто-інтеграційний, культуральний

чинники), соціального (аксіологічний, семантичний, симеотичний морально-етичний, релігійний, звичаєвий та інші чинники), інформаційно-комунікаційного (інформаційно-технологічні, міжособово-комунікаційні, комунікаційно-групові чинники) тощо (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Групування чинників активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні

Групи чинників	Форми вияву	Специфіка впливу
Загальноекономічні	Забезпеченість природними і трудовими ресурсами; стан довкілля; локалізація виробничих потужностей, інвестиційний клімат, підприємницьке середовище	Визначення економічної спеціалізації регіону в міжнародному поділі праці; ефективність використання наявних економічних ресурсів
Фінансові	Рівень фінансового забезпечення місцевих територіальних громад, інвестиційний потенціал бізнесу, доступність кредитних ресурсів	Формування джерел фінансових ресурсів для реалізації інвестиційно-інноваційних проектів
Управлінські	Ефективність управлінської діяльності органів місцевого самоврядування, якість менеджменту в підприємницьких структурах	Спроможність забезпечувати ефективність інвестиційно-інноваційних процесів на регіональному рівні
Інституційно-правові	Стан нормативно-правової бази розвитку транскордонного підприємництва та ведення інвестиційно-інноваційної діяльності	Зниження рівня транзакційних витрат у процесі реалізації інвестиційно-інноваційних проектів
Суспільно-політичні	Рівень суспільної та політичної підтримки учасників транскордонного бізнесу, відкритість населення до інновацій, інноваційний потенціал	Генерування якісних інноваційних рішень, високий рівень комерціалізації інновацій, мінімізація інвестиційних ризиків
Соціальні	Якість людського капіталу, характер дії неформальних інститутів, спільність інтересів, мотивація	Сприятливе соціальне середовище, забезпеченість необхідними людськими ресурсами
Інформаційні	Відкритість інформації, розвиток інформаційних технологій, нівелювання інформаційних асиметрій, специфіка міжособових і соціальних комунікацій	Своєчасність надходження інформації, необхідної для прийняття правильних управлінських рішень, високий рівень якості інформації

Систематизовано автором

Коректність такого групування чинників активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні підтверджується висновками вітчизняних вчених, які займалися дослідженням цієї проблематики. Так, М. Вишиванюк констатує: «Як в теоретичному аспекті,

так і в реальній практиці можна виділяти і розглядати в механізмі державного регіонального управління окремі його види (або складові): організаційний, економічний, фінансовий, бюджетний, соціально-психологічний, адміністративний, інституційний, суспільно-політичний та інші, кожен з яких здатний здійснювати певний вплив на об'єкти управління. Як правило, у практичній діяльності використовуються всі перераховані системні складові загального механізму регіонального управління, причому в різних поєднаннях, пропорціях і співвідношеннях». (Вишиванюк, 2011)

Вищеперелічені чинники безпосереднім чином пов'язані зі стимулами активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні. Тому, окреслюючи ключові стимули інвестиційної діяльності з метою реалізації інноваційних проектів у транскордонному регіоні, першочергову увагу слід акцентувати на фінансовій, соціальній, психологічній і безпековій мотивації господарюючих суб'єктів.

Кожна із перелічених груп мотивації, формує власне середовище стимулів для здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності, спрямованої на економічний розвиток транскордонного регіону. У цьому сенсі можна навіть вести мову про наявність системи стимулів активізації інноваційно-інвестиційних процесів у транскордонному регіоні, які локалізовані у межах чотирикутника, вершинами якого виступають такі сегменти, як фінансовий, соціальний, психологічний та безпековий (рис. 1.5).

Так, група фінансових стимулів охоплює низку мотиваційних важелів впливу на суб'єктів транскордонного співробітництва, які визначаються їх спрямованістю на отримання певних фінансових вигод або преференцій від здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності у транскордонному регіоні.

Рис. 1.5. Основні стимули активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні

Складено автором

У зв'язку із цим можна виділяти такі аспекти фінансового стимулу на інвестиційно-інноваційну активність у транскордонному просторі, як орієнтація на збільшення прибутку, мультиплікаційні ефекти від інвестування в нові розробки і технології, зменшення фінансових витрат у процесі господарської діяльності, у тому числі за рахунок доступу до фінансових преференційних режимів, отримання додаткових фінансових ресурсів завдяки реалізації програм міжнародної технічної допомоги, участі у проєктах державно-приватного партнерства тощо.

Сегмент соціальних стимулів у контексті мотивування суб'єктів господарської діяльності до вкладення коштів у реалізацію інвестиційно-інноваційних проєктів у межах транскордонного регіону є представленим найбільш широко. Адже саме соціальні стимули, на відміну від всіх інших, мають достатньо персоніфікований характер. Їх вияв стосується не лише раціональної мотивації, але й ірраціональної поведінки учасників транскордонного співробітництва.

Наприклад, феномен соціального статусу, відображає типову для більшості економічних агентів природу конкурентної поведінки. Тобто, інвестор, який керується цим стимулом, прагне досягати успіху не в абсолютному вимірі, а на тлі інших господарюючих суб'єктів. Своїм реноме інноватора та генератора інноваційного розвитку він забезпечує собі відповідний лідерський статус як у межах певного прикордонного регіону, так і в транскордонному просторі загалом.

До групи соціальних стимулів належать також соціально-політичні. У цьому разі інвестування в реалізацію інноваційних проєктів у межах транскордонного регіону тягне за собою можливість отримання додаткових політичних дивідендів, як у регіональному чи національному, так і в міжнародному (транскордонному) масштабі. Наприклад, інвестування у будівництво сучасних об'єктів природоохоронного значення чи вкладення коштів у розвиток транскордонних інноваційно-виробничих і збутових

мереж, пов'язаних зі створенням великої кількості нових робочих місць, здатне крім суто економічних ефектів також забезпечувати додаткові політичні дивіденди як для потенційних інвесторів, так і для органів місцевого самоврядування на прикордонних територіях.

Третім аспектом соціального стимулювання учасників транскордонного співробітництва до реалізації інвестиційно-інноваційних проектів є соціально-культурний контекст. У цьому разі інвестування здійснюється передусім на основі розвитку інноваційної культури транскордонного бізнесу та її носіїв. Так, створення транскордонних навчальних і наукових центрів, а також технологічних та індустріальних парків, орієнтованих на трансфер технологій з країн-членів ЄС до сусідніх держав, які є претендентами на членство, відбувається передусім з огляду на важливість формування спільного соціально-культурного середовища, яке не лише спроможне забезпечувати прискорений розвиток економіки транскордонного регіону, але і дозволяє створює сприятливі умови для підвищення якості людського і соціального капіталу в довгостроковій перспективі.

Ще одним контекстом заповнення соціального сегменту стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності у транскордонному регіоні є соціально-комунікаційний. Він ґрунтується на пріоритетності інформаційних технологій у процесі поширення транскордонних інновацій. Це дозволяє інтенсифікувати обмін інформацією в межах транскордонного регіону, забезпечуючи інвесторам з числа суб'єктів транскордонного бізнесу можливість розширювати коло своїх ділових і соціальних контактів.

Дуже близькими за своєю сутністю до соціальних є психологічні стимули активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні. Проте, на відміну від групи соціальних стимулів, у сегменті психологічного стимулювання домінують міжособові або внутрішньоособові мотиви. У цьому сенсі психологічні стимули доцільно розглядати у контексті

трьох основних джерел їх формування та еволюції по відношенню до суб'єктів інвестиційно-інноваційної діяльності у транскордонному регіоні.

По-перше, слід відмітити психологічні стимули, орієнтовані на досягнення індивідуально обумовлених цілей. Тобто, особа, що є ініціатором інвестування в розвиток інноваційних процесів у транскордонному регіоні, або приймає відповідне рішення, керується власними мотивами, що можуть мати як раціональну (свідому), так і ірраціональну (підсвідому) природу.

По-друге, психологічні стимули можуть мати командно-групову природу. В такому разі, для започаткування інвестиційно-інноваційної діяльності у транскордонному регіоні необхідно забезпечити формування таких командних взаємодій, які, інтегруючи зацікавлені групи по різні боки кордону, забезпечують досягнення відповідних групових інтересів, локалізованих у сфері їх командних компетенцій, групової динаміки чи корпоративної культури.

По-третє, не можна оминати увагою групи інтеграційно-психологічних стимулів, які орієнтуються на формування в межах транскордонного регіону спільних психологічних установок і стереотипів економічної поведінки на основі впровадження інвестиційно-інноваційних проектів. Прикладами інтеграційно-психологічного стимулювання учасників транскордонного співробітництва можуть слугувати факти подолання мовних, звичаєвих, ділових, процедурних та інших відмінностей у процесі реалізації спільних інвестиційно-інноваційних проектів, що дозволяє зменшувати трансакційні витрати в економіці транскордонного регіону.

І нарешті четвертий сегмент стимулювання інноваційно-інвестиційної активності у транскордонному регіоні формує група безпекових мотивів. Вона складається з двох основних ланок або секторів:

- безпекові стимули, пов'язані з нівелюванням чи ослабленням впливу реальних загроз для ведення підприємницької, економічної, управлінської, організаційної або інших видів діяльності у

транскордонному регіоні (у цьому разі реалізація інвестиційно-інноваційних проектів спрямована на усунення відповідних загроз або зменшення негативних наслідків їх впливу);

- стимули, пов'язані з намаганням не допустити виникнення будь-яких загроз в майбутньому (в такому випадку інвестування в розвиток інновацій відбувається не стільки як реакція на певну загрозу, скільки з метою створення надійних «економічних запобіжників» від її потенційної появи).

Наприклад, інвестування в реалізацію екологічних проектів чи інвестиції, вкладені у розвиток трудових ресурсів відносяться швидше до першої групи безпекового стимулювання, а інвестиції, спрямовані на розвиток системи транскордонної логістики чи в розбудову прикордонної інфраструктури, радше є свідченням переважання другого типу стимулів, породжених безпековими мотивами.

Таким чином, основні чинники та стимули активізації інвестиційно-інноваційної діяльності у транскордонному регіоні тісно пов'язані між собою, зумовлюючи посилення взаємного впливу у процесі формування та еволюції механізмів реалізації інноваційного потенціалу транскордонного співробітництва на етапі європейської інтеграції.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

1. Важливою складовою сучасного транскордонного співробітництва виступає активізація інвестиційно-інноваційних процесів, орієнтована на підвищення економічної ефективності господарюючих суб'єктів у межах відповідних транскордонних регіонів. При цьому економіка транскордонного регіону формується на основі об'єднання в єдине ціле господарських комплексів окремих прикордонних територій, що входять до його складу.

2. Розвиток економіки транскордонного регіону доцільно розглядати в контексті поєднання основних шести сегментів: економічного, соціального,

гуманітарного, інформаційного, інституційного та безпекового. Кожен із них охоплює певні ланки та чинники впливу, дотичні до відповідної сфери активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному просторі.

3. Основні чинники активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні групуються за критерієм специфіки економічного впливу на інвестиційно-інноваційну діяльність. Це дає змогу виділити сім ключових груп чинників: загальноекономічні, фінансові, управлінські, інституційно-правові, суспільно-політичні, соціальні та інформаційні.

4. Чинники активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні тісно пов'язані з відповідними стимулами, які мотивують учасників транскордонного співробітництва вкладати кошти в реалізацію інвестиційних проектів інноваційного характеру. Ці стимули утворюють чотири основні групи: фінансову, соціальну, психологічну та безпекову. Кожна із них відповідає за окрему сферу мотивації суб'єктів транскордонного співробітництва до активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні.

5. Під впливом чинників і стимулів активізації інвестиційно-інноваційних процесів, у кожному транскордонному регіоні формується система власних економічних механізмів, орієнтованих на використання наявного інноваційного потенціалу шляхом реалізації відповідних інвестиційних проектів. Основними механізмами активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні виступають: організаційно-економічний, фінансовий, ринковий, інформаційний та соціальний.

6. Усі механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні тісно пов'язані між собою, оскільки окремі складові, важелі та інструменти, що забезпечують формування кожного із них, одночасно впливають на функціонування відразу декількох механізмів. При цьому найчастіше набувають спільного використання такі елементи, як

людський і соціальний капітал, природні ресурси, а також ланки інституційного середовища.

7. Дослідження специфіки формування та розвитку основних механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні дозволяє виявити найбільш ефективні інструменти реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на впровадження інновацій в економіку транскордонного регіону, а також запропонувати дієві важелі використання наявного інноваційного потенціалу на основі оптимізації інвестиційної діяльності.

Положення та ідеї викладені у першому розділі дисертації знайшли своє відображення у публікаціях автора: Бабій, 2014; Бабій, 2017с; Бабій, 2017е; Babiū, 2015; Борщевський & Бабій, 2011.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аріст Л.М. (2007) *Держновений світ винаходів*. К.: Прок-бізнес.
2. Асиметрія інформації та опортуністична поведінка (2007). Взято з http://stud.com.ua/49045/ekonomika/asimetriya_informatsiyi_oportunistichna_povedinka/
3. Бабець І. (2013) Концептуальні засади стратегії економічної безпеки інтеррегіонального співробітництва України з країнами ЄС. *Науковий вісник Львівського національного університету внутрішніх справ. Серія економічна*, 1, 3-13.
4. Бабець І. (2006) Оцінка ефективності науково-технічного транскордонного співробітництва України та Польщі. Взято з <http://mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/babec/16.pdf/>
5. Бабій Г. (2014) Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні як чинник суспільно-психологічних змін на прикордонних територіях. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 4 (108), 246-255.
6. Бабій Г. (2017с) Особливості впливу суспільно-психологічного середовища

на інвестиційно-інноваційний потенціал розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Регіональна економіка*, 4 (86), 102-109.

7. Бабій Г. (2017e) Соціальний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. *Економічний простір*, 124, 19-31.
8. Беленький П. & Мікула Н. (2001) Зовнішньоекономічна діяльність регіонів. *Регіональна політика: методологія, методи, практика*. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 654-697.
9. Борщевський В. (2008) Стратегія розвитку транскордонного регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 3 (71), 76-82.
10. Борщевський В. & Бабій Г. (2011) Транскордонне співробітництво в контексті оптимізації системи державного управління та поглиблення європейської інтеграції України. *Пріоритети підвищення ефективності транскордонного співробітництва та зміцнення конкурентоспроможності підприємництва західних регіонів України*: Збірник матеріалів. Львів: ПАІС, 67-72.
11. Борщевський В. & Васильців Т. (ред). (2014) *Стратегічні пріоритети та механізми інноваційного розвитку сільських територій західного регіону України*: Монографія. – Львів: Аверс.
12. Вишиванюк М.В. (2011) Механізми державного управління сталим розвитком регіонів. *Державне управління: удосконалення та розвиток* (електронне наукове фахове видання). Взято з <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=473/>
13. Вознюк М.А. (2013) Організаційно-інституційні умови інвестиційно-інноваційної діяльності в регіоні. *Регіональна економіка*, 1, 43-50.
14. Гоблик В.В. (2016) Інвестиційна політика ЄС як чинник активізації зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах. *Ефективна економіка* (електронне наукове фахове видання). Взято з <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2016/>

15. Гоблик В. (2012) *Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект* : Монографія. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України.
16. Гоблик В. (2010) Шляхи підвищення ефективності економічного співробітництва в межах транскордонних регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (86), 76-84.
17. Гончаров А. (2004) *Інвестування* : Навчальний посібник. Х.: ІНЖЕК.
18. Гордієнко В. (2012) Інноваційно-інвестиційна модель єврорегіонального співробітництва. *Бізнес Інформ*, 8, 40-43.
19. Гринько Т. & Цадо Г. (2012) Оцінка чутливості регіональних інвестиційно-інноваційних процесів до змін зовнішнього середовища. *Ефективна економіка* (електронне наукове фахове видання). Взято з <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1284/>
20. Данилюк Е. (2014) *Трансграничное сотрудничество: теория, методология, практика* : Монографія. Минск: LAP LAMBERT Academic Publishing.
21. Демченко В. (2010) Мережеві взаємодії в транскордонному просторі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (86), 28-37.
22. Єврорегіон (2017). Взято 15.10.2017 з <http://uk.wikipedia.org/wiki/Єврорегіон/>
23. Журба І. (2012) *Пріоритетні форми трансформації транскордонного співробітництва в умовах наближення України до Європейського Союзу* : Монографія. Хмельницький: ХНУ.
24. Журба І. (2008) *Транскордонне співробітництво країн Центральної та східної Європи в умовах розширеного ЄС (питання теорії та практики)* : Монографія. Хмельницький: ХНУ, 2008.
25. Загальна характеристика формування регіональної інвестиційно-інноваційної політики. (2016) Взято 17.08.106 з http://studbook.com.ua/book_regionalna-ekonomka-chastina-3_732/4_zagalna-harakteristika-formuvannya-regionalno-investicijno-innovacijno-politiki/
26. Засадко В. (2010) *Структурна економічна інтеграція прикордонних*

- регіонів України, Білорусі та Польщі в процесі розширення ЄС: Автореферат дисертації кандидата економічних наук. Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет.*
27. Кавалко Б., Матковський С. & Міщук А. (2005) *Польсько-українське прикордоння: середовище, суспільство, економіка*. Замосць: Вища школа управління та адміністрації.
  28. Качан Є. (2011) Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього природного середовища / *Регіональна економіка: Підручник*. Взято з http://pidruchniki.com/1448010538671/rps/ekonomichniy_mehanizm_prirodokoristuvannya_ohoroni_navkolishnogo_prirodnogo_seredovischa/
  29. Кауфман Х. (1993) *Тактика успеха в бизнесе и науке*. – М.: Интеллект.
  30. Кіш Є. (2006) Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюзу. Взято з <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9648/13-Kish.pdf/>
  31. Коваленко С. (2013а) Механізм формування та розвитку транскордонних інноваційних кластерів. Взято з http://mev-hnu.at.ua/load/2013/1_regionalni_mekhanizmi_formuvannja_konkurentnogo_potencialu_ta_perspektivi_jikh_vik_oristannja/31-1-0-230/
  32. Коваленко С. (2013b) Стратегічні пріоритети підвищення конкурентоспроможності транскордонних регіонів в умовах розширення ЄС. *Вісник соціально-економічних досліджень*, 2 (49), ч. 1, 123-130.
  33. Лебедева А. (2016) Формування класифікаційних ознак, рівнів та напрямків розвитку форм транскордонного співробітництва. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*, 10 (20), 1 т., 39-45.
  34. Матвеев Є. (2010) Методичні підходи до обґрунтування доцільності розвитку нових форм транскордонного співробітництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (86), 37-51.
  35. Матвеев Є. (2005) *Організація регіональних систем інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва*: Автореферат дисертації

- кандидата економічних наук. Львів: ІРД НАН України. Взято з <http://disser.com.ua/contents/36621.html/>
36. Механизмы сопряжения функций органов государственной власти и гражданских образований. (2016) Взято 17.05.2016 з http://www.svn-s.ru/ppage07_63.php/
37. Мікула Н. (2013) *Єврорегіони: досвід та перспективи*. Монографія. Львів: ІРД НАН України.
38. Мікула Н. (2004) *Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво*: Монографія. Львів: ІРД НАН України.
39. Мікула Н., Борщевський В. & Васильців Т. (ред.). (2009) *Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС*: Монографія. Львів: Ліга Прес.
40. Одинцова М. (2007) Інституційна економіка. Взято з <http://econ.me.pn/opportunisticheskoe-povedenie-19315.html/>
41. Олександренко О. (2017) Забезпечення інвестиційної активності прикордонних регіонів України. Взято з <http://intkonf.org/oleksandrenko-ov-zabezpechennya-investitsiynoyi-aktivnosti-prikordonnih-regioniv-ukrayini/>
42. Организационно-экономический механизм. (2009) Взято з <http://www.countries.ru/library/orgculture/tulchinsky/1-2.htm/>
43. Пепа Т. (2011) Стратегічний вектор реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності в регіоні. Взято з <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/2011-1/Пепа.pdf/>
44. Предборський В., Гарін Б. & Кухаренко В. (2003) *Економічна теорія*: Підручник. К.: Кондор.
45. Семенова А. (2012) Економічний механізм управління сільськогосподарським підприємством: теоретико-методологічний аспект. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*, 3, 186-190.
46. Система і структура ринків. Ринковий механізм і його елементи. Попит, пропозиція і ціна. (2009) Взято з <http://b-ko.com/>

book_386_glava_16_1Система_i_стру.html/

47. Студенніков І. (2000) Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку. *Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України*. К.: Логос, 138-170.
48. Фінансовий механізм та його роль у реалізації фінансової політики. (2013) Взято з http://pidruchniki.com/12800528/finansi/finansoviy_mehanizm_yogo_rol_realizatsiyi_finansovoyi_politiki/
49. Фролова Г. (2013) Інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку економіки країни. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 2 (22), 80-84.
50. Фролова Г. (2011) Перспективи інвестиційно-інноваційних процесів у системі регіонального розвитку/ *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 3 (15), 110-114.
51. Черномаз П. (2011) Міжрегіональне транскордонне співробітництво в Європі: від єврорегіонів до об'єднань єврорегіонального співробітництва. *Регіон-2011: стратегія оптимального розвитку: Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю*. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 55-58.
52. Шляга О. (2009) Напрями активізації інвестиційно-інноваційних процесів. *Технічний прогрес та ефективність виробництва*, 34, 141-149.
53. Щерба Г. (2010) Транскордонне співробітництво в рамках єврорегіонів в контексті процесів європейської інтеграції. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*, 2, 73-86. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2010_2_9/
54. Экономический механизм. (2009) Взято з <http://www.countries.ru/library/orgculture/tulchinsky/1-2.htm/>
55. Babiy G. (2015) Development of the border areas in the context of activation investment-innovation practices in Ukrainian-Polish transborder region. *Регіональна економіка*, 1 (75), 130-135.

56. Boman J. (2005) Identity and institutions shaping cross-border cooperation / Julia Boman. Взято з <http://www.ut.ee/ABVKeskus/sisu/publikatsioonid/2005/pdf/BomanMA.pdf>
57. Eibler L., Gilcher E. & Ziener K. (2014) Cross-border Cooperation The Example of the German-Dutch-Belgian Border Region «Groenmetropol». *PlanIt: European Cross-border Cooperation: – EU instruments as drivers of convergence?*, 1, 49-61.
58. Ering S. (2011) Trans-border Crime and Its Socio-economic Impact on Developing Economies. Взято з <http://www.krepublishers.com/02-Journals/JSSA/JSSA-02-0-000-11-Web/JSSA-02-2-000-11-Abst-PDF/JSSA-02-2-073-11-037-Ering-S-O/JSSA-02-2-073-11-037-Ering-S-O-Tt.pdf>
59. Fedan R. (2008) Infrastruktura transportowa i graniczna – warunkiem efektywnej współpracy transgranicznej. Взято з <https://www.ur.edu.pl/file/6561/26-Fedan.pdf>
60. Hospers G-J. & Konegen N. (2009) *Cross-border cooperation in the EU's South-Eastern external borders*. Twente: Universiteit Twente and Westfälische Wilhelms-Universität Münster.
61. Jastrzębska W. (2008) Rola euroregionów i współpracy transgranicznej w procesie integracji europejskiej. Взято з <https://www.ur.edu.pl/file/6542/08-Jastrzebska.pdf>
62. Kicker R. (1995) The Achievements of the Cross-border Regional Working Community Alps-Adria and its Future Role in a Europe of the Regions. *Austrian Journal of Public and International Law*, 2-4, 49 –59.
63. Medina M. (1998) Informal transborder recycling on the U.S.-Mexico border: The cartoneros of Nuevo Laredo. Взято з <http://biblioteca.clacso.edu.ar/ar/libros/lasa98/MMedina.pdf>.
64. Middleton C. (2012) Transborder Environmental Justice in Regional Energy Trade in Mainland South-East Asia. Взято з http://www.seas.at/aseas/5_2/ASEAS_5_2_A7.pdf

65. Pachura P. (2009) *Analiza potencjału budowy efektywnych struktur transgranicznych sieci innowacyjnych na przykładzie wojewódstwa Śląskiego oraz regionów Czech i Słowacji*. Częstochowa.
66. Perkmann M. (2003) Cross-border regions in Europe: significance and drivers of regional cross-border co-operation. Взято з https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/bitstream/2134/660/4/Perkmann_cross-border_regions_2003%5B1%5D.pdf
67. Perkmann M. & Sum N.-L. (Eds). (2004) *Globalization, Regionalization and Cross-Border Regions*. Lancaster: Palgrave Macmillan edition.
68. Perkowski M. (red.). (2010) *Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne*. Biłystok: Fundacja Prawo i Partnerstwo.
69. Ratti R. & Reichman S. (1993) *Theory and practice of transborder cooperation*. Basel : Helbing & Lichtenhahn.
70. Sevastianov S., Richardson P. & Kireev A. (Eds.). (2013) *Borders and Transborder Processes in Eurasia*. Vladivostok: Far Eastern Federal University – Dalnauka.
71. Sousa L. (2012) Understanding European Cross-border Cooperation: A Framework for Analysis. *Journal of European Integration*, 35, 6, 1–19.
72. Vargas-Valle D. (2012) Transborder Links and Formal Education of Urban Youth on the Northern Border. Взято з <http://www.scielo.org.mx/pdf/fn/v24n47/v24n47a2.pdf>
73. Verheugen G. & Barnier M. (2000) Practical Guide to Cross-border Cooperation. Взято з http://www.aebr.eu/files/publications/lace_guide.en.pdf

II. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

2.1. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

Беручи до уваги характерні особливості функціонування та розвитку механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, дослідження прикладних аспектів їх розгортання в українсько-польському транскордонному регіоні доцільно здійснювати у трьох основних площинах: регіональній, субрегіональній і локальній.

Виділення регіонального рівня, який охоплює всі суміжні області України та воєводства Польщі дозволяє окреслити загальні тенденції та просторову специфіку розгортання інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.

Аналіз інвестиційно-інноваційної активності на рівні окремих субрегіональних одиниць, таких як єврорегіони, що об'єднують сусідні прикордонні території України та Польщі, відповідні транскордонні кластери, а також окремі області України та воєводства Польщі, що входять до спільного транскордонного регіону, передбачає виявлення потенційних резервів нарощування інвестиційно-інноваційного потенціалу в контексті розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Польщею. Зокрема, це стосується визначення пріоритетних напрямів підвищення ефективності реалізації транскордонних інфраструктурних проектів, пошуку резервів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах єврорегіонів і транскордонних кластерів, розробки заходів з удосконалення систем транскордонного краудфандингу, фандрайзингу та ендавменту тощо.

І нарешті локальний рівень аналізу інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону є важливим з погляду формування дієвих механізмів їх активізації в окремих територіальних громадах базового рівня (міських, сільських і селищних),

зокрема на основі реформування інституційних основ їх розвитку, включаючи забезпечення уніфікованих стандартів функціонування органів місцевого самоврядування цих громад по різні боки кордону.

Аналізуючи характерні особливості інвестиційної діяльності в українсько-польському транскордонному регіоні, першочергову увагу звертають на себе наявні просторові диспропорції в розподілі інвестиційних ресурсів. Так, капітальні інвестиції в сусідніх з Україною регіонах Польщі суттєво переважають аналогічні показники прикордонних областей нашої держави, які входять до спільного транскордонного регіону. І хоча протягом 2014-2016 років частка українських областей у загальному обсягу капітальних інвестицій в українсько-польському транскордонному регіоні в цілому зростала, все ж вона не сягнула навіть 20%. (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Капітальні інвестиції в областях і воєводствах українсько-польського транскордонного регіону

Регіон	Роки					
	2014		2015		2016	
	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%
Волинська область	285,09	3,59	282,36	3,64	249,87	3,88
Закарпатська область	221,93	2,79	173,00	2,23	182,50	2,83
Львівська область	803,62	10,12	612,93	7,90	728,19	11,31
Разом в українській частині транскордонного регіону	1310,64	16,50	1068,29	13,77	1160,56	18,02
Люблінське воєводство	3186,55	40,13	3253,25	41,93	2276,18	35,35
Підкарпатське воєводство	3443,76	43,37	3438,00	44,31	3002,88	46,63
Разом у польській частині транскордонного регіону	6630,31	83,50	6691,25	86,24	5279,06	81,98
Всього в українсько-польському транскордонному регіоні	7940,95	100,0	7759,54	100,0	6439,62	100,0

Опрацьовано автором за даними статистичних відомств відповідних регіонів

Чотириразове переважання капітальних інвестицій, які акумулюються в польській частині спільного транскордонного регіону з Україною,

спричиняє до значного обмеження впливу українських областей, які входять до його складу, на загальну динаміку інвестиційних процесів. Так, не зважаючи на те, що у 2016 р. у прикордонних із Польщею областях України спостерігалось майже 10-відсоткове зростання цього показника, загалом в українсько-польському транскордонному регіоні мало місце його падіння на 17%, що було зумовлено 20-відсотковим зниженням сумарних обсягів капітальних інвестицій в Підкарпатському та Люблінському воєводствах Польщі.

Аналогічні диспропорції простежуються також при обчисленні обсягів капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Капітальні інвестиції в областях і воєводствах українсько-польського транскордонного регіону в розрахунку на одну особу

Регіон	Роки					
	2014		2015		2016	
	доларів США	%	доларів США	%	доларів США	%
Волинська область	273,8	31,4	270,7	31,8	240,0	33,9
Закарпатська область	176,2	20,2	137,4	16,1	145,0	20,5
Львівська область	316,7	36,4	241,9	28,4	287,4	40,6
Разом в українській частині транскордонного регіону	270,9	31,1	220,9	25,9	240,1	33,9
<i>У середньому в українській частині транскордонного регіону</i>	<i>255,6</i>	<i>29,3</i>	<i>216,7</i>	<i>25,4</i>	<i>224,1</i>	<i>31,7</i>
Люблінське воєводство	1483,7	170,3	1517,9	178,2	1065,8	150,6
Підкарпатське воєводство	1617,4	185,7	1615,8	189,6	1411,9	199,4
Разом у польській частині транскордонного регіону	1550,3	178,0	1566,7	183,9	1238,5	175,0
<i>У середньому в польській частині транскордонного регіону</i>	<i>1550,6</i>	<i>178,0</i>	<i>1566,9</i>	<i>183,9</i>	<i>1238,9</i>	<i>175,0</i>
Всього в українсько-польському транскордонному регіоні	871,1	100,0	852,0	100,0	707,9	100,0
<i>В середньому для українсько-польського транскордонного регіону</i>	<i>910,6</i>	<i>104,5</i>	<i>893,8</i>	<i>104,9</i>	<i>739,3</i>	<i>104,4</i>

Опрацьовано автором за даними статистичних відомств відповідних регіонів

Так, з польського боку кордону відповідний показник у 2016 р. становив 1235,5 дол. США, тоді, як у прикордонних із Польщею областях України він загалом складав 240,1 дол. США на особу, або у п'ять разів менше. При цьому в Люблінському та Підкарпатському воєводствах спостерігалася відносна паритетність за цим показником (у 2014 і 2015 роках різниця не більше 10%, а у 2016 р. – 30%), у той час, як в українській частині спільного транскордонного регіону різниця між найкращим і найгіршим значеннями цього показника сягала 80% у 2014 р. і майже 100% у 2015 і 2016 роках. Це, зокрема, відобразилось і на відхиленні середнього показника обсягу капітальних інвестицій в розрахунку на одну особу для прикордонних областей України, що входять до складу українсько-польського транскордонного регіону, від сумарної величини цього показника для української частини цього транскордонного регіону (в середньому на 1,3% протягом 2014-2016 років). У той же час, із польського боку кордону таке відхилення протягом досліджуваного періоду було відсутнє, а обидва значення співпадали.

Аналізуючи обсяги капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу в розрізі окремих прикордонних регіонів України та Польщі, які межують між собою, доводиться констатувати, що лідером за цим показником є Підкарпатське воєводство, в якому вказаний показник протягом 2014-2016 років майже удвічі перевищував середній обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу для всього українсько-польського транскордонного регіону. Водночас, найменші значення цього показника упродовж досліджуваного періоду спостерігалися у Закарпатській області (у середньому 18,9% від загального показника для всього транскордонного регіону).

Цікавим є також аналіз співвідношення обсягів капітальних інвестицій і прямих іноземних інвестицій у межах українсько-польського транскордонного регіону. Як показують статичні дані, у прикордонних з Україною воєводствах Польщі спостерігається поступове збільшення частки прямих іноземних інвестицій по відношенню до загального обсягу капітальних

інвестицій (за виключенням посткризового періоду 2010 р., спричиненого скороченням обсягів іноземного інвестування у зв'язку зі світовою фінансовою кризою 2008-2009 років). Натомість, у прикордонних областях України, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону, протягом 2010 та 2015 років було зафіксовано зменшення обсягів залучених прямих іноземних інвестицій, що негативно відобразилося на динаміці їх частки в загальному обсягу капітальних інвестицій (рис. 2.1).

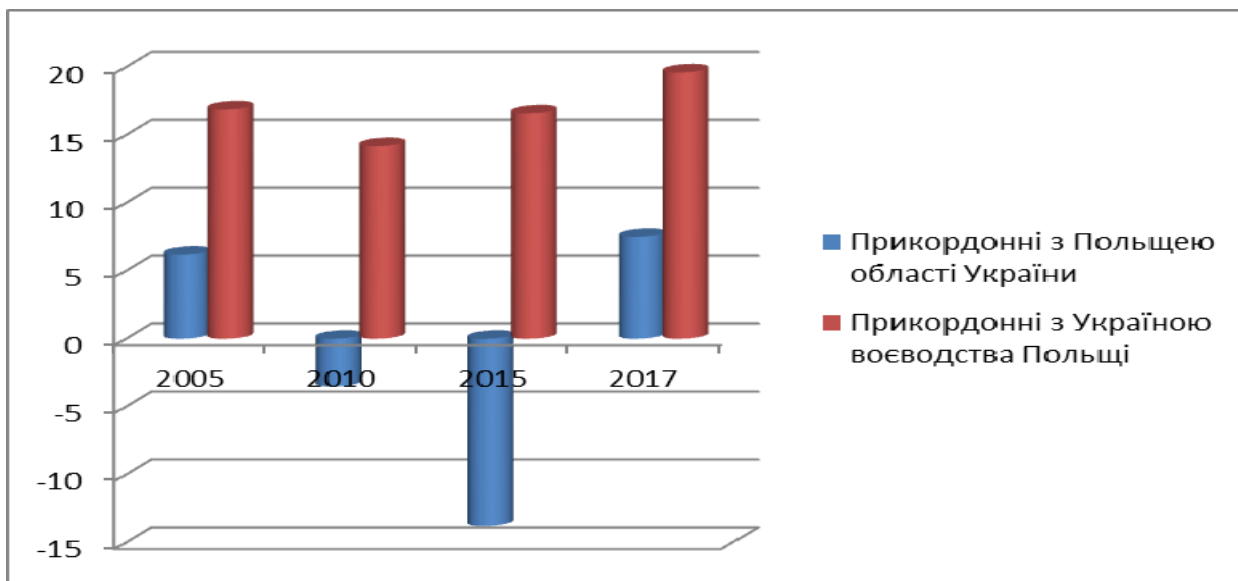

Рис. 2.1. Співвідношення обсягів прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в українській і польській частинах спільного транскордонного регіону, %

Складено автором

Незважаючи на те, що починаючи з 2016 р. у прикордонних із Польщею областях України відновилося нарощування обсягів залучення прямих іноземних інвестицій, загалом у 2017 р. загальне співвідношення прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій у Волинській, Закарпатській та Львівській областях в середньому склало лише 7,5% (у Волинській – 6,0%, у Закарпатській – 5,4%, у Львівській – 8,4%), у той час, як у Підкарпатському та Люблінському воєводствах Польщі цей показник становив 19,6% (у Люблінському – 17,1%, у Підкарпатському – 21,7%).

Якщо проаналізувати співвідношення прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в розрізі окремих областей України та воєводств Польщі, які формують спільний транскордонний регіон, то можна побачити, що у 2017 р. найбільшою частка іноземного капіталу є в Підкарпатському та Люблінському воєводствах, кожне з яких за цим показником є співставним з усіма трьома прикордонними областями України, що межують із Польщею (рис. 2.2).

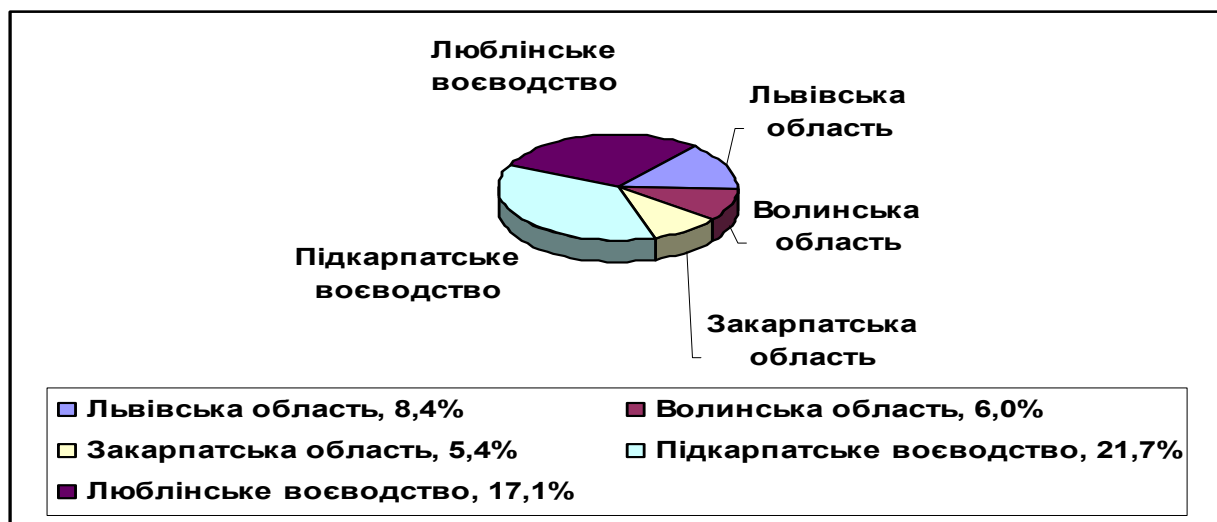

Рис. 2.2. Співвідношення обсягів прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в прикордонних із Польщею областях України та прикордонних з Україною воєводствах Польщі у 2017 р.

Складено автором

Описані диспропорції підтверджуються даними щодо обсягу залучених прямих іноземних інвестицій у сусідні прикордонні регіони України та Польщі. Так, якщо проаналізувати динаміку річних обсягів залучення прямих іноземних інвестицій у прикордонні з Україною воєводства Польщі та в сусідні із ними області України протягом останнього десятиріччя, то можна спостерігати більш ніж дворазове збільшення цього показника у польській частині спільного транскордонного регіону при фактично незмінних сумарних показниках українських областей, що межують із Польщею. Більше того, у Закарпатській області спостерігається падіння вказаного показника у 2017 р. порівняно з 2005 р. (табл. 2.3)

Прямі іноземні інвестиції в українсько-польському транскордонному регіоні

Показники	Роки				
	2005	2010	2015	2017	2017 до 2005, %
Обсяг прямих іноземних інвестицій у Люблінському воєводстві Польщі, млн. дол. США	191,0	259,3	367,6	398,0	208,4
Обсяг прямих іноземних інвестицій у Підкарпатському воєводстві Польщі, млн. дол. США	306,2	587,5	742,6	804,0	262,6
Обсяг прямих іноземних інвестицій у польській частині українсько-польського транскордонного регіону, млн. дол. США	497,2	846,8	1110,2	1202,0	241,8
Обсяг прямих іноземних інвестицій у Волинській області України, млн. дол. США	16,0	-113,8	-24,1	16,0	100,0
Обсяг прямих іноземних інвестицій у Закарпатській області України, млн. дол. США	17,0	0,7	-22,4	11,4	67,1
Обсяг прямих іноземних інвестицій у Львівській області України, млн. дол. США	68,7	55,2	-96,7	76,3	111,1
Обсяг прямих іноземних інвестицій в українській частині українсько-польського транскордонного регіону, млн. дол. США	101,7	-57,9	-143,2	103,7	102,0
Обсяг прямих іноземних інвестицій в українсько-польському транскордонному регіоні загалом, млн. дол. США	598,5	788,9	967,0	1305,7	218,2

Опрацьовано автором за даними статистичних відомств відповідних регіонів

Значною мірою така ситуація зумовлена політичним чинником, зокрема військовими діями на Сході України, які стали суттєвим стримуючим фактором для закордонних інвесторів у всіх регіонах нашої держави, включаючи її західні області. До того ж вказані військові дії супроводжувалися більш ніж триразовим падінням курсу гривні по відношенню до євро та долара США, що також негативно вплинуло на інвестиційний клімат в

Україні та її окремих регіонах, передусім західних, які межують з країнами-членами ЄС, а відтак є найбільш вразливими з погляду можливого відтоку капіталу та людських ресурсів.

Так, стрімке знецінення курсу гривні по відношенню до долара, яке відбулося протягом 2014-2015 років суттєво підвищило вартість імпорту, що особливо болісно відобразилося на імпорті високотехнологічної та інноваційної продукції в Україну та її прикордонні регіони. На цьому тлі імпортні мита, ставки яких коливаються у межах від 5 до 10 відсотків на значну кількість товарних груп, що використовуються українськими товаровиробниками (зокрема, на машини та устаткування, товари хімічної промисловості, полімерні матеріали тощо), часто роблять вартість імпорту для невеликих вітчизняних компаній, значна частина яких локалізована у прикордонних із Польщею регіонах держави, неприйнятною. Це обмежує інноваційний потенціал їх розвитку, а разом із ним знижує рівень інвестиційно-інноваційної спроможності економіки усього українсько-польського транс-кордонного регіону.

Наприклад, порівнюючи обсяги імпорту машин, транспортних засобів, приладів, обладнання та механізмів, які можуть бути віднесені до однієї з основних груп інноваційних товарів з високою часткою доданої вартості, а також їх частку у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі звертає на себе увагу більш ніж п'ятиразове сумарне переважання польських воєводств над сусідніми українськими областями. А порівнюючи окремі прикордонні області України з їх польськими сусідами, вказане переважання в окремих випадках сягає 14-15 разів. При цьому частка імпорту машинобудівної продукції та обладнання в розрізі досліджуваних українських областей і польських воєводств є приблизно співмірною (навіть спостерігається певне переважання цього показника в українській частині спільного транс-кордонного регіону із Польщею). Це підтверджує, що основною причиною відставання прикордонних областей України від їх польських

сусідів зумовлюється насамперед загальноекономічними чинниками, а не специфікою розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Порівняння обсягів імпорту машин, транспортних засобів, приладів, обладнання та механізмів у розрізі окремих областей і воєводств українсько-польського транскордонного регіону

Регіон	Роки					
	2015		2016		2017	
	млн дол. США	%	млн дол. США	%	млн дол. США	%
Волинська область	343,5	4,2	308,5	3,6	385,4	—
Закарпатська область	515,1	6,4	609,7	7,2	772,9	—
Львівська область	329,2	4,1	447,0	5,3	628,8	—
Разом в українській частині транскордонного регіону	1187,8	14,7	1365,2	16,1	1787,1	38,4
Люблінське воєводство	2 189,4	27,0	2 231,5	26,4	—	—
Підкарпатське воєводство	4 722,3	58,3	4 867,1	57,5	—	—
Разом у польській частині транскордонного регіону	6 911,7	85,3	7 098,6	83,9	—	—
Всього в українсько-польському транскордонному регіоні	8 099,5	100,0	8 463,8	100,0	—	—

Опрацьовано автором за даними статистичних відомств відповідних регіонів

Проте вказані причини, не зважаючи на всю їх об'єктивність, лише підтверджують наявність серйозних проблем у формуванні якісного інвестиційного клімату в українській частині спільного транскордонного регіону із Польщею, що негативно відображається на збалансованому розвитку інвестиційних процесів по різні боки кордону та на ефективності використання наявного інвестиційного потенціалу розвитку українсько-польського транскордонного регіону загалом.

Більше того, вказані диспропорції обмежують розвиток інвестиційно-інноваційних процесів у всьому транскордонному регіоні, блокуючи фінансовий, ринковий та соціальний механізми їх активізації.

Так, акумулювання переважної частини прямих іноземних інвестицій у польських воєводствах спричиняє інтенсивний розвиток їх ринкової та фінансової інфраструктури, супроводжуючись посиленням диференціації якості людського та соціального капіталу по різні боки українсько-польського кордону. Унаслідок цього у польській частині спільного транс-кордонного регіону з Україною формуються принципово інші ментальні, соціальні, інституційно-правові, інституційно-організаційні та ринково-конкурентні передумови для впровадження інноваційної моделі розвитку, ніж у тих українських областях, які входять до цього транс-кордонного регіону. До того ж, за площею українська частина досліджуваного транс-кордонного регіону є більшою, а за природно-ресурсним потенціалом багатшою ніж польська. Більше того, основним ареалом генерування інноваційного потенціалу польських воєводств є лише частина згаданих воєводств Польщі – до неї як правило не входять передгірна та гірська зона Підкарпатського воєводства та аграрні райони Люблінщини.

Таким чином, економічні диспропорції, зумовлені концентрацією інвестиційно-інноваційної активності в українсько-польському транс-кордонному регіоні на приблизно одній третині його площі, суттєво звужують можливості реалізації інноваційних проектів та обмежують присутність іноземних інвесторів в інноваційних секторах економіки цього транс-кордонного регіону.

Наприклад, витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств у доларовому еквіваленті, як з українського, так і з польського боку кордону, залишаються фактично незмінними з 2011 року. І якщо у прикордонних з Україною воєводствах Польщі відповідний показник у 2013-2014 роках мав тенденцію до зростання, однак у зв'язку зі зниженням курсу золотого, у 2015-2016 скоротився роках до рівня нижче 2011 року, то в прикордонних із Польщею областях України він невпинно знижувався

упродовж 2013-2017 років, опустившись в кінцевому підсумку майже до рівня 2005 року (рис. 2.3).

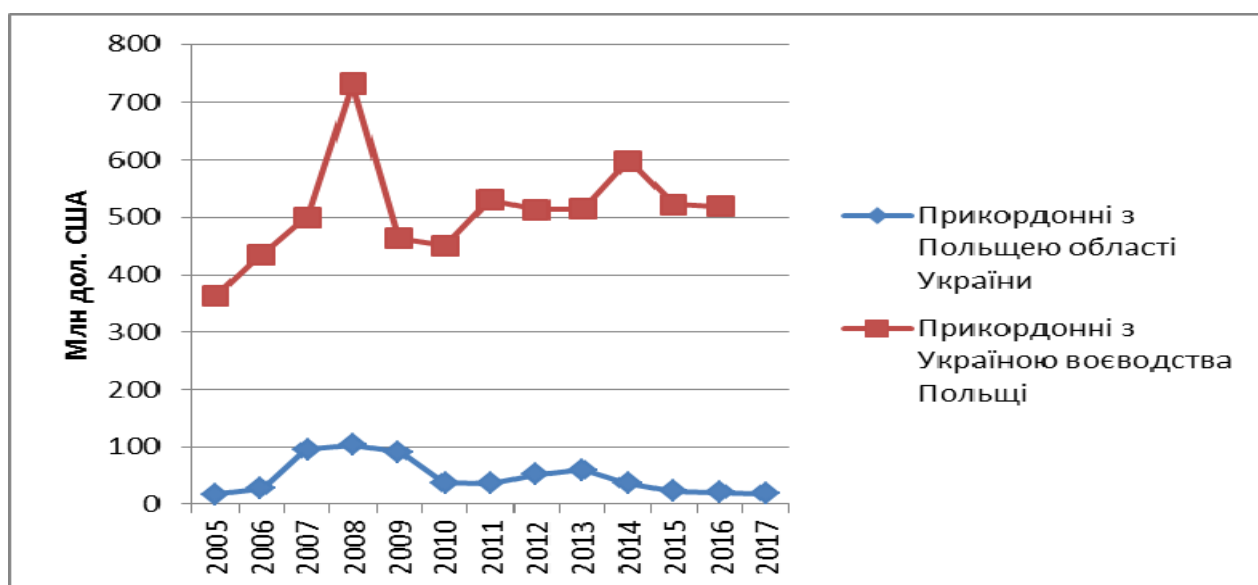

Рис. 2.3. Витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств в українській і польській частинах спільного транскордонного регіону

Складено автором за даними статистичних відомств відповідних регіонів

Подібною є ситуація з витратами на виконання наукових і науково-технічних робіт в українській і польській частинах спільного транскордонного регіону. Так, вказаний показник, відображений у доларовому еквіваленті, засвідчує спадну тенденцію для українських областей, що межують із Польщею, упродовж усього останнього десятиліття. При цьому сумарний обсяг витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у Люблінському та Підкарпатському воєводствах Польщі, демонструє хвилеподібну тенденцію. Після свого пікового значення у 2014 році, коли різниця цього показника з сусідніми областями України склала майже двадцять разів, відзначається його поступове падіння на 30% протягом наступних трьох років (рис. 2.4).

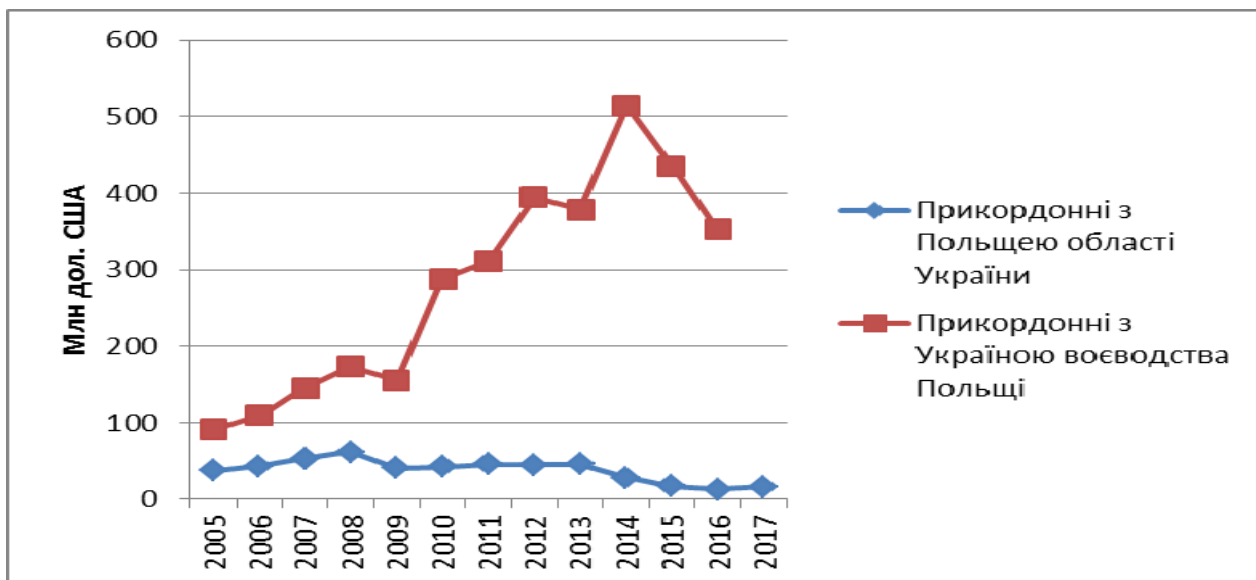

Рис. 2.4. Витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт в українській і польській частинах спільного транскордонного регіону

Складено автором за даними статистичних відомств відповідних регіонів

Аналізуючи обсяги витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств та витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт в українсько-польському транскордонному регіоні у розрахунку на одного працівника, задіяного у виконанні досліджень і розробок, слід акцентувати увагу на тому, що попри значне переважання цих показників у прикордонних з Україною воєводствах Польщі на тлі сусідніх із ними областей України, спостерігається поступове зближення відповідних показників у межах польської та української частин спільного транскордонного регіону.

Так, якщо у 2005 році загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств у Підкарпатському та Люблінському воєводствах Польщі у розрахунку на одного працівника, зайнятого у виконанні досліджень і розробок майже у чотири рази перевищував сумарний річний обсяг витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у розрахунку на одну особу, то вже у 2016 р. різниця вказаних показників у польській частині спільного транскордонного регіону з Україною становила менше ніж півтора рази. При цьому різниця за обома показниками з сусідніми регіонами України складала більше 10 разів (рис. 2.5)

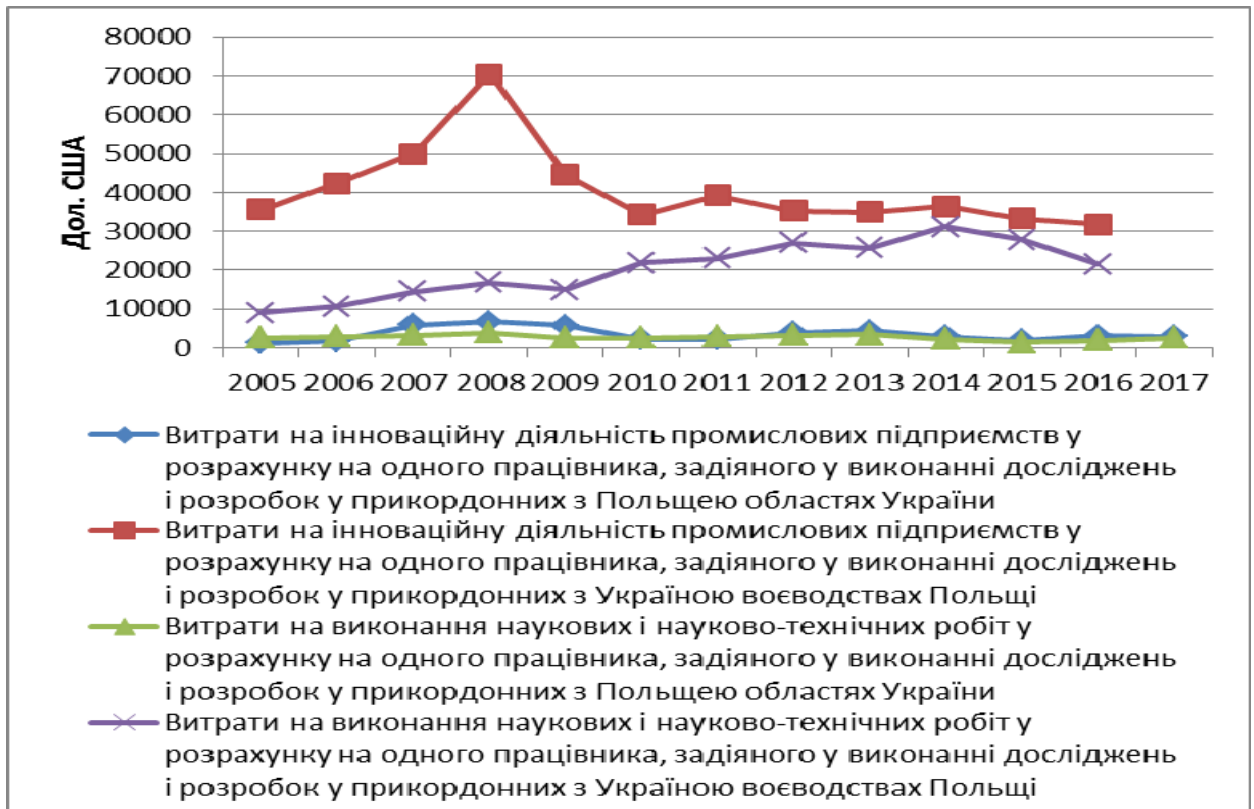

Рис. 2.5. Витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств та витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт в українсько-польському транскордонному регіоні у розрахунку на одного працівника, задіяного у виконанні досліджень і розробок у прикордонних з Польщею областях України, задіяного у виконанні досліджень і розробок у прикордонних з Україною воєводствах Польщі

Складено автором

Відображенням описаних диспропорцій у кількісних та якісних показниках інвестиційно-інноваційної активності в українській та польській частинах спільного транскордонного регіону є фінансові результати діяльності підприємств, локалізованих у сусідніх прикордонних областях України та воєводствах Польщі. Так, якщо з польського боку кордону в 2016 р. фінансовий результат діяльності підприємств склав 3,48 млрд дол. прибутку, то в українській частині за цей же час було досягнуто лише 0,16 млрд дол. США, або у 20 з лишнім разів менше. А фінансовий результат промислових підприємств у польській частині спільного транскордонного регіону з Україною перевищив аналогічний показник з українського боку кордону більш ніж у 30 разів (табл. 2.5).

Фінансові результати діяльності підприємств у сусідніх прикордонних
регіонах України та Польщі

2016 р.

Показники	Регіон				
	Волинська область	Закарпатська область	Львівська область	Люблінське воєводство	Підкарпатське воєводство
Фінансовий результат, млрд. дол. США	0,02	0,06	0,08	1,24	2,24
Частка підприємств, що отримали прибуток, %	74,1	78,0	73,7	80,9	85,2
Фінансовий результат діяльності промислових підприємств, млрд. дол. США	0,02	0,00	0,04	0,94	0,94
Фінансовий результат машинобудівних підприємств, млрд. дол. США	0,02	- 0,01	0,01	-	-

Розраховано автором за даними статистичних відомств відповідних регіонів

Акцентуючи увагу на значних диспропорціях у результатах фінансової діяльності та в розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у польській та українській частинах спільного транскордонного регіону, а відтак і в ефективності функціонування механізмів їх активізації по різні боки українсько-польського кордону, доцільно відзначити також наявність низки суперечностей, які блокують ринкові стимули економічного зближення сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі. Адже наявність у межах одного транскордонного регіону зон з відносним дефіцитом інвестиційних ресурсів, якими є прикордонні із Польщею області України, мала би сприяти спрямуванню нових інвестиційних потоків саме в їх економіку. Проте на практиці спостерігається прямо протилежна картина, яка навіть дала підстави вітчизняним та польським дослідникам стверджувати про наявність інституційної пастки транскордонної дивергенції в українсько-польському транскордонному регіоні.

Передусім, це стосується утвердження у свідомості учасників транскордонного співробітництва, а також у думках пересічних обивателів і представників місцевої влади, стійкого переконання, що економічна успішність можлива лише в межах діючої моделі жорсткої спеціалізації сусідніх прикордонних територій України та Польщі на різних видах транскордонної економічної активності (з боку Польщі – на послуговій діяльності та експорті товарів з високою доданою вартістю, включаючи інноваційну продукцію, а з українського боку – на експорті сировинних товарів і дешевої робочої сили). (Борщевський, Куцаб-Бонк, 2016)

Унаслідок цього будь-які спроби змінити звичну модель економічної поведінки в українсько-польському транскордонному регіоні наштовхуються на прихований спротив як з боку органів влади (включаючи її самовряду та судову гілку), так і з боку підприємницьких структур, які виявляються не готовими до функціонування в інших умовах. Це змушує діяти відповідним чином і закордонних інвесторів, які планують розпочати реалізацію своїх бізнес-проектів у прикордонних із Польщею регіонах України: переважні частину інноваційних та наукомістких виробництв їх доводиться переносити у сусідні воєводства Польщі, де існує необхідна для цього інфраструктура та концентрується більш якісний людський капітал.

У цьому контексті доцільно також акцентувати увагу на позиції вітчизняних науковців, які стверджують, що «втеча капіталу» (capital drain), дуже часто є способом диверсифікації ризиків шляхом формування портфеля активів, який балансує потік доходів і забезпечує захист прав власності. Відтак, високі ризики експропріації виштовхують капітал з бідніших країн та регіонів при тому, що вони є капіталодефіцитними. Потужними факторами постійного ризику перерозподілу активів в економіці є відсутність соціальної злагоди, змагальний популізм або «хижацтво еліт», які ведуть постійну конкурентну боротьбу за доступ до ренти. Додатковим джерелом такого ризику є неявна суспільна згода щодо результатів приватизації. Нечесна,

несправедлива та неефективна приватизація завжди ставитиме питання про перегляд її результатів. Унаслідок цього, серед іноземних інвесторів, які працюють в Україні, немає практично жодної глобальної компанії – лідера у секторі машинобудування чи інших високотехнологічних секторах. Більше того, вітчизняні виробники не залучені активно в глобальні мережі створення доданої вартості, на їхніх майданчиках не складаються готові вироби для подальшого експорту. Для прикладу, за індексом Rule of Law за 2016 р. (обраховується Світовим банком) Україна посідає 147-ме місце, тоді як Польща – 46-те. За індексом Regulatory Quality за цей же рік (так само обраховується Світовим банком), Україна 121-ша, а Польща 39-та. За індексом Political Stability (аналогічно, обраховується Світовим банком) Україна посідає 183-тє місце, у той час як Польща – 65-те. (Козюк, 2018)

На цьому тлі цілком логічним виглядає доволі незначне зростання обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку української частини спільного транскордонного регіону з Польщею протягом останнього десятиріччя. Зокрема, станом на початок 2018 р. цей показник зріс усього на 13% порівняно з початком 2008 р. (рис. 2.6)

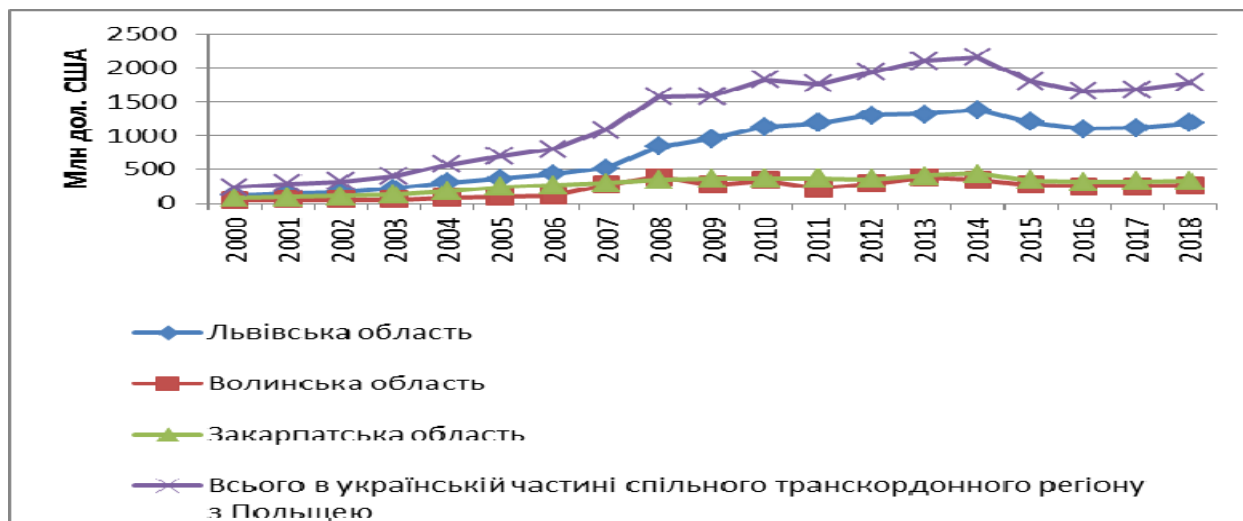

Рис. 2.6. Обсяги залучення прямих іноземних інвестицій у прикордонні із Польщею області України

Складено автором за даними статистичних відомств відповідних областей

Більше того, протягом 2010 та 2014-2016 років спостерігалось деінвестування, як в українській частині спільного транскордонного регіону із Польщею загалом, так і у кожній з прикордонних областей України, що межують із Польщею. При цьому загальне зниження обсягу прямих іноземних інвестицій за ці роки становило більше 25% (3,2% у 2010 р. та 23,1% у 2014-2016 рр.).

Слід також зазначити, що має місце значна нерівномірність в обсягах залучення прямих іноземних інвестицій в українську частину спільного транскордонного регіону із Польщею в розрізі окремих областей. Зокрема, переважну частину цього показника формує Львівська область, частка якої в обсягах залучених прямих іноземних інвестицій в українську частину спільного транскордонного регіону із Польщею протягом досліджуваного періоду (2000-2017 роки) пересічно становить близько 60%. Більше того, вказана частка має тенденцію до зростання. Так, якщо протягом 2000-2007 років на Львівщину припадало 51,4% загального обсягу залучених прямих іноземних інвестицій в українську частину українсько-польського транскордонного регіону, то в 2005-2010 рр. цей показник зріс до 54,5%, а в 2011-2017 рр. – до 65,8% (у 2015-2018 роках він пересічно становив 66,4%).

Разом із цим слід відзначити відсутність достатньо потужних закордонних інвесторів (світового рівня), які реалізують свої проекти у Львівській та інших прикордонних із Польщею областях України, не кажучи вже про впровадження ними серйозних інноваційних проектів у межах української частини спільного транскордонного регіону із Польщею. Це негативно відображається на інноваційній активності підприємств у прикордонних із Польщею областях України та фінансуванні наукових і науково-технічних робіт.

Наприклад, не зважаючи на чотириразове зниження статистичної кількості працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок в українській частині спільного транскордонного регіону із Польщею (значною

мірою таке стрімке зниження пояснюється переходом з 2016 р. на нову методику обрахунку даних, у зв'язку із чим лише річне падіння склало майже два рази (додаток Ж)), інноваційні витрати в розрахунку на одного працівника, задіяного у виконанні досліджень і розробок постійно знижувались (крім останніх двох років, коли відбулося згадане стрімке «падіння» чисельності таких працівників) (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств та витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт у прикордонних із Польщею регіонах України в розрахунку на одного працівника, задіяного у виконанні досліджень і розробок
Складено автором

Доволі показовою є також ситуація з впровадженням інновацій на промислових підприємствах трьох областей Західної України, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону. Зокрема, протягом 2015-2017 років, попри незначне збільшення частки підприємств, що впроваджували інновації, відзначається зниження більшості інших показників, що відображають інноваційну активність промислових підприємств.

Так, за останні два роки кількість впроваджених нових технологічних процесів в українській частині спільного транскордонного регіону із

Польщею знизилась майже на 20%, кількість найменувань впроваджених інноваційних видів машин, приладів, устаткування, апаратів – майже на 25%, а питома вага реалізованої інноваційної скоротилася більш ніж удвічі (у Львівській області – у 2,4 рази, а у Волинській – у понад 7 разів). Крім того, спостерігалось зниження кількості найменувань впроваджених інноваційних видів продукції загалом (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Впровадження інновацій на промислових підприємствах в українській частині українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Волинська область		Закарпатська область		Львівська область		Всього з українського боку	
	2015	2017	2015	2017	2015	2017	2015	2017
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	10,6	15,1	8,0	9,0	18,4	14,9	12,3	13,0
Кількість впроваджених нових технологічних процесів, одиниць	13	8	7	7	49	41	69	56
Кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції, одиниць	8	7	9	8	251	247	268	262
<i>у т.ч. нових видів машин, приладів, устаткування, апаратів</i>	6	3	1	0	22	19	29	22
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	2,2	0,3	4,6	–	1,9	0,8	2,9	–

Складено автором за даними головних статистичних управлінь відповідних областей

Показово, що зниження більшості з перелічених показників, відбувалося не лише в українській частині досліджуваного транскордонного регіону загалом, але також мало місце у кожній із трьох областей нашої держави, що входять до його складу. При цьому найбільш помітним було скорочення кількості найменувань впроваджених інноваційних видів машин, приладів, устаткування, апаратів і кількості впроваджених нових технологічних

процесів у Волинській області (на 50% і 39% відповідно), а також кількості впроваджених нових технологічних процесів у Львівській області (на 16%).

Крім того, питома вага реалізованої інноваційної продукції у Львівській і Волинській областях, знизилася за цей час у середньому на півтора відсотка (на 1,1% у Львівській області і на 1,9% у Волинській).

Таким чином, розвиток інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону відбувається недостатньо збалансовано. Передусім це зумовлено значною диференціацією ефективності механізмів їх активізації по різні боки українсько-польського кордону. стосується потребують дієвих та ефективних прикладних інструментів свого впровадження. Зокрема, існує низка соціально-економічних, які ускладнюють, а подекуди і унеможливають реалізацію завдань, передбачених в руслі політики інвестиційно-інноваційного розвитку.

Насамперед, у цьому контексті варто відзначити деструктивний вплив неформальних інститутів, породжених негативними поведінковими стереотипами та суспільно-психологічними деформаціями у прикордонних із Польщею регіонах України, які проектується на сферу виробничо-господарських зв'язків та інвестиційно-інноваційних процесів. Це актуалізує необхідність дослідження сучасного стану суспільно-психологічного середовища розгортання інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, зокрема у його українській частині, а також характерних особливостей його еволюції в сучасних соціально-економічних умовах.

2.2. СУСПІЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ РОЗГОРТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

Поряд з транскордонними стратегіями та іншими формальними інститутами важливу роль в активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні відіграють суспільно-психологічні чинники впливу. До їх числа, насамперед, слід віднести

стереотипи економічної поведінки, рівень взаємної довіри між суб'єктами підприємництва, місцевою владою та населенням, розвиненість соціальних мереж та комунікацій, морально-етичні норми та культуру ведення бізнесу. Всі вони мають вагомe значення при формуванні та розвитку соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.

Важливого значення у дослідженні суспільно-психологічного середовища розгортання інвестиційно-інноваційних процесів у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі слід приділити феномену опортуністичної поведінки. Він знаходить свій вияв як у підприємницькій діяльності учасників транскордонного співробітництва, так і в роботі органів місцевого самоврядування. Крім того, опортуністична поведінка чинить значний вплив на продуктивність праці персоналу підприємств і організацій, розташованих у прикордонних з ЄС регіонах України. Передусім, це стосується усталених стереотипів сприйняття ними іноземних інвесторів, відношення до інновацій у тому числі із сусідніх регіонів Польщі та України.

В українсько-польському транскордонному регіоні опортуністична поведінка, пов'язана з блокуванням механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів, виявляється у трьох основних площинах: приховування інформації, прихованих діяч і прихованих намірах.

Приховування інформації знаходить своє відображення у проектуванні суспільно-психологічних проблем, породжених історичними та соціальними стереотипами, у сферу сучасних економічних відносин між учасниками українсько-польського транскордонного співробітництва. Наприклад, це стосується доволі стриманого або і недовірливого ставлення до інвесторів, особливо іноземних, які зазвичай є носіями інноваційних технологій, у тому числі – управлінських. Крім того, у значної частини населення, особливо у прикордонних регіонах України, збереглися рудименти мислення «соціалістичними» категоріями рівності та справедливості, що веде до

толерування ними соціального популізму та сприйняття великих інвесторів (капіталістів) як елементів, що схильні визискувати трудовий потенціал і природні ресурси приймаючої сторони. Це веде до підсвідомого або і зумисного блокування зусиль потенційних інвесторів, ускладнює реалізацію інвестиційно-інноваційних проектів, погіршує інвестиційний клімат в усьому українсько-польському транскордонному регіоні. Саме цим типом опортуністичної поведінки викликана відсутність інвестиційних пропозицій у більшості територіальних громад, незахищеність прав власності інвесторів, прагнення місцевої влади та населення перекладати на інвесторів, особливо іноземних, частину не властивих їм витрат (ремонт доріг, модернізація об'єктів інженерної інфраструктури тощо).

До цього ж типу опортуністичної поведінки відносяться тіньова економіка, корупція та хабарництво, а також поширеність контрабандних операцій в українсько-польському транскордонному регіоні. Усі ці вияви економічного опортунізму спричинені приховуванням частини інформації про власні мотиви, цілі та способи їх досягнення тими економічними агентами, які в силу різних причин не можуть забезпечити ефективної реалізації власних інтересів у межах існуючого інституційно-правового поля. У цьому випадку подолати опортуністичну поведінку значно легше ніж у попередньому: достатньо лише змінити (лібералізувати) інституційно-правові умови ведення економічної діяльності для відповідних учасників українсько-польського транскордонного співробітництва та пов'язаних із ними господарюючих суб'єктів.

Прикладами опортуністичної поведінки, що чинить деструктивний вплив на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону, поширюючись у площині прихованих дій можуть слугувати неефективна діяльність єврорегіонів та інститутів громадянського суспільства. Адже обидва єврорегіони («Буг» і Карпатський), а також переважна частина громадських організацій, діяльність яких спрямована на реалізацію інфраструктурних проектів і на розвиток транскор-

донного співробітництва в сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі, здебільшого сконцентровані на реалізації проектів за програмами міжнародної технічної допомоги, вирішуючи при цьому вузьке коло завдань, сформованих грантодавцями.

Натомість функції з розбудови громадянського суспільства, підвищення якості людського та соціального капіталу українсько-польського прикордоння, системної модернізації його інституційної та прикордонної інфраструктури, які покладаються на відповідні інституції в країнах-членах ЄС, здебільшого не виконуються або виконуються не якісно. Тобто, опортуністична поведінка, виражена у «прихованих діях», негативно впливає на діяльність неурядових організацій та єврорегіонів, які функціонують в українсько-польському транскордонному регіоні, перетворюючи їх на «гранітоїдів». З цього приводу вітчизняні дослідники, зокрема, відзначають, що ті неурядові організації, які фінансуються головним чином з іноземних джерел, на сьогодні так і не змогли стати основою справжнього «третього сектору». У країнах-лідерах демократичного розвитку, відповідно до прийнятих норм, вважається нормальним співвідношення часток у бюджеті неурядових організацій, при якому 1/3 фінансування припадає на оплачувані послуги самої організації, 1/3 – на кошти, отримані за рахунок грантів (як з державного бюджету, так і від фондів-донорів), та 1/3 становлять пожертви від бізнесу. Що ж стосується України, то структура фінансування наших неурядових організацій має дещо викривлений характер. В середньому не менше 80% в їх фінансуванні становлять кошти міжнародних фондів-донорів. А стратегія фінансування міжнародними фондами нашого «третього сектору» в переважній більшості спрямована на підтримку короткотермінових (з терміном виконання до одного року) проектів з бюджетами, що передбачають використання не більше 10% коштів на потреби самої організації – виконавця проекту». (Галич, 2006)

У такій ситуації чинити скільки-небудь серйозний вплив на стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному

регіоні, що охоплює сусідні прикордонні території України та Польщі, вказані інститути громадянського суспільства не можуть.

Ще одним прикладом деструктивного впливу опортуністичної поведінки, ґрунтованої на приховуванні інформації, на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону, може слугувати низька якість людського капіталу, яка виявляється у несумлінності найманих працівників та їх девіантній поведінці. Найбільш типовими прикладами такої поведінки з боку найманих працівників є різні види злочинства у компаній-інвесторів, фальсифікація документів (приписки), змова з клієнтами та постачальниками, використання майна компанії в особистих цілях, комп'ютерні злочини тощо. («Лідерство в умовах», 2017)

Описані приклади девіантної поведінки найманих працівників, які роблять реалізацію інвестиційних проектів у нашій державі та в її прикордонних з ЄС регіонах доволі ризикованою, особливо якщо мова йде про впровадження інновацій, зумовлюються погіршенням якості людського капіталу через відтік кадрів за кордон. Наприклад, позиція України в рейтингу здатності країни на втримання талантів, тобто високоосвічених кадрів та молодих кваліфікованих спеціалістів, відповідає 140 місцю зі 148. На фоні розвинутих країн-членів ЄС, де відповідні індекси мають максимальне значення, Україна виступає відвертим аутсайдером, межуючи з Єменом та Бурунді. (Щепіна, 2014)

Вказані недоліки підсилюються опортуністичною поведінкою мешканців українсько-польського транскордонного регіону, яку прийнято відносити до групи прихованих намірів. Як уже зазначалося, цей тип опортуністичної поведінки зумовлюється інформаційними асиметріями, що виникають у разі володіння одним або кількома економічними агентами такою інсайдерською інформацією, яка є закритою для всіх інших.

В українсько-польському транскордонному регіоні вказаний тип опортуністичної поведінки поширився у специфічних формах економічної активності, передусім, таких як прикордонна (човникова) торгівля та малий

прикордонний рух, які, у свою чергу, стали основою для викривлення пропорцій транскордонного товарообміну та укорінення деформованої системи економічної спеціалізації по різні боки українсько-польського кордону. Так, з українського боку кордону концентрується низько-технологічна, сировинно-орієнтована і трудомістка економіка, а з польського – більш сучасна та інноваційно-спрямована.

У наукових публікаціях, присвячених цій проблематиці, акцентується увага на тому, що очевидною стає невідповідність економічного потенціалу транскордонного співробітництва по різні боки кордону. При цьому всіх його учасників така ситуація, по суті, влаштовує. Адже мешканці прикордонних із Польщею регіонів України отримують можливість вирішувати свої локальні та короткотермінові економічні проблеми шляхом доступу до значно потужнішого господарського потенціалу західних сусідів, а їх польські партнери мають змогу використовувати (чи навіть імпортувати) дешевий і відносно якісний людський капітал з України, розширюючи при цьому ринки збуту своєї продукції. Усе зазначене дає підстави для висновку про взаємну вигоду, яку отримують українські та польські учасники транскордонного співробітництва від наявних диспропорцій у рівнях економічного розвитку. (Борщевський & Куцаб-Бонк, 2016)

Разом із цим, для інвесторів, особливо тих, які готові вкладати свої фінансові ресурси в реалізацію інноваційних проектів, вказана ситуація виявляється неприйнятною. Адже укорінення економічних диспропорцій по різні боки кордону, особливо щодо якості людського капіталу, породжує цілу низку ризиків та погіршує інвестиційний клімат в усьому українсько-польському транскордонному регіоні.

Загалом, описані приклади і типи опортуністичної поведінки, яка знижує потенціал інвестиційно-інноваційного розвитку економіки українсько-польського транскордонного регіону, в систематизованому вигляді представлені в табл. 2.7.

Типи та характер поширення опортуністичної поведінки в українсько-польському транскордонному регіоні з погляду активізації інвестиційно-інноваційних процесів

Основні характеристики	Типи опортуністичної поведінки		
	Приховування даних	Приховування дій	Приховування намірів
Економічна сутність	Вигода від закриття частини інформації щодо якості товару	Обман, шахрайство, несумлінне виконання своїх обов'язків	Вигода від володіння (користування) інсайдерською інформацією
Інформаційні асиметрії, що лежать в основі виникнення	«Невидима інформація»	«Прихована інформація»	«Закрита інформація»
Приклади поширення в українсько-польському транскордонному регіоні	Контрабанда, корупція, зниження якості соціального капіталу, стереотипи мислення	Неефективна діяльність євро регіонів та інститутів громадянського суспільства	Прикордонна торгівля, малий прикордонний рух, трудова міграція
Вплив на характер інвестиційно-інноваційних процесів	Погіршення інвестиційного клімату, блокування інноваційних імпульсів	Деформування інституційного середовища інвестиційно-інноваційної діяльності	Нераціональне розміщення інвестицій, зниження інноваційного потенціалу економіки
Основні механізми укорінення	Соціальний, ринковий	Фінансовий, інформаційний	Організаційно-економічний

Складено автором

Систематизація основних типів і характеристик опортуністичної поведінки з погляду її впливу на активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні дає змогу виділити основні механізми укорінення та способи поширення такої поведінки в різних сферах економічної діяльності досліджуваного транскордонного регіону.

Так, приховування даних, яке виявляється насамперед у зниженні якості соціального капіталу, корупції та контрабанді проектується на інвестиційно-інноваційні процеси через соціальний і ринковий механізми. У першому разі (соціальний механізм) цей тип опортуністичної поведінки зумовлюється насамперед ментальністю та культурою мешканців сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, відображаючись на традиціях взаємовідносин влади, бізнесу та інститутів громадянського суспільства по різні боки кордону. Поширення деструктивного впливу опортуністичної поведінки, яка полягає у приховуванні даних, на характер інвестиційно-інноваційних процесів в

українсько-польському транскордонному регіоні через ринковий механізм відбувається шляхом звуження сегменту відкритої конкуренції на транскордонних ринках, унаслідок чого знижується мотивація до впровадження інновацій, ослаблюється інвестиційно-інноваційна активність господарюючих суб'єктів і погіршується інвестиційний клімат з обох боків кордону.

На відміну від першого типу опортуністичної поведінки (приховування даних), другий тип (приховування дій) укорінюється передусім через фінансовий та інформаційний механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів. В українсько-польському транскордонному регіоні він набув свого найбільшого поширення у формі дисфункцій у діяльності єврорегіонів та інститутів громадянського суспільства, а також у зниженні якості людського капіталу, включаючи вияви девіантної поведінки. При цьому фінансовий механізм пов'язаний із викривленням реальних стимулів економічної діяльності транскордонних інституцій, неурядових організацій та окремих працівників як правило через переважання економічних інтересів третіх сторін (ЄС, політичних партій, картельних угруповань тощо). Водночас, інформаційний механізм може сприяти поширенню опортуністичної поведінки, яка полягає у приховуванні дій, через дисфункції в системі освіти, науки та інформаційно-консультаційної діяльності, хибні уявлення про підприємливість на тлі занижених морально-етичних стандартів, наявності інформаційних бар'єрів та недостатній прозорості фінансово-економічної діяльності.

І нарешті третій тип опортуністичної поведінки (приховування намірів) у межах українсько-польського транскордонного регіону поширюється переважно через організаційно-економічний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів. Зокрема, пусковими імпульсами його деструктивного впливу є низька інституційна спроможність органів місцевого самоврядування у прикордонних з Польщею регіонах України на тлі їх польських відповідників, що зумовлює суттєві відмінності в якості життя та розвитку інфраструктури по різні боки кордону. На цій підставі відбувається мутація

інститутів прикордонної торгівлі, транскордонної трудової міграції та малого прикордонного руху, яка обмежує потенціал інвестиційно-інноваційного розвитку українсько-польського транскордонного регіону.

Більше того, результати проведеного у процесі написання дисертаційної роботи авторського дослідження засвідчили, що саме цей тип опортуністичної поведінки чинить найбільший негативний вплив на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону. Так, експертні оцінки, отримані за допомогою застосування методу Дельфі, показали, що системоутворюючими чинниками у контексті суспільно-психологічного впливу на якість інвестиційних процесів та характер поширення інновацій у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі є специфіка прикордонної торгівлі, особливості розвитку малого прикордонного руху та інституційні засади поширення транскордонної трудової міграції.

Зокрема, було сформовано дві основні групи: експертів та аналітиків. До першої увійшли 20 осіб, які представляли органи місцевого самоврядування прикордонних із Польщею областей України, підприємців, які співпрацюють із польськими партнерами, у т.ч. щодо реалізації інвестиційних проектів, а також громадські організації, які беруть участь в реалізації українсько-польських транскордонних проектів. Другу групу (аналітиків) сформували вчені-економісти, дотичні до проблем розвитку транскордонного та інвестиційно-інноваційного співробітництва в українсько-польському транскордонному регіоні. Ключовим завданням, яке ставилися перед експертами, було визначення чинників суспільно-психологічного впливу на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, а також ідентифікація тих із них, які мають системоутворююче значення.

Зокрема, експертам було запропоновано навести перелік основних суспільно-психологічних проблем, які, на їх думку, блокують вкладення

інвестицій у реалізацію інноваційних проектів в українсько-польському транс-кордонному регіоні. На підставі отриманих відповідей аналітики систематизували інформацію та здійснювали ранжування чинників суспільно-психологічного впливу на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні та виділення найбільш значимих із них. Перевага цього методу полягала у тому, що екстериторіальність при здійсненні опитування забезпечувала максимальну об'єктивність оцінок, яка досягалася завдяки непов'язаності як експертів, так і аналітиків один з одним і дозволяла уникати відкритих зіткнень між носіями протилежних позицій, оскільки виключала безпосередній контакт експертів та аналітиків між собою та одних з іншими, а відтак і груповий вплив, що виникає при спільній роботі і полягає у пристосуванні до думки більшості.

В результаті проведеної роботи було отримано дані, які засвідчили, що основні негативні ефекти, які відображається на всіх без винятку механізмах активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону, генеруються, насамперед, у сферах малого прикордонного руху, човникової торгівлі, а також транскордонної трудової міграції. Причому у переважній більшості випадків вказаний негативний вплив найбільш відчутно проявляється саме в інноваційних сегментах транскордонної економіки.

Так, коли 4 липня 2016 року Польща призупинила Малий прикордонний рух на місяць через Саміт НАТО у Варшаві і Світові дні молоді у Кракові, то в той же день у Бещадському відділенні прикордонної служби зафіксували, що кількість автомобілів у пунктах пропуску скоротилася з 40 до 18-ти тисяч. (Дудар, 2016)

Це підтвердило доволі очевидний для більшості експертів факт, що саме учасники малого прикордонного руху становлять категорію найбільш активних учасників українсько-польського транскордонного співробітництва. Але яку якість такого співробітництва вони формують? Чи велика кількість перетинів кордону тягне за собою пропорційне збільшення інвестицій в

економіку сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі? Чи сприяє це трансферу сучасних технологій та впровадженню інновацій? На жаль, на більшість із цих питань доводиться давати негативну відповідь.

Зокрема, фахівці констатують: «Прикордонне населення, заробляючи порівняно легкі та великі контрабандні гроші, стає неспроможним до систематичної адекватної праці на виробництві. Це гальмує залучення інвестицій для розвитку територій... Інвестори не ризикують вкладати кошти у виробництво, яке не забезпечується кваліфікованою робочою силою. Адже не секрет, що молоді люди працювати за 1000 грн. за місяць не хочуть, отримуючи більші заробітки від контрабанди. Щоправда, ніхто не вираховує ризику цього сумнівного заробітку та шкоду для фізичного та психічного здоров'я, що спричиняє такий бізнес». (Вовканич, 2007)

Як показують офіційні статистичні дані польської сторони (українська статистика взагалі не веде обліку відповідних транскордонних операцій), у 2016 році малий прикордонний рух пересічно становив близько половини усіх перетинів кордону між Україною та Польщею. Якби не вищезгадане одномісячне його призупинення влітку (III квартал), ця цифра була би вищою за 50%. При цьому поляки перетинали вказаний кордон у десять разів менше ніж українці (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Малий прикордонний рух в українсько-польському транскордонному регіоні
2016 р.

Показники	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	За рік
Перетинів кордону поляками, млн осіб	0,5	0,6	0,7	0,5	2,3
Перетинів кордону українцями, млн осіб	4,9	5,3	4,9	5,3	20,4
<i>у т.ч. малий прикорд. рух</i>	2,8	2,8	1,7	2,5	9,8
Частка малого прик. руху, %	57,1	52,8	34,7	47,2	48,0

За даними Головного статистичного управління Польщі: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/ruch-graniczny-oraz-wydatki-cudzoziemcow-w-polsce-i-polakow-za-granica-w-iv-kwartale-2016-roku,13,14.html/>

При цьому, починаючи з 2009 р., коли було впроваджено режим малого прикордонного руху між Україною та Польщею, кількість його учасників щорічно зростала, досягнувши пікових значень у 2015 р. (у 2016 р. відзначалося

невелике зменшення (майже на 1 млн осіб або на 8,4%) через призупинення цього руху в липні, у зв'язку з яким у III кварталі 2016 р. відмічалось падіння кількості учасників малого прикордонного руху між Україною та Польщею на 1,3 млн осіб порівняно з III кварталом 2015 року, або на понад 55%).

Показовим є той факт, що разом зі зростанням обсягів малого прикордонного руху відбувається диференціація у показниках інноваційної діяльності по різні боки українсько-польського кордону, зокрема за величиною витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт, витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств і чисельності працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок у прикордонних із Польщею областях України та у сусідніх з Україною воєводствах Польщі (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Порівняння показників інноваційної діяльності в українсько-польському транскордонному регіоні

Показники	Роки							
	2009		2011		2013		2015	
	Україна	Польща	Україна	Польща	Україна	Польща	Україна	Польща
Витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт, млн грн. / млн злотих	315,8	484,9	362,5	920,2	365,5	1195,8	368,3	1642,6
Темп зростання, %	17,31	20,47	14,79	89,77	0,83	29,95	0,77	37,36
Витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств, млн грн. / млн злотих	705,3	1444,7	292,3	1568,3	478,4	1625,0	498,7	1970,8
Темп зростання, %	46,02	4,23	-58,56	8,56	63,67	3,62	4,24	21,28
Кількість працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок, осіб, всього	12705	10407	13067	13503	11534	14720	9715	15686
Темп зростання, %	-6,44	3,78	2,85	29,75	-11,73	9,01	-15,77	6,56
<i>докторів наук</i>	<i>1115</i>	<i>1073</i>	<i>1130</i>	<i>1154</i>	<i>1070</i>	<i>1331</i>	<i>1043</i>	<i>1583</i>
Темп зростання, %	-0,98	15,13	1,35	7,55	-5,31	15,34	-2,52	18,93
<i>кандидатів наук</i>	<i>5129</i>	<i>4108</i>	<i>5240</i>	<i>4236</i>	<i>4383</i>	<i>4234</i>	<i>4344</i>	<i>3982</i>
Темп зростання, %	-0,92	5,14	2,16	3,12	-16,35	-0,05	-0,89	-5,95

Розраховано автором за даними статистичних управлінь Львівської, Закарпатської та Волинської областей України і Підкарпатського та Люблінського воєводств Польщі

Так, на тлі неспинного зростання подорожуючих українських учасників малого прикордонного руху з Польщею спостерігається значне зменшення кількості працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок на території прикордонних із Польщею областей нашої держави, яке супроводжується скороченням темпів зростання витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт. Так, за період функціонування малого прикордонного руху (2009-2015 роки) сумарна чисельність дослідників у Львівській, Волинській і Закарпатській областях зменшилась із 12,7 тис. осіб до 9,7 тис. осіб, або майже на 25%. За цей же період часу витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств в українській частині спільного транскордонного регіону з Польщею зменшились на третину або на 206,6 млн грн.

Водночас, у сусідніх прикордонних воєводствах Польщі спостерігалось як збільшення обсягів витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт (на понад мільярд злотих або більше ніж у три рази), так і фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств (на пів мільярда злотих або на одну третину).

Паралельно збільшувалась чисельність працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок у польській частині українсько-польського транскордонного регіону. Зокрема, загальна кількість дослідників у Люблінському та Підкарпатському воєводствах Польщі зросла з 10,4 тис осіб до 15,7 тис осіб, збільшившись на 50%. За рахунок цього відбулись помітні зрушення у структурі зайнятих у сфері досліджень і розробок в українсько-польському транскордонному регіоні. Так, якщо у 2009 р. із 23 тис дослідників 55% представляли українську частину, а 45% – польську, то вже у 2015 р. ця пропорція становила 60% на 40% на користь польської сторони при загальній кількості дослідників у 25,4 тис осіб.

Прикордонні з Україною воєводства Польщі суттєво переважають сусідні із ними області нашої держави за показниками витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт, а також витрат на інноваційну діяльність промислових

підприємств. Як у першому, так і у другому випадку це переважання коливалося в межах 25 разів у доларовому еквіваленті станом на кінець 2015 р.

Динаміка описаних процесів доволі яскраво відображається в графічній інтерпретації (рис. 2.8).

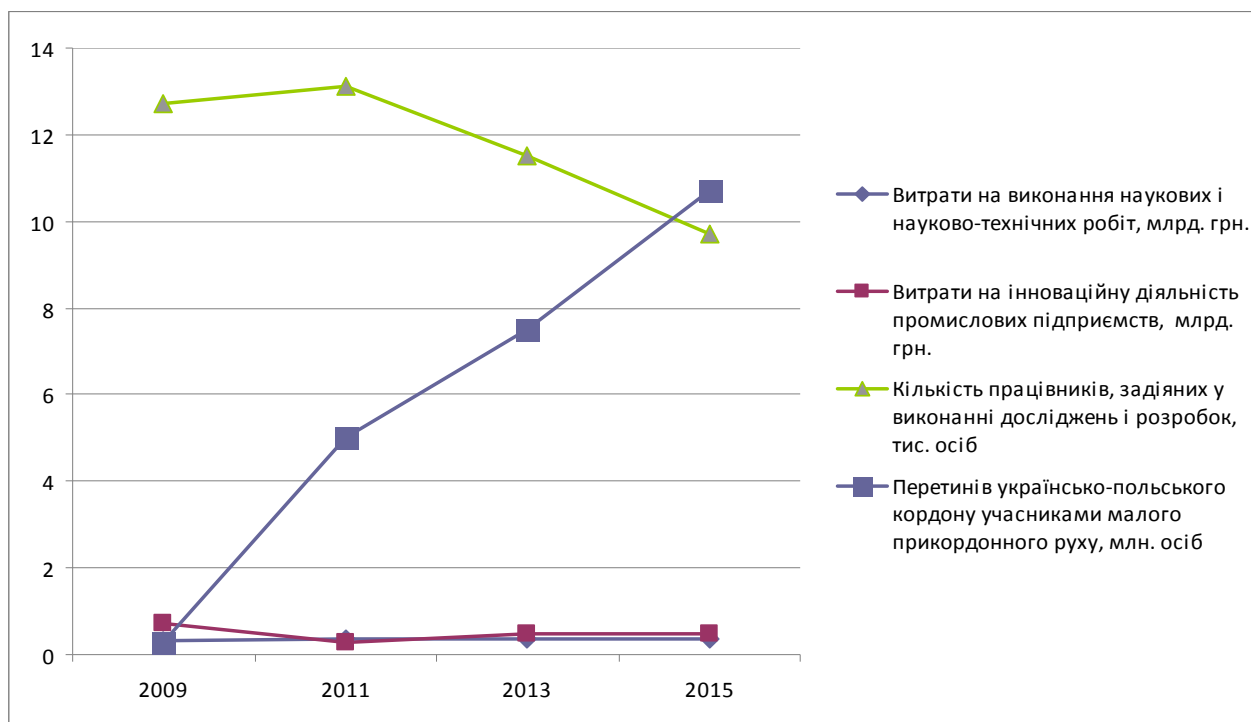

Рис. 2.8. Окремі показники інноваційної діяльності у прикордонних із Польщею областях України на тлі учасників малого прикордонного руху
Складено автором

Не менш показовими є тенденції до зростання обсягів транскордонної трудової міграції, яка супроводжується погіршенням інвестиційного клімату у прикордонних із Польщею областях України та зниженням їх інноваційного потенціалу розвитку.

Обстеження трудової міграції, проведеного у 2012 р. виявило 1,2 млн. осіб, або 3,4% населення у віці 15-70 років, які працювали або шукали роботу за кордоном. Серед населення працездатного віку частка трудових мігрантів у цьому періоді складала 4,1% (в 2008 році – 5,1%). Серед загальної кількості трудових мігрантів майже половину (48,5%) склали короткострокові трудові мігранти, понад третину – особи, що повернулися до України і лише кожний сьомий трудовий мігрант працював за кордоном 12 місяців та більше.

Найвищою інтенсивність міграції є у західних областях. Так на Польщу до 2014 року припадало близько 15% усіх трудових мігрантів з України (однак протягом 2014-2016 років частка українських трудових мігрантів у Польщі зросла у зв'язку з переорієнтацією частини міграційних потоків з Росії). Зокрема, за даними Державної міграційної служби України, упродовж 2014-2016 років спостерігається стабільне збільшення як чисельності подорожуючих до Польщі українців, так і вітчизняних трудових мігрантів, працевлаштованих у цій державі. Зокрема, у 2016 р. суб'єктами господарювання, що мають ліцензію з посередництва у працевлаштуванні за кордоном було працевлаштовано у Польщі 9,5 тис. осіб, або 12% від загальної чисельності працевлаштованих за кордон. У 2015 р. відповідні цифри становили 6,2 тис. осіб (8%); у 2014 р. – 3,5 тис. осіб (4,4%); у 2013 р. – 2,2 тис. осіб (2,6%). («Міграційний профіль», 2017)

До основних негативних наслідків транскордонної трудової міграції для прикордонних із Польщею областей України можна віднести: втрату найпродуктивнішої частини робочої сили, зокрема молоді, науковців, висококваліфікованих фахівців; зниження рівня кваліфікації переважної частини трудових мігрантів, які здебільшого працюють не за спеціальністю; марнотратне витрачання коштів на підготовку фахівців, які реалізують свій трудовий потенціал і фахові навички за кордоном, створюючи там додаткову вартість; розпад сімей, поглиблення інституційних і суспільних проблем, зокрема виникнення проблеми «соціального сирітства». (Сирочук, 2014)

Вітчизняні дослідники також відзначають, що масштаби транскордонної трудової міграції збільшує її «ланцюговий» характер, який проявляється в тому, що вдале працевлаштування одного трудового мігранта нерідко тягне за собою міграцію багатьох його родичів і знайомих. У сільській місцевості дію цього чинника підсилюють розгалужені родинні зв'язки і груповий («бригадний») спосіб працевлаштування чоловіків, які серед трудових мігрантів кількісно переважають. Наявність масштабної транскор-

донної трудової міграції прямо свідчить про порушення соціалізації на рівні суспільства, яке виражається в невідповідності кількості робочих місць кількості людей, які потребують роботи. Проблему ускладнює те, що переважна більшість українців працює, а нерідко й перебуває за кордоном нелегально, що зумовлюється відсутністю виваженої державної міграційної політики, складністю та відносно великою вартістю процедур, передбачених для легального працевлаштування за кордоном, квотуванням числа транскордонних трудових іммігрантів у багатьох країнах, невиконанням легального працевлаштування для роботодавців, низькою обізнаністю щодо ризиків незаконної чи нерегульованої трудової міграції. (Рюль, 2012)

Таким чином, трудова міграція в українсько-польському транскордонному регіоні чинить здебільшого негативний вплив на розвиток процесів інвестиційно-інноваційного співробітництва. Не виправдовують себе і ті кошти, які спрямовуються трудовими мігрантами на батьківщину. Як правило вони не потрапляють у бізнес-сегмент, не кажучи вже про їх спрямування на реалізацію інвестиційних чи інноваційних проектів.

Так, згідно інформації Міжнародної організації з міграції в Україні, понад 70 % міжнародних переказів родичі трудових мігрантів витрачають на поточні побутові потреби, 26 % – на придбання товарів тривалого вжитку (у т.ч. купівлю імпортованих товарів довготривалого використання), і лише 3 % – на відкриття власного бізнесу. («Українські заробітчани», 2013)

Крім того, перекази трудових мігрантів негативно впливають на пропозицію робочої сили на регіональних ринках праці у прикордонних із Польщею областях України (у т.ч. з огляду на середньо- та довгострокову перспективу їх розвитку). Це обумовлено тим, що реципієнти цих переказів (члени домогосподарств трудових мігрантів, молодь) мають меншу вмотивованість щодо пошуку роботи. Особливо загрозливими є тенденції невмотивованості у працевлаштуванні, поширення стандартів утриманського способу життя у молодого покоління (дітей трудових мігрантів), які мали б

становити основу економічно активного населення на найближчу перспективу. Вплив вищезазначених чинників призводить до посилення дисбалансів соціально-економічного розвитку регіонів. (Засадко, 2013)

Поряд із трудовою міграцією, суттєвий деструктивний вплив у контексті активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні має також містечкове ставлення більшості мешканців прикордонних з ЄС областей України (а часто і представників органів місцевого самоврядування чи навіть підприємців) до польських та інших іноземних інвесторів. Зокрема, у процесі реалізації багатьох інвестиційних проектів у сусідніх із Польщею областях нашої держави до закордонних підприємців подекуди висувуються нічим не обґрунтовані вимоги щодо фінансування ними об'єктів інженерної інфраструктури, працевлаштування місцевих мешканців, впровадження різних аспектів соціального підприємництва тощо.

Насамперед, мова йде про прагнення використати можливості інвесторів для реалізації невластивих їм завдань з будівництва та реконструкції автомобільних доріг, інших інфраструктурних об'єктів, поширення неправдивої інформації про екологічні ризики, якими ніби-то супроводжується реалізація інвестиційних проектів, свідомим небажанням виконувати місцевою владою взяті на себе перед інвесторами зобов'язання тощо. Крім того, можна відзначити і різні форми девіантної поведінки місцевого населення, які набули особливого поширення у периферійних зонах українсько-польського транскордонного регіону. Зокрема, це стосується крадіжок, пиятики на робочому місці, несумлінного виконання найманими працівниками та посадовими особами своїх службових обов'язків тощо. Все це створює додаткові труднощі, пов'язані з можливістю ефективної реалізації інвестиційно-інноваційного потенціалу українсько-польського транскордонного регіону.

Не поодинокими є і факти відвертого рейдерства. Зокрема, у засобах масової інформації доволі розлого висвітлювалися пов'язані із цим проблеми

польських інвесторів, які втрачали значні обсяги фінансових ресурсів, вкладених у реалізацію інвестиційних проектів на території України. («Польський бізнесмен», 2014), («Польські проблеми», 2004), («Що цікавить поляків», 2014)

Подібні факти стають причиною негативного сприйняття польськими інвесторами перспективи реалізації інноваційних проектів в Україні. Наприклад, колишній міністр економіки Польщі, а нині Президент Польсько-української економічної палати Яцек Пехота з цього приводу недвозначно заявив: «Ми оцінюємо Україну як корумповану країну, як країну з несприятливим для підприємців регулюванням, як країну з несприятливою податковою системою». («Яцек Пехота: Польський інвестор», 2014)

Ще одним аспектом деструктивного впливу існуючого суспільно-психологічного середовища на розгортання інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні є традиції ділового співробітництва між підприємцями обох держав. Так, фактично для всього українсько-польського прикордоння стало майже типовим тяжіння до дрібнотоварного виробництва, яке супроводжується недостатньо високим інноваційним потенціалом інвестиційних проектів, які реалізуються. Адже дрібнотоварний характер виробництва стимулює товаровиробників орієнтуватися на отримання так званих «швидких грошей». Тобто, більшість підприємницьких структур, локалізованих в українсько-польському транскордонному регіоні не зацікавлені в реалізації довгострокових, трудомістких, а також капіталомістких проектів, що знижує якість їх інноваційної перспективи та обмежує потенціал співпраці з науковими, дослідницькими та іншими інноваційно-орієнтованими суб'єктами господарювання.

Крім того, більшість підприємців орієнтується на виробництво невеликих партій товарів і на розвиток малого і середнього бізнесу, що зумовлюється відносно нижчим рівнем інноваційної та економічної розвиненості господарюючих суб'єктів у прикордонних регіонах східної

Польщі та Західної України, порівняно з економічним розвитком інших регіонів обох держав.

Зокрема, колективні дослідження польських та українських дослідників стали підставою для висновку про те, що як польська, так і українська частини спільного транскордонного регіону, з огляду на свої структури та економічний потенціал, не відіграють визначальної ролі в економічних системах своїх держав. Більше того, їх можна віднести до так званих «вразливих місць Європи». (Кавалко, Матковський & Міщук, 2005)

Так, в аграрному секторі західних регіонів України домінує дрібнотоварне виробництво. Така культура сільського господарства укорінена протягом багатьох десятиріч. Вона значною мірою обмежує залучення інвестиційних ресурсів, потрібних для реалізації інноваційних проектів, як власними силами агровиробників, так і за допомогою банківського кредитування. Адже банки, у більшості випадків, віддають перевагу кредитуванню великих і потужних сільгосппідприємств. Це обмежує ефективність функціонування фінансового механізму активізації інвестиційно-інноваційного співробітництва між суб'єктами аграрного бізнесу в українсько-польському транскордонному регіоні та знижує його загальний інвестиційно-інноваційний потенціал.

Більше того, відсоткові ставки за кредитами, які надаються банками домогосподарствам у національній валюті майже у два рази перевищують аналогічні ставки для великих корпорацій, включаючи агрхолдинги. Це значно ускладнює можливість використання кредитних ресурсів з метою здійснення невеликими підприємницькими структурами, включаючи фермерські та особисті селянські господарства, інвестиційно-інноваційної діяльності. (Чемерис, 2015)

Ситуація ускладнюється диспропорціями в рівнях економічного розвитку та можливостях доступу до фінансових ресурсів ЄС з різних боків українсько-польського кордону, що значно ослаблює взаємодію сторін. Так,

у польських інвесторів часто виникає незрозуміння характеру технологічних процесів у сусідніх прикордонних регіонах України та їх взаємної обумовленості з інфраструктурною модернізацією економіки. Унаслідок цього знижується потенціал двостороннього співробітництва в інвестиційно-інноваційній сфері та обмежується притік інвестиційних ресурсів у різні ланки українсько-польського транскордонного регіону.

Наступним негативним аспектом деструктивного впливу суспільно-психологічної складової на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону є низька якість соціального капіталу, яка деформує характер функціонування об'єктів інноваційної інфраструктури. Передусім це відображається на відсутності достатньої кількості сучасних інституційних форм транскордонного співробітництва, таких як транскордонні технологічні, індустріальні та наукові парки, європейські об'єднання транскордонного співробітництва, транскордонні кластери, орієнтовані на реалізацію інвестиційно-інноваційних проектів у пріоритетних сферах економічної діяльності.

Навіть ті інституції, які вже протягом тривалого періоду часу функціонують в українсько-польському транскордонному регіоні, зокрема єврорегіони, що залишаються чи не єдиною реально діючою ланкою транскордонної інституційної інфраструктури, більшою мірою орієнтовані на реалізацію дрібних проектів локального характеру. Натомість вони жодним чином не орієнтовані на впровадження інноваційних технологій у різних сферах економічної діяльності та підприємництва. Це стосується як транскордонних інфраструктурних проектів, передусім пов'язаних з розбудовою транспортно-логістичних центрів, інформаційних мереж та прикордонної інфраструктури, так і інших сфер транскордонної економічної діяльності (виробничої, послугової, науково-технічної тощо).

Більшість проектів, які реалізуються в межах нинішніх єврорегіонів не орієнтуються на інноваційну складову. Навіть між діючими кластерами,

індустріальними і технологічними парками, спеціальними економічними зонами та іншими об'єктами інституційної інфраструктури, локалізованими по різні боки кордону, відсутня достатньо тісна інтеграція та консолідована співпраця, спрямована на розвиток спільних проектів інвестиційно-інноваційного характеру.

При цьому, досліджуваний транскордонний регіон відзначається сприятливими можливостями для взаємного доповнення та диверсифікованого розвитку його економіки на основі реалізації спільних інвестиційно-інноваційних проектів із залученням відповідних ресурсів з різних боків кордону. Так, польська сторона володіє достатнім фінансовим та інфраструктурним потенціалом для розвитку та реалізації транскордонних інноваційних проектів, а з українського боку кордону достатньо вагомим є людський потенціал, а також забезпеченість природними, передусім земельних та лісовими, ресурсами. Це дає змогу інтегрувати зусилля і створювати додаткову синергію у процесі залучення фінансового капіталу з метою реалізації транскордонних інвестиційно-інноваційних проектів.

Наприклад, аналізуючи можливості створення транскордонного туристично-рекреаційного кластеру можна акцентувати увагу на тому, що залучення польського досвіду, технологій та фінансово-інвестиційних ресурсів у поєднанні з українськими природними ресурсами та потенціалом розвитку закладів індустрії дозвілля та туристично-готельного господарства може дати доволі потужний ефект.

2.3. МОДЕЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

Не зважаючи на те, що інституційне та суспільно-психологічне середовища розгортання інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні значною мірою визначають ефективність реалізації інвестиційного потенціалу транскордонного співробітництва між сусідніми прикордонними територіями України та Польщі, його аналіз не здатен повною мірою

відобразити усіх особливостей формування та розвитку цих процесів. Адже різні інститути можуть змінювати силу свого впливу під дією як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, передусім – ринкової кон'юнктури, демографічних процесів, безпекових викликів тощо.

Таким чином, беручи до уваги відкритість економіки українсько-польського транскордонного регіону як системи, а також враховуючи стохастичний характер розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у його межах, для отримання достовірних та релевантних результатів дослідження цих процесів їх інституційний аналіз доцільно доповнювати економіко-математичним моделюванням.

Зокрема, для моделювання процесів інвестиційно-інноваційного співробітництва в українсько-польському транскордонному регіоні доцільно застосувати метод квазістатичних нерівноважних потенційних функцій (Быстрай, 2003), в якості яких використовуються: валовий регіональний продукт і грошові доходи населення. Застосування цього методу дозволяє описати нелінійну взаємодію вказаних функцій з іншими показниками соціально-економічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону, які відображають характер розгортання інвестиційно-інноваційних процесів у його межах.

У роботах вітчизняних і закордонних авторів також відзначається, що дослідження стійкості стаціонарних станів нелінійних систем ефективно здійснюється методами теорії катастроф, яка дозволяє в результаті обробки історичних (статистичних) даних про соціально-економічне становище відповідного регіону дати оцінку його поточного стану з точки зору локальної або глобальної стійкості в наочному графічному вигляді, а також визначити точки рівноваги і досліджувати тимчасову деформацію потенційних функцій, а значить і формалізувати на мезорівні завдання так званого взаємосталого розвитку об'єктів і управління ними. (Романова, Гребенкин & Акбердина, 2010)

З метою перевірки моделей економіко-технологічної реальності нами були оброблені статистичні дані для сусідніх прикордонних областей України та воєводств Польщі за період з 2005 до 2015 року.

Ці дані досліджувалися як в повному обсязі, так і шляхом їх декомпозиції, яка проводилася відповідно до принципу пошуку локальних максимумів і мінімумів, суть якого полягає у вивченні зміни тенденції поведінки системи на невеликих інтервальних відтинках. У зв'язку із цим фіксувався момент зміни тенденції, який і вважався початком нового інтервалу. В результаті утворилися інтервали даних різної тривалості. Таким чином, було досягнуто більш точної апроксимації моделлю експериментальних даних на кожній з ділянок розбиття.

Крім того, велику увагу було приділено визначенню стійкості поточного соціально-економічного становища прикордонних областей України та сусідніх із ними воєводств Польщі.

У процесі моделювання кількість аналізованих показників обмежувалася такими параметрами:

V – валовий регіональний продукт,

M – грошові доходи населення (середньомісячна номінальна зарплата),

I – інвестиції в основний капітал (капітальні інвестиції),

R – витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт,

P – чисельність постійного населення,

D – витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств,

Q – кількість працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок.

Ці дані представлені в додатках А-Ж.

У математичних моделях використовувалися відносні величини, які мають певний економічний сенс:

Показники на 1 грн.(злотий) витрат на дослідження і розробки:

e – економічна ефективність витрат на дослідження і розробки (V/R);

p – економічна ефективність витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств (V/D);

s – соціальна ефективність витрат на дослідження і розробки (M/R);

c – забезпеченість інноваційних процесів необхідним приростом основних фондів (I/R).

Показники, розраховані на одну особу:

v – валовий регіональний продукт (V/P);

m – грошові доходи (M/P);

i – інвестиції в основний капітал (I/P);

r – внутрішні витрати на дослідження і розробки (R/P);

d – внутрішні витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств (D/P).

Темпові (динамічні) показники:

t_p – середньорічний темп зростання чисельності населення;

t_m – середньорічний темп зростання грошових доходів на душу населення;

t_y – середньорічний темп зростання валового регіонального продукту;

t_i – середньорічний темп зростання інвестицій в основний капітал;

t_R – середньорічний темп зростання внутрішніх витрат на дослідження і розробки;

t_D – середньорічний темп зростання внутрішніх витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств;

t_Q – середньорічний темп зростання кількості працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок.

Аналіз літератури показав, що найбільш поширений спосіб моделювання економічних систем – побудова моделі типу «тренд + циклічна складова + випадкова компонента». (Миндели & Пипия, 2007), (Сэмюэлс, 2002), (Майер & Дэвис, 2007)

У реальності ця модель є досить жорсткою і не відображає особливостей поведінки економічної системи.

Головна ідея нелінійної динаміки полягає в тому, що більшість складних систем можуть бути просто описані за допомогою декількох змінних – параметрів рівняння. У найбільш важливих областях простору параметрів, де змінюється число або стійкість рішень, систему можна описувати за допомогою одних і тих же співвідношень. Це вимагає локального аналізу поведінки системи. (Братченко, 2005)

В проведеному дослідженні використовувалися такі види нелінійних моделей:

$$\text{експоненціальна функція: } y = ae^{bx} \quad (2.1)$$

$$\text{логарифмічна функція: } y = a + b \ln x \quad (2.2)$$

$$\text{степенева функція: } y = ax^b \quad (2.3)$$

$$\text{поліноміальна функція: } y = a + \sum_{i=1}^n b_i x^i \quad (2.4)$$

Зазначені види нелінійних функцій застосовувалися з метою апроксимації потенційних функцій до фактичних статистичних даних для таких залежностей:

$$e = f(c) \quad (2.5)$$

$$v = f(i) \quad (2.6)$$

$$v = f(r) \quad (2.7)$$

Першим етапом нелінійного моделювання економіко-технологічної реальності є вибір апроксимуючої функції (2.1) – (2.4) для обмеженого числа взаємозалежних показників (2.5) – (2.7). Обробка експериментальних даних в кожному випадку проводилася методом найменших квадратів. У всіх випадках дослідним шляхом було доведено, що найкращою апроксимуючою функцією є поліноміальна функція різних ступенів виду (2.4). Надалі порівняння прогностичних якостей моделей проводилося тільки за числом ступенів полінома.

Для подальшого моделювання залежностей були складені кореляційні матриці (додатки К-М) з метою відбору тих показників, між якими спостерігається сильна тіснота зв'язку.

Зокрема, було встановлено, що в усіх досліджуваних адміністративно-територіальних одиницях українсько-польського транскордонного регіону

спостерігається наявність тісного зв'язку між трьома усередненими величинами, розрахованими на одну особу: обсягом валового регіонального продукту, рівнем грошових доходів населення, а також внутрішніми витратами на дослідження і розробки. У польських воєводствах також спостерігається значна кореляція між грошовими доходами населення, інвестиціями в основний капітал і витратами на дослідження і розробки (додатки К.1, К.2).

Крім того, аналіз показників, приведених на 1 грн. витрат на дослідження і розробки дав змогу встановити наявність тісного зв'язку між економічною та соціальною ефективністю витрат на дослідження і розробки з обох боків українсько-польського кордону. Інші показники, приведені на 1 грн. витрат на дослідження і розробки у прикордонних із Польщею областях України не корелюють між собою. Водночас, сусідні з нашою державою польські воєводства демонструють наявність тісного зв'язку між економічною ефективністю витрат на дослідження та розробки і забезпеченістю інноваційних процесів необхідним приростом основних фондів (останній показник також корелює і з соціальною ефективністю витрат на дослідження і розробки) (додатки Л.1, Л.2).

Аналізуючи кореляційні зв'язки для темпових показників, було з'ясовано, що в українській частині спільного транскордонного регіону із Польщею існує прямий зв'язок між середньорічними темпами зростання валового регіонального продукту та середньорічними темпами зростання грошових доходів, розрахованих на одну особу. В Закарпатській області також спостерігається тісний зв'язок між середньорічними темпами зростання грошових доходів у розрахунку на одну особу та середньорічним темпом зростання внутрішніх витрат на дослідження та розробки. Однак у Львівській і Волинській областях тісноти такого зв'язку не спостерігається (додаток М.1).

Разом із цим, для польських воєводств, які межують з Україною спостерігається вища від середнього рівня тіснота зв'язку між середньорічними темпами зростання кількості працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок і середньорічними темпами зростання внутрішніх витрат на дослідження і розробки, а також між середньорічним темпом зростання чисельності населення та середньорічними темпами зростання кількості працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок. Водночас, слід зазначити, що вказана тіснота взаємозв'язку досягається насамперед за рахунок Підкарпатського воєводства. (додаток М.2).

Слід також акцентувати увагу на відсутності кореляції між такими показниками як «середньорічний темп зростання внутрішніх витрат на дослідження і розробки» та «середньорічний темп зростання кількості працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок» в усіх прикордонних областях України, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону. Це вказує на неефективну політику капіталовкладень у наукову та інноваційну діяльність. Підтвердженням цього слугує від'ємний зв'язок між темпами зростання чисельності населення в Україні та темпами зростання внутрішніх витрат на дослідження і розробки і темпами зростання кількості працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок (додаток М.1).

Пари залежностей, за якими спостерігався тісний зв'язок (коефіцієнт кореляції 0,70 – 0,99 був виділений в додатках напівжирним шрифтом), наближалися за допомогою поліномів різних ступенів (додатки Н-Ф). Так, наприклад, в більшості випадків експериментальні дані оброблялися поліномом 4-го ступеня:

$$y=a+b_1x+b_2x^2+b_3x^3+b_4x^4 \quad (2.8)$$

Параметри a , b_1 , b_2 , b_3 , b_4 визначалися для функції $y = f(x)$ на підставі статистичних даних.

Передусім було акцентовано увагу на дослідженні впливу інвестицій (модель $v = f(i)$) та витрат на дослідження і розробки (модель $v = f(r)$) на величину валового регіонального продукту. При цьому враховувався той факт, що вказані процеси відбуваються паралельно: зростання валової доданої вартості, а відповідно і доходів населення, призводить до зростання валових заощаджень, що в свою чергу збільшує валові інвестиції. А дослідження і розробки, втілені в кінцеву продукцію, збільшують валову додану вартість і створюють великий попит на інвестиційні ресурси для оновлення основного капіталу підприємств. При цьому потенціал використання як старого, так і нового знання залежить від наявного запасу основного (фізичного) капіталу і від темпу його накопичення. У той же час саме накопичення фізичного капіталу є не що інше, як втілення в економіці нових знань.

Для більш ґрунтовного дослідження тенденцій зміни виявлених залежностей доцільно також використовувати метод діаграмного аналізу поточних станів об'єктів дослідження, який дозволяє за діаграмами ідентифікувати поточний стан економіки транскордонного регіону, визначати стійкість основних параметрів її розвитку, як локальну, так і глобальну, а також встановлювати області метастабільних станів і особливих (критичних) точок і відстежувати їх зміну.

Ці процеси наочно відображаються в економіці прикордонних воєводств Польщі, які межують з Україною. На рис. 2.9 показана залежність валового регіонального продукту цих воєводств від витрат на дослідження і розробки. Вказана залежність є лінійною, що засвідчує ефективність науково-технічних робіт, які здійснюються у Підкарпатському та Люблінському воєводствах.

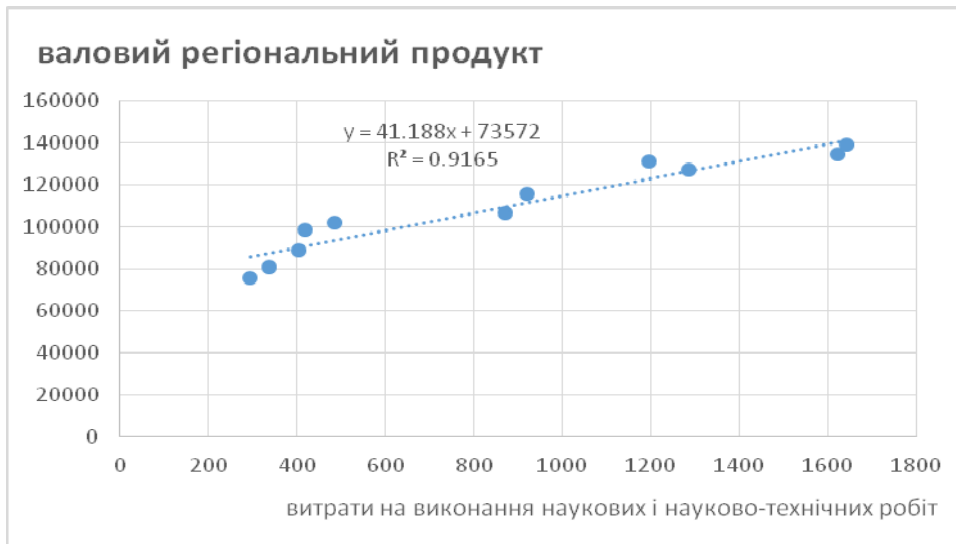

Рис. 2.9. Функція залежності зростання ВРП від витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у прикордонних з Україною воєводствах Польщі за період 2005-2015 рр.: апроксимуюча функція лінійна.

Складено автором

Ключовою характеристикою економічно зростаючого суспільства є «технологічний динамізм». Чим він більший, тим вище розташована опукла крива технічного прогресу в осях координат «темپ зростання випуску (доданої вартості) – темп накопичення капіталу (інвестицій)». При цьому опуклість відображає відому властивість спадної продуктивності капіталу (рис. 2.10).

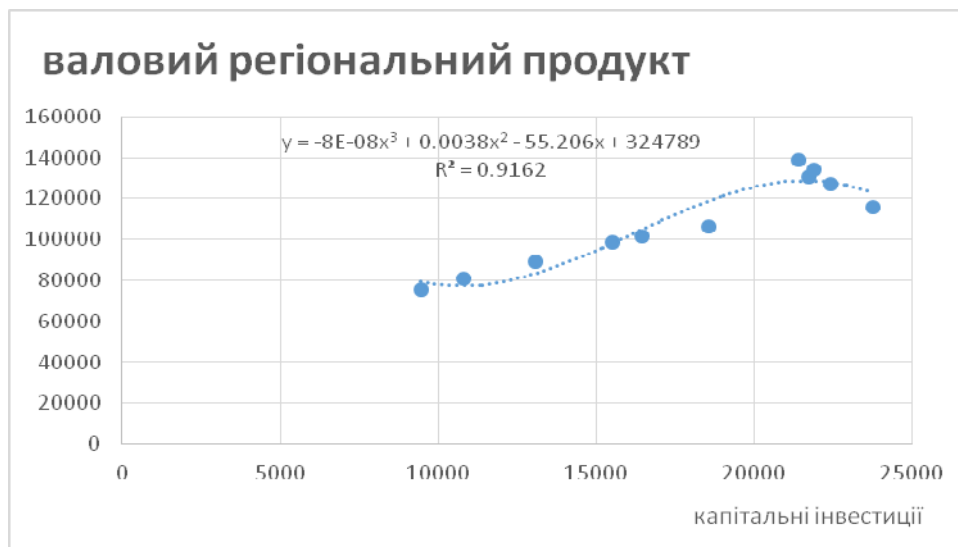

Рис. 2.10. Потенційна функція для залежності темпів зростання ВРП від темпів зростання інвестицій в основний капітал у прикордонних з Україною воєводствах Польщі за період 2005-2015 рр.: апроксимуюча функція – поліном 3-го ступеня.

Складено автором

Загалом, для прикордонних з Україною воєводств Польщі описані функції відображають коректність перебігу інвестиційно-інноваційних процесів з погляду постулатів економічної теорії. Натомість в українській частині спільного з Польщею транскордонного регіону спостерігається дещо інша картина. Так, дослідження впливу інвестицій в основний капітал і внутрішніх витрат на дослідження і розробки на показник валового регіонального продукту в Закарпатській і Львівській областях дає підстави для висновку про відсутність стабільних тенденцій і залежностей. У цих областях величина вірогідності з коефіцієнтом детермінації більше 0,7 досягається поліномами 5-го ступеню, а у Волинській області взагалі спостерігається відсутність залежностей між цими величинами.

При цьому крива, яка відображає вплив внутрішніх витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт на валовий регіональний продукт в українській частині українсько-польського транскордонного регіону має висхідний характер, що свідчить про недофінансування науково-технічної сфери протягом досліджуваного десятиліття (рис. 2.11).

Рис. 2.11. Функція залежності зростання ВРП від витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт в Україні за період 2005-2015 рр.: апроксимуюча функція – поліном 3-го ступеня.

Складено автором

Графік, який відображає вплив капітальних інвестицій на валовий регіональний продукт в українській частині українсько-польського транскордонного регіону взагалі засвідчує відсутність скільки-небудь помітних взаємозалежностей. Так, на тлі польських воєводств, де нарощування капітальних інвестицій достатньо адекватно відображається на обсягах зростання валового регіонального продукту (з урахуванням закономірностей спадної віддачі капіталу), у сусідніх із ними областях України спостерігається постійна зміна вказаної залежності, при цьому вірогідність досягнення коефіцієнта детермінації на рівні більше 0,7 забезпечується лише поліномом 5-го ступеня (рис. 2.12).

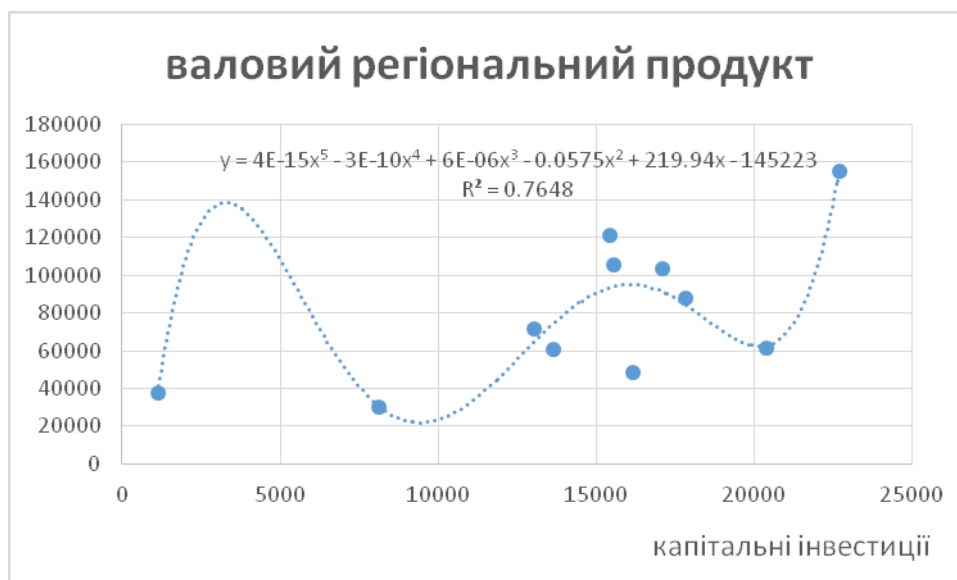

Рис. 2.12. Потенційна функція для залежності темпів зростання ВРП від темпів зростання інвестицій в основний капітал в Україні за період 2005-2015 рр.: апроксимуюча функція – поліном 5-го ступеня.

Складено автором

Разом із цим, слід відзначити, що коректність моделювання інвестиційно-інноваційної динаміки в українсько-польському транскордонному регіоні вимагає врахування певного часового лагу (тимчасового запізнювання), наявного при зміні валового регіонального

продукту під впливом приросту капітальних інвестицій і внутрішніх витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт. На рис. 2.13 показана динаміка валового регіонального продукту поточного року на 1 грн. витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт попереднього року, а також динаміка капітальних інвестицій на 1 грн. витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт з лагом в один рік в українській частині спільного транскордонного регіону з Польщею.

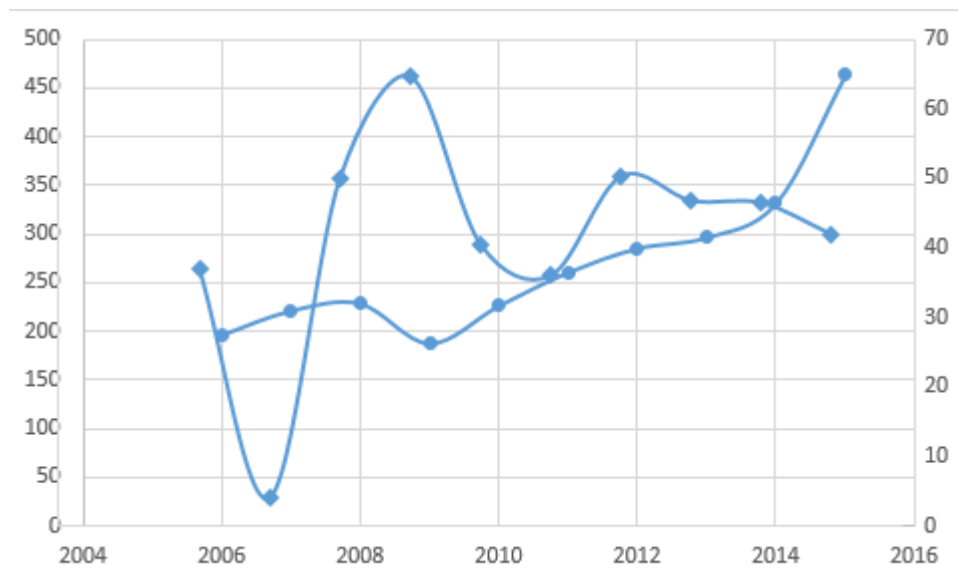

Рис. 2.13. Динаміка ВРП поточного року на 1 грн. витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт попереднього року (-●-) і динаміка капітальних інвестицій на 1 грн. витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт з лагом в один рік (-◆-) в українській частині досліджуваного транскордонного регіону.

Складено автором

Так, на графіках чітко видно, що економічна ефективність витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт різко зменшилася в кризовий 2007 рік. Такого обвального спаду можна було уникнути в разі проведення в Україні послідовної науково-технічної політики протягом усього періоду державної незалежності. Натомість відсутність такої політики, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні, вилилася у слабку структурованість цілей і недостатню ефективність заходів прямої і непрямой фінансово-бюджетної підтримки вітчизняної науки, як у державі загалом, так і в тих її регіонах, які межують із Польщею.

Не відбувалося і своєчасного фінансування сфери матеріально-технічного забезпечення інноваційної діяльності за рахунок власних (внутрішніх) джерел підприємств або позикових коштів. Це зумовлювалося насамперед політичною нестабільністю в державі, яка негативно відображалась на інвестиційному кліматі та призводила до зниження обсягів вкладення інвестицій у сферу інноваційної діяльності, яка вимагає тривалого терміну окупності коштів.

Мінімальні значення показника капітальних інвестицій на 1 грн. витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у прикордонних із Польщею областях України спостерігалися у 2007 і 2011 роках, а найдовший період спаду мав місце у проміжку між 2012 та 2015 роками (рис. 2.13).

На рис. 3.6 показана динаміка ВРП поточного року на гривню витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств попереднього року і динаміка інвестицій в основний капітал в порівнянні з витратами на інноваційну діяльність промислових підприємств з лагом в один рік у прикордонних із Польщею областях України. Наведені графіки відображають хаотичність тенденцій зміни цих показників. Їх мінімальні значення спостерігались у 2008-2010 роках та 2013-2014 роках. При цьому динаміка інвестицій в основний капітал в порівнянні з витратами на інноваційну діяльність промислових підприємств починаючи з 2010 року невпинно знижується (рис. 2.14).

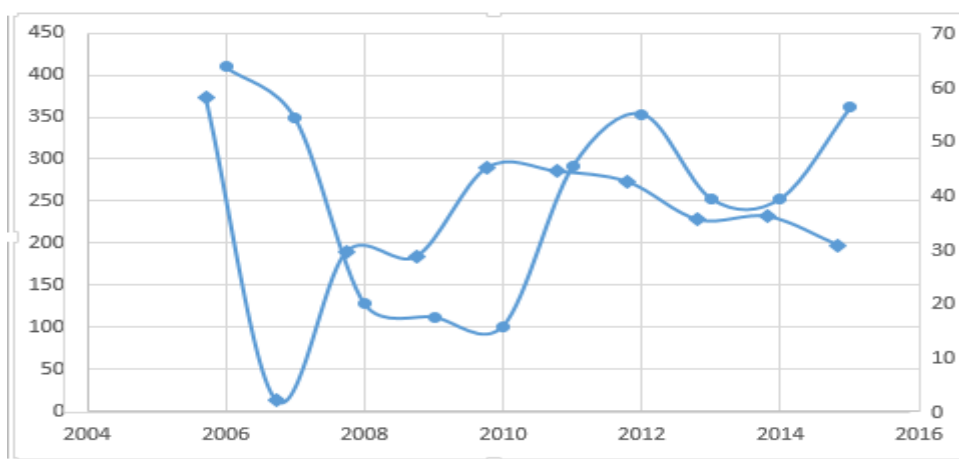

Рис. 2.14. Динаміка ВРП поточного року на гривню витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств попереднього року (-●-) і динаміка капітальних інвестицій в основний капітал в порівнянні з витратами на інноваційну діяльність промислових підприємств з лагом в один рік (-◆-) у прикордонних із Польщею областях України.

Складено автором

Натомість у прикордонних воєводствах Польщі, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону, динаміка зміни аналогічних показників у досліджуваному періоду відзначається значно вищим рівнем стабільності та передбачуваності. Так, протягом 2006-2009 та 2012 років у Підкарпатському воєводстві спостерігається обернена залежність між динамікою ВРП на злотий витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств попереднього року та динамікою капітальних інвестицій в основний капітал в порівнянні з минулорічними витратами на інноваційну діяльність промислових підприємств (перший показник відзначається зростанням, а другий – зниженням). У 2011 та 2013-2014 роках тенденція зміни цих показників, які продовжували розвиватись різноспрямовано, змінюється на протилежну. Натомість, у 2010 та 2015 роках вказані показники розвивалися в одному напрямі, у першому разі – зростаючи, а у другому знижуючись (рис. 2.15).

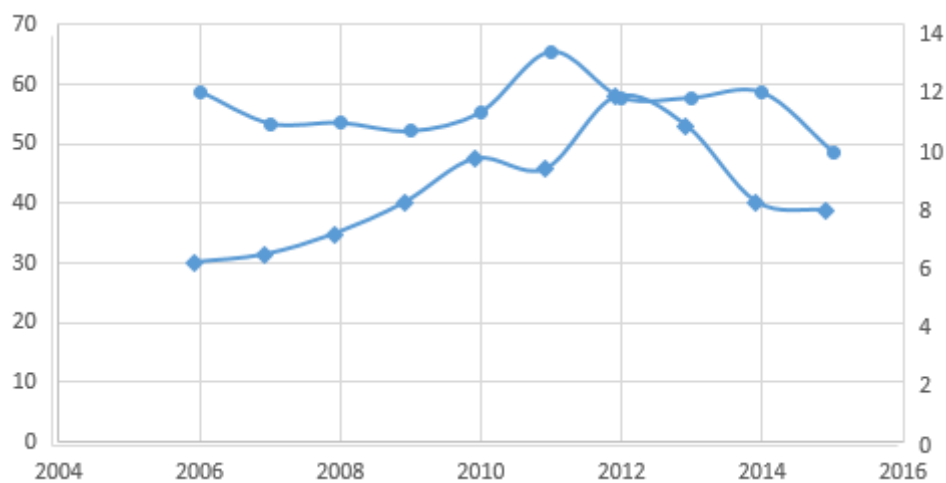

Рис. 2.15. Динаміка ВРП поточного року на злотий витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств попереднього року (-●-) і динаміка капітальних інвестицій в основний капітал в порівнянні з витратами на інноваційну діяльність промислових підприємств з лагом в один рік (-◆-) в Підкарпатському воєводстві.

Складено автором

У Люблінському воєводстві динаміка обох зазначених показників протягом досліджуваного періоду, не зважаючи на їх коливання у кризовий

період 2008-2009 років, в цілому має позитивну динаміку, відзначаючись послідовним зростанням. Це дає підстави для висновку про те, що саме Люблінське воєводство відзначається найвищим рівнем ефективності витрат промислових підприємств на інноваційну діяльність (рис. 2.16).

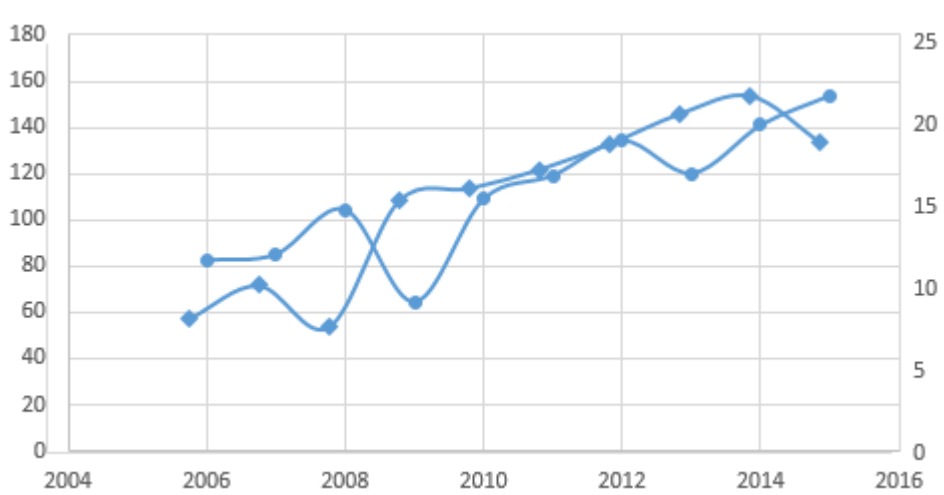

Рис. 2.16. Динаміка ВРП поточного року на злотий витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств попереднього року (-●-) і динаміка інвестицій в основний капітал в порівнянні з витратами на інноваційну діяльність промислових підприємств з лагом в один рік (-◆-) в Люблінському воєводстві.

Складено автором

Таким чином, аналіз ефективності витрат промислових підприємств на інноваційну діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні засвідчує відсутність спільних тенденцій, як по обидва боки кордону, так і в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць. Разом із цим, якщо в польській частині спільного транскордонного регіону спостерігаються загальна тенденція до підвищення ефективності витрат промислових підприємств на інноваційну діяльність, особливо у 2006-2012 роках, то з українського боку кордону відзначається постійна зміна аналізованих показників, що не дозволяє встановити скільки-небудь серйозних тенденцій їх розвитку, а відтак засвідчує низьку ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств.

Дещо вищою в українській частині спільного транскордонного регіону із Польщею є ефективність витрат на науково-дослідні розробки. Так, за

показниками динаміки ВРП поточного року на гривню витрат на науково-дослідні розробки попереднього року та динаміки капітальних інвестицій на гривню витрат на науково-дослідні розробки з лагом в один рік достатньо подібна картина спостерігається у Львівській та Волинській областях.

Зокрема, у Львівській області, починаючи з 2009 року витрати на науково-дослідні розробки незмінно супроводжувалися зростанням ВРП у наступному році. Разом із цим, вплив вказаних витрат на динаміку капітальних інвестицій на Львівщині мав мінливий характер, з тенденцією до зниження протягом 2013-2015 років (рис. 2.17).

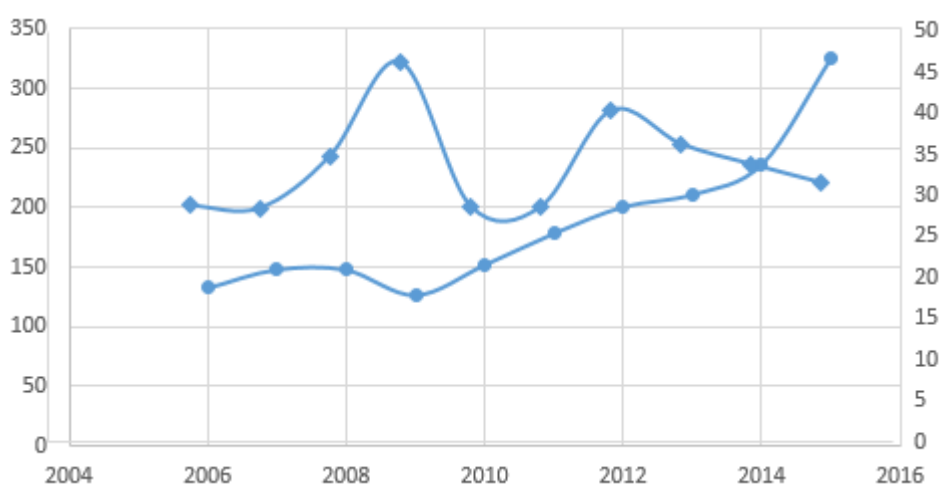

Рис. 2.17. Динаміка ВРП поточного року на гривню витрат на науково-дослідні розробки попереднього року (-●-) і динаміка капітальних інвестицій на гривню витрат на науково-дослідні розробки з лагом в один рік (-◆-) у Львівській області.

Складено автором

У Волинській області вплив витрат на науково-дослідні розробки на динаміку капітальних інвестицій наступного року, так само, як і на Львівщині, протягом досліджуваного періоду мав мінливий характер. Зокрема, упродовж 2006-2009 років спостерігалась позитивна динаміка цього впливу, але у проміжку між 2010 і 2011 роками тенденція змінилась на протилежну. Починаючи з 2012 року знову намітилась позитивна тенденція, яка у 2014 різко трансформувалась у негативну. Натомість, позитивний вплив витрат на науково-дослідні розробки на ВРП наступного року Волинської області

спостерігається протягом усього досліджуваного періоду, з незначним спадом під впливом кризи 2008-2009 років. Особливо стрімким зростання ефективності впливу витрат на науково-дослідні розробки у Волинській області на ВРП наступного року відзначалося у 2015 році (рис. 2.18).

Це дає підставу для висновку про підвищення ефективності витрат на науково-дослідні розробки у Львівській та Волинській областях у 2015 році з погляду зростання ВРП на тлі зниження цього впливу з погляду динаміки капітальних інвестицій.

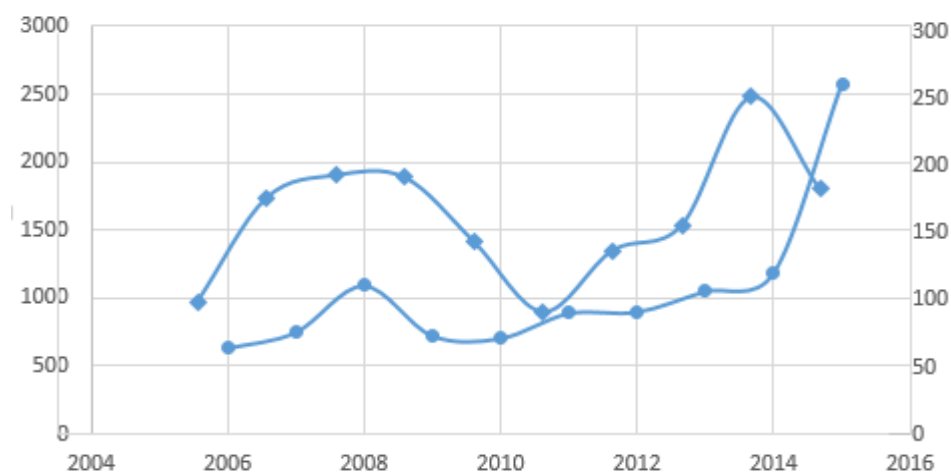

Рис. 2.18. Динаміка ВРП поточного року на гривню витрат на науково-дослідні розробки попереднього року (-●-) і динаміка капітальних інвестицій на гривню витрат на науково-дослідні розробки з лагом в один рік (-◆-) у Волинській області.

Складено автором

У Закарпатській області у 2015 році динаміка ВРП і капітальних інвестицій під впливом зміни фінансової забезпеченості науково-дослідних розробок попереднього року є такою ж, як і на Волині та Львівщині. Проте, на відміну від інших областей України, які входять до спільного транскордонного регіону із Польщею, на Закарпатті спостерігається негативна динаміка впливу витрат на науково-дослідні розробки, як на капітальні інвестиції, так і на ВРП протягом 2010-2014 років (рис. 2.19).

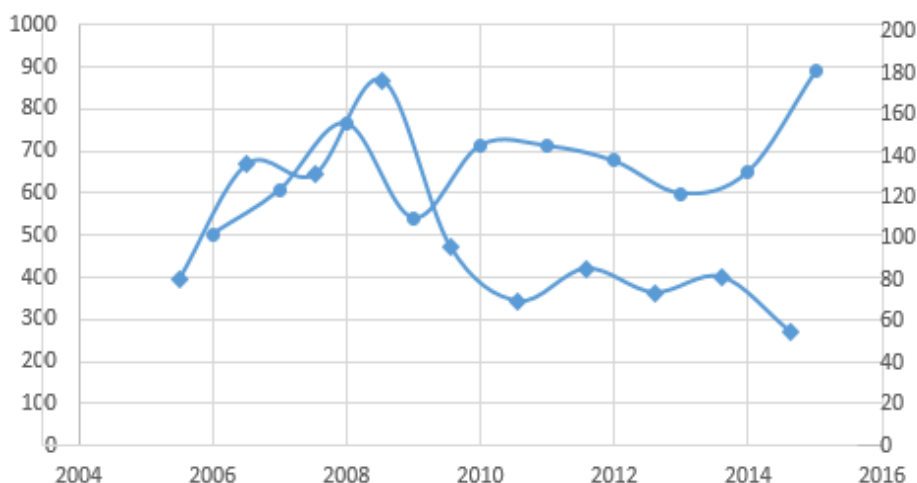

Рис. 2.19. Динаміка ВРП поточного року на гривню витрат на науково-дослідні розробки попереднього року (-●-) і динаміка капітальних інвестицій на гривню витрат на науково-дослідні розробки з лагом в один рік (-◆-) у Закарпатській області.

Складено автором

Водночас, у прикордонних з Україною воєводствах Польщі спостерігається зниження ефективності витрат на науково-дослідні розробки попереднього року, як за обсягами ВРП, так і щодо капітальних інвестицій, починаючи з пост-кризового 2009 року (рис. 2.20).

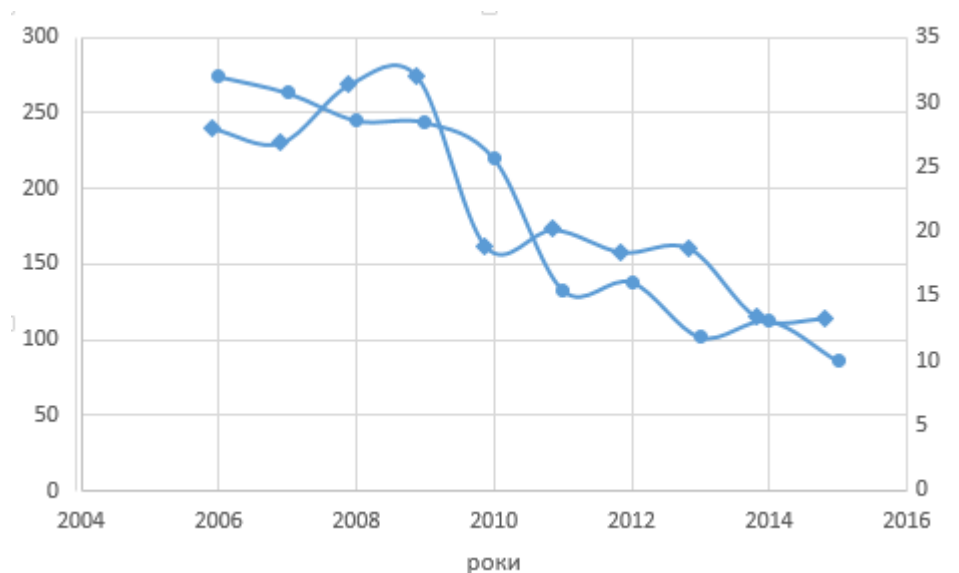

Рис. 2.20. Динаміка ВРП поточного року на злотий витрат на науково-дослідні розробки попереднього року (-●-) і динаміка капітальних інвестицій на злотий витрат на науково-дослідні розробки з лагом в один рік (-◆-) у Польщі.

Складено автором

Функція $e = f(c)$ є максимізуючою за визначенням, оскільки відображає вплив забезпеченості інноваційних процесів необхідним приростом основних фондів (відношення обсягу капітальних інвестицій до величини витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт) на економічну ефективність витрат на дослідження і розробки (відношення обсягу валового регіонального продукту до величини витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт). Відповідно рух до точки глобального максимуму – є процесом самоорганізації регіональної соціально-економічної системи, а всі інші точки є нестійкими.

В цілому ж моделювання економіко-технологічної реальності регіону дозволяє знайти «точки зростання» ефективності науково-дослідних розробок при резонансному впливі на конвергентні технології (рис. 2.21).

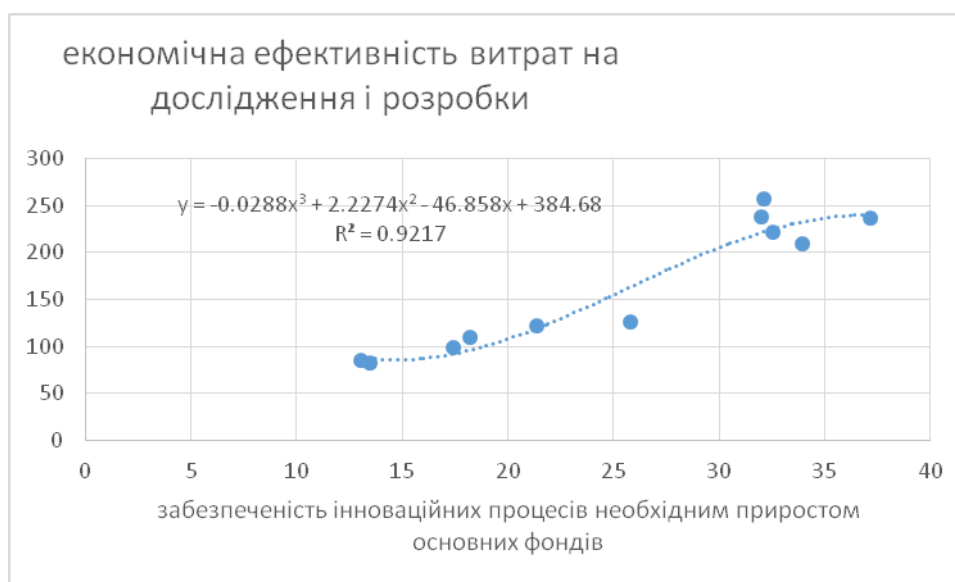

Рис. 2.21. Потенційна функція для залежності економічної ефективності НДР від забезпеченості НДР інвестиційними ресурсами за попередній період у Польщі за 2005-2015 рр. : апроксимуюча функція – поліном 3-го ступеня.

Складено автором

З результатів проведеного аналізу випливає висновок про те, що для збалансованого розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону слід, насамперед, досягнути виходу з глибокої структурної кризи прикордонних із Польщею областей

України. З цією метою слід забезпечити не лише фінансову стабілізацію вітчизняної економіки, пов'язану зі стабільністю національної грошової одиниці, а також доступні процентні ставки і поліпшення інвестиційного клімату з метою стимулювання зацікавленості господарюючих суб'єктів у фінансуванні виробничих та наукових інновацій.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

1. Характерною особливістю інвестиційно-інноваційної діяльності в українсько-польському транскордонному регіоні є наявність просторових диспропорцій, як в обсягах залучених інвестиційних ресурсів, так і в інноваційній активності підприємств. Зокрема, за всіма досліджуваними показниками, прикордонні з Україною воєводства Польщі демонструють багаторазове переважання над сусідніми із ними областями України. Передусім, це стосується капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, обсягів залучених прямих іноземних інвестицій, витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств, витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт, а також чисельності працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок.

2. Основними проблемами, які спричиняють блокування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українській частині спільного транскордонного регіону із Польщею є: прогалини в розвитку фінансової та ринкової інфраструктури, недостатньо сформоване інституційне середовище, наявність рудиментів у системі організації влади, зокрема у розподілі повноважень між органами державного управління та місцевого самоврядування, недостатня якість людського та соціального капіталу, брак сучасних управлінських технологій та кваліфікованих управлінських кадрів.

3. Важливу роль в обмеженні інвестиційно-інноваційної активності у прикордонних із Польщею областях України, а відтак і в українсько-польському транскордонному регіоні загалом відіграють суспільно-психологічні чинники

впливу. Найбільш вагомими з них є опортуністична поведінка та наявні інституційні дисфункції, які обмежують потенціал розвитку транскордонного співробітництва та погіршують інвестиційний клімат, а також інноваційний потенціал сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі.

4. Системоутворюючими чинниками поширення опортуністичної поведінки та низки інституційних дисфункцій, які обмежують інвестиційно-інноваційне співробітництво в українсько-польському транскордонному регіоні є деструктивний вплив малого прикордонного руху, домінуючий характер прикордонної торгівлі та особливості транскордонної трудової міграції. Вони сприяють вимиванню кваліфікованих кадрів та економічних ресурсів у сферу низько технологічного виробництва, а також ведуть до поглиблення економічних диспропорцій по різні боки кордону. Внаслідок цього погіршується інвестиційний клімат і знижується потенціал реалізації інноваційних проектів у межах усього транскордонного регіону.

5. Моделювання процесів інвестиційно-інноваційного співробітництва в українсько-польському транскордонному регіоні показало, що в усіх досліджуваних прикордонних областях України та воєводствах Польщі постерігається наявність тісного зв'язку між трьома усередненими величинами, розрахованими на одну особу: обсягом валового регіонального продукту, рівнем грошових доходів населення, а також внутрішніми витратами на дослідження і розробки. У польських воєводствах також спостерігається значна кореляція між грошовими доходами населення, інвестиціями в основний капітал і витратами на дослідження і розробки.

6. Аналіз ефективності витрат промислових підприємств на інноваційну діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні засвідчує відсутність спільних тенденцій, як по обидва боки кордону, так і в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць (областей і воєводств). У польській частині спільного транскордонного регіону спостерігається загальна тенденція до підвищення ефективності витрат

промислових підприємств на інноваційну діяльність, особливо у 2006-2012 роках, а з українського боку кордону відзначається постійна зміна аналізованих показників, що не дозволяє встановити скільки-небудь серйозних тенденцій їх розвитку, а відтак засвідчує низьку ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств.

7. Для збалансованого розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону слід, насамперед, досягнути виходу з глибокої структурної кризи прикордонних із Польщею областей України. З цією метою необхідно забезпечити не лише фінансову стабілізацію вітчизняної економіки, пов'язану зі стабільністю національної грошової одиниці, а також доступні процентні ставки і поліпшення інвестиційного клімату з метою стимулювання зацікавленості господарюючих суб'єктів у фінансуванні виробничих та наукових інновацій.

Положення та ідеї викладені у другому розділі дисертації знайшли своє відображення у публікаціях автора: Бабій, 2012; Бабій, 2015; Бабій, 2017b; Бабій, 2017c; Бабій, 2017e; Борщевський & Бабій, 2015; Борщевський & Бабій, 2016; Борщевський & Бабій, 2017a; Борщевський & Бабій, 2018; Борщевський, Волошин & Бабій, 2017; Борщевський, Куцаб-Бонк & Бабій, 2018; Пасічник, Смолінський & Бабій, 2017.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій Г. (2017b) Інституційно-правові засади активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України на сучасному етапі європейської інтеграції. *Інноваційна економіка*, 11-12, 35-43.
2. Бабій Г. (2017c) Особливості впливу суспільно-психологічного середовища на інвестиційно-інноваційний потенціал розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Регіональна економіка*, 4 (86), 102-109.
3. Бабій Г. (2015) Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС. *Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах*. Матеріали

- міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород-Мукачево: Ужгородський торгово-економічний інститут Київського національного торгово-економічного університету – Мукачівський державний університет, 197-199.
4. Бабій Г. (2017e) Соціальний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. *Економічний простір*, 124, 19-31.
  5. Бабій Г. (2012) Соціально-психологічні аспекти державного управління ринком консалтингових послуг у контексті євроінтеграції. *Модернізація системи державного управління: теорія та практика*: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (Ч. 2). Львів-Брюховичі: Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 6-11.
  6. Бортник Е. & Лукьянова Л. (2011) Влияние качества экономических институтов на развитие социального капитала (вопросы теории). Взято з http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua/issue_articles/4_2.pdf/
  7. Борщевський В. (2007) *Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції*: Монографія. Львів: Аверс.
  8. Борщевський В. & Бабій Г. (2015) Вплив сільських територій на економіку українсько-польського транскордонного регіону: суспільно-психологічний та інвестиційно-інноваційний аспекти. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 1 (111), 16-20.
  9. Борщевський В. & Бабій Г. (2017a) Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні: безпековий контекст. *Безпекові виклики у геополітиці XXI століття: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 110-112.
  10. Борщевський В. & Бабій Г. (2016) Інвестиційно-інноваційні процеси у розвитку транспортної інфраструктури прикордонних з ЄС регіонів України в системі пріоритетів європейської інтеграції держави.

- Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (122), 92-95.
11. Борщевський В. & Бабій Г. (2018) Опортуністична поведінка та її вплив на інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транс-кордонному регіоні: механізми, тенденції, засоби подолання деструкцій. *Економіка та суспільство* (електронне наукове фахове видання), 14. Взято з <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal-14/>
  12. Борщевський В., Волошин В. & Бабій Г. (2017) Інвестиційно-інноваційна діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні: євроінтеграційний контекст. *Стратегічна панорама*, 2, 38-45.
  13. Борщевський В. & Куцаб-Бонк К. (2016) Інституційна пастка транскордонної дивергенції: причини формування та засоби усунення. *Регіональна економіка*, 4, 108-117.
  14. Борщевський В., Куцаб-Бонк К. & Бабій Г. (2018) Якість інституційного середовища як важливий чинник формування тіньового сектору в економіці прикордонних регіонів. *Розвиток транскордонного співробітництва: тіньовий сектор в економіці прикордонних територій*. Науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України».
  15. Братченко Н. (2005) Разработка схемы исследования нелинейных динамических систем. *Вестник ТИСБИ*, 2. Взято з <http://www.tisbi.ru/home/science/vestnik/2005/issue2/>
  16. Быстрой Г. (2003) Методы синергетики в анализе структурных сдвигов в промышленности: разработка унифицированных моделей и алгоритмов анализа устойчивости текущих состояний в условиях внешнего и внутреннего управления. *Вестник Кибернетики*, 2, 71-88.
  17. Вовканич М. (2007) Малий прикордонний рух: виклики на відповідь Шенгену. Взято з <http://old.niss.gov.ua/book/Uzhg2007/21d.htm/>
  18. Галич А. (2006) «Грантоїди» чи цеглинки громадянського суспільства. *Дзеркало тижня*. Взято з https://dt.ua/SOCIETY/grantoyidi_chi_tseglinki_

- gromadyanskogo_suspilstva.html/
19. Данько М. (2004) *Методологічні особливості оцінки рівня трансакційних витрат у науково-інноваційній сфері*. Взято з http://eip.org.ua/docs/EP_04_1_86_uk.pdf
  20. Дудар О. (2016) До ЄС без візи: що буде з малим прикордонним рухом. Взято з <http://dyvys.info/2016/10/13/do-yes-bez-vizy-shho-bude-z-malym/>
  21. Засадко В. (2013) Щодо мінімізації негативних наслідків трудової міграції в Карпатському Євросеребрі: Аналітична записка. Взято з <http://www.niss.gov.ua/articles/1179/>
  22. Іваницька О. (2014) Трансакції як витрати експлуатації економічної системи. Взято з <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/11404/1/34.pdf>
  23. *Інтегрована функціонально-просторова концепція розвитку євросеребрі «Буг» до 2020 року* (2014). Взято з http://www.euroregionbug.pl/images/Pliki/konsercja/konsercja_UA.pdf
  24. Іщук С. & Созанський Л. (2017) Промисловість України і Польщі: порівняльна оцінка конкурентних переваг. *Регіональна економіка*, 1, 72-81.
  25. Кавалко Б., Матковський С. & Міщук А. (2005) *Польсько-українське прикордоння: середовище, суспільство, економіка*. Замосць: Вища школа управління та адміністрації.
  26. Козюк В. (2018) Олігархічна гідра прямих іноземних інвестицій. *Дзеркало тижня*. Взято з https://dt.ua/finances/oligarhichna-gidra-priyamih-inozemnih-investiciy-vid-makrofinansovoyi-nestabilnosti-do-tehnologichnogo-vidstavannya-285294_.html
  27. Куцаб-Бонк К. (2016) Інноваційні важелі стимулювання транскордонної конвергенції між Україною та ЄС. *Інноваційна економіка*, 7-8, 18-22.
  28. Лідерство в умовах появи девіацій і конфліктів. (2017) Взято 30.11.2017 з http://stud.com.ua/51796/menedzhment/liderstvo_umovah_poyavi_deviatsiyi_konfliktiv/
  29. Мейер К. & Девіс С. (2007) *Живая організація*. М.: Добрая книга.

30. Миндели Л. & Пипия Л. (2007) Концептуальные аспекты формирования экономики знаний. *Проблемы прогнозирования*, 3, 115-138.
31. *Міграційний профіль України за 2016 рік*. (2017). – К.: Державна міграційна служба України.
32. Мороз О., Семцов В. & Кукель Г. (2014) Опортуністична діяльність в аграрному секторі України як конфліктоутворюючий фактор. *Ефективна економіка* (електронне наукове фахове видання). Взято з <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3396/>
33. Пасічник Т., Смолінський В. & Бабій Г. (2017) Моделювання інноваційних процесів у західних областях України. *Аграрна економіка*. 10/3-4, 5-15.
34. Польский бизнесмен потерял 200 миллионов из-за броварских чиновников. (2014) Взято з <http://1i.com.ua/polskij-biznesmen-poteryal-200-millionov-iz-za-brovarskix-chinovnikov/>
35. Польські проблеми у Новояворівську. (2004) Взято з <http://postup.brama.com/usual.php?what=20557/>
36. Прус Н. (2012) Витрати опортуністичної поведінки в системі економічної безпеки підприємства. *Управління проектами та розвиток виробництва*, 4 (44), 32-37. Взято з <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/44/12pnvebp.pdf/>
37. Романова О., Гребенкин А. & Акбердина В. (2010) Концепция и моделирование экономико-технологической реальности региона. Взято з <http://institutiones.com/innovations/1742-konceptsiya-i-modelirovanie-ekonomiko-texnologicheskoy-realnosti.html/>
38. Рюль В. (2012) Специфіка Закарпатської транскордонної трудової міграції та соціальних процесів, пов'язаних з нею. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 24, 144-148. Взято з <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/11999/1/СПЕЦИФІКА%20ЗАКАРПАТСЬКОЇ%20ТРАНСКОРДОННОЇ%20ТРУДОВОЇ%20МІГРАЦІЇ%20ТА%20СОЦІАЛЬНИХ%20ПРОЦЕСІВ.pdf/>
39. Сирочук Н. (2014) Міжнародна трудова міграція українців до країн

- Європейського Союзу. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*, 11, 110-118. Взято з www.economy.kpi.ua/files/files/12_kpi_2014.doc/
40. Сірий Є. (2012) Становлення малого підприємництва в аспектах показників державно-інституціональних чинників та суб'єктивно-ціннісних наслідків: вітчизняний досвід. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 16, 21-33. Взято з http://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob16_21-33.pdf/
41. Сэмюэлс У.Дж. (2002) Институциональная экономическая теория. *Панорама экономической мысли конца XX столетия*. В 2-х томах. – СПб.: Экономическая школа, Т. 1.
42. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. (2014) Взято з http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011/
43. Українські заробітчани все частіше переказують гроші «цивілізовано», а не «автобусними переказами». (2013) Взято з <http://goloskarpat.info/blog/suspilstvo/27653.html#ixzz2RqEo83Ll/>
44. Чабанна М. (2012) Опортуністична поведінка суб'єктів партійної діяльності. Взято з http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nzipiend_2012_3_11/
45. Чемерис В. (2015) *Інноваційний розвиток інфраструктури аграрного ринку: регіональний контекст*: Монографія. Львів: Аверс.
46. Щепіна Т. (2014) Проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*, 38, 109-114.
47. Що цікавить поляків у Волинському селі. (2014) Взято з <https://www.volynnews.com/news/economics/shcho-tsikavyt-poliakiv-u-volynskomu-seli/>
48. Яковлев Д. (2014) Опортуністична поведінка як складова політичних реформ. Взято з <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/3788?locale-attribute=uk/>

49. Яцек Пехота: Польський інвестор чекає поки декларації уряду і парламенту почнуть втілюватися в життя. (2014) Взято з http://ipress.ua/mainmedia/yatsek_piehota_my_vse_shche_otsinyuiemo_ukrainu_yak_korumpovanu_krainu_94476.html/
50. Babiy G. (2015) Development of the border areas in the context of activation investment-innovation practices in Ukrainian-Polish transborder region. *Регіональна економіка*, 1 (75), 130-135.
51. Regionalna Strategia Innowcji Województwa Lubelskiego do 2020 r. (2012) Взято з http://www.orylion.pl/files/13_8__regionalna_strategia_innowacji.pdf/
52. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji. (2015) Взято з <http://www.rpo.podkarpackie.pl/index.php/dokumenty-strategiczne/332-regionalna-strategia-innowacji-wojewodztwa-podkarpackiego-na-lata-2014-2020-na-rzecz-inteligentnej-specjalizacji/>
53. Strategia rozwoju województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.). (2015) Взято з <https://rpo.lubelskie.pl/dokument-11-strategia-rozwoju-wojewodztwa.html/>
54. Strategia rozwoju województwa Podkarpackie-2020 (2013) Взято з <http://umwp.podkarpackie.pl/attachments/article/2634/STRATEGIA-ROZWOJU-WOJEWODZTWA-PODKARPACKIE-2020.pdf/>
55. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020. (2015) Взято з <https://lublin.eu/lublin/lublin-w-ue/zintegrowane-inwestycje-terytorialne/strategia-zit/>

III. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

3.1. ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

Пріоритетного значення з погляду системної трансформації механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону в сучасних соціально-економічних умовах набуває удосконалення інституційно-правового середовища інвестиційно-інноваційного розвитку сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі.

Зважаючи на те, що на міждержавному рівні в цілому вже окреслено коло магістральних напрямів здійснення інституційно-правових змін у руслі політики європейської інтеграції України, що підтверджено положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, основний акцент уваги у найближчій перспективі має бути зміщений у бік регіональної та субрегіональної площин інституціоналізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.

При цьому конкретні заходи з удосконалення інституційно-правового середовища українсько-польського транскордонного співробітництва в інвестиційно-інноваційній сфері мають спиратися на діючі на сьогодні стратегії регіонального розвитку відповідних областей України та воєводств Польщі, які формують спільний транскордонний регіон.

Зважаючи на це, першочерговими кроками, спрямованими на поліпшення інституційно-правового середовища функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних у межах українсько-польського транскордонного регіону мають стати узгоджені дії органів місцевого самоврядування сусідніх адміністративно-територіальних одиниць України та Польщі, які передбачуватимуть формування нових інституційних засад

нарощування інвестиційно-інноваційного потенціалу спільного транскордонного регіону. Передусім це стосується створення низки транскордонних просторових утворень (зон), у межах яких виникатимуть сприятливі інституційні передумови, підкріплені відповідним інфраструктурним забезпеченням, для генерування інноваційних ідей та реалізації інвестиційних проектів, пов'язаних з їх комерціалізацією. Це дасть змогу налагодити дієвий інституційно-правовий механізм функціонування транскордонних інвестиційно-інноваційних ареалів, кожен з яких спеціалізуватиметься на певних видах економічної діяльності.

Одним із таких транскордонних «інноваційних ареалів» може стати «розумний простір» або «розумна територія» (smart area), який би об'єднував низку сусідніх прикордонних територій навколо ідеї створення спочатку «розумних міст» (smart city), а в перспективі і «розумних громад» (smart communities) і власне «розумних територій».

Власне сам термін «розумний простір» не є новим в економічній літературі. Він набув свого поширення у рамках концепції «розумного міста» і характеризує таку організацію інтер'єру будинку чи споруди, яка дозволяє максимально ефективно використовувати його територію (загальну площу), а також створювати високий естетичний і технологічний комфорт для мешканців або працівників (якщо мова йде про офісні приміщення).

Відтак, ідея «розумного простору» нерозривно пов'язана з концепцією «розумних міст», яка виникла у Західній Європі наприкінці минулого століття як відповідь на виклики глобалізації, що супроводжувалася стрімким поширенням інформаційних технологій в усіх сферах людської життєдіяльності. Це створило сприятливі передумови для трансформації системи управління великими містами, спочатку на основі впровадження «електронного врядування», а потім і поширення інформаційних технологій на всі сфери соціально-побутового обслуговування населення та економічних

взаємодій між громадян, у тому числі з використанням електронної комерції. (Соколовська, 2014)

В основі цієї концепції знаходиться місто, яке використовує різноманітні інформаційні технології задля більш ефективного функціонування та відповідності потребам його жителів. Ідея такого міста полягає в тому, щоби завдяки збору інформації в режимі реального часу усі ресурси міста можна використовувати більш продуктивно. Це дозволяє економити кошти, раціональніше діяти та надавати сервіс вищого ґатунку – тобто поліпшувати рівень життя населення. («10 ознак», 2017)

Згодом методологічні підходи, закладені в основу концепції створення «розумних міст», набули свого подальшого розвитку і поширилися на нові сфери просторового планування, у тому числі завдяки ідеям створення розумних ареалів, розумних громад, розумних сіл тощо.

Зокрема, можна погодитись із позицією українських дослідників І. Гончаренко та А. Богословської, які пропонують адаптувати основні складові моделі «розумного міста» до сучасних потреб розвитку сільських територій і сілких територіальних громад України. Для цього, зокрема, розглядається можливість поступового впровадження в межах сільських територій основних атрибутів «розумного міста»:

- розумних мешканців (забезпечення високих стандартів якості людського капіталу на основі безперервної освіти, освоєння нових знань та інноваційних технологій тощо);
- розумної життєдіяльності (впровадження сучасних стандартів економічної та побутової безпеки, соціального захисту населення, його медичного обслуговування);
- розумного врядування (підвищення ефективності місцевого самоврядування на основі впровадження принципів електронного врядування та електронного документообігу, розвитку міжсекторного партнерства, прийняття бюджетів участі тощо);

- розумного господарювання (формування основ інноваційної економіки шляхом забезпечення дієвого трансферу технологій, поширення електронної комерції, створення відкритих інформаційних мереж і баз даних для продавців і покупців товарів і послуг);
- розумної мобільності (створення інтегрованих мереж транспортного сполучення, об'єднаних спільними інформаційно-диспетчерськими службами, які координують усю діяльність місцевого транспорту за допомогою сучасних електронних засобів моніторингу і технічних пристроїв з широким використанням передових комп'ютерних технологій та автоматизованими систем управління рухом);
- розумного довкілля (створення сучасних систем безпечної утилізації твердих побутових відходів, забезпечення безперервного моніторингу якості природних ресурсів і довкілля, мінімізація ризиків техногенних катастроф). (Гончаренко & Богословська, 2017)

Вказана ідея знайшла своє часткове застосування у процесі розробки та практичного впровадження програмного продукту «Розумне село», який сьогодні ефективно використовується в низці сільських територіальних громад у різних областях України (Закарпатській, Полтавській, Чернівецькій тощо).

Програмний комплекс «Розумне село» являє собою єдину багаторівневу електронну інформаційну систему, призначену для полегшення повсякденної роботи працівників адміністрацій територіальних громад, виконавчих комітетів сільських і селищних рад. Впровадження системи надає можливість організувати роботу персоналу у відповідності до сучасних тенденцій у сфері інформатизації, що дозволяє скоротити затрати часу, необхідного для надання публічних послуг громадянам (виписка різноманітних довідок, швидкий пошук даних, фіксація звернень громадян тощо). Використання нових розробок в галузі інтелектуальних технологій дозволяє органам місцевого

самоврядування якісно підвищити ефективність управління територіями та сприяє спільній роботі влади і громади. Застосування у повсякденній діяльності сільських та селищних рад комп'ютерної програми «Розумне село» сприяє підвищенню оперативності управління, планування і використання всіх наявних ресурсів на території громади. Це надає можливість організувати роботу місцевої влади таким чином, щоб вчасно задовольняти всі інформаційні потреби громадян, спростити роботу старост на місцях та підвищити ефективність, керованість і координацію діяльності органів місцевого самоврядування. («Про проект», 2017)

Разом із цим, у багатьох новостворених (об'єднаних) територіальних громадах України за участю представників наукового та експертного середовищ проводяться регулярні заходи, спрямовані на впровадження принципів «розумного зростання». Так, активну роботу з мешканцями територіальних громад щодо втілення на практиці принципів розумного зростання організовано у Хмельницькій області, зокрема у новоствореній Волочиській об'єднаній територіальній громаді. У 2106 році тут було проведено низку інформаційно-освітніх заходів за участю викладачів і студентів місцевого профтехліцею, а також учителів та учнів міських і сільських шкіл. Важливою темою, яка обговорювалася під час цих зустрічей була перспектива запуску сучасних прибуткових сміттесортувальних ліній силами місцевого бізнесу або за підтримки Державного фонду регіонального розвитку, популяризація досвіду правильного роздільного збирання та утилізації сміття в країнах-ленах ЄС тощо. Після лекцій у кожному навчальному закладі формувалися осередки громадської діяльності з числа учнів та освітян, які бажали допомогти своїй громаді у впровадженні таких принципів розумного зростання як перехід на відновні джерела енергії, роздільне збирання та рециклінг сміття, перетворення шкіл на майданчики для поширення громадської активності тощо. («Експерти поширюють», 2017)

На початку 2017 року Інститут громадянського суспільства ініціював прийняття Декларації «Розумне зростання в об'єднаних територіальних громадах», яка включала п'ять основних блоків: розумна освіта, розумна місцева економіка, розумна організація життєвого простору, розумне використання ресурсів та охорона довкілля, розумні люди. («Розумне зростання», 2017)

Все зазначене дає підстави для висновку про можливість і доцільність ефективного використання принципів «розумного зростання» з метою створення сучасних транскордонних «розумних ареалів» у межах українсько-польського транскордонного регіону. У таких ареалах можна досягнути суттєвої синергії від співпраці органів місцевого самоврядування сусідніх прикордонних територій України та Польщі у контексті забезпечення ефективного трансферу технологій, а також модернізації інфраструктури за передовими стандартами країн-членів ЄС.

Водночас, реалізація концептуальних засад «розумного зростання» в українсько-польському транскордонному регіоні не може відбутися в рамках існуючого інституційно-правового середовища.

Наприклад, вітчизняні дослідники відзначають: «Якщо ми сьогодні подивимося на сайти міст, навіть великих і тих, що заявили про свій намір трансформуватися в Розумні, то побачимо, що їх структура управління абсолютно не пристосована до вирішення цього складного та амбітного завдання. Сьогодні управління містами здійснюється за галузевим принципом: заступники мерів, що відповідають за фінанси, транспорт, ЖКГ тощо, реалізують свої не надто пов'язані один з одним плани. Органу та керівника високого рівня, відповідального за стратегічний розвиток міста в комплексі, починаючи з розробки програми і закінчуючи інформуванням суспільства про результати її реалізації, у містах не існує. А, отже, кожне місто має обмежений ресурс, і фінансовий, і організаційний, і професійний, який повинен бути максимально

ефективно використаний для створення і реалізації міської стратегії розвитку».
(«Розумні міста», 2016)

Якщо цю ситуацію спроектувати у транскордонний вимір, то вона виявиться ще складнішою. Адже в малих прикордонних містах, а надто сільських територіальних громадах України, обмеженість ресурсів відчувається особливо гостро. Крім того, сьогодні частина громад в українсько-польському прикордонні проходять пост-об'єднawчі процеси, пов'язані з проведення адміністративно-територіальної реформи, яка супроводжується для них цілою низкою невирішених адміністративно-управлінських проблем, а інша частина – до цих трансформацій готуються. Додаткових труднощів додає необхідність узгодження різних аспектів управління містами та громадами з українського та польського боків кордону з метою формування інтегрованих систем управління, яких потребує реалізація концепції «розумного розвитку».

Це ставить на порядок денний необхідність розробки низки інституційно-правових новацій, необхідних для втілення в життя ідеї створення транскордонних «розумних ареалів», які об'єднуюватимуть сусідні прикордонні території України та Польщі.

По-перше, мова йде про поступове втілення в життя інституційно-правового підходу, орієнтованого на формування в малих прикордонних із Польщею містах України та відповідних прикордонних сільських територіальних громадах нашої держави нової структури управління, адекватної потребам впровадження концепції «розумного розвитку». Передусім це стосується впровадження низки адміністративно-управлінських посад, які передбачатимуть створення інтегрованих інформаційних систем управління та уможливлуватимуть формування гнучких механізмів адаптації до них усіх комунальних і господарських служб міста (громади). Разом із цим доцільно надати відповідної інституційно-правової легітимізації таким важливим ланкам моделі «розумного розвитку», як електронний документообіг, бюджети участі, міжсекторне партнерство тощо.

По-друге, зважаючи на співпадіння основних стратегічних та операційних цілей розвитку сусідніх із Польщею прикордонних областей України та суміжних із ними воєводств Польщі, зокрема у контексті реалізації їх інвестиційно-інноваційного потенціалу, окрему увагу слід приділити розробці виконавчих протоколів до них стратегій. Такі виконавчі протоколи мають втілюватися у життя через затвердження річних програм соціально-економічного розвитку для кожного прикордонного регіону, а також для відповідних адміністративно-територіальних одиниць субрегіонального та локального рівнів. При цьому вказані програми повинні підкріплюватися бюджетуванням, яке визначатиметься річними бюджетами розвитку для кожної окремої міської чи сільської територіальної громади. Аналогічний механізм доцільно запровадити при виконанні спільних транскордонних стратегій розвитку, які сьогодні діють в українсько-польському транскордонному регіоні та об'єднують стратегічні цілі сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі та їх окремих територіальних громад.

По-третє, на базі Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також ґрунтуючись на пріоритетах і положеннях ініціативи Східного партнерства, необхідно здійснити інституційно-правове підкріплення транскордонних ініціатив, спрямованих на впровадження в українсько-польському транскордонному регіоні моделі «розумного розвитку» шляхом створення в його межах окремих транскордонних «розумних ареалів». Передусім це стосується започаткування низки транскордонних пілотних проектів, які передбачатимуть формування транскордонних інтегрованих інформаційних мереж управління місцевим розвитком, впровадження принципів «розумного розвитку» в окремих малих прикордонних містах-партнерах України та Польщі, з подальшим об'єднанням їх в локально-інтегровані системи, створення транскордонних транспортно-логістичних хабів на базі сусідніх прикордонних територіальних громад, локалізованих з українського та польського боків кордону, зокрема в місцях функціонування відповідних пунктів пропуску через державний кордон.

З ідеєю транскордонних «розумних ареалів» тісно пов'язана ідея створення транскордонних зон відновлюваної енергетики та енергоефективної економіки. Певним чином вона навіть може вважатися однією за складових концепції «розумного розвитку» в її транскордонному вимірі. Адже основним завданням цієї концепції є створення передумов для зниження рівня енергоспоживання, підвищення енергоефективності та скорочення шкідливих викидів у атмосферу завдяки впровадженню інноваційних технологій, у тому числі і в системі поводження з твердими побутовими відходами.

Водночас, зважаючи на специфічні механізми інституційно-правового регулювання, сферу транскордонної відновлюваної енергетики та енергоефективності доцільно розглядати як окремий напрям активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону.

Інституційно-правові основи для розвитку відновлюваної енергетики в сусідніх із Польщею прикордонних областях України та воєводствах Польщі, які межують із нашою державою, закладені у стратегіях розвитку відповідних прикордонних регіонів.

Так, операційна ціль 1.2 (високотехнологічна економіка) Стратегії розвитку Львівської області до 2020 року передбачає підтримку проектів у сфері екологічно безпечних та енергоефективних технологій. Зокрема, одним із завдань, передбачених до реалізації у руслі реалізації вказаної операційної цілі є підтримка проектів у сфері екологічно безпечних та енергоефективних технологій (завдання 1.2.3), яке декларує підтримку розвитку інженерних розробок у сфері екологічно безпечних та енергоефективних технологій, організацію консалтингових послуг у сфері енергоефективності для потреб підприємств і населення, розвиток відновлюваної та альтернативної енергетики на власній сировинній базі, розробку та реалізацію регіональних та місцевих програм з енергозбереження. Крім того, завдання 1.2.5 цієї ж Стратегії передбачає розвиток новітніх технологій видобування, переробки та

транспортування енергетичних та інших ресурсів, зокрема на основі розбудови мережі енерго- та продуктопроводів, а також інтеграції в європейську енергетичну інфраструктуру. («Стратегія розвитку Львівської», 2016)

Стратегія розвитку Закарпатської області до 2020 року визначає необхідність забезпечення енергозбереження та енергоефективності у виробничій та невиробничій сферах (операційна ціль 2.3). Для досягнення цієї цілі декларується сприяння створенню енергосервісних компаній та підтримка їх діяльності у регіоні, створення і впровадження регіональної системи моніторингу і управління енергоспоживанням, визначення найбільш перспективних джерел та об'єктів генерації відновлюваної енергетики в регіоні, розвиток відновлюваних джерел енергії та поступове заміщення традиційної енергетики на альтернативну та відновлювану. («Стратегія розвитку Закарпатської», 2015)

Серед стратегічних пріоритетів розвитку Волинської області передбачено необхідність переведення оптимізації структури регіонального паливного балансу шляхом заміщення природного газу енергоресурсами, отриманими з відновлюваних джерел енергії (в т.ч. біомаси) та альтернативних видів палива, як на підприємствах теплокомуненергетики, так і для населення та на об'єктах соціальної сфери (Стратегічна ціль 4. Місцева енергетика), а також впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій у промисловості (Стратегічна ціль 3. Нова промисловість). (Стратегія розвитку Волинської, 2015)

Сусідні з Україною воєводства Польщі також визнають стратегічну важливість формування енергоефективної моделі економіки на основі впровадження альтернативних джерел енергопостачання у практику господарської діяльності на своїй території. Зокрема, Стратегією розвитку Підкарпатського воєводства до 2020 року (операційна ціль 4.3 Енергетична безпека та раціональне використання енергії) передбачено модернізацію існуючих в регіоні енергетичних потужностей на основі широкого впровадження сучасних

інноваційних технологій, активного застосування практики використання відновлюваних та альтернативних джерел енергії, підвищення енергоефективності господарюючих суб'єктів на інноваційній основі. («Strategia rozwoju wojewódzwa Podkarpackie», 2013)

Люблінське воєводство до своїх операційних цілей, досягнення яких передбачене Стратегією розвитку регіону до 2020 року (з перспективою до 2030 р.), зараховує модернізацію енергетичної інфраструктури сільських територій (операційна ціль 2.5) та раціональне використання енергетичних ресурсів у процесі їх залучення до господарської діяльності (операційна ціль 4.5). («Strategia rozwoju wojewódzwa Lubelskiego», 2015)

Таким чином, з огляду на зазначене, доцільно констатувати наявність достатнього інституційно-правового ґрунту для формування транскордонних мереж відновлюваної енергетики та енергоефективної економіки в межах українсько-польського транскордонного регіону. Більше того, перші кроки у цьому напрямі уже зроблені, як з українського, так і з польського боків.

Наприклад, у Львівській області працює працюють 2 об'єкти вітрової енергетики загальною потужністю 13,2 МВт, 2 об'єкти сонячної енергетики загальною потужністю 8,2 МВт, діє вже 70 сонячних установок приватних домогосподарств. («На Львівщині», 2017)

У 2017 р. в області відкрили чергову потужну станцію альтернативної енергетики у прикордонному із Польщею Старосамбірському районі. Вартість цього проекту склала 36 мільйонів євро, а його втілення в життя стало можливим завдяки спільним зусиллям львівської компанії «Карпатський вітер», ЄБРР і Північної екологічної фінансової корпорації (НЕФКО). Її шість нових турбін зможуть разом виробляти до 20,7 МВт за годину, що удвічі перевищує потреби самого Старосамбірського району. («Чи має перспективи», 2017)

Значний потенціал розвитку відновлюваної енергетики та відповідної активізації транскордонних взаємозв'язків з сусідніми прикордонними

регіонами України існує у Люблінському та Підкарпатському воєводствах Польщі. Так, на Підкарпатті активно функціонує Підкарпатський кластер відновлюваної енергетики, який займається підготовкою та реалізацією проектів у сфері енергоефективності, у тому числі і в контексті налагодження транскордонної співпраці з українськими партнерами. («Ecoeffect – STE Inteligentne», 2017)

Так, з жовтня 2013 до березня 2015 року вказаний кластер у співпраці з Жешувським агентством регіонального розвитку та Львівською Агенцією Європейських Інновацій здійснював на території Львівщини і Підкарпатського воєводства реалізацію проекту «FARADAY», загальною метою якого було покращення умов для розвитку та використання відновлюваних джерел енергії на території двох регіонів, охоплених проектом, що мало сприяти соціально-економічному розвитку Кроснянсько-Перемишльського субрегіону Польщі та Львівської області в Україні завдяки реалізації спільних ініціатив з розвитку відновлювальних джерел енергії. В ході реалізації проекту досягалися також окремі локальні цілі, зокрема: розвиток суб'єктів, які підтримують підприємців, державних структур, недержавних організацій, вищих навчальних закладів щодо використання відновлюваних джерел енергії; зміцнення співробітництва між підприємцями, державними структурами, вищими навчальними закладами і недержавними організаціями, а також інституціями, які надають підтримку відновлюваним джерелам енергії у двох прикордонних регіонах; отримання вказаними підприємцями, державними структурами, недержавними організаціями, вищими навчальними закладами та інституціями стійких контактів і необхідних знань, умінь, усвідомлення можливостей ширшого використання і розвитку відновлювальних джерел енергії, а також здійснення транскордонного співробітництва, яке ґрунтується на проведеному у рамках проекту аналізі у двох регіонах; популяризація і розповсюдження знань щодо використання і

розвитку відновлювальних джерел енергії та доступу до інформації з цього приводу в обох регіонах, охоплених цим проектом. (Башинська, 2014)

У рамках цього проекту можна було отримати практичні знання щодо використання енергії сонця та вітру, зокрема, на прикладі інсталяції сонячної фотоелектричної станції, встановленої на даху Львівського центру науки, інновацій та інформатизації, яка діє з березня 2014 і має потужність до 2 кВт енергії від сонця і до 500 Вт від вітру. («Формування кластеру», 2015)

Водночас, для успішного втілення в життя подальших кроків у руслі задекларованих стратегічних намірів щодо розвитку в українсько-польському транскордонному регіоні сучасних центрів відновлюваної енергетики та енергоефективної економіки, необхідно забезпечити подальшу адаптацію наявного інституційно-правового середовища у цій сфері до вимог і потреб часу. Зокрема, це стосується створення законодавчих основ для функціонування транскордонних фондів енергоефективності, допуску на український ринок житлово-комунальних послуг закордонних енерго-сервісних і керуючих компаній (принаймні у прикордонних з ЄС регіонах України), адаптації механізмів субсидування витрат теплової енергії в українській частині спільного транскордонного регіону із Польщею до сучасних принципів і стандартів, які застосовуються в ЄС.

Крім того, з метою активізації виробництва енергії з альтернативних і відновлюваних джерел доцільно привести систему вітчизняних технічних стандартів у цій сфері до вимог ЄС, а також забезпечити відкритий доступ приватних інвесторів до систем тепло-, електро-, та газопостачання, включаючи їх під'єднання до транзиту теплової енергії та відповідних енергетичних ресурсів і можливості набуття енерготранзитних мереж у концесію.

Пропоновані інституційно-правові зміни одночасно можуть створити сприятливий синергетичний ефект для розвитку інших аспектів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону. Так, лібералізація ринків теплогенерації і транзиту

енергоносіїв сприятиме їх інтеграції у відповідні транскордонні енергетичні мережі, що потягне збільшення обсягів залучених інвестиційних ресурсів на енергомодернізацію економіки. Зміна принципів субсидування споживачів теплової та електричної енергії створить додаткові можливості для реалізації інвестиційно-інноваційних проектів у сфері енергомодернізації будинків і будинкових теплових мереж. Посилення конкуренції між виробниками теплової енергії та започаткування діяльності транскордонних фондів енергоефективності дасть змогу адаптувати успішний польський досвід у цій сфері у прикордонних із Польщею областях Західної України.

Таким чином, на основі поєднання стимулюючого впливу організаційно-економічного, ринкового, соціального та фінансового механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону відбудеться диверсифікації напрямів їх позитивного впливу на економіку всіх сусідніх із Польщею прикордонних регіонів України, а відтак і на інвестиційно-інноваційний потенціал розвитку досліджуваного транскордонного регіону загалом.

Це також створить додаткові сприятливі можливості для еволюції інституційно-правового середовища цього транскордонного регіону шляхом інвестиційно-інноваційного розвитку окремих прикордонних територій, що входять до його складу, включаючи диверсифікацію діючих інституцій і механізмів їх транскордонної співпраці. Наприклад, створення транскордонних зон відновлюваної енергетики та енергоефективної економіки, а також активізація їх діяльності в умовах удосконалення інституційно-правової регламентації процесів підготовки і виконання програмних заходів, передбачених регіональними і транскордонними стратегіями розвитку, що охоплюють Львівську, Волинську і Закарпатську області України та Люблінське і Підкарпатське воєводства Польщі, можуть стимулювати посилення заходів з комерціалізації інновацій в українсько-польському транскордонному регіоні.

Для підвищення ефективності функціонування ринкового та фінансового механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі доцільно запропонувати диверсифікацію засобів інституційно-правової підтримки транскордонної комерціалізації інновацій. Це дозволить започаткувати діяльність низки нових інституцій, діяльність яких спрямовуватиметься на покращення взаємозв'язків між науково-дослідними установами, які генерують інновації, та суб'єктами транскордонного бізнесу, що втілюють їх у життя в межах українсько-польського транскордонного регіону. Передусім у цьому контексті варто відзначити транскордонні бізнес-інкубатори-акселератори, діяльність яких поєднуватиме в собі функції «вирощування» інноваційних стартапів, з подальшим просуванням їх інтересів у середовищі потенційних інвесторів і клієнтів, а також комерціалізацією інноваційних розробок і продуктів, створених ними, в межах усього українсько-польського транскордонного регіону.

Поряд з ними можуть розвинутиись транскордонні центри трансферу технологій і транскордонні агенції стимулювання інновацій, здатні поєднувати та ефективно використовувати спільний інноваційний потенціал інститутів громадянського суспільства, зокрема агенцій регіонального та місцевого розвитку, торгово-промислових палат, аналітичних агенцій тощо, науково-дослідних та навчально-освітніх закладів, передусім університетів та академічних установ, які функціонують в українсько-польському прикордонні, а також органів місцевого самоврядування та господарюючих суб'єктів, зацікавлених у реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів, включаючи фінансово-банківські інститути (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Напрями трансформації інституційно-правового середовища функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у контексті економічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону

Складено автором

Водночас, слід зазначити, що інституційно-правове середовище розвитку механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону не дасть належного ефекту без базової ідеології, суть якої полягатиме в безумовному переконуванні соціуму, в тому, що інвестиційно-інноваційні процеси є невід'ємною умовою економічного добробуту, будь-яка інвестиція є священною і недоторканою.

Ризик отримання чи неотримання прибутку в реалізації інвестиційно-інноваційного проекту має вичерпуватися виключно правильністю або хибністю інноваційної ідеї, що лежать в його основі, а також здатністю інвесторів правильно прогнозувати потреби потенційних клієнтів у відповідних інноваційних товарах і послугах, знаходячи коректні засоби максимального задоволення цих потреб.

Жорстке дотримання законних регламентних, правових гарантій для інвестора, незмінність протягом періоду реалізації інвестиційно-інноваційного проекту діючих інституційно-правових норм для потенційних інвесторів, є неодмінним мотиваційним фактором для ефективного інвестиційно-інноваційного процесу. Це викликає довіру внутрішніх і зовнішніх інвесторів до держави (а в разі транскордонних проектів – держав), як у цілому, так і до органів місцевого самоврядування відповідних територіальних громад, локалізованих у прикордонних регіонах, що формують спільний транскордонний простір.

Власне цим визначається вагомість впливу соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів на формування інноваційної культури мешканців українсько-польського прикордоння, поліпшення інвестиційного клімату в межах сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, спроможність транскордонної економіки генерувати якісні інноваційні продукти та рішення, а відтак забезпечувати ефективне використання та нарощування інноваційного потенціалу розвитку всього українсько-польського транскордонного регіону.

Вплив інших факторів, як то створення виняткових особливих умов для окремих інвесторів, особливе сприяння для окремих уже існуючих фінансово-

промислових груп, їх політична підтримка здебільшого приводить до надлишкової монополізації інвестиційного ринку та в кінцевому випадку до його повного руйнування, та консервації, як у межах окремих прикордонних територій, так і для всього транскордонного регіону загалом.

Нові інвестиційні проекти не можуть успішно виходити на транскордонний ринок, якщо непереборні обставини у вигляді жорсткого обмежуючого впливу монополій, консервують інвестиційний процес, знищують відкриту ринкову конкуренцію, провокують виникнення жорстких бюрократичних перепон для реалізації інвестиційно-інноваційних проектів, у тому числі через ведення преференційної бюджетної політики, укорінення корупції, заохочення іллегальних форм економічної активності тощо.

3.2. ЗАСОБИ НІВЕЛЮВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ДИСФУНКЦІЙ, ЯКІ БЛОКУЮТЬ РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

Інвестиційно-інноваційна діяльність передбачає оптимальне поєднання ідей, заснованих на забезпеченні певних актуальних потреб потенційних споживачів, адекватного алгоритму їх досягнення та належного організаційно-управлінського супроводу під час втілення в життя та комерціалізації цих ідей.

Людина, як біосоціальна істота має різноманітні потреби. При цьому деякі потреби потребують формалізації, і інтелектуального осмислення. Якщо таких потреб реально на перший погляд немає, то вони можуть бути сформовані завдяки створенню інноваційних продуктів, які викликають нові потреби. Так свого часу відбулося з комп'ютерами, гаджетами, соціальними мережами тощо.

Водночас, якщо в суспільстві існують глибоко укорінені стереотипи економічної поведінки, які блокують виникнення нових ідей або унеможливають їх реалізацію чи комерціалізацію до рівня готового продукту, інвестиційно-інноваційний процес виявляється заблокованим або перерваним. Так, зокрема, відбувалось в умовах адміністративно-планової економіки, коли надмірно забюрократизована система управління економікою не давала змоги

генерувати достатньої кількості інновацій, а в багатьох сферах господарської діяльності ці інновації так і не доходили до стадії комерціалізації (подекуди успішно комерціалізуючись за кордоном).

Це дає підстави для цілком аргументованого висновку про те, що налагодження системи адекватного організаційно-управлінського забезпечення на загальнодержавному та регіональному рівнях, а також формування відповідних їй інституційних рамок та інституційного середовища, спричиняють виникнення характерних, притаманних лише їм інституційних процесів, які, у свою чергу породжують домінуючий тип інвестиційно-інноваційної поведінки у суспільстві.

Тобто, особливості функціонування системи інститутів, які діють у державі, визначають спроможність її економіки генерувати достатню кількість інновацій та комерціалізувати їх, доводячи до рівня готових інноваційних продуктів, здатних задовольняти існуючі або формувати нові споживчі потреби. У цьому сенсі саме інституційне середовище відіграє визначальну роль у формуванні та реалізації інноваційного потенціалу економіки. Причому це стосується не лише загальнодержавного рівня, але й інвестиційно-інноваційних процесів у регіонах. Адже будучи невід'ємною складовою економіки держави, кожен регіон, разом із цим, володіє низкою притаманних лише йому характерних інституційних ознак, які здатні суттєво впливати на спроможність суб'єктів його підприємницької діяльності, а також наукових установ та інститутів громадянського суспільства, що знаходяться у межах цього регіону, творити інновації та залучати необхідні інвестиційні ресурси для їх подальшої успішної комерціалізації.

Тобто, домінуючі інститути та інституційні процеси стають визначальними при налагодженні ефективної інвестиційно-інноваційної діяльності на регіональному рівні. Насамперед, це стосується їх здатності породжувати або уникати інституційних дисфункцій, які спотворюють або блокують інвестиційно-інноваційні процеси. Як правило, найбільш виразними інституційними дисфункціями, що знаходять свій вияв у межах окремих

регіонів, є опортуністична поведінка та мутація інститутів. Саме вони, тісно переплітаючись між собою, часто знижують мотивацію учасників економічного процесу генерувати інноваційні рішення, створювати інноваційні продукти та налагоджувати систему комерціалізації інновацій.

Особливо гостро вплив цих інституційних дисфункцій виявляється у межах транскордонних регіонів, які охоплюють сусідні прикордонні території різних держав, особливо, якщо вони розвиваються в руслі інших інституційних стандартів. Наприклад, в українсько-польському транскордонному регіоні широке поле для породження інституційних дисфункцій, спроможних блокувати інвестиційно-інноваційні процеси та знижувати потенціал інноваційного розвитку сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, зумовлюється належністю останніх до різних інституційних площин. Так, якщо прикордонні з Україною регіони Польщі протягом тривалого періоду часу розвиваються в межах інституційного поля ЄС, то сусідні із ними регіони нашої держави до цього часу не інтегрувалися достатнім чином до цього поля. Більше того, до 2014 року вони розвивалися в руслі пострадянської інституційної парадигми, для якої характерним було відторгнення інноваційних моделей поведінки та інноваційних управлінських рішень.

Наприклад, вітчизняні дослідники протягом тривалого періоду часу акцентували увагу на тому, що ринкова трансформація економічної системи України розпочалася без належного інституційного забезпечення. Держава не виявила чіткої зацікавленості щодо створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності. В Україні було створено громіздке і заплутане законодавство та не відлагоджено систему захисту прав власності і конкуренції. Сформувалися нерівні умови для суб'єктів підприємництва; складні взаємини влади і бізнесу; практика непрозорого прийняття рішень; недостатність і суперечливість інституційного забезпечення підприємництва; слабкість механізмів державного захисту і контролю за дотриманням ділових угод; нерозвиненість громадянського суспільства загалом. Все це ускладнювало розвиток конкурентних засад підприємництва в Україні, призводило до

поширення тіньової економіки та хабарництва на всіх рівнях суспільного життя. Виник досить високий рівень корупції, як наявного сплетіння минулих, морально та фізично застарілих «прорадянських» технологічних укладів, що домінують і зараз в різних системах українського суспільства, роблять безперспективними будь-які спроби і суспільства і держави вийти на рівень європейських стандартів суспільного розвитку. (Сірий, 2012)

Крім того, європейські партнери неодноразово звинувачували нашу державу у порушенні правил цивілізованої конкуренції та протекціонізму на користь певних галузей. Це протягом багатьох років обмежувало технологічну модернізацію вітчизняних промислових підприємств, знижувало рівень конкурентоспроможності національної економіки на європейському та світовому ринках, негативно впливало на динаміку інвестиційно-інноваційних процесів на загальнодержавному та регіональному рівнях, гальмуючи співробітництво між Україною та ЄС у сфері високих технологій і деформуючи тим самим структуру транскордонного співробітництва з ЄС, у тому числі в межах українсько-польського транскордонного регіону. (Борщевський, 2007)

Водночас, саме конкуренція виступає основним каталізатором інноваційного розвитку економіки, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні. Саме конкуренція заохочує інвесторів вкладати кошти в реалізацію інноваційних проектів, зокрема в межах транскордонних регіонів.

Наприклад, Нобелівський лауреат Ф. Гайєк вважав конкуренцію основою інституційного середовища формування інновацій. Зокрема, у своїй праці «Конкуренція як процедура відкриття» він стверджував: «Якщо у високорозвинених економічних системах конкуренція є важливою як дослідницький процес, під час якого першовідкривачі ведуть пошук невикористаних можливостей, доступних у випадку успіху також усім іншим людям, то ще більшою мірою це справедливо для нерозвинутих суспільств... Я не буду зупинятися тут на безспірній ролі, яку відіграє конкуренція в прогресі технічного знання. Але мені хотілось би вказати, наскільки важливішою повинна бути ця її роль у країнах, де основне завдання полягає у виявленні не розкритих поки що

можливостей суспільства, через те, що в минулому конкуренція не була там активною... Необхідні зміни у звичках і звичаях будуть відбуватися лише у тому разі, якщо меншість, у якої є бажання і здібності експериментувати з новими методами, зуміє вказати шлях більшості і разом із цим побудить її слідувати за собою... Одна з головних причин неприяжні до конкуренції, безумовно полягає у тому, що конкуренція не лише показує, як можна ефективніше виробляти речі, а також ставить тих, чиї доходи залежать від ринку, перед вибором: або наслідувати тих, хто досяг більшого успіху, або частково чи повністю позбутися свого доходу. Тим самим конкуренція створює щось на кшталт безособового примусу, який спонукає багатьох індивідів перебудувати свій спосіб життя так, як були би неспроможними його змінити будь-які інструкції чи команди». (Хайек, 1989)

Водночас, для розвитку конкуренції, особливо у транскордонних регіонах, які охоплюють сусідні прикордонні регіони тих держав, що належать до різних типів економічного порядку (як це є в ситуації з українсько-польським транскордонним регіоном), важливого значення набуває створення адекватного інституційного середовища, спільного для всього транскордонного регіону.

У цьому контексті пріоритетним напрямом підвищення ефективності функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні є налагодження роботи дієвих інституцій, спроможних стимулювати конкуренцію та заохочувати підприємців до інвестування коштів у створення конкурентоспроможного інноваційного продукту. Передусім, це стосується координації роботи антимонопольних органів та інституцій, відповідальних за захист прав споживачів по різні боки українсько-польського кордону.

Не менш важливим є залучення до цієї сфери інститутів громадянського суспільства та закладів науки та вищої освіти. Наприклад, доцільно запропонувати об'єднання зусиль наукових установ і вищих навчальних закладів, локалізованих в межах сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, з метою спільного здійснення ними інноваційних розробок для сфери транскор-

донного бізнесу, а також генерування інноваційних продуктів, конкурентоспроможних на міжнародних ринках товарів і послуг.

На жаль, сьогодні znana частина наукових установ і вищих навчальних закладів, особливо з українського боку кордону, у принципі не орієнтується на бізнесовий сегмент, концентруючись здебільшого в науково-академічній і навчально-освітній площинах. Ті ж із них, які мають достатній кадровий потенціал і відповідну вимогам часу матеріально-технічну базу, часто виявляються не готовими достатньо швидко переорієнтуватися на ринкові умови функціонування і вести активну роботу з потенційними клієнтами на доволі конкурентному ринку інформаційно-консалтингових послуг. Це ж саме стосуються більшості інститутів громадянського суспільства, зосереджених у прикордонних із Польщею областях України.

По-друге, необхідно приділити серйозну увагу такій важливій складовій інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні, як комерціалізація інновацій. Адже всі інновації можуть виявитися успішними лише в разі їх затребуваності потенційними користувачами з числа господарюючих суб'єктів. Така модель організації інноваційної діяльності спирається на ключову ланку, притаманному ринковому та фінансовому механізмам активізації інвестиційно-інноваційних процесів: систему комерціалізації інновацій. Завдячуючи цьому наукові та дослідницькі центри українсько-польського транскордонного регіону зможуть успішно продавати свою продукцію на ринку, що супроводжуватиметься підвищенням їх інституційної спроможності та активізацією інвестиційно-інноваційних процесів у межах усього транскордонного регіону.

По-третє, слід відновити цілу низку координаційних-планових функцій, що здійснювалися органами державної влади, передусім на регіональному рівні, з метою налагодження системних зв'язків між владними інституціями, центрами генерування інновацій та суб'єктами підприємницької діяльності, зацікавленими в їх комерціалізації та втіленні у життя. Це дасть імпульс науково-дослідним організаціям до переорієнтації на прикладні наукові

дослідження, які співфінансуватимуться коштом державного бюджету та приватного бізнесу, внаслідок чого значний інтелектуальний потенціал науково-академічного середовища буде використовуватися більш ефективно, у тому числі і у сфері практичного бізнесу.

Варто зазначити, що Польща на етапах підготовки до членства і вступу в ЄС зуміла зламати деструктивну інституційну парадигму власного інноваційного розвитку, у той час, як Україна значною мірою залишилась у полоні її руйнівних стереотипів. Передусім це стосується відірваності вітчизняної науки від реальних потреб бізнесу, її неспроможності генерувати конкурентоспроможні інноваційні продукти, нездатності влади залучити діючі наукові інституції у сферу вирішення актуальних економічних проблем держави та її окремих регіонів.

Така ситуація призводить до суттєвого зниження загального інноваційного потенціалу економіки українсько-польського транскордонного регіону, оскільки його переважна частина, що охоплює Волинську, Львівську та Закарпатську області України, виявляється неспроможною впроваджувати сучасних інноваційних форм і моделей власного розвитку, спираючись при цьому на застарілі механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів.

Більше того, збереження економічних рудиментів, які законсервували низку інституційних дисфункцій, успадкованих з періоду функціонування адміністративно-планової системи, і чинять негативний вплив на розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності в українській частині спільного транскордонного регіону із Польщею, породили нові інституційні дисфункції, зумовлені диспропорціями і рівнях економічного розвитку та інноваційної активності по різні боки кордону.

Передусім це стосується неспроможності органів місцевого самоврядування сусідніх прикордонних регіонів і місцевих територіальних громад України та Польщі налагоджувати ефективні форми двосторонньої співпраці з метою реалізації транскордонних інвестиційно-інноваційних проектів. Адже після проведення у Польщі адміністративно-територіальної реформи, тамтешні

самоврядні органи наділені достатнім обсягом управлінських повноважень та економічних стимулів для активної роботи з інвесторами, особливо іноземними, спроможними вкладати значні фінансові ресурси у реалізацію інноваційних проектів.

Натомість в Україні адміністративно-територіальна реформа до цього часу перебуває на початковій стадії своєї реалізації, що не створює достатніх імпульсів у самоврядних органів територіальних громад, які знаходяться в українсько-польському прикордонні, активно співпрацювати із сусідніми гмінами Польщі з метою створення спільних інвестиційних пропозицій для інвесторів, здатних вкладати кошти у транскордонні інноваційні проекти. Така ситуація знижує інноваційний потенціал розвитку не лише прикордонних із Польщею областей України, але і їх сусідів з Підкарпатського та Люблінського воєводств, оскільки в роботі з іноземними інвесторами ті змушені покладатися виключно на власні економічні ресурси.

У разі створення інноваційних продуктів транскордонного характеру, які охоплюватимуть прикордонні території обох держав, інтерес до них з боку великих іноземних компаній може багаторазово зрости.

Це ж саме стосується спільної діяльності інститутів громадянського суспільства, локалізованих по різні боки українсько-польського кордону. Зокрема, в українській частині спільного транскордонного регіону із Польщею необхідно більш активно адаптувати досвід польських колег, які пройшли кілька важливих етапів своєї еволюції, сфокусувавшись у кінцевому підсумку на певних зонах «інноваційної» спеціалізації (генерування інноваційних ідей, розробка інноваційних рішень, розбудова інноваційної інфраструктури, трансфер інноваційних технологій, комерціалізація інновацій тощо). Передусім це стосується посилення «інноваційної» складової в діяльності громадських організацій, аналітичних агенцій, єврорегіонів тощо, які функціонують в українсько-польському прикордонні.

Це значно прискорить налагодження взаємовигідних та перспективних форм двостороннього співробітництва українських і польських інститутів

громадянського суспільства, які діють в межах сусідніх прикордонних регіонів обох держав, а також дозволить наростити потенціал їх спільної участі в активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону.

Таким чином, нівелювання інституційних дисфункцій, які обмежують активізацію інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, має насамперед спрямовуватися на виявлення тих основних системоутворюючих чинників, які провокують зародження та поширення описаних інституційних дисфункцій, а також забезпечують їх мультиплікований вплив на різні ланки економіки сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі.

Передусім це стосується високого рівня централізації влади та монополізації ринків з українського боку кордону, недостатньої адміністративно-управлінської та фінансової спроможності органів місцевого самоврядування прикордонних із Польщею областей України, різних форм опортуністичної поведінки мешканців українсько-польського прикордоння, які тісно переплітаються з толерування ними соціального популізму влади та схильністю до утриманських настроїв та соціальної зневіри. Всі ці передумови належать до групи економічних рудиментів, які формують інституційний базис блокування інституційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні.

У зв'язку із цим, першочергового значення у контексті нівелювання інституційних дисфункцій, які знижують ефективність механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону на сучасному етапі європейської інтеграції слід надати викоріненню інституційних передумов, які породжують вказані інституційні дисфункції та сприяють їх укоріненню та мультиплікуванню. Зокрема, це стосується зменшення рівня тіньової економіки, корупції та контрабанди, мінімізації проявів девіантної поведінки мешканців прикордонних територій, викорінення їх патерналістських настроїв, підвищення рівня правової культури, яка утверджує нездорові стандарти закритої конкуренції тощо (рис. 3.2).

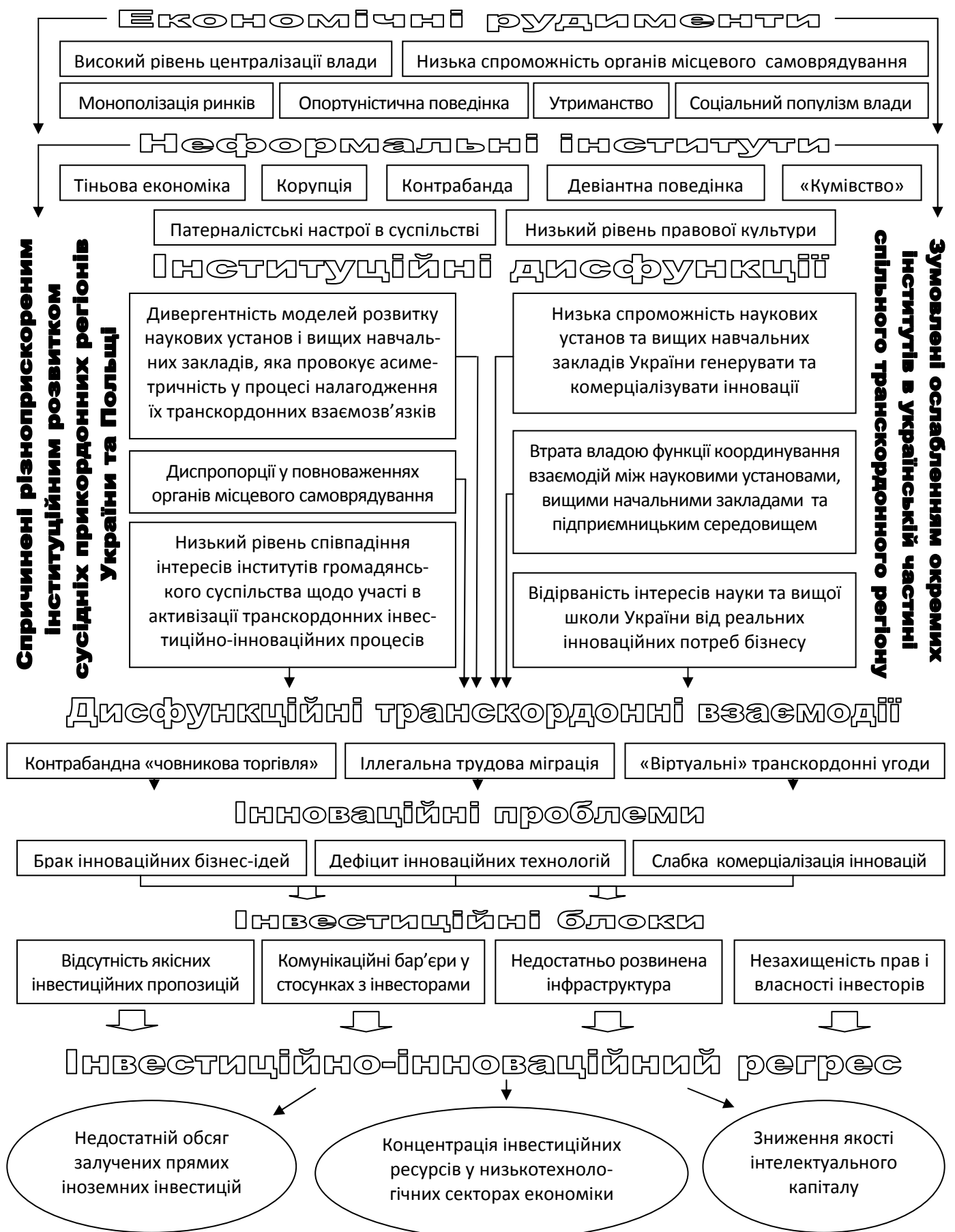

Рис. 3.2. Основні інституційні дисфункції, які слід усунути з метою підвищення ефективності механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні

Складено автором

Насамперед, у цьому сенсі варто виділити підвищення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування у прикордонних із Польщею регіонах України, успадковану з часів адміністративно-планової економіки. Адже ця економіка, яка ґрунтувалась на жорсткій централізації всіх управлінських рішень, не потребувала скільки-небудь серйозного місцевого самоврядування як виразника інтересів окремих територіальних громад. Відтак, місцеве самоврядування було поступово витіснене на маргінес і замінене партійними органами та колгоспними правліннями. Протягом тривалого періоду часу представники місцевого самоврядування у більшості територіальних громад України виконували суто декоративні функції, а місцеве населення не ставилось до них як до реальних представників влади. Особливо відчутно така ситуація спостерігалася у прикордонних регіонах Західної України, які в силу близькості до державного кордону та специфічних політико-історичних передумов свого розвитку піддавалися особливо ретельному та жорсткому централізованому адмініструванню.

Протягом усього пострадянського періоду низька інституційна спроможність органів місцевого самоврядування залишалась однією з ключових проблем більшості регіонів України. Саме вона стала вагомою причиною виникнення численних міжрегіональних диспропорцій, а також проблем у розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва після проведення реальної децентралізації влади у Польщі.

Таким чином, проведення у нашій державі адміністративно-територіальної реформи, орієнтованої на реальну децентралізацію влади, сьогодні виступає однією з основних передумов активізації українсько-польського транскордонного співробітництва та нарощування інвестиційно-інноваційного потенціалу розвитку відповідного транскордонного регіону.

На жаль, алгоритм здійснення цієї реформи, започаткованої 2014 року, не дає підстав сподіватися на швидке вирішення більшості проблем, які сьогодні блокують активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у сусідніх із

Польщею прикордонних регіонах України і не дають змоги розвивати ефективних форм двостороннього транскордонного співробітництва на базовому рівні. Адже основним критерієм успішної децентралізації чомусь стала кількість новостворених об'єднаних територіальних громад, а не обсяг адміністративно-управлінських повноважень і джерел наповнення місцевого бюджету, переданих на місця.

Все це вимагає зміни проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні на основі використання польського досвіду, зокрема щодо формування трирівневої системи організації влади та розподілу бюджетних ресурсів із чітким закріпленням власних податкових та інших джерел надходжень за кожним рівнем. Натомість об'єднання громад має виступати лише другим кроком, після того, як громади зможуть оцінити власну фінансову спроможність на новій бюджетній базі. Лише у цьому разі адміністративно-територіальна реформа супроводжуватиметься активізацією інвестиційно-інноваційних процесів у громадах уже з перших етапів свого проведення.

Це дасть змогу доволі швидко нівелювати такі інституційні дисфункції, як диспропорції у повноваженнях органів місцевого самоврядування сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, і втрата місцевою владою координуючих функцій при налагодженні взаємодії наукових установ і громадських організацій з підприємницькими структурами, зокрема в процесів підготовки та реалізації інвестиційно-інноваційних проектів.

Унаслідок цього відбудеться оздоровлення таких дисфункційних транскордонних взаємодій як «віртуальні» транскордонні угоди між органами місцевого самоврядування сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, а також «контрабандна човникова» торгівля. У свою чергу це сприятиме активізації трансферу інноваційних технологій із Польщі у прикордонні регіони України, створенню сприятливого інституційного ґрунту для реалізації спільних транскордонних інвестиційно-інноваційних проектів, підвищенню загальної ефективності функціонування організаційно-економічного, соціаль-

ного, інформаційного та ринкового механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.

З проведенням адміністративно-територіальної реформи доволі тісно пов'язано викорінення економічних рудиментів, які спричиняють виникнення опортуністичної поведінки. Така поведінка здатна чинити системний деструктивний вплив на взаємодію українських і польських інститутів громадянського суспільства, підприємницьких структур та науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів щодо участі в підготовці та реалізації транскордонних інвестиційно-інноваційних проектів. Крім того, вона ослаблює спроможність наукових установ та вищих навчальних закладів України генерувати та комерціалізувати інновації, у том числі шляхом налагодження ефективних транскордонних взаємозв'язків зі своїми польськими відповідниками.

Основними засобами подолання опортуністичної поведінки в українсько-польському транскордонному регіоні можуть виступати:

- усунення інформаційних асиметрій, які лежать в основі виникнення найбільш руйнівних типів опортуністичної поведінки (подолання інформаційного вакууму, а також усунення прихованої та закритої інформації шляхом покращення інформаційно-технічного забезпечення системи транскордонних комунікацій);
- інформаційно-аналітична та навчально-освітня робота в середовищі найбільш активних учасників транскордонного співробітництва, у тому числі за спільної участі українських і польських громадських організацій, наукових установ і вищих навчальних закладів (систематичне проведення на регулярній основі спільних наукових досліджень, навчальних заходів і програм, конференцій і круглих столів, ділових форумів, семінарів і тренінгів тощо);
- впровадження системних організаційно-управлінських заходів, спрямованих на демотивацію учасників українсько-польського транскордонного співробітництва толерувати різні форми опортуністичної поведінки (стимулювання відкритої конкуренції підприємницьких структур

і громадських організацій у боротьбі за фінансові та матеріально-технічні ресурси, посилення прозорості у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, зокрема щодо розподілу та витрачання бюджетних коштів, лібералізація дозвільних процедур з одночасним проведенням навчань для потенційних і діючих суб'єктів транскордонного бізнесу і громадських активістів, удосконалення інноваційної інфраструктури транскордонних ринків інформаційно-аналітичних і навчально-освітніх послуг).

Реалізація цих та інших пов'язаних із ними заходів дозволить суттєво знизити рівень опортуністичної поведінки в українсько-польському транскордонному регіоні, передусім з погляду її деструктивного впливу на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних областях України та сусідніх із ними воєводствах Польщі. Разом із цим, виникнуть сприятливі передумови для підвищення інноваційної спроможності наукових установ і вищих навчальних закладів, локалізованих в українській частині спільного із Польщею транскордонного регіону.

Водночас, для підвищення ефективності функціонування установ та організацій науково-дослідної сфери, локалізованих у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі, а також підвищення їх спроможності генерувати інноваційні ідеї та створювати сучасні інноваційні продукти, включаючи нарощування потенціалу транскордонного трансферу технологій, доцільно запровадити низку системних заходів організаційно-економічного та суспільно-психологічного характеру.

Передусім це стосується активізації співпраці між науковими установами та вищими навчальними закладами сусідніх прикордонних областей України та воєводств Польщі. Зокрема, в сучасних умовах особливої актуальності набуває запровадження згаданими українськими і польськими вищими навчальними закладами та науковими установами спільних транскордонних навчально-освітніх програм і науково-дослідницьких проектів, посилення їх співпраці з органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства тощо (табл. 3.1).

Основні засоби та механізми нівелювання інституційних дисфункцій, які блокують активізацію інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні

Пропоновані засоби нівелювання інституційних дисфункцій	Основні дисфункції на подолання яких спрямовано першочергові зусилля	Задіяні механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів	Очікувані результати, які будуть досягнуті в результаті реалізації запропонованих заходів
Підвищення рівня інституційної та фінансової спроможності органів місцевого самоврядування у прикордонних із Польщею регіонах України	Диспропорції у повноваженнях органів місцевого самоврядування сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі	<u>Організаційно-економічний</u> (удосконалення інституційного середовища розвитку місцевого самоврядування)	1. Покращення якості людського та соціального капіталу українсько-польського транскордонного регіону. 2. Посилення захисту прав і власності іноземних і внутрішніх інвесторів.
Налагодження системної навчально-освітньої роботи професорсько-викладацького складу наукових установ і вищих навчальних закладів прикордонних із Польщею регіонів України з представниками органів місцевого самоврядування, учасниками громадських організацій, сврорегіонів, інших інститутів громадянського суспільства та мешканцями прикордоння	Втрата владою функції координування взаємодій між науковими установами, вищими начальними закладами та підприємницьким середовищем Низький рівень співпадіння інтересів інститутів громадянського суспільства щодо участі в активізації транскордонних інвестиційно-інноваційних процесів	<u>Організаційно-економічний</u> (налагодження якісного організаційно-економічного забезпечення розвитку інвестиційно-інноваційної сфери через нарощування інтелектуального потенціалу) <u>Соціальний</u> (активізація інститутів громадянського суспільства в українсько-польському транскордонному регіоні)	1. Генерація інноваційних бізнес-ідей, спрямованих на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у сусідніх із Польщею прикордонних регіонах України. 2. Підвищення якості людського капіталу українсько-польського транскордонного регіону та нарощування рівня його інтелектуального потенціалу. 3. Посилення захисту прав і власності іноземних і внутрішніх інвесторів.
Запровадження українськими і польськими вищими навчальними закладами та науковими установами спільних транскордонних навчально-освітніх програм і науково-дослідницьких проєктів, включаючи видачу за результатами їх виконання дипломів, наукових ступенів і вчених звань, які визнаватимуться в обох державах	Дивергентність моделей розвитку наукових установ і вищих навчальних закладів України та Польщі, яка провокує асиметричність у процесі їх функціонування та налагодження транскордонних взаємозв'язків у навчально-освітній і науковій сферах	<u>Інформаційний</u> (формування сучасного інформаційного середовища для нарощування наукового-освітнього потенціалу) <u>Соціальний</u> (зміна соціальних стереотипів і формування нового культурно-освітнього простору на основі впровадження європейських цінностей)	1. Активізація трансферу інноваційних технологій з країн-членів ЄС у прикордонні з Польщею регіони України. 2. Підвищення якості людського капіталу українсько-польського транскордонного регіону та нарощування рівня його інтелектуального потенціалу.

Пропоновані засоби нівелювання інституційних дисфункцій	Основні дисфункції на подолання яких спрямовано першочергові зусилля	Задіяні механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів	Очікувані результати, які будуть досягнуті в результаті реалізації запропонованих заходів
Створення та насичення актуальною інформацією спільного українсько-польського Інтернет-ресурсу, який висвітлюватиме інвестиційні пропозиції та інноваційні потреби підприємницького середовища для наукових установ і вищих навч. закл.	Втрата владою функції координування взаємодій між науковими установами, вищими начальними закладами та підприємницьким середовищем сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі	<u>Інформаційний</u> (формування інноваційного інформаційного середовища, яке сприятиме активізації підприємницької діяльності та нарощуванню науково-освітнього потенціалу транскордонного регіону)	1. Покращення комерціалізації інновацій, створених українськими та польськими науковцями, з метою їх втілення в економіку спільного транскордонного регіону. 2. Подолання існуючих комунікаційних бар'єрів у стосунках наукових установ з підприємцями та інвесторами.
Поліпшення матеріально-технічного постачання системи транскордонних комунікацій, створення на цій основі актуальних транскордонних баз даних та сучасних медіа-хабів	Низька спроможність наукових установ та вищих навчальних закладів у прикордонних із Польщею регіонах України генерувати та комерціалізувати інновації	<u>Організаційно-економічний</u> (модернізація транскордонної комунікаційної інфраструктури) <u>Інформаційний</u> (удосконалення інформаційного забезпечення)	Збільшення кількості якісних інвестиційних пропозицій, спрямованих на залучення в економіку українсько-польського транскордонного регіону сучасних інноваційних технологій
Формування мотиваційних стимулів для учасників транскордонного співробітництва з метою їх відмови від іллегальних форм економічної активності та інвестування власних коштів у розвиток інноваційної сфери економіки (пільги, безвідсоткові кредити, консультаційний супровід)	Відірваність інтересів науки та вищої школи України від реальних інноваційних потреб бізнесу Низький рівень співпадіння інтересів інститутів громадянського суспільства щодо участі в активізації транскордонних інвестиційно-інноваційних процесів	<u>Ринковий</u> (удосконалення засобів регулювання транскордонного фінансового ринку) <u>Фінансовий</u> (стимулювання розвитку сфери транскордонних інвестиційних проектів) <u>Соціальний</u> (зростання рівня соціальної відповідальності населення)	Збільшення обсягів залучених прямих іноземних інвестицій і капіталовкладень в економіку українсько-польського транскордонного регіону, зокрема тих, які спрямовуються на реалізацію інноваційних проектів і на забезпечення трансферу інноваційних технологій з країн-членів ЄС у прикордонні регіони України
Виведення на транскордонний ринок фінансових послуг нових банківських продуктів для учасників транскордонного бізнесу і трудових мігрантів, орієнтованих на їх заохочення до вкладення коштів в інвестиційно-інноваційну діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні	Відірваність інтересів науки та вищої школи України від реальних інноваційних потреб бізнесу Низький рівень співпадіння інтересів інститутів громадянського суспільства щодо участі в активізації транскордонних інвестиційно-інноваційних процесів	<u>Ринковий</u> (диверсифікація фінансових інструментів активізації транскордонних ринків інвестицій та модернізація їх інфраструктури) <u>Фінансовий</u> (розширення сфери застосування сучасних фінансових важелів стимулювання інвестиційно-інноваційних проектів)	1. Поліпшення ринкової, фінансової та інституційної інфраструктури інвестиційно-інноваційного розвитку економіки українсько-польського транскордонного регіону. 2. Підвищення частки інновацій та інноваційної складової в інвестиційних проектах, які реалізуються в українсько-польському транскордонному регіоні.

Складено автором

Зважаючи на основні виклики сучасності до найважливіших заходів та пріоритетних інструментів підвищення ефективності механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, у тому числі за допомогою подолання існуючих інституційних дисфункцій, слід віднести завершення в Україні адміністративно-територіальної реформи та удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення українсько-польського транскордонного співробітництва в інвестиційно-інноваційній сфері.

Відповідні заходи дозволять активізувати діяльність органів місцевого самоврядування прикордонних із Польщею регіонів України в напрямі посилення двостороннього співробітництва зі своїми польськими відповідниками, а відтак сприятимуть нарощуванню інвестиційно-інноваційного потенціалу всього українсько-польського транскордонного регіону. Крім того, органи місцевого самоврядування зможуть на новій інституційній основі суттєво посилити свій координуючий вплив на співробітництво підприємницьких структур та іноземних інвесторів з українськими та польськими науковими установами та вищими навчальними закладами з метою створення затребуваних ринком інноваційних продуктів, а також налагодження сучасних форм комерціалізації інновацій.

Водночас, поглиблення співпраці між науковими установами та вищими навчальними закладами сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, яке ґрунтуватиметься на засадах взаємної вигоди і використання синергетичних ефектів від створення спільних інноваційних продуктів, стимулюватиме посилення конвергентних процесів у науково-освітньому просторі українсько-польського транскордонного регіону та сприятиме підвищенню якості його людського та соціального капіталу в контексті налагодження сучасних форм інвестиційно-інноваційного співробітництва.

Поліпшенню інституційного ґрунту для подолання існуючих інституційних дисфункцій та за давнених економічних проблем, які знижують ефективність функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону, може суттєво посприяти удосконалення існуючого регуляторного середовища. Передусім це стосується впровадження елементів електронного врядування та посилення відкритості ринків комп'ютерних, телекомунікаційних, інформаційно-технічних та електронних комунікаційних послуг, яке передбачається Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Це дозволить активізувати інвестиційно-інноваційні процеси в Україні загалом та в сусідніх із Польщею прикордонних областях нашої держави. Одночасно відбуватиметься стимулювання господарюючих суб'єктів до інвестування у розвиток інноваційної діяльності в українсько-польському транскордонному регіоні.

Такий підхід вимагає формування сучасного інституційно-правового забезпечення для розвитку електронної комерції в українсько-польському транскордонному регіоні, зокрема в його українській частині. Адже одним із головних бар'єрів на шляху розвитку електронної комерції в нашій державі, а відтак і чинником обмеження інноваційного потенціалу національної економіки є законодавчі прогалини. Так, якщо в ЄС законодавче регулювання цієї сфери бізнесу існує вже давно, і стабільно розвивається з урахуванням нових тенденцій, практик і проблем, то в Україні зберігається низка нормативно-правових пробілів, пов'язаних із неврегульованістю проблеми захисту прав споживачів при здійсненні покупок через Інтернет, відсутності гарантій покупцеві щодо достовірності інформації про товар чи послугу, відповідальності продавців за ті чи інші порушення. З іншого боку, продавці стикаються з невизначеністю у процесі документального оформлення продажів і дотримання всіх вимог чинного законодавства у сфері податкового та бухгалтерського обліку. У разі виникнення суперечки зі

споживачем у продавця може також зіткнутися з недостатністю доказів про замовлення споживачем конкретного товару чи послуги для подальшої вимоги їх оплати. (Третьяков, 2014)

Ще одним аспектом гармонізації інституційного середовища в українсько-польському транскордонному регіоні як чинника подолання інституційних дисфункцій, що знижують ефективність функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у його межах, є впровадження спільних інституційних стандартів щодо захисту інтелектуальної власності. Наприклад, глава 9 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС декларує, що особливу увагу необхідно звертати на умови, необхідні для створення належного сприятливого середовища для передачі технологій у приймаючих державах, зокрема на такі питання, як відповідна законодавча база і розвиток людського капіталу. При цьому права інтелектуальної власності охоплюють насамперед авторське право, зокрема право на комп'ютерні програми і бази даних, а також суміжні права. («Угода про асоціацію», 2014)

3.3. ПРІОРИТЕТИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Пропоновані заходи щодо підвищення ефективності механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні повинні не лише стимулювати інвестиційно-інноваційну діяльність у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі, але і давати системний позитивний ефект, спрямований на модернізацію економіки усього транскордонного регіону загалом.

У цьому сенсі на окрему увагу заслуговує впровадження низки системних заходів, спрямованих на удосконалення механізмів активізації

інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції. Передусім це стосується поширення системоутворюючих елементів креативної економіки, яка сьогодні набуває на європейському континенті дедалі більшого значення.

Так, група експертів Світового економічного форуму в Давосі відзначає, що протягом останнього десятиліття креативна економіка «розглядається як нова модель зростання, яка передбачає відносно невеликі початкові інвестиції у «м'яку» інфраструктуру» (передусім інфраструктуру знання або людський капітал: включно з інституціями, ідеями, культурними нормами, концептами і рішеннями)». (Скиба, 2016b)

Хоча креативні індустрії існують сотні років, сам термін був запропонованим не так давно. Він визначає креативні практики як такі, що базуються на особистих навичках, творчості й таланті, передбачаючи при цьому отримання прибутку завдяки створенню та використанню об'єктів інтелектуальної власності. В Європі креативна економіка пересічно забезпечує робочими місцями близько 8,5 млн людей і складає 4,5% ВВП ЄС. Це значна частина економіки багатьох розвинутих держав. Проте в Україні, на жаль, до цього часу вона не є достатньо розвинутою. (Мельниченко, 2015)

Це актуалізує проблему розробки дієвих пропозицій, спрямованих на поширення елементів креативної економіки в прикордонних із Польщею регіонах України з метою нарощування інноваційного потенціалу їх економіки. Разом із цим, утвердження креативної економіки в українсько-польському транскордонному регіоні сприятиме підвищенню ефективності функціонування всіх без винятку механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у його межах.

Так, диверсифікація напрямів позитивного впливу організаційно-економічного механізму на інноваційний розвиток економіки сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі в процесі поширення елементів

креативної економіки зумовлюватиметься модернізацією інституційної інфраструктури досліджуваного транскордонного регіону. У свою чергу вона дозволить усунути низку інституційних бар'єрів, які в сучасних соціально-економічних умовах блокують поширення інновацій у цьому транскордонному регіоні та не дають змоги впроваджувати відповідні інноваційні зміни в його підприємницькому та діловому середовищі.

З еволюцією ділової культури пов'язаний також розвиток соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. Разом із цим його позитивна дія під впливом інститутів креативної економіки поширюватиметься і на ментальність мешканців українсько-польського прикордоння. Зокрема, вона стимулюватиме їх толерантність до інновацій, сприятиме адаптації на місцевий ґрунт інноваційних управлінських технологій і традицій інноваційного розвитку економіки. В кінцевому підсумку це стане підставою до впровадження в українсько-польському транскордонному регіоні основ інноваційної культури, яка знаходитиме свій вияв як у суспільно-психологічному аспекті, так і в контексті інноваційного розвитку підприємницького середовища.

Позитивний вплив креативної економіки на фінансовий механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні виявлятиметься насамперед у збільшенні обсягів фінансових ресурсів, які спрямовуватимуться на розвиток інновацій у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі. Крім того, він сприятиме підвищенню рівня фінансової спроможності місцевих територіальних громад, насамперед за рахунок збільшення обсягів фінансових ресурсів, які залучатимуться ними за проектами міжнародної фінансової допомоги, зокрема з метою модернізації місцевої економіки. Разом із цим, відбуватиметься нарощування інвестиційно-інноваційного потенціалу транскордонного бізнесу,

передусім завдяки зростанню ефективності його функціонування в умовах розвитку основних елементів креативної економіки.

Це також позитивно впливатиме на розгортання системоутворюючих функцій ринкового механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону. Зокрема, креативні практики стимулюватимуть інноваційний розвиток транскордонного ринку послуг, збільшення обсягів інвестицій, які спрямовуватиметься на модернізацію ринкової та прикордонної інфраструктури, насамперед їх маркетингової, транспортно-логістичної та інформаційно-комунікаційної ланок.

На цій основі відбуватиметься удосконалення інформаційного механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. Його науково-освітня, інформаційно-аналітична та соціально-комунікаційна складові розвиватимуться у взаємозв'язку з інституційно-правовими та соціально-економічними змінами, які впроваджуватимуться в сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі в контексті реалізації концептуальних засад креативної економіки. Позитивний вплив цих процесів знайде своє відображення на інтенсифікації транскордонних інноваційних взаємодій в українсько-польському транскордонному регіоні, підвищенні якості його людського та соціального капіталу, адаптації сучасних моделей інвестиційно-інноваційного розвитку.

Водночас, слід відзначити, що розвиток усіх описаних механізмів у контексті розвитку креативної економіки в українсько-польському транскордонному регіоні, стикається з цілою низкою як об'єктивних, так і суб'єктивних труднощів. Так, в Україні креативна економіка поки що перебуває у зародковому стані. Водночас у Польщі, яка членом ЄС із 2004 року, в цьому напрямі відзначаються помітні успіхи. Так, сучасна креативна сфера Польщі, за даними національного статистичного відомства – це понад 145 тисяч організацій і підприємств. І хоча більшість із них – понад 25 тисяч –

зосереджені у Варшаві, вагомими польськими креативними центрами є також Вроцлав, Гданськ, Лодзь і Познань. Із регіонів, окрім Великопольського і Мазовецького воєводств, виділяється Силезія. У розвитку польської креативної економіки зроблено основну ставку на такі напрями, як промисловий дизайн, фешн-індустрія та розробка ігор науково-технічної спеціалізації (science gaming). (Скиба, 2016а)

Таким чином, на тлі прикордонних регіонів України, сусідні з ними польські воєводства мають значно більші успіхи в розвитку індустрій креативної економіки. Разом із цим, на тлі інших регіонів Польщі, не кажучи вже про Варшаву, прикордонні регіони Східної Польщі не є в числі лідерів за показниками розвитку окремих складових креативної економіки. Це означає, що в українсько-польському транскордонному регіоні існує значний потенціал активізації креативної економіки як одного з пріоритетних напрямів стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у руслі економічної політики ЄС.

Реалізація вказаного потенціалу має передусім орієнтуватися на суттєве скорочення частки людського капіталу, задіяного у сфері сировинної економіки та переорієнтацію його на зайнятість в індустрії інновацій і творчих практик. Саме на це мають спрямовуватися переважні зусилля органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства по обидва боки кордону.

Заради досягнення кращого ефекту доцільно об'єднувати ресурси, які використовуються для виконання актуальних завдань з метою досягнення спільних цілей у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі. При слід максимально використовувати синергію транскордонної співпраці та потенціал реалізації інноваційних проектів у науково-освітній, інформаційно-комунікаційній, виробничо-технологічній і креативно-мистецькій сферах.

Наприклад, вагомий вплив на активізацію інвестиційно-інноваційних

процесів у руслі креативної економіки може мати формування мережі транскордонних інноваційно-освітніх центрів у межах українсько-польського транскордонного регіону. Зокрема, вони можуть локалізуватися як у великих містах (Люблін, Ряшів, Львів, Луцьк, Ужгород, Ковель, Дрогобич), так і поблизу кордону (Перемишль, Замосць, Хелм, Володимир-Волинський, Яворів, Хирів тощо).

Такі центри здатні об'єднувати інтелектуальний потенціал навчально-освітніх закладів, наукових установ, громадських організацій, єврорегіонів, а також ділових кіл, у тому числі бізнес-асоціацій і торгово-промислових палат. Їх основною метою має стати розробка стратегій інноваційного розвитку економіки в українсько-польському транскордонному регіоні, а також виконання завдань, спрямованих на їх реалізацією, на основі підвищення якості людського та соціального капіталу.

Фінансування транскордонних інноваційно-освітніх центрів доцільно забезпечувати шляхом акумулювання коштів із трьох основних джерел: місцевих бюджетів (передусім бюджетів міст), програм міжнародної технічної допомоги (насамперед від ЄС), краудфандингу (зокрема, використовуючи потенціал державно-приватного партнерства).

Поряд з транскордонними інноваційно-освітніми центрами вагому роль у розвитку сучасних форм інвестиційно-інноваційної активності в українсько-польському транскордонному регіоні можуть відігравати платформи поширення основ креативної економіки, створені за участі партнерів з України та Польщі із залученням фахівців з інших країн-членів ЄС. Зокрема, до таких платформ можна віднести транскордонні бізнес-інкубатори, інноваційні парки, центри творчості молоді тощо.

Наприклад, у Львові сьогодні реалізується відразу дві ініціативи, пов'язані з формуванням платформ для розвитку креативної економіки. По-перше, це стосується створення Парку науки та креативності, ідея якого була

запозичена у польських партнерів. Парк складатиметься з різних конструкцій, які показуватимуть переважно закони фізики: механіки, оптики, акустики тощо. Він має стати розвиваючим не лише для дітей, а також для дорослих, а ще – приваблювати туристів. Фінансування на першу інсталяцію група активістів отримала після участі в проекті «Пітчінг соціальних проектів» від Британської Ради та Інституту суспільних ініціатив. Отримані кошти підуть на виготовлення конструкції, а також афіші й інші способи популяризації цього парку. («У Львові створюють», 2017)

Інший перспективний проект пов'язаний з розбудовою «креативного кварталу» – нового багатофункціонального простору для підприємців, який має сприяти перетворенню Львова на Smart City – сучасне місто, комфортне для інновацій. Це буде великий інноваційний культурний хаб, який поєднає приблизно двадцять різноманітних проектів: стартап-бокси, коворкінги, антикафе, креативний ресторан, центр розвитку дітей, хакер-спейси, творчі майстерні, еко-парк, центр урбаністики тощо. У лекторіях будуть проводитись майстер-класи та лекції для всіх охочих. Міжнародні компанії отримають своє представництво у Львові, де зможуть якісно представити свої розробки. Окрім цього, «Креативний квартал» стане майданчиком для різноманітних культурних та освітніх подій, конференцій та фестивалів. Проект вже погодилися підтримати такі світові бренди як Intel, Microsoft та Hewlett-Packard. («Креативний квартал», 2016)

Важливою ланкою інституційного механізму реалізації описаних та аналогічних їм проектів, а також поширення їх позитивного впливу на весь українсько-польський транскордонний регіон, є використання такого перспективного фінансового інструменту як бюджети участі. Ці бюджети формуються за підтримки широкого кола інститутів громадянського суспільства і дозволяють оптимізувати використання коштів місцевих бюджетів шляхом їх спрямування у справді пріоритетні напрями

економічного розвитку. Крім того, завдяки бюджетам участі забезпечується вищий рівень інтересу підприємницького середовища до розбудови інституційної інфраструктури креативної економіки та активізації інвестиційно-інноваційних процесів, спрямованих на вирішення економічних проблем транскордонного характеру.

Разом із цим, слід відзначити, що досліджуваний транскордонний регіон володіє сприятливими можливостями для диверсифікованого розвитку його економіки на основі реалізації спільних інфраструктурних проектів. Так, польська сторона характеризується достатнім фінансовим та інвестиційним потенціалом для розвитку та реалізації транскордонних інноваційних проектів, а з українського боку кордону достатньо вагомим є людський потенціал, а також забезпеченість природними, передусім земельними та лісовими, ресурсами. Це дає змогу інтегрувати зусилля органів місцевого самоврядування та господарюючих суб'єктів, локалізованих по різні боки українсько-польського кордону, створюючи на цій основі додаткову синергію у процесі залучення фінансового капіталу з метою реалізації транскордонних інвестиційно-інноваційних проектів.

Наприклад, аналізуючи можливості створення транскордонного туристично-рекреаційного кластеру можна акцентувати увагу на тому, що залучення польського досвіду, технологій та фінансово-інвестиційних ресурсів у поєднанні з українськими природними ресурсами та потенціалом розвитку закладів індустрії дозвілля та туристично-готельного господарства може дати доволі потужний ефект.

Іншим важливим напрямом, пов'язаним з удосконаленням соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, є створення передумов для посилення мотивації учасників транскордонного співробітництва до переорієнтації своєї економічної діяльності з торговельно-посередницької сфери на реалізацію

інноваційних проектів з метою впровадження елементів економіки знань. З цією метою в сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі можна запровадити податкові канікули для тих суб'єктів транскордонної підприємницької діяльності, які започатковують стартапи у сферах інформаційних технологій, трансферу інновацій, сучасної радіоелектроніки та робототехніки тощо.

Крім того, ефективним засобом стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону може виявитися фінансовий механізм погашення відсотків за кредитами фізичним особам – підприємцям і домогосподарствам, які використовують потенціал українсько-польського транскордонного співробітництва з метою інвестування у модернізацію транспортної та інженерної інфраструктури прикордонних із Польщею регіонів України та сусідніх із ними польських воєводств, розвиток у них альтернативних джерел енергетики, термомодернізацію будівель і споруд тощо.

Окремим напрямом активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні є удосконалення соціального механізму у напрямі налагодження системної роботи з мешканцями сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, а також реалізації відповідних навчально-освітніх програм, спрямованих на підвищення якості людського та соціального капіталу всього транскордонного регіону та покликаних сприяти ефективному трансферу інноваційних технологій з країн-членів ЄС до України, забезпечуючи при цьому якісне використання місцевих природних і людських ресурсів на інноваційній основі.

Водночас у сучасних соціально-економічних умовах механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні стикаються з низкою проблем, які знижують ефективність їх функціонування та позитивного впливу на розвиток економіки сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі. Передусім це стосується

укорінення системних інституційних дисфункцій, які спричиняють поширення негативних тенденцій у процесі розвитку прикордонної торгівлі, інтенсифікації малого прикордонного руху та при здійсненні транскордонної трудової міграції.

До того ж, серйозною перепорою для створення позитивного інвестиційного клімату в українсько-польському транскордонному регіоні є ускладнення геополітичної ситуації, зокрема бойові дії на сході нашої держави. Водночас, таку ситуацію можна ефективно використати для переорієнтації інвестиційних проектів на впровадження інновацій у військовій та оборонній сферах, активізуючи на цій основі українсько-польське інвестиційно-інноваційне співробітництво. Водночас для цього необхідно забезпечити якісний інвестиційний менеджмент, а також інформаційно-технологічний супровід і контроль з боку обох держав під егідою НАТО.

Не менш важливою є розбудова інститутів громадянського суспільства задля забезпечення громадського контролю у цій сфері, оскільки часті посилення на засекреченість багатьох інвестиційних проектів часто мають надуманий характер і не можуть вважатися достатньо обґрунтованими. Тому інвестиційно-інноваційна діяльність у цьому напрямі, яка не може ефективно контролюватися ринком, оскільки не є достатньо прозорою, має піддаватися адекватному громадському контролю з метою недопущення нецільового використання коштів через поширення корупційних схем та інших елементів опортуністичної поведінки.

Для подолання існуючих проблем необхідно також налагодити системну роботу в напрямі підвищення інституційної спроможності ринкового, інформаційного, фінансового та соціального механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. Насамперед, це стосується формування сучасних транскордонних інституцій, пов'язаних зі стимулюванням інноваційних

форм транскордонного підприємництва та підвищення якості людського і соціального капіталу в сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі.

При цьому обсяг інвестицій, які вкладаються в інноваційний розвиток економіки українсько-польського транскордонного регіону повинен суттєво перевищувати обсяги амортизаційних фондів, нарахованих за певний період часу, оскільки в тому разі, коли відповідні інвестиції будуть дорівнювати нарахованим амортизаційним відрахуванням, то реально відбудуватиметься просте відтворення що не може відповідати пріоритетам інвестиційно-інноваційної моделі розвитку.

Додатковим ризиком для учасників інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону може вважатися значний рівень залежності сучасної України від зовнішніх запозичень. У таких умовах багато іноземних інвесторів не розглядають прикордонні регіони нашої держави, як інвестиційно привабливі території для реалізації інноваційних проектів, оскільки в разі дефолту, влада може вдатися до крайніх заходів, аж до націоналізації підприємств за участю іноземного капіталу в угоду національній безпеці (у світовій практиці подібні інциденти вже мали місце).

Вказані ризики посилюються у зв'язку з тривалою практикою поширення у нашій державі та її прикордонних регіонах такого негативного економічного явища, як рейдерство. Наприклад з цього приводу вітчизняні правники та експерти недвозначно заявляють: «Щотижня в Україні відбувається незаконне захоплення підприємств. Якщо раніше, як правило, захоплювалися великі підприємства, то сьогодні масово захоплюються середні та малі підприємства... Якщо за один день можна змінити документацію, керівництво підприємства, захопивши його, звичайно, це негативно в цілому впливає на інвестиційний клімат України... В країну, де за один день можна забрати підприємство, власність, ніхто не хоче вкладати гроші». (Стещенко, 2016)

Вказана ситуація ускладнюється тим, що українське рейдерство, на відміну від європейського чи американського, має відчутну кримінальну складову: протиправні дії здійснюються із залученням не лише співробітників судової і правоохоронної систем, але і за участю бійців озброєних формувань. (Вівчар, 2014)

В умовах ведення у країні військових дій, які супроводжуються слабо контрольованим обігом зброї, таке рейдерство має всі шанси на подальше утвердження у різних сферах суспільно-економічного життя, насамперед у прикордонних з ЄС регіонах держави, де потенціал інвестиційно-інноваційної діяльності поступово зростає, зокрема внаслідок переселення сюди значної частини підприємців зі сходу країни та підвищення інтересу до них з боку інвесторів з країн-членів ЄС.

Для нівелювання передумов та блокування чинників поширення рейдерства в українській частині спільного транскордонного регіону з Польщею необхідно підвищити ефективність функціонування організаційно-економічного та ринкового механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у його межах. Передусім це стосується імплементації європейських стандартів у сфері судочинства, забезпечення прозорості приватизаційних процесів, захисту власності, регулювання відносин у сфері корпоративних прав, запровадження цивілізованого ринку земель тощо.

Подоланню рейдерства як деструктивного чинника розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні значною мірою сприятиме забезпечення прискореного розвитку інституційної, інформаційної та ринкової інфраструктури в межах сусідніх прикордонних областей України та воєводств Польщі.

Наприклад, протягом періоду державної незалежності України значною мірою було втрачено інноваційний потенціал регіональних центрів науково-технічної та економічної інформації. Це особливо відчутно у прикордонних з

ЄС регіонах України, де вказані Центри мають змогу розвиватися лише завдяки залученню грантових ресурсів за програмами міжнародної технічної допомоги ЄС, що суттєво звужує спектр їх інноваційної діяльності.

Так, Львівський центр науково-технічної і економічної інформації (ЛьЦНТЕІ), який був створений у 1968 році як провідна державна науково-інформаційна структура Західного регіону України, протягом тривалого періоду часу спеціалізувався на вивченні та задоволенні потреб підприємств і організацій різних форм власності, а також фізичних осіб, в науково-технологічній та економічній інформації. У 1995 році Держпатент України зареєстрував при ЛьЦНТЕІ Пошуковий орган, основними завданнями якого було проведення патентно-інформаційних досліджень рішень, на які подані заявки на видачу патентів України на винаходи, для визначення їх новизни і рівня техніки; надання методичної та практичної допомоги органам державної виконавчої влади, підприємствам, установам, організаціям та громадянам з питань охорони об'єктів промислової власності (винаходів, промислових зразків, товарних знаків), винахідницької і патентно-ліцензійної діяльності. З 1991 року ЛьЦНТЕІ був постійним співорганізатором Міжнародної Західно-Української виставки-ярмарку «Галицькі контракти», а з 1995р. проводив на своїй базі постійно-діючу виставку інновацій та інвестиційних проектів. В рамках Міжнародної кооперації ЛьЦНТЕІ налагодив співпрацю з Німецькою асоціацією технологічних та інкубаційних центрів, Польською асоціацією бізнес та інноваційних центрів, Інститутом науково-технічної інформації м. Інкоу (Китай), Фундацією «Ястшебський інкубатор підприємництва» (Польща), робочою групою ІСЕСЕ (Інноваційні Центри в Центральній та Східній Європі), технологічним парком Академії наук Чеської Республіки, Німецьким інститутом економічних досліджень, Патентним відомством Польщі, Угорським фондом економічного розвитку малого підприємництва. («Львівський державний центр», 2017)

У 2010 р. ЛьвЦНТЕІ було трансформовано у Державне підприємство Львівський державний центр науки, інновацій та інформатизації (ЛьвЦНІІ). Водночас, у сучасних соціально-економічних умовах його розвиток потребує нових організаційно-економічних підходів, передусім спрямованих на використання потенціалу розвитку в умовах реалізації Україною Угоди про асоціацію з ЄС та максимального повного використання можливостей українсько-польського транскордонного співробітництва.

Для того, щоб успішно розвиватися на сучасному етапі європейської інтеграції нашої держави і бути дієвими елементами регіональної складової національної інноваційної системи, подібним Центрам потрібно кооперуватися та формувати спільні проекти з фінансово потужнішими структурами, зокрема вищими навчальними закладами українсько-польського транскордонного регіону. У цьому сенсі заслуговують на увагу пропозиції щодо доцільності включення Львівського державного центру науки, інновацій та інформатизації, у структуру Національного університету «Львівська Політехніка» зі створенням на його базі Регіонального науково-інноваційного центру (РНЦ). Місія такого Центру полягала би в розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності у західному регіоні України з поширенням на польську частину спільного транскордонного регіону за рахунок ефективного і раціонального використання наявного науково-інноваційного потенціалу сусідніх прикордонних областей України та воєводств Польщі. Це б дало змогу продукувати і поширювати нові знання, науково-технічну та ділову інформацію на українському та польському прикордонних ринках, сприяти їх обміну. Крім того, РНЦ міг би взяти на себе частину функцій з комерціалізації результатів наукових досліджень та їх впровадження в реальний сектор економіки, виховання ініціативних, креативних, професійно підготовлених молодих підприємців з числа випускників ВНЗ, які бажають досягти успіху та здатні формувати сучасний інноваційний сектор економіки в

українсько-польському прикордонні. У складі РНЦ пропонується сформувані та розвивати такі структурні підрозділи: 1) інноваційний бізнес-інкубатор; 2) регіональний центр комерціалізації та трансферу технологій; 3) регіональний центр науково-технічної та економічної інформації; 4) регіональний навчально-науковий інститут винахідництва; 5) науково-пізнавальний молодіжний центр. (Яворський, 2016)

Не менш перспективною є ідея розвитку інноваційно-інформаційної мережі на базі Інформаційних центрів Європейського Союзу, які функціонують при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки в Луцьку (з березня 2008 року) та Львівському національному університеті імені Івана Франка (з травня 2014 року). Сьогодні у світі діють більше 600 таких Центрів, які відкрито здебільшого при університетах, національних бібліотеках та дослідницьких установах. Ці інформаційні центри широкий вибір публікацій та матеріалів офіційних установ ЄС, а також періодичних видань, журналів та інших матеріалів, що стосуються діяльності ЄС, життя та соціальних стандартів, освіти в країнах ЄС, питань співпраці України та ЄС, та багато інших матеріалів. В інформаційних центрах також можна скористатися можливістю доступу до електронних баз даних, які містять офіційні документи, що приймаються Європейською Комісією, Європейським Парламентом та іншими офіційними установами ЄС. («Інформаційний центр», 2017)

Крім того, інформаційні центри ЄС, які функціонують у прикордонних із Польщею областях України забезпечують поширення інформації про ЄС та його політику, надають інформаційну підтримку навчальним закладам, еврочлужам, громадським організаціям, засобам масової інформації та іншим установам у проведенні заходів, які популяризують діяльність ЄС і сприяють розвитку добросусідських відносин між Україною та ЄС, заохочують громадськість до участі в дебатах з європейських питань. («Східноєвропейський національний університет», 2017)

Таким чином, інформаційні центри ЄС можуть стати вагомим чинником удосконалення інформаційного механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, об'єднуючи навколо себе вищі навчальні заклади та наукові установи, а також інститути громадянського суспільства, які функціонують у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі.

Разом із цим, вказані центри можуть сприяти популяризації у прикордонних регіонах України інформації про досвід стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у країнах-членах ЄС на основі використання сучасних інструментів фінансування інновацій. Зокрема, це стосується венчурного фінансування, яке є важливим засобом підвищення ефективності функціонування ринкового та фінансового механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному вимірі.

Саме венчурне фінансування нерозривно пов'язане зі сферою інноваційних технологій. Воно зародилося в США на початку 60-х років XX ст., а у 80-х роках цього ж століття його обсяг досяг одного мільярда доларів. У кінці 90-х років США і Європа пережили бум венчурного інвестування. У США лише з 1990 по 1995 роки венчурними компаніями вкладалося в середньому близько 3-5 млрд. доларів на рік. У 2006 р. в США венчурними фондами було інвестовано 25,5 млрд. дол. у 3416 угод. Венчурні інвестиції в європейські компанії в 2006 р. досягли 4,12 млрд. євро. Традиційний капітал практично не здатний ефективно фінансувати фірми, засновані на нових технологіях, або ризиковані інноваційні проекти. Чому це відбувається, пояснюється особливостями венчурного капіталу. По-перше, у разі венчурного фінансування необхідні кошти можуть надаватися під перспективний проект без яких-небудь гарантій. Ризико-інвестори йдуть на розподіл всієї відповідальності і фінансового ризику разом з підприємцем. Потреба в отриманні таких інвестицій часто виникає у починаючих або дрібних підприємців, що намагаються самостійно реалізувати нові оригінальні і

перспективні розробки, що у них з'явилися. Проте, венчурні фонди звичайно хочуть бачити у якості об'єкта інвестицій вже існуючу фірму з певною командою та оборотом і значним потенціалом для «стрибка». Абсолютно нові проекти, як правило, фінансує держава через систему грантів. (Клименко, 2012)

Пріоритетним напрямом розвитку венчурного фінансування в контексті підвищення ефективності ринкового та фінансового механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні в сучасних соціально-економічних умовах слід визнати створення транскордонних венчурних фондів, у тому числі за допомогою застосування таких фінансових інструментів їх наповнення як краудфандинг та співфінансування за участю приватного бізнесу, донорських організацій і недержавних вищих навчальних закладів.

Крім того, важливого значення для розвитку транскордонного венчурного фінансування сьогодні набуває удосконалення інститутів транскордонного фінансового ринку, зокрема його страхових і фондкових інструментів. Їх диверсифікація сприятиме зниженню ризиків потенційних інвесторів і підвищенню якості соціального капіталу в межах українсько-польського транскордонного регіону, як основної передумови для зростання довіри між різними інституціями, що виступають партнерами в реалізації венчурних проектів по різні боки кордону.

Поряд із цим важливо забезпечити розвиток інституційної інфраструктури для створення в межах українсько-польського транскордонного регіону сучасної індустрії стартапів. З огляду на існуючі проблеми та потенціал активізації інвестиційно-інноваційних процесів у цьому транскордонному регіоні, системне розгортання стартапів покликане забезпечити збалансований розвиток його економіки на інноваційній основі.

Передусім мова йде про створення інтегрованої транскордонної мережі сучасних центрів підтримки стартапів, яка б координувалася з єдиного

центру та функціонувала на спільній інституційній і методичній основі. Вказані центри повинні включати низку типових підрозділів, спроможних надавати потенційним підприємцям відповідні стандартизовані послуги, а саме: інформаційні пункти (доступ до баз даних, інформація щодо правил реєстрації бізнесу тощо); навчальні осередки (проведення семінарів і тренінгів, реалізація навчально-освітніх програм, співпраця з вищими навчальними закладами тощо); консультаційні блоки (надання консалтингової підтримки та послуг з коучингу); експертні студії (експертний супровід стартапів); стартап-академії (проведення навчань з проблем розвитку стартапів); стартап-інкубатори та акелератори (відбір і вирощування найбільш перспективних стартапів, пошук фінансових ресурсів на їх реалізацію); заклади промоції та маркетингу (проведення маркетингових досліджень, брендинг, комерціалізація продуктів тощо).

Крім того, важливим напрямом у діяльності транскордонної мережі центрів підтримки стартапів у межах українсько-польського транскордонного регіону має стати налагодження співпраці з банківськими та іншими фінансовими інституціями з метою налагодження дієвої системи кредитування стартапів. З цією метою доцільно залучати до співпраці органи місцевого самоврядування сусідніх прикордонних територій України та Польщі, які можуть виступати гарантами, а також брати участь у співфінансуванні найбільш перспективних стартапів. Це дасть змогу не лише розширити сферу реалізації транскордонних стартапів, але й забезпечить підвищення ефективності фінансового механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

1. Засадничою передумовою для підвищення ефективності функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах

українсько-польського транскордонного регіону на сучасному етапі європейської інтеграції виступає удосконалення інституційно-правового середовища інвестиційно-інноваційного розвитку сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі.

2. Першочергового значення з погляду поліпшення інституційно-правового середовища функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних у межах українсько-польського транскордонного регіону відіграють узгоджені дії органів місцевого самоврядування сусідніх адміністративно-територіальних одиниць України та Польщі з метою створення низки транскордонних просторових утворень, у межах яких виникатимуть сприятливі інституційні передумови для генерування інноваційних ідей та реалізації інвестиційних проектів, пов'язаних з їх комерціалізацією, підкріплені відповідним інфраструктурним забезпеченням.

3. Пріоритетним напрямом співпраці органів місцевого самоврядування в українсько-польському транскордонному регіоні в сучасних соціально-економічних умовах є розробки інституційно-правових положень, необхідних для втілення в життя ідеї створення транскордонних «розумних ареалів», які б об'єднували сусідні прикордонні території України та Польщі. Функціонування таких ареалів повинне ґрунтуватися на втілення в українсько-польському транскордонному регіоні принципів «розумного зростання», а саме – удосконалення якості людського капіталу, модернізації інфраструктури, збалансованого розвитку економіки, ефективного використання природних ресурсів і забезпечення нової якості управління.

4. Вагомого значення в контексті удосконалення інституційно-правового середовища інвестиційно-інноваційного розвитку сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі слід надати створенню належних інституційно-правових передумов для формування транскордонних зон відновлюваної енергетики та енергоефективної економіки. З цією метою доцільно

забезпечити реалізацію низки транскордонних пілотних проектів у сферах трансферу технологій, енергомодернізації та відновлюваної енергетики, а також законодавчо гарантувати розвиток транскордонних фондів енергоефективності та діяльність транскордонних енергосервісних компаній.

5. Невід'ємною ланкою сприятливого інституційно-правового середовища для розвитку механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні є ефективно діюча система комерціалізації інновацій. Для її створення необхідно забезпечити якісну інституційно-правову підтримку транскордонних центрів комерціалізації інновацій, передусім на базі транскордонних бізнес-інкубаторів-акселераторів, транскордонних центрів трансферу технологій і транскордонних агенцій стимулювання інновацій.

6. Інституційно-правова підтримка інвестиційно-інноваційної діяльності в сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі нерозривно пов'язана з нівелюванням інституційних дисфункцій, які блокують розвиток механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону. Передусім це стосується дивергентності моделей розвитку наукових установ і вищих навчальних закладів по різні боки кордону, яка провокує асиметричність у процесі налагодження їх транскордонних взаємозв'язків і зниження спроможності генерувати та комерціалізувати інновації, а також різного рівня фінансово-інституційної спроможності органів місцевого самоврядування у сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі. Це актуалізує необхідність якнайшвидшого завершення в Україні адміністративно-територіальної реформи на принципах і правових стандартах ЄС, а також налагодження системної наукової та навчально-освітньої роботи наукових установ і вищих навчальних закладів українсько-польського транскордонного регіону між собою та з представниками органів місцевого самоврядування, учасниками

громадських організацій, єврорегіонів, інших інститутів громадянського суспільства, а також підприємцями.

7. Важливого значення для подолання інституційних дисфункцій, які обмежують інвестиційно-інноваційну активність в українсько-польському транскордонному регіоні, має формування дієвих мотиваційних стимулів для учасників транскордонного співробітництва з метою їх відмови від іллегальних форм економічної активності та інвестування власних коштів у розвиток інноваційної діяльності, а також виведення на транскордонний ринок фінансових послуг нових банківських продуктів для учасників транскордонного бізнесу і трудових мігрантів, орієнтованих на заохочення вкладати кошти в інвестиційно-інноваційну діяльність у межах сусідніх прикордонних регіонах України та Польщі.

8. Одним з основних пріоритетів щодо удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції слід визнати поширення системоутворюючих елементів креативної економіки, яка сьогодні набуває дедалі більшого значення на європейському континенті. Крім того, важливе значення для підвищення ефективності функціонування вказаних механізмів має відводитись розбудові інститутів громадянського суспільства, створенню мережових інформаційно-інноваційних структур, розвитку інструментів транскордонного венчурного фінансування та диверсифікація засобів нівелювання транскордонних фінансових ризиків.

Положення та ідеї викладені у третьому розділі дисертації знайшли своє відображення у публікаціях автора: Бабій, 2017a; Бабій, 2017b; Бабій, 2017c; Бабій, 2017d; Борщевський & Бабій, 2012; Борщевський, Коваль & Бабій, 2012; Васильців & Бабій, 2012; Борщевський & Бабій, 2015; Борщевський & Бабій, 2017b; Борщевський, Волошин & Бабій, (2017).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій Г. (2017а) Активізація інвестиційно-інноваційних процесів як чинник стратегічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Стратегічний розвиток організації, міста та регіонів*: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород: Ужгородський національний університет, 114-116.
2. Бабій Г. (2017b) Інституційно-правові засади активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України на сучасному етапі європейської інтеграції. *Інноваційна економіка*, 11-12, 35-43.
3. Бабій Г. (2017c) Особливості впливу суспільно-психологічного середовища на інвестиційно-інноваційний потенціал розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Регіональна економіка*, 4 (86), 102-109.
4. Бабій Г. (2017d) Пріоритетні напрями активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи*: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 134-135.
5. Башинська Ю. (2014) Транскордонна співпраця областей Західного регіону України у сфері відновлюваної енергетики. Взято з <http://www.icci.com.ua/post/publ3/>
6. Борщевський В. (2007) *Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції*: Монографія. Львів: Аверс.
7. Борщевський В. & Бабій Г. (2015) Вплив сільських територій на економіку українсько-польського транскордонного регіону: суспільно-психологічний та інвестиційно-інноваційний аспекти. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 1 (111), 16-20.
8. Борщевський В. & Бабій Г. (2012) Розвиток консалтингу в контексті

європейської інтеграції України: суспільно-психологічний вплив та пріоритети регуляторної політики. *Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*, 30, 393-399.

9. Борщевський В. & Бабій Г. (2017b) Розвиток прикордонних сільських територій як чинник активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 5 (127), 84-88.
10. Борщевський В., Волошин В. & Бабій Г. (2017) Інвестиційно-інноваційна діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні: євроінтеграційний контекст. *Стратегічна панорама*, 2, 38-45.
11. Борщевський В., Коваль І. & Бабій Г. (2012) Консалтингові технології навчання економістів у контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний аспект. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2 (94), 440-449.
12. Васильців Т. & Бабій Г. (2012) Консалтинг в контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний, підприємницький та безпековий контексти. *Зовнішньоекономічний кур'єр*, 1, 6-7.
13. Вівчар О. (2014) Перманентна генерація розвитку рейдерства в контексті деструктивних економічних явищ. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*, 3, 25-30.
14. Гончаренко І. & Богословська А. (2012) Концепція «Smart City» у забезпеченні сталого розвитку сільських поселень. *Регіональна економіка*, 2, 98-104.
15. Давимука С. & Федулова Л. (2017) Підходи до формування інноваційної екосистеми креативної економіки регіону. *Регіональна економіка*, 3, 17-27.
16. Експерти поширюють ідеї розумного зростання в громадах Хмельниччини. (2017) Взято з <http://www.marichkanews.com/33258-експерти->

поширюють-ідеї-розумного-зр/

17. Інформаційний центр Європейського Союзу. (2017) Взято 11.12.2017 з <http://centres.lnu.edu.ua/eui/>
18. Клименко В. (2012) Венчурне фінансування інноваційного розвитку: світовий досвід і України. Взято з <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/2875/2864/>
19. «Креативний квартал» – це «Дзига» 90-х. (2016) Взято з https://zaxid.net/kreativniy_kvartal__tse_dzia_90h_n1382278/
20. Львівський державний центр науково-технічної і економічної інформації. (2017) Взято 10.12.2017 з <http://www.rada.com.ua/ukr/catalog/9858/>
21. Мельниченко Т. (2015) Креативна економіка в Україні: перспективи та реальність. Взято з <http://kyivmusiclabs.com/2015/10/01/креативна-економіка-в-україні-перспе/>
22. На Львівщині запрацюють три вітрові електростанції. (2017) Взято з http://tvuemisto.tv/news/na_lvivshchyni_zapratsyuyut_try_vitrovi_stantsii_84988.html/
23. 10 ознак «розумного міста». (2017) Взято з <http://thefuture.news/smart-city/>
24. Про проект «Розумне село». (2017) Взято з <https://sites.google.com/a/sv.biz.ua/promo/home/>
25. Розумне зростання в об'єднаних територіальних громадах – проект Декларації. (2017) Взято з <http://decentralization.gov.ua/news/4378/>
26. Розумні міста: чи можливі вони в сучасній Україні. (2016) Взято з <http://www.kuluar.com.ua/2016/01/28/rozumni-mista-chy-mozhlyvi-vony-v-suchasnij-ukrajini/>
27. Скиба М. (2016a) Креативна економіка в Європі. Ласкаво просимо у світ самостійного експериментування. Взято з <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/23/209738/>
28. Скиба М. (2016b) Креативна економіка в Європі. П'ять кроків для злету.

Взято з <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/21/209710/>

29. Соколовська О. (2014) Smart City: використання інформаційно-комунікативних технологій у місцевому самоврядуванні. *Аспекти публічного управління*, 11-12 (13-14), 77-85.
30. Стешенко А. (2016) Рейдери з великих підприємств перейшли на середні та малі. Взято з <http://asn.in.ua/ua/news/news/63645-rejjdery-iz-krupnykh-predpriyatijj-pereshli-na-sre.html/>
31. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2020 року. (2015) Взято з <http://voladm.gov.ua/proekt-strategi%D1%97-rozvitku-volinsko%D1%97-oblasti-na-period-do-2020-roku/>
32. Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року. (2015) Взято з http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/05/Strategiya.pdf/
33. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року. (2016) Взято з http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf/
34. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки: Інформаційний центр Європейського Союзу. (2017) Взято 7.12.2017 з <http://eenu.edu.ua/uk/structure/informacijnyy-centr-ievropeyskogo-soyuzu/>
35. Третьяков О. (2014) Електронна комерція чи електронна торгівля. Взято з <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1372820-elektronna-komerciya-chi-elektronna-torgivlya/>
36. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. (2014) Взято з http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011/
37. У Львові створюють першу інсталяцію парку науки і креативності. (2017) Взято з http://tvoemisto.tv/news/u_lvovi_stvoryuyut_pershu_instalyatsiyu_parku_nauky_i_kreatyvnosti_87891.html/
38. Формування кластеру енергоефективності та відновлювальної енергетики на Львівщині. (2015) Взято з <http://www.budexpert.ua/content/detail/478/>

39. Хайек Ф. (1989) Конкуренция как процедура открытия. *Мировая экономика и международные отношения*, 12, 6-14.
40. Чи має перспективи «зелена» енергетика Львівщини. (2017) Взято з <http://dyvys.info/2017/10/27/chy-maye-perspektyvy-zelena-energetyka-lvivshhyny/>
41. Яворський М. (2016) Інформаційно-інноваційний центр як чинник формування та партнер громадських організацій в інтелектуально-фахових середовищах регіону. Взято з http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/116872/Archive%20SI%20Journal/SI_ukr/2016/N2/Yavorskyj_2-2016_ukr-8.pdf
42. Ecoeffect – C E Inteligentne EkoOsiedle 2020. (2017) Взято 20.12.2017 з <http://ieo2020.pl/>
43. Strategia rozwoju wojewódzwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.). (2015) Взято з <https://rpo.lubelskie.pl/dokument-11-strategia-rozwoju-wojewodztwa.html/>
44. Strategia rozwoju wojewódzwa Podkarpackie-2020 (2013) Взято з <http://umwp.podkarpackie.pl/attachments/article/2634/STRATEGIA-ROZWOJU-WOJEWODZTWA-PODKARPACKIE-2020.pdf/>

ВИСНОВКИ

У процесі виконання дисертації здійснено теоретичне узагальнення прикладних проблем і запропоновано нові підходи до вирішення актуального наукового завдання – обґрунтування теоретико-методичних засад та заходів, спрямованих на удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції. У цьому контексті проведене дослідження є підставою для таких висновків:

1. Встановлено, що основними механізмами активізації інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонних регіонах, які об'єднують сусідні прикордонні регіони країн-членів ЄС та країн, що межують із ними, включаючи Україну, і чинять при цьому найбільш вагомий вплив на формування та використання інноваційного потенціалу цих транскордонних регіонів у сучасних соціально-економічних умовах є: організаційно-економічний, фінансовий, ринковий, інформаційний та соціальний.

2. Доведено, що інституційне середовище розвитку механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні охоплює формальні та неформальні інститути, а також інституції, які поширюють свій вплив на формування та використання інноваційного потенціалу сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі на локальному, субрегіональному, регіональному і транскордонному рівнях. З'ясовано, що в сучасних соціально-економічних умовах найбільш вагомий вплив на ефективність функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні мають стратегії розвитку сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, а також неформальні інститути, які визначають якість людського та соціального капіталу, а також інноваційну культуру по різні боки українсько-польського кордону.

3. Визначено, що основними бар'єрами, які знижують ефективність функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні та спричиняють виснаження його інноваційного потенціалу на сучасному етапі європейської інтеграції є: опортуністична поведінка мешканців прикордонних із Польщею регіонів України, іллегальна трудова міграція, недостатньо диверсифікована прикордонна торгівля, а також низка інституційних дисфункцій, пов'язаних з організацією малого прикордонного руху.

4. Окреслено основні чинники впливу на підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі з метою активізації інвестиційно-інноваційного співробітництва між ними. До їх числа віднесено: вирівнювання фінансової спроможності органів місцевого самоврядування по різні боки кордону, модернізацію прикордонної, інформаційної, інституційної та фінансової інфраструктури, поліпшення інвестиційного клімату, а також підвищення якості людського та соціального капіталу українсько-польського транскордонного регіону.

5. Виявлено, що в польських воєводствах, які межують з Україною, на відміну від сусідніх із ними українських областей, спостерігається значна кореляція між грошовими доходами населення, інвестиціями в основний капітал і витратами на дослідження і розробки. Відсутність спільних тенденцій по різні боки українсько-польського кордону засвідчив також аналіз ефективності витрат промислових підприємств на інноваційну діяльність. Так, у польській частині спільного транскордонного регіону спостерігається загальна тенденція до підвищення ефективності витрат промислових підприємств на інноваційну діяльність, а з українського – відзначається стрибкоподібна зміна аналізованих показників, що не дозволяє встановити скільки-небудь стабільних тенденцій.

6. Обґрунтовано, що пріоритетними напрямками удосконалення механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасному етапі європейської інтеграції є: взаємне підсилення науково-освітнього потенціалу українських і польських дослідницьких інституцій, локалізованих по різні боки спільного кордону; підвищення рівня інституційної та фінансової спроможності органів місцевого самоврядування у прикордонних із Польщею регіонах України; створення та насичення актуальною інформацією спільного українсько-польського Інтернет-ресурсу, який висвітлюватиме інвестиційні пропозиції та інноваційні потреби підприємницького середовища для наукових установ і вищих навчальних закладів; виведення на транскордонний ринок фінансових послуг нових банківських продуктів для учасників транскордонного бізнесу і трудових мігрантів, орієнтованих на їх заохочення до вкладення коштів в інвестиційно-інноваційну діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні, а також впровадження інших мотиваційних стимулів для мешканців українсько-польського прикордоння, включаючи трудових мігрантів, використовувати власні фінансові та інтелектуальні ресурси в інноваційних сегментах транскордонного бізнесу

7. Запропоновано заходи з впровадження в українсько-польському транскордонному регіоні принципів креативної економіки на основі впровадження в практику діяльності органів місцевого самоврядування сусідніх прикордонних областей України та воєводств Польщі електронного документообігу, поширення в їх межах транскордонної електронної комерції, започаткування діяльності транскордонних центрів комерціалізації інновацій, а також формування транскордонних «розумних ареалів» і транскордонних зон енергоефективної економіки й відновлюваної енергетики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аріст Л.М. (2007) *Держновений світ винаходів*. К.: Прок-бізнес.
2. Асиметрія інформації та опортуністична поведінка (2007). Взято з http://stud.com.ua/49045/ekonomika/asimetriya_informatsiyi_oportunistichna_povedinka/
3. Бабець І. (2013) Концептуальні засади стратегії економічної безпеки інтеррегіонального співробітництва України з країнами ЄС. *Науковий вісник Львівського національного університету внутрішніх справ. Серія економічна*, 1, 3-13.
4. Бабець І. (2006) Оцінка ефективності науково-технічного транскордонного співробітництва України та Польщі. Взято з <http://mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/babec/16.pdf/>
5. Бабій Г. (2017а) Активізація інвестиційно-інноваційних процесів як чинник стратегічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Стратегічний розвиток організації, міста та регіонів: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 114-116.
6. Бабій Г. (2014) Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні як чинник суспільно-психологічних змін на прикордонних територіях. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 4 (108), 246-255.
7. Бабій Г. (2017b) Інституційно-правові засади активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України на сучасному етапі європейської інтеграції. *Інноваційна економіка*, 11-12 (72), 23-26.
8. Бабій Г. (2017c) Особливості впливу суспільно-психологічного середовища на інвестиційно-інноваційний потенціал розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Регіональна економіка*, 4 (86), 102-109.
9. Бабій Г. (2017d) Пріоритетні напрями активізації інвестиційно-інновацій-

них процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи*: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 134-135.

10. Бабій Г. (2015) Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС. *Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород-Мукачево: Ужгородський торгово-економічний інститут Київського національного торгово-економічного університету – Мукачівський державний університет, 197-199.
11. Бабій Г. (2017e) Соціальний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. *Економічний простір*, 124, 19-31.
12. Бабій Г. (2012) Соціально-психологічні аспекти державного управління ринком консалтингових послуг у контексті євроінтеграції. *Модернізація системи державного управління: теорія та практика*: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (Ч. 2). Львів-Брюховичі: Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 6-11.
13. Башинська Ю. (2014) Транскордонна співпраця областей Західного регіону України у сфері відновлюваної енергетики. Взято з <http://www.icci.com.ua/post/publ3/>
14. Беленький П. & Мікула Н. (2001) Зовнішньоекономічна діяльність регіонів. *Регіональна політика: методологія, методи, практика*. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 654-697.

15. Бортник Е. & Лукьянова Л. (2011) Влияние качества экономических институтов на развитие социального капитала (вопросы теории). Взято з http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua/issue_articles/4_2.pdf/
16. Борщевський В. (2008) Стратегія розвитку транскордонного регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 3 (71), 76-82.
17. Борщевський В. (2007) *Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції*: Монографія. Львів: Аверс.
18. Борщевський В. & Бабій Г. (2015) Вплив сільських територій на економіку українсько-польського транскордонного регіону: суспільно-психологічний та інвестиційно-інноваційний аспекти. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 1 (111), 16-20.
19. Борщевський В. & Бабій Г. (2017а) Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні: безпековий контекст. *Безпекові виклики у геополітиці XXI століття: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 110-112.
20. Борщевський В. & Бабій Г. (2016) Інвестиційно-інноваційні процеси у розвитку транспортної інфраструктури прикордонних з ЄС регіонів України в системі пріоритетів європейської інтеграції держави. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (122), 92-95.
21. Борщевський В. & Бабій Г. (2018) Опортуністична поведінка та її вплив на інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні: механізми, тенденції, засоби подолання деструкцій. *Економіка та суспільство* (електронне наукове фахове видання), 14. Взято з <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal-14/>
22. Борщевський В. & Бабій Г. (2012) Розвиток консалтингу в контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний вплив та

- пріоритети регуляторної політики. *Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*, 30, 393-399.
23. Борщевський В. & Бабій Г. (2017b) Розвиток прикордонних сільських територій як чинник активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 5 (127), 84-88.
24. Борщевський В. & Бабій Г. (2011) Транскордонне співробітництво в контексті оптимізації системи державного управління та поглиблення європейської інтеграції України. *Пріоритети підвищення ефективності транскордонного співробітництва та зміцнення конкурентоспроможності підприємництва західних регіонів України: Збірник матеріалів*. Львів: ПАІС, 67-72.
25. Борщевський В. & Васильців Т. (ред). (2014) *Стратегічні пріоритети та механізми інноваційного розвитку сільських територій західного регіону України: Монографія*. – Львів: Аверс.
26. Борщевський В., Волошин В. & Бабій Г. (2017) Інвестиційно-інноваційна діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні: євроінтеграційний контекст. *Стратегічна панорама*, 2, 38-45.
27. Борщевський В., Коваль І. & Бабій Г. (2012) Консалтингові технології навчання економістів у контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний аспект. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2 (94), 440-449.
28. Борщевський В. & Куцаб-Бонк К. (2016) Інституційна пастка транскордонної дивергенції: причини формування та засоби усунення. *Регіональна економіка*, 4, 108-117.

29. Борщевський В., Куцаб-Бонк К. & Бабій Г. (2018) Якість інституційного середовища як важливий чинник формування тіньового сектору в економіці прикордонних регіонів. *Розвиток транскордонного співробітництва: тіньовий сектор в економіці прикордонних територій*. Науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України».
30. Братченко Н. (2005) Разработка схемы исследования нелинейных динамических систем. *Вестник ТИСБИ*, 2. Взято з <http://www.tisbi.ru/home/science/vestnik/2005/issue2/>
31. Быстрой Г. (2003) Методы синергетики в анализе структурных сдвигов в промышленности: разработка унифицированных моделей и алгоритмов анализа устойчивости текущих состояний в условиях внешнего и внутреннего управления. *Вестник Кибернетики*, 2, 71-88.
32. Васильців Т. & Бабій Г. (2012) Консалтинг в контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний, підприємницький та безпековий контексти. *Зовнішньоекономічний кур'єр*, 1, 6-7.
33. Вишиванюк М.В. (2011) Механізми державного управління сталим розвитком регіонів. *Державне управління: удосконалення та розвиток* (електронне наукове фахове видання). Взято з <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=473/>
34. Вівчар О. (2014) Перманентна генерація розвитку рейдерства в контексті деструктивних економічних явищ. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. *Економічні науки*, 3, 25-30.
35. Вовканич М. (2007) Малий прикордонний рух: виклики на відповідь Шенгену. Взято з <http://old.niss.gov.ua/book/Uzhg2007/21d.htm/>
36. Вознюк М.А. (2013) Організаційно-інституційні умови інвестиційно-інноваційної діяльності в регіоні. *Регіональна економіка*, 1, 43-50.

37. Галич А. (2006) «Грантоїди» чи цеглинки громадянського суспільства. *Дзеркало тижня*. Взято з https://dt.ua/SOCIETY/grantoyidi_chi_tseglinki_gromadyanskogo_suspilstva.html/
38. Гоблик В.В. (2016) Інвестиційна політика ЄС як чинник активізації зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах. *Ефективна економіка* (електронне наукове фахове видання). Взято з <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2016/>
39. Гоблик В. (2012) *Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект* : Монографія. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України.
40. Гоблик В. (2010) Шляхи підвищення ефективності економічного співробітництва в межах транскордонних регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (86), 76-84.
41. Гончаренко І. & Богословська А. (2012) Концепція «Smart City» у забезпеченні сталого розвитку сільських поселень. *Регіональна економіка*, 2, 98-104.
42. Гончаров А. (2004) *Інвестування* : Навчальний посібник. Х.: ІНЖЕК.
43. Гордієнко В. (2012) Інноваційно-інвестиційна модель євро регіонального співробітництва. *Бізнес Інформ*, 8, 40-43.
44. Гринько Т. & Цадо Г. (2012) Оцінка чутливості регіональних інвестиційно-інноваційних процесів до змін зовнішнього середовища. *Ефективна економіка* (електронне наукове фахове видання). Взято з <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1284/>
45. Давимука С. & Федулова Л. (2017) Підходи до формування інноваційної екосистеми креативної економіки регіону. *Регіональна економіка*, 3, 17-27.
46. Данилюк Е. (2014) *Трансграничное сотрудничество: теория, методология, практика* : Монографія. Минск: LAP LAMBERT Academic Publishing.
47. Данько М. (2004) *Методологічні особливості оцінки рівня трансакційних*

- витрат у науково-інноваційній сфері.* Взято з http://eip.org.ua/docs/EP_04_1_86_uk.pdf/
48. Демченко В. (2010) Мережеві взаємодії в транскордонному просторі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (86), 28-37.
49. Дудар О. (2016) До ЄС без візи: що буде з малим прикордонним рухом. Взято з <http://dyvys.info/2016/10/13/do-yes-bez-vizy-shho-bude-z-malym/>
50. Експерти поширюють ідеї розумного зростання в громадах Хмельниччини. (2017) Взято з <http://www.marichkanews.com/33258-експерти-поширюють-ідеї-розумного-зр/>
51. Єврорегіон (2017). Взято 15.10.2017 з <http://uk.wikipedia.org/wiki/Єврорегіон/>
52. Журба І. (2012) *Пріоритетні форми трансформації транскордонного співробітництва в умовах наближення України до Європейського Союзу* : Монографія. Хмельницький: ХНУ.
53. Журба І. (2008) *Транскордонне співробітництво країн Центральної та східної Європи в умовах розширеного ЄС (питання теорії та практики)* : Монографія. Хмельницький: ХНУ, 2008.
54. Загальна характеристика формування регіональної інвестиційно-інноваційної політики. (2016) Взято 17.08.106 з http://studbook.com.ua/book_regionalna-ekonomka-chastina-3_732/4_zagalna-harakteristika-formuvannya-regionalno-investicijno-innovacijno-politiki/
55. Засадко В. (2010) *Структурна економічна інтеграція прикордонних регіонів України, Білорусі та Польщі в процесі розширення ЄС*: Автореферат дисертації кандидата економічних наук. Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет.
56. Засадко В. (2013) Щодо мінімізації негативних наслідків трудової міграції в Карпатському Єврорегіоні: Аналітична записка. Взято з <http://www.niss.gov.ua/articles/1179/>

57. Іваницька О. (2014) Трансакції як витрати експлуатації економічної системи. Взято з <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/11404/1/34.pdf>
58. *Інтегрована функціонально-просторова концепція розвитку євро регіону «Буг» до 2020 року* (2014). Взято з http://www.euroregionbug.pl/images/Pliki/konsercja/konsercja_UA.pdf
59. Інформаційний центр Європейського Союзу. (2017) Взято 11.12.2017 з <http://centres.lnu.edu.ua/eui/>
60. Іщук С. & Созанський Л. (2017) Промисловість України і Польщі: порівняльна оцінка конкурентних переваг. *Регіональна економіка*, 1, 72-81.
61. Кавалко Б., Матковський С. & Міщук А. (2005) *Польсько-українське прикордоння: середовище, суспільство, економіка*. Замосць: Вища школа управління та адміністрації.
62. Качан Є. (2011) Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього природного середовища / *Регіональна економіка: Підручник*. Взято з http://pidruchniki.com/1448010538671/rps/ekonomichniy_mehanizm_prirodokoristuvannya_ohoroni_navkolishnogo_prirodnogo_seredovischa/
63. Кауфман Х. (1993) *Тактика успіха в бізнесі та науці*. – М.: Інтеллект.
64. Кіш Є. (2006) Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюзу. Взято з <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9648/13-Kish.pdf>
65. Клименко В. (2012) Венчурне фінансування інноваційного розвитку: світовий досвід і України. Взято з <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/2875/2864/>
66. Коваленко С. (2013а) Механізм формування та розвитку транскордонних інноваційних кластерів. Взято з http://mev-hnu.at.ua/load/2013/1_regionalni_mekhanizmi_formuvannja_konkurentnogo_potencialu_ta_perspektivi_jikh_vikoristannja/31-1-0-230/

67. Коваленко С. (2013b) Стратегічні пріоритети підвищення конкурентоспроможності транскордонних регіонів в умовах розширення ЄС. *Вісник соціально-економічних досліджень*, 2 (49), ч. 1, 123-130.
68. Козюк В. (2018) Олігархічна гідра прямих іноземних інвестицій. *Дзеркало тижня*. Взято з https://dt.ua/finances/oligarhichna-gidra-pryamih-inozemnih-investiciyu-vid-makrofinansovoyi-nestabilnosti-do-tehnologichnogo-vidstavannya-285294_.html/
69. «Креативний квартал» – це «Дзига» 90-х. (2016) Взято з https://zaxid.net/kreativniy_kvartal__tse_dzia_90h_n1382278/
70. Куцаб-Бонк К. (2016) Інноваційні важелі стимулювання транскордонної конвергенції між Україною та ЄС. *Інноваційна економіка*, 7-8, 18-22.
71. Лебедева А. (2016) Формування класифікаційних ознак, рівнів та напрямків розвитку форм транскордонного співробітництва. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*, 10 (20), 1 т., 39-45.
72. Лідерство в умовах появи девіацій і конфліктів. (2017) Взято з http://stud.com.ua/51796/menedzhment/liderstvo_umovah_poyavi_deviatsiyi_konfliktiv/
73. Львівський державний центр науково-технічної і економічної інформації. (2017) Взято 10.12.2017 з <http://www.rada.com.ua/ukr/catalog/9858/>
74. Матвеев Є. (2010) Методичні підходи до обґрунтування доцільності розвитку нових форм транскордонного співробітництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (86), 37-51.
75. Матвеев Є. (2005) *Організація регіональних систем інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва*: Автореферат дисертації кандидата економічних наук. Львів: ІРД НАН України. Взято з <http://disser.com.ua/contents/36621.html/>
76. Мейер К. & Дзвіс С. (2007) *Живая организация*. М.: Добрая книга.
77. Механизмы сопряжения функций органов государственной власти и

- гражданских образований. (2016) Взято 17.05.2016 з http://www.svn-s.ru/ppage07_63.php/
78. Мельниченко Т. (2015) Креативна економіка в Україні: перспективи та реальність. Взято з <http://kyivmusiclabs.com/2015/10/01/креативна-економіка-в-україні-перспе/>
79. Миндели Л. & Пипия Л. (2007) Концептуальные аспекты формирования экономики знаний. *Проблемы прогнозирования*, 3, 115-138.
80. *Міграційний профіль України за 2016 рік*. (2017). – К.: Державна міграційна служба України.
81. Мікула Н. (2013) *Єврорегіони: досвід та перспективи*. Монографія. Львів: ІРД НАН України.
82. Мікула Н. (2004) *Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво*: Монографія. Львів: ІРД НАН України.
83. Мікула Н., Борщевський В. & Васильців Т. (ред.). (2009) *Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС*: Монографія. Львів: Ліга Прес.
84. Мороз О., Семцов В. & Кукель Г. (2014) Опортуністична діяльність в аграрному секторі України як конфліктоутворюючий фактор. *Ефективна економіка* (електронне наукове фахове видання). Взято з <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3396/>
85. На Львівщині запрацюють три вітрові електростанції. (2017) Взято з http://tvoemisto.tv/news/na_lvivshchyni_zapratsyuyut_try_vitrovi_stantsii_84988.html/
86. Одинцова М. (2007) Інституційна економіка. Взято з <http://econ.me.pn/opportunisticheskoe-povedenie-19315.html/>
87. 10 ознак «розумного міста». (2017) Взято з <http://thefuture.news/smart-city/>
88. Олександренко О. (2017) Забезпечення інвестиційної активності прикор-

- донних регіонів України. Взято з <http://intkonf.org/oleksandrenko-ov-zabezpechennya-investitsiynoyi-aktivnosti-prikordonnih-regioniv-ukrayini/>
89. Организационно-экономический механизм. (2009) Взято з <http://www.countries.ru/library/orgculture/tulchinsky/1-2.htm/>
90. Пасічник Т., Смолінський В. & Бабій Г. (2017) Моделювання інноваційних процесів у західних областях України. *Аграрна економіка*. 10/3-4, 5-15.
91. Пепа Т. (2011) Стратегічний вектор реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності в регіоні. Взято з <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/2011-1/Пепа.pdf/>
92. Польский бизнесмен потерял 200 миллионов из-за броварских чиновников. (2014) Взято з <http://1i.com.ua/polskij-biznesmen-poteryal-200-millionov-iz-za-brovarskix-chinovnikov/>
93. Польські проблеми у Новояворівську. (2004) Взято з <http://postup.brama.com/usual.php?what=20557/>
94. Польсько-українська стратегія транскордонного співробітництва на 2007-2015 роки. (2008) Взято з [www.ekosphera.org/images/dmdocuments/Strategy_ua-pl_2007-2015__ukrainian.pdf/](http://www.ekosphera.org/images/dmdocuments/Strategy_ua-pl_2007-2015__ukrainian.pdf)
95. Предборський В., Гарін Б. & Кухаренко В. (2003) *Економічна теорія: Підручник*. К.: Кондор.
96. Про затвердження державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки: Постанова Кабінету Міністрів України. (2016) Взято з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF/>
97. Про проект «Розумне село». (2017) Взято з <https://sites.google.com/a/sv.biz.ua/promo/home/>
98. Прус Н. (2012) Витрати опортуністичної поведінки в системі економічної безпеки підприємства. *Управління проектами та розвиток виробництва*, 4 (44), 32-37. Взято з <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/44/12pnvebp.pdf/>

99. Регіональна програма інноваційного розвитку Львівської області на 2012-2015 роки. (2013) Взято з [www.inem.lviv.ua/wp-content/uploads/2013/01/FilePath_48.pdf/](http://www.inem.lviv.ua/wp-content/uploads/2013/01/FilePath_48.pdf)
100. Розумне зростання в об'єднаних територіальних громадах – проект Декларації. (2017) Взято з <http://decentralization.gov.ua/news/4378/>
101. Розумні міста: чи можливі вони в сучасній Україні. (2016) Взято з <http://www.kuluar.com.ua/2016/01/28/rozumni-mista-chy-mozhlyvi-vony-v-suchasnij-ukrajini/>
102. Романова О., Гребенкин А. & Акбердина В. (2010) Концепция и моделирование экономико-технологической реальности региона. Взято з <http://institutiones.com/innovations/1742-konserciya-i-modelirovanie-ekonomiko-texnologicheskoy-realnosti.html/>
103. Рюль В. (2012) Специфіка Закарпатської транскордонної трудової міграції та соціальних процесів, пов'язаних з нею. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 24, 144-148. Взято з <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/11999/1/СПЕЦИФІКА%20ЗАКАРПАТСЬКОЇ%20ТРАНСКОРДОННОЇ%20ТРУДОВОЇ%20МІГРАЦІЇ%20ТА%20СОЦІАЛЬНИХ%20ПРОЦЕСІВ.pdf/>
104. Семенова А. (2012) Економічний механізм управління сільськогосподарським підприємством: теоретико-методологічний аспект. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*, 3, 186-190.
105. Сирочук Н. (2014) Міжнародна трудова міграція українців до країн Європейського Союзу. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*, 11, 110-118. Взято з www.economy.kpi.ua/files/files/12_kpi_2014.doc/
106. Система і структура ринків. Ринковий механізм і його елементи.

- Попит, пропозиція і ціна. (2009) Взято з http://b-ko.com/book_386_glava_16_1Система_i_стру.html/
107. Сірій Є. (2012) Становлення малого підприємництва в аспектах показників державно-інституціональних чинників та суб'єктивно-ціннісних наслідків: вітчизняний досвід. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 16, 21-33. Взято з http://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob16_21-33.pdf/
108. Скиба М. (2016а) Креативна економіка в Європі. Ласкаво просимо у світ самостійного експериментування. Взято з <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/23/209738/>
109. Скиба М. (2016b) Креативна економіка в Європі. П'ять кроків для злету. Взято з <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/21/209710/>
110. Соколовська О. (2014) Smart City: використання інформаційно-комунікативних технологій у місцевому самоврядуванні. *Аспекти публічного управління*, 11-12 (13-14), 77-85.
111. Стешенко А. (2016) Рейдери з великих підприємств перейшли на середні та малі. Взято з <http://asn.in.ua/ua/news/news/63645-rejjdery-iz-krupnykh-predprijatijj-pereshli-na-sre.html/>
112. Стратегічний план економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності Центрально-Волинського субрегіону. (2011) Взято з https://4vlada.com/images/file/horbach/rivne_lutsk_region_sp_07_05_2011.doc/
113. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2020 року. (2015) Взято з <http://voladm.gov.ua/proekt-strategi%D1%97-rozvitku-volinsko%D1%97-oblasti-na-period-do-2020-roku/>
114. Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року. (2015) Взято з http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/05/Strategiya.pdf/
115. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року. (2016)

- Взято з http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf/
116. Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на 2014-2020 роки. (2014) Взято з <http://www.oblrada.lviv.ua/UserFiles/Image/docs/International%20соор/Стратегія%20транскордонного%20співробітництва%20Люблінського%20воєводства,%20Львівської%20області,%20Волинської%20області%20та%20Брестської%20області.pdf/>
117. Студенніков І. (2000) Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку. *Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України*. К.: Логос, 138-170.
118. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки: Інформаційний центр Європейського Союзу. (2017) Взято 7.12.2017 з <http://eenu.edu.ua/uk/structure/informaciyuiy-centr-ievropeyskogo-soyuzu/>
119. Сэмюэлс У.Дж. (2002) Институциональная экономическая теория. *Панорама экономической мысли конца XX столетия*. В 2-х томах. – СПб.: Экономическая школа, Т. 1.
120. Третьяков О. (2014) Електронна комерція чи електронна торгівля. Взято з <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1372820-elektronna-komerciya-chi-elektronna-torgivlya/>
121. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. (2014) Взято з http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011/
122. Українські заробітчани все частіше переказують гроші «цивілізовано», а не «автобусними переказами». (2013) Взято з <http://goloskarpat.info/blog/suspilstvo/27653.html#ixzz2RqEo83L1/>
123. У Львові створюють першу інсталяцію парку науки і креативності. (2017) Взято з http://tvoemisto.tv/news/u_lvovi_stvoryuyut_pershu_instalyatsiyu_parku_nauky_i_kreatyvnosti_87891.html/

124. Фінансовий механізм та його роль у реалізації фінансової політики. (2013)
Взято з http://pidruchniki.com/12800528/finansi/finansoviy_mehanizm_yogo_rol_realizatsiyi_finansovoyi_politiki/
125. Формування кластеру енергоефективності та відновлювальної енергетики на Львівщині. (2015) Взято з <http://www.budexpert.ua/content/detail/478/>
126. Фролова Г. (2013) Інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку економіки країни. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 2 (22), 80-84.
127. Фролова Г. (2011) Перспективи інвестиційно-інноваційних процесів у системі регіонального розвитку/ *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 3 (15), 110-114.
128. Хайек Ф. (1989) Конкуренция как процедура открытия. *Мировая экономика и международные отношения*, 12, 6-14.
129. Чабанна М. (2012) Опортуністична поведінка суб'єктів партійної діяльності. Взято з http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nzipiend_2012_3_11/
130. Чемерис В. (2015) *Інноваційний розвиток інфраструктури аграрного ринку: регіональний контекст*: Монографія. Львів: Аверс.
131. Черномаз П. (2011) Міжрегіональне транскордонне співробітництво в Європі: від єврорегіонів до об'єднань єврорегіонального співробітництва. *Регіон-2011: стратегія оптимального розвитку*: Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 55-58.
132. Чи має перспективи «зелена» енергетика Львівщини. (2017) Взято з

- <http://dyvys.info/2017/10/27/chy-maye-perspektyvy-zelena-energetyka-lvivshhyny/>
133. Шляга О. (2009) Напрями активізації інвестиційно-інноваційних процесів. *Технічний прогрес та ефективність виробництва*, 34, 141-149.
134. Щепіна Т. (2014) Проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*, 38, 109-114.
135. Щерба Г. (2010) Транскордонне співробітництво в рамках євро регіонів в контексті процесів європейської інтеграції. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*, 2, 73-86. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2010_2_9/
136. Що цікавить поляків у Волинському селі. (2014) Взято з <https://www.volynnews.com/news/economics/shcho-tsikavyt-poliakiv-u-volynskomu-seli/>
137. Экономический механизм. (2009) Взято з <http://www.countries.ru/library/orgculture/tulchinsky/1-2.htm/>
138. Яворський М. (2016) Інформаційно-інноваційний центр як чинник формування та партнер громадських організацій в інтелектуально-фахових середовищах регіону. Взято з http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/116872/Archive%20SI%20Journal/SI_ukr/2016/N2/Yavorskyj_2-2016_ukr-8.pdf
139. Яковлєв Д. (2014) Опортуністична поведінка як складова політичних реформ. Взято з <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/3788?locale-attribute=uk/>
140. Яцек Пехота: Польський інвестор чекає поки декларації уряду і парламенту почнуть втілюватися в життя. (2014) Взято з http://ipress.ua/mainmedia/yatsek_pichota_my_vse_shche_otsinyuiemo_ukrainu_yak_korumpovanu_krainu_94476.html/
141. Babiş G. (2015) Development of the border areas in the context of activation investment-innovation practices in Ukrainian-Polish transborder region. *Регіональна економіка*, 1 (75), 130-135.

142. Boman J. (2005) Identity and institutions shaping cross-border cooperation / Julia Boman. Взято з <http://www.ut.ee/ABVKeskus/sisu/publikatsioonid/2005/pdf/BomanMA.pdf/>
143. Ecoeffect – C E Inteligentne EkoOsiedle 2020. (2017) Взято 20.12.2017 з <http://ieo2020.pl/>
144. Eibler L., Gilcher E. & Ziener K. (2014) Cross-border Cooperation The Example of the German-Dutch-Belgian Border Region «Groenmetropol». *PlanIt: European Cross-border Cooperation: – EU instruments as drivers of convergence?*, 1, 49-61.
145. Ering S. (2011) Trans-border Crime and Its Socio-economic Impact on Developing Economies. Взято з <http://www.krepublishers.com/02-Journals/JSSA/JSSA-02-0-000-11-Web/JSSA-02-2-000-11-Abst-PDF/JSSA-02-2-073-11-037-Ering-S-O/JSSA-02-2-073-11-037-Ering-S-O-Tt.pdf/>
146. Fedan R. (2008) Infrastruktura transportowa i graniczna – warunkiem efektywnej współpracy transgranicznej. Взято з <https://www.ur.edu.pl/file/6561/26-Fedan.pdf/>
147. Hospers G-J. & Konegen N. (2009) *Cross-border cooperation in the EU's South-Eastern external borders*. Twente: Universiteit Twente and Westfälische Wilhelms-Universität Münster.
148. Jastrzębska W. (2008) Rola euroregionów i współpracy transgranicznej w procesie integracji europejskiej. Взято з <https://www.ur.edu.pl/file/6542/08-Jastrzebska.pdf/>
149. Kicker R. (1995) The Achievements of the Cross-border Regional Working Community Alps-Adria and its Future Role in a Europe of the Regions. *Austrian Journal of Public and International Law*, 2-4, 49 –59.
150. Medina M. (1998) Informal transborder recycling on the U.S.-Mexico border: The cartoneros of Nuevo Laredo. Взято з

- <http://biblioteca.clacso.edu.ar/ar/libros/lasa98/MMedina.pdf>.
151. Middleton C. (2012) Transborder Environmental Justice in Regional Energy Trade in Mainland South-East Asia. Взято з http://www.seas.at/aseas/5_2/ASEAS_5_2_A7.pdf
  152. Pachura P. (2009) *Analiza potencjału budowy efektywnych struktur transgranicznych sieci innowacyjnych na przykładzie województwa Śląskiego oraz regionów Czech i Słowacji*. Częstochowa.
  153. Perkmann M. (2003) Cross-border regions in Europe: significance and drivers of regional cross-border co-operation. Взято з https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/bitstream/2134/660/4/Perkmann_cross-border_regions_2003%5B1%5D.pdf
  154. Perkmann M. & Sum N.-L. (Eds). (2004) *Globalization, Regionalization and Cross-Border Regions*. Lancaster: Palgrave Macmillan edition.
  155. Perkowski M. (red.). (2010) *Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne*. Biłystok: Fundacja Prawo i Partnerstwo.
  156. Ratti R. & Reichman S. (1993) *Theory and practice of transborder cooperation*. Basel : Helbing & Lichtenhahn.
  157. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. (2012) Взято з http://www.orylion.pl/files/13_8__regionalna_strategia_innowacji.pdf
  158. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 na rzecz inteligentnej specjalizacji. (2015) Взято з <http://www.rpo.podkarpackie.pl/index.php/dokumenty-strategiczne/332-regionalna-strategia-innowacji-wojewodztwa-podkarpackiego-na-lata-2014-2020-na-rzecz-inteligentnej-specjalizacji/>
  159. Sevastianov S., Richardson P. & Kireev A. (Eds.). (2013) *Borders and Transborder Processes in Eurasia*. Vladivostok: Far Eastern Federal University – Dalnauka.
  160. Sousa L. (2012) Understanding European Cross-border Cooperation: A Framework for Analysis. *Journal of European Integration*, 35, 6, 1–19.
  161. Strategia rozwoju województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z

- perspektywą do 2030 r.). (2015) Взято з https://rpo.lubelskie.pl/dokument-11-strategia_rozwoju_wojewodztwa.html/
162. Strategia rozwoju wojewódzwa Podkarpackie-2020 (2013) Взято з <http://umwp.podkarpackie.pl/attachments/article/2634/STRATEGIA-ROZWOJU-WOJEWODZTWA-PODKARPACKIE-2020.pdf/>
163. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020. (2015) Взято з <https://lublin.eu/lublin/lublin-w-ue/zintegrowane-inwestycje-terytorialne/strategia-zit/>
164. Vargas-Valle D. (2012) Transborder Links and Formal Education of Urban Youth on the Northern Border. Взято з <http://www.scielo.org.mx/pdf/fn/v24n47/v24n47a2.pdf/>
165. Verheugen G. & Barnier M. (2000) Practical Guide to Cross-border Cooperation. Взято з http://www.aebr.eu/files/publications/lace_guide.en.pdf/

Додатки

Чисельність населення у сусідніх прикордонних областях України та воєводствах
Польщі, які формують українсько-польський транскордонний регіон (Р)

Станом на кінець року

Роки	Регіони						
	Україна, тис. осіб				Польща, тис. осіб		
	Львів-ська область	Волин-ська область	Закарпат-ська область	Всього, українські	Підкарпат-ське воєводство	Люблін-ське воєводство	Всього, польські
2005	2577,1	1044,8	1245,5	4867,4	2098,3	2179,6	4277,9
2006	2568,4	1040,4	1243,8	4852,6	2097,6	2172,8	4270,4
2007	2559,8	1038,0	1242,6	4840,4	2097,3	2166,2	4263,5
2008	2552,9	1036,4	1243,4	4832,7	2099,5	2161,8	4261,3
2009	2549,6	1036,2	1244,8	4830,6	2101,7	2157,2	4258,9
2010	2544,7	1036,7	1247,4	4828,8	2127,9	2178,6	4306,5
2011	2540,9	1037,1	1250,7	4828,7	2128,7	2171,9	4300,6
2012	2540,7	1038,6	1254,4	4833,7	2130,0	2165,7	4295,7
2013	2538,4	1040,0	1256,9	4835,3	2129,3	2156,2	4285,5
2014	2537,8	1041,3	1259,6	4838,7	2129,2	2147,7	4276,9
2015	2534,2	1042,9	1259,2	4836,3	2127,7	2143,2	4270,9
2016	2534,0	1041,0	1258,8	4833,8	2126,8	2135,7	4262,5
2017	2529,6	1038,5	1258,2	4826,3	2129,1	2126,3	4255,4

Середньомісячна номінальна зарплата у сусідніх прикордонних областях
України та воєводствах Польщі, які формують українсько-польський
транскордонний регіон (М)

Роки	Регіони						
	Україна, грн				Польща, злотих		
	Львів- ська область	Волин- ська область	Закарпат- ська область	В серед- ньому, українські	Підкарпат- ське воєводство	Люблін- ське воєводство	В серед- ньому, польські
2005	713	591	665	656	2002	2077	2039
2006	923	773	868	855	2089	2173	2131
2007	1183	1013	1091	1096	2260	2342	2301
2008	1570	1380	1453	1468	2490	2604	2547
2009	1667	1427	1562	1552	2618	2728	2673
2010	1941	1692	1846	1826	2753	2923	2838
2011	2244	1994	2069	2102	2888	3066	2977
2012	2578	2339	2351	2422	3025	3204	3114
2013	2789	2580	2553	2641	3147	3306	3227
2014	2961	2721	2744	2809	3266	3413	3339
2015	3646	3291	3381	3439	3371	3498	3435
2016	4559	4047	4298	4301	3502	3625	3564
2017	6391	5849	6355	6198	3920	4080	4000

Валовий регіональний продукт у сусідніх прикордонних областях України та воєводствах Польщі, які формують українсько-польський транскордонний регіон (V)

Роки	Регіони						
	<i>Україна, млн грн</i>				<i>Польща, млн. злотих</i>		
	Львівська область	Волинська область	Закарпатська область	Всього, українські	Підкарпатське воєводство	Люблінське воєводство	Всього, польські
2005	17192	6553	6700	30445	37319	38388	75707
2006	21486	7687	8185	37358	39894	40849	80743
2007	27987	10072	10508	48567	43685	45361	89046
2008	35534	12784	13208	61526	48450	50233	98683
2009	35955	12225	12542	60722	50684	51082	101766
2010	41655	14429	15299	71383	52522	54055	106577
2011	52103	17637	18054	87794	57028	58544	115572
2012	61962	20005	21404	103371	62902	64261	127163
2013	63329	20622	21400	105351	65088	65738	130826
2014	72923	24195	24120	121238	67350	67074	134424
2015	94690	31688	28952	155330	70307	68719	139026
2016	114842	35744	32390	182976	72521	71223	143744

Капітальні інвестиції у сусідніх прикордонних областях України та воєводствах Польщі, які формують українсько-польський транскордонний регіон, всього (І)

Роки	Регіони						
	Україна, млн грн				Польща, млн. злотих		
	Львів-ська область	Волин-ська область	Закарпат-ська область	Всього, українські	Підкарпат-ське воєводство	Люблін-ське воєводство	Всього, польські
2005	5441,8	1317,3	1381,3	8140,4	5118,9	4347,2	9466,1
2006	6835,3	2066,6	2335,1	1123,7	5906,8	4917,8	10824,6
2007	9872,4	3254,3	3035,8	16162,5	7028,7	6071,2	13099,9
2008	12696,3	3917,0	3777,2	20390,5	7883,1	7628,7	15511,8
2009	8382,2	2844,2	2429,3	13655,7	8535,0	7932,0	16467,0
2010	8830,2	2017,0	2205,4	13052,6	10288,7	8288,1	18576,8
2011	12114,0	2685,0	3051,9	17850,9	13417,7	10332,1	23749,8
2012	11173,3	3180,2	2736,1	17089,6	12565,1	9851,7	22416,8
2013	9816,7	3104,6	2645,8	15567,1	12013,0	9742,0	21755,0
2014	9555,0	3241,8	2638,7	15435,5	11364,4	10515,6	21880,0
2015	13386,5	5527,1	3778,4	22692,0	11001,6	10410,4	21412,0
2016	18605,2	6384,2	4663,0	29652,4	9909,5	7511,4	17420,9
2017	24105,9	7041,9	5623,7	36771,5	10987,9	8323,0	19310,9

Витрати на виконання наукових і науково-технічних робіт у сусідніх прикордонних областях України та воєводствах Польщі, які формують українсько-польський транскордонний регіон (R)

Роки	Регіони						
	Україна, млн. грн				Польща, млн. злотих		
	Львівська область	Волинська область	Закарпатська область	Всього, українські	Підкарпатське воєводство	Люблінське воєводство	Всього, польські
2005	162,2	12,1	16,3	190,6	111,6	182,9	294,5
2006	189,1	13,4	17,3	219,8	157,3	180,8	338,1
2007	240,3	11,7	17,2	269,2	156,4	246,1	402,5
2008	283,8	16,8	23,2	323,8	177,4	239,9	417,3
2009	274,0	20,4	21,4	315,8	189,0	295,9	484,9
2010	291,9	19,8	25,3	337,0	508,3	362,2	870,5
2011	308,7	22,2	31,6	362,5	542,2	378,0	920,2
2012	300,1	19,6	35,7	355,4	634,4	652,2	1286,6
2013	308,1	20,4	37,0	365,5	793,7	402,1	1195,8
2014	290,4	12,3	32,5	335,2	931,0	690,7	1621,7
2015	302,8	17,7	47,8	368,3	908,9	733,7	1642,6
2016	264,8	13,6	46,4	324,8	762,9	624,9	1387,8
2017	366,0	18,4	55,2	439,6	–	–	–

Витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств у сусідніх прикордонних областях України та воєводствах Польщі, які формують українсько-польський транскордонний регіон (D)

Роки	Регіони						
	Україна, млн грн				Польща, млн злотих		
	Львівська область	Волинська область	Закарпатська область	Всього, українські	Підкарпатське воєводство	Люблінське воєводство	Всього, польські
2005	75,9	9,3	6,0	91,2	678,0	493,9	1171,9
2006	72,5	52,8	14,0	139,3	817,7	533,0	1350,7
2007	272,5	169,8	40,7	483,0	905,1	481,0	1386,1
2008	296,7	232,9	14,0	543,6	972,1	790,3	1762,4
2009	211,1	454,9	39,3	705,3	949,2	495,5	1444,7
2010	139,9	88,8	72,6	301,3	871,4	491,0	1362,4
2011	162,7	98,3	31,3	292,3	1089,5	478,8	1568,3
2012	280,6	104,6	32,8	418,0	1127,5	547,2	1674,7
2013	257,1	196,3	25,0	478,4	1149,5	475,5	1625,0
2014	219,8	192,5	16,6	428,9	1443,8	446,8	1890,6
2015	277,8	198,4	22,5	498,7	1415,5	555,3	1970,8
2016	–	–	–	–	1547,6	496,6	2044,2
2017	310,0	162,1	26,2	498,3	–	–	–

Кількість працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок у сусідніх прикордонних областях України та воєводствах Польщі, які формують українсько-польський транскордонний регіон (Q)

Роки	Регіони						
	<i>Україна, тис. осіб</i>				<i>Польща, тис. осіб</i>		
	Львівська область	Волинська область	Закарпатська область	Всього, українські	Підкарпатське воєводство	Люблінське воєводство	Всього, польські
2005	10092	693	3488	14273	3129	7073	10202
2006	10583	772	3861	15216	3116	7163	10279
2007	11050	880	4218	16148	3115	6913	10028
2008	10496	875	4098	15469	3362	7016	10378
2009	10534	940	4370	15844	3549	6858	10407
2010	11257	972	4419	16648	6045	7138	13183
2011	10713	947	4399	16059	6622	6881	13503
2012	9399	861	3382	13642	7019	7579	14598
2013	9060	880	3448	13388	7339	7381	14720
2014	8388	838	3411	12637	8749	7718	16467
2015	7629	858	3457	11944	7932	7754	15686
2016	4648	553	1390	6591	8291	8040	16331
2017	4680	672	1152	6504	–	–	–

Додаток И.1

Кореляційна матриця для показників усереднених даних на душу населення для прикордонних областей України, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Львівська область					Волинська область					Закарпатська область					Разом з українського боку кордону				
	v	m	i	r	d	v	m	i	r	d	v	m	i	r	d	v	m	i	r	d
Валовий регіональний продукт (v)	1,00	0,99	0,68	0,75	0,56	1,00	0,99	0,76	0,34	0,19	1,00	0,99	0,51	0,97	0,05	1,00	0,99	0,68	0,81	0,38
Грошові доходи (m)	0,99	1,00	0,68	0,81	0,57	0,99	1,00	0,69	0,42	0,22	0,99	1,00	0,49	0,97	0,09	0,99	1,00	0,67	0,86	0,42
Інвестиції в основний капітал (i)	0,68	0,68	1,00	0,80	0,78	0,76	0,69	1,00	0,16	0,43	0,51	0,49	1,00	0,50	-0,04	0,68	0,67	1,00	0,78	0,66
Внутрішні витрати на дослідження і розробки (r)	0,75	0,81	0,80	1,00	0,68	0,34	0,42	0,16	1,00	0,30	0,97	0,97	0,50	1,00	-0,00	0,81	0,86	0,78	1,00	0,59
Внутрішні витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств (d)	0,56	0,57	0,78	0,68	1,00	0,19	0,22	0,43	0,30	1,00	0,05	0,09	-0,04	-0,00	1,00	0,38	0,42	0,66	0,59	1,00

Додаток И.2

Кореляційна матриця для показників усереднених даних на душу населення для прикордонних воєводств Польщі, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Підкарпатське воєводство					Люблінське воєводство					Разом із польського боку кордону				
	v	m	i	r	d	v	m	i	r	d	v	m	i	r	d
Валовий регіональний продукт (v)	1,00	0,99	0,86	0,95	0,93	1,00	0,99	0,96	0,90	-0,11	1,00	0,99	0,92	0,96	0,84
Грошові доходи (m)	0,99	1,00	0,88	0,94	0,92	0,99	1,00	0,97	0,89	-0,13	0,99	1,00	0,94	0,95	0,82
Інвестиції в основний капітал (i)	0,86	0,88	1,00	0,81	0,71	0,96	0,97	1,00	0,83	-0,08	0,92	0,94	1,00	0,85	0,69
Внутрішні витрати на дослідження і розробки (r)	0,95	0,94	0,81	1,00	0,89	0,90	0,89	0,83	1,00	-0,15	0,96	0,95	0,85	1,00	0,78
Внутрішні витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств (d)	0,93	0,92	0,71	0,89	1,00	-0,11	-0,13	-0,08	-0,15	1,00	0,84	0,82	0,69	0,78	1,00

Додаток К.1

Кореляційна матриця для показників, розрахованих на 1 грн. витрат на дослідження і розробки у прикордонних областях України, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Львівська обл.				Волинська обл.				Закарпатська обл.				Разом з українського боку кордону			
	e (V/R)	p (V/D)	s (M/R)	c (I/R)	e (V/R)	p (V/D)	s (M/R)	c (I/R)	e (V/R)	p (V/D)	s (M/R)	c (I/R)	e (V/R)	p (V/D)	s (M/R)	c (I/R)
Економічна ефективність витрат на дослідження і розробки (e)	1,00	0,59	0,99	0,19	1,00	-0,21	0,99	0,71	1,00	0,14	0,95	-0,12	1,00	0,41	0,99	0,34
Економічна ефективність витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств (p)	0,59	1,00	0,59	-0,21	-0,21	1,00	-0,27	-0,38	0,14	1,00	0,06	-0,39	0,41	1,00	0,36	-0,27
Соціальна ефективність витрат на дослідження і розробки (s)	0,99	0,59	1,00	0,11	0,99	-0,27	1,00	0,64	0,95	0,06	1,00	-0,25	0,99	0,36	1,00	0,32
Забезпеченість інноваційних процесів необхідним приростом основних фондів (c)	0,19	-0,21	0,11	1,00	0,71	-0,38	0,64	1,00	-0,12	-0,39	-0,25	1,00	0,34	-0,27	0,32	1,00

Додаток К.2

Кореляційна матриця для показників, розрахованих на 1 злотий витрат на дослідження і розробки у прикордонних воєводствах Польщі, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Підкарпатське воєводство				Люблінське воєводство				Разом із польського боку кордону			
	e (V/R)	p (V/D)	s (M/R)	c (I/R)	e (V/R)	p (V/D)	s (M/R)	c (I/R)	e (V/R)	p (V/D)	s (M/R)	c (I/R)
Економічна ефективність витрат на дослідження і розробки (e)	1,00	-0,19	0,99	0,98	1,00	-0,82	0,99	0,87	1,00	-0,78	0,99	0,94
Економічна ефективність витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств (p)	-0,19	1,00	-0,17	-0,15	-0,82	1,00	-0,82	-0,66	-0,78	1,00	-0,77	-0,71
Соціальна ефективність витрат на дослідження і розробки (s)	0,99	-0,17	1,00	0,97	0,99	-0,82	1,00	0,86	0,99	-0,77	1,00	0,94
Забезпеченість інноваційних процесів необхідним приростом основних фондів (c)	0,98	-0,15	0,97	1,00	0,87	-0,66	0,86	1,00	0,94	-0,71	0,94	1,00

Додаток Л.1

Кореляційна матриця для темпових показників у прикордонних областях України, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону

	Львівська область							Волинська область							Закарпатська область						
	t _p	t _m	t _v	t _i	t _r	t _d	t _m	t _v	t _i	t _r	t _d	t _q	t _p	t _q	t _p	t _m	t _v	t _i	t _r	t _d	t _q
t _p	1,00	-0,02	0,18	-0,49	-0,89	-0,26	-0,70	1,00	0,29	0,34	-0,12	-0,18	-0,23	0,06	1,00	-0,24	-0,02	-0,50	-0,12	-0,35	-0,47
t _m	-0,02	1,00	0,89	0,68	0,24	0,38	-0,40	0,29	1,00	0,82	0,76	0,41	-0,25	-0,24	-0,24	1,00	0,78	0,56	0,90	-0,08	-0,12
t _v	0,18	0,89	1,00	0,65	-0,01	0,37	-0,51	0,34	0,82	1,00	0,78	0,09	-0,26	-0,13	-0,02	0,78	1,00	0,61	0,66	-0,18	-0,12
t _i	-0,49	0,68	0,65	1,00	0,69	0,53	-0,01	-0,12	0,76	0,78	1,00	0,23	0,16	-0,06	-0,50	0,56	0,61	1,00	0,55	-0,41	0,30
t _R	-0,89	0,24	-0,01	0,69	1,00	0,48	0,47	-0,18	0,41	0,09	0,23	1,00	0,22	-0,29	-0,12	0,90	0,66	0,55	1,00	-0,22	-0,02
t _D	-0,26	0,38	0,37	0,53	0,48	1,00	-0,20	-0,23	-0,25	-0,26	0,16	0,22	1,00	-0,02	-0,35	-0,08	-0,18	-0,41	-0,22	1,00	0,29
t _Q	-0,70	-0,40	-0,51	-0,01	0,47	-0,20	1,00	0,06	-0,24	-0,13	-0,06	-0,29	-0,02	1,00	-0,47	-0,12	-0,12	0,30	-0,02	0,29	1,00

Продовження додатку Л.1

Показники	Разом з українського боку кордону														
	t _p	t _m	t _v	t _i	Показники				t _p	t _m	t _v	t _i	t _r	t _d	t _m
t _p (середньорічний темп зростання чисельності населення)	1,00	0,03	0,15	-0,20	t _R (середньорічний темп зростання внутрішніх витрат на дослідження і розробки)				-0,72	0,46	0,20	0,57	1,00	0,17	0,39
t _m (середньорічний темп зростання грошових доходів на душу населення)	0,03	1,00	0,87	0,49	t _D (середньорічний темп зростання внутрішніх витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств)				-0,30	-0,04	-0,06	0,35	0,17	1,00	-0,03
t _v (середньорічний темп зростання валового регіонального продукту)	0,15	0,87	1,00	0,53	t _Q (середньорічний темп зростання кількості працівників, задіяних у виконанні досліджень і розробок)				-0,66	-0,35	-0,43	0,11	0,39	-0,03	1,00
t _i (середньорічний темп зростання інвестицій в основний капітал)	-0,20	0,49	0,53	1,00											

Додаток Л.2

Кореляційна матриця для темпових показників у прикордонних воєводствах Польщі, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону

	Підкарпатське воєводство							Люблінське воєводство							Разом із польського боку кордону						
	t _p	t _m	t _v	t _i	t _r	t _d	t _q	t _p	t _m	t _v	t _i	t _r	t _d	t _q	t _p	t _m	t _v	t _i	t _r	t _d	t _q
t _p	1,00	0,08	-0,31	0,36	0,80	-0,47	0,81	1,00	0,41	0,03	-0,09	0,06	0,02	0,24	1,00	0,28	-0,12	0,20	0,47	-0,29	0,72
t _m	0,08	1,00	0,50	0,21	-0,14	-0,06	-0,30	0,41	1,00	0,60	0,50	-0,01	0,49	0,06	0,28	1,00	0,55	0,43	-0,01	0,31	0,18
t _v	-0,31	0,50	1,00	0,06	-0,41	0,15	-0,30	0,03	0,60	1,00	0,34	0,24	0,54	0,27	-0,12	0,55	1,00	0,26	0,08	0,49	-0,03
t _i	0,36	0,21	0,06	1,00	0,01	0,11	0,25	-0,09	0,50	0,34	1,00	-0,08	0,21	-0,47	0,20	0,43	0,26	1,00	-0,19	0,22	0,02
t _r	0,80	-0,14	-0,41	0,01	1,00	-0,19	0,89	0,06	-0,01	0,24	-0,08	1,00	0,04	0,69	0,47	-0,01	0,08	-0,19	1,00	0,07	0,84
t _d	-0,47	-0,06	0,15	0,11	-0,19	1,00	0,05	0,02	0,49	0,54	0,21	0,04	1,00	0,35	-0,29	0,31	0,49	0,22	0,07	1,00	0,02
t _q	0,81	0,04	-0,30	0,25	0,89	0,05	1,00	0,24	0,06	0,27	-0,47	0,69	0,35	1,00	0,72	0,18	-0,03	0,02	0,84	0,02	1,00

Дані апроксимаційних функцій до фактичних статистичних даних для
Львівської області

Моделі	Параметри	Види залежностей				
		$v = f(m)$	$r = f(v)$	$r = f(m)$	$r = f(i)$	$e = f(s)$
Модель виду 1 $y = ae^{bx}$	a	13407	191,95	180,86	131,75	54,654
	b	0,0006	$7 \cdot 10^{-6}$	0,0002	$7 \cdot 10^{-5}$	0,1498
	R^2	0,976	0,529	0,6232	0,6298	0,9908
Модель виду 2 $y = a + b \ln x$	a	43739	83,435	89,619	156,84	165,91
	b	-28042	-620,5	-404	-1168,7	-154,04
	R^2	0,8902	0,7768	0,8415	0,7184	0,9411
Модель виду 3 $y = ax^b$	a	19,141	6,0592	15,065	0,5047	22,227
	b	1,0265	0,354	0,3813	0,6829	1,0207
	R^2	0,9894	0,7506	0,8186	0,7289	0,9764
Модель виду 4 $y = a + \sum_{i=1}^n b_i x^i$	a	-3998	-23,966	9,4573	1328	434,54
	b_1	39,525	0,0123	0,2269	-0,6378	-204,96
	b_2	-0,0181	$-8 \cdot 10^{-8}$	$-5 \cdot 10^{-6}$	0,0001	43,804
	b_3	0	0	$-3 \cdot 10^{-8}$	$-9 \cdot 10^{-9}$	-3,7272
	b_4	0	0	0	0	0,1205
	R^2	0,9963	0,9931	0,9836	0,8383	0,9913

Дані апроксимаційних функцій до фактичних статистичних даних для
Волинської області

Моделі	Параметри	Види залежностей				
		$v = f(m)$	$r = f(v)$	$r = f(m)$	$r = f(i)$	$e = f(s)$
Модель виду 1 $y = ae^{bx}$	a	5382,1	13,785	13,284	14,595	382,55
	b	0,0006	$1 \cdot 10^{-5}$	0,0001	$4 \cdot 10^{-5}$	0,0078
	R^2	0,9758	0,121	0,1849	0,0346	0,9708
Модель виду 2 $y = a + b \ln x$	a	12956	3,7171	3,8388	2,3447	982,66
	b	-79349	-18,695	-11,356	-1,6931	-3521,2
	R^2	0,8753	0,2131	0,2892	0,051	0,895
Модель виду 3 $y = ax^b$	a	22,491	1,702	2,7482	4,5114	13,897
	b	0,8783	0,237	0,2432	0,61632	0,9089
	R^2	0,9816	0,2237	0,2998	0,0639	0,9617
Модель виду 4 $y = a + \sum_{i=1}^n b_i x^i$	a	3190,4	65,971	47,452	-26,625	-594,43
	b_1	3,504	-0,0179	-0,1153	0,0471	41,639
	b_2	0,005	$2 \cdot 10^{-6}$	0,0001	$-2 \cdot 10^{-5}$	-0,5317
	b_3	$-3 \cdot 10^{-6}$	0	$-5 \cdot 10^{-8}$	$2 \cdot 10^{-9}$	0,0033
	b_4	0	0	0	0	$-7 \cdot 10^{-6}$
	R^2	0,9938	0,8646	0,67781	0,2619	0,9912

Дані апроксимаційних функцій до фактичних статистичних даних для
Закарпатської області

Моделі	Параметри	Види залежностей				
		$v = f(m)$	$r = f(v)$	$r = f(m)$	$r = f(i)$	$e = f(s)$
Моделі виду 1 $y = ae^{bx}$	a	5477,8	11,58	12,057	12,61	255,88
	b	0,0005	$5 \cdot 10^{-5}$	0,0004	0,0003	0,0123
	R^2	0,9609	0,9447	0,9471	0,2638	0,9139
Моделі виду 2 $y = a + b \ln x$	a	13299	20,24	18,099	18,915	394,08
	b	-82382	-166,82	-106,67	-121,28	-1062,9
	R^2	0,9258	0,6948	0,8387	0,2745	0,8787
Моделі виду 3 $y = ax^b$	a	17,985	0,0196	0,1748	0,1134	27,416
	b	0,9053	0,7487	0,6744	0,6906	0,7297
	R^2	0,9887	0,9289	0,9091	0,2858	0,9175
Моделі виду 4 $y = a + \sum_{i=1}^n b_i x^i$	a	-1535,2	92,04	52,998	1493,5	10077
	b_1	17,591	-0,0234	-0,1056	-2,6087	-701,79
	b_2	-0,0104	$2 \cdot 10^{-6}$	$1 \cdot 10^{-4}$	0,0016	18,484
	b_3	$4 \cdot 10^{-6}$	0	$-3 \cdot 10^{-8}$	$-4 \cdot 10^{-7}$	-0,2091
	b_4	$-6 \cdot 10^{-10}$	0	0	0	0,0009
	R^2	0,9925	0,973	0,9589	0,4112	0,9739

Узагальнені дані апроксимаційних функцій до фактичних статистичних даних для всіх прикордонних областей України, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону

Моделі	Параметри	Види залежностей				
		$v = f(m)$	$r = f(v)$	$r = f(m)$	$r = f(i)$	$e = f(s)$
Модель виду 1 $y = ae^{bx}$	a	24359	213,58	205,96	199,8	89,112
	b	0,0006	$5 \cdot 10^{-6}$	0,0002	$3 \cdot 10^{-5}$	0,1667
	R^2	0,9745	0,6101	0,6903	0,6066	0,9913
Модель виду 2 $y = a + b \ln x$	a	69511	109,7	109,75	50,566	251,26
	b	-436570	-913,71	-503,01	-162,79	-183,31
	R^2	0,8955	0,8354	0,889	0,4837	0,92
Модель виду 3 $y = ax^b$	a	55,295	3,784	16,284	54,599	44,413
	b	0,9643	0,393	0,3948	0,1834	0,973
	R^2	0,9887	0,8084	0,8673	0,4797	0,9694
Модель виду 4 $y = a + \sum_{i=1}^n b_i x^i$	a	221,47	108,12	115,75	323,75	359,39
	b_1	56,101	-0,0003	0,022	-0,1134	-164,44
	b_2	-0,019	$1 \cdot 10^{-7}$	0,0002	$2 \cdot 10^{-5}$	43,832
	b_3	$7 \cdot 10^{-6}$	0	$-1 \cdot 10^{-7}$	$-1 \cdot 10^{-9}$	-4,2525
	b_4	$-8 \cdot 10^{-10}$	0	0	0	0,1629
	R^2	0,9954	0,9951	0,9819	0,8038	0,9935

Дані апроксимаційних функцій до фактичних статистичних даних для
Підкарпатського воєводства

Моделі	Пара- метри	Види залежностей					
		$v = f(i)$	$v = f(r)$	$r = f(m)$	$r = f(i)$	$e = f(s)$	$e = f(c)$
Модель виду 1 $y = ae^{bx}$	a	27559	39596	3,8343	29,011	54,845	43,252
	b	$7 \cdot 10^{-5}$	0,0006	0,0017	0,0003	0,11103	0,0424
	R^2	0,7963	0,874	0,922	0,8137	0,9818	0,9779
Модель виду 2 $y = a + b \ln x$	a	31080	13251	1665,3	810,44	157,05	178,86
	b	-229356	-23651	-12681	-6927,1	-141,01	-404,62
	R^2	0,7841	0,9113	0,862	0,6625	0,9825	0,8929
Модель виду 3 $y = ax^b$	a	200,63	12108	13	$3 \cdot 10^{-7}$	21,965	4,1522
	b	0,6114	0,2516	4,3425	2,2866	0,9481	1,1027
	R^2	0,8365	0,9056	0,909	0,8179	0,9987	0,9464
Модель виду 4 $y = a + \sum_{i=1}^n b_i x^i$	a	-190994	1234,1	-40240	-5204,7	-49,812	77,05
	b_1	115,11	447,31	67,136	3,1058	55,317	1,1952
	b_2	-0,0215	-1,3657	-0,0413	-0,0007	-7,6945	-0,297
	b_3	$2 \cdot 10^{-6}$	0,0018	$1 \cdot 10^{-5}$	$6 \cdot 10^{-8}$	0,6	0,0187
	b_4	$-5 \cdot 10^{-11}$	$-8 \cdot 10^{-7}$	$-1 \cdot 10^{-9}$	$-2 \cdot 10^{-12}$	-0,0154	-0,0002
	R^2	0,9132	0,9537	0,9737	0,9139	0,9998	0,9695

Дані апроксимаційних функцій до фактичних статистичних даних для
Люблінського воєводства

Моделі	Пара- метри	Види залежностей					
		$v = f(i)$	$v = f(r)$	$r = f(m)$	$r = f(i)$	$e = f(s)$	$e = f(c)$
Модель виду 1 $y = ae^{bx}$	a	26180	38089	23,032	66,333	54,495	47,717
	b	$9 \cdot 10^{-5}$	0,0009	0,001	0,0002	0,1234	0,0506
	R^2	0,9514	0,7746	0,8951	0,8164	0,9797	0,8167
Модель виду 2 $y = a + b \ln x$	a	32513	20130	967,09	514,71	136,67	151,11
	b	-236687	-63139	-7281,6	-4219,9	-123,53	-309,1
	R^2	0,8934	0,903	0,7542	0,6211	0,9795	0,7821
Модель виду 3 $y = ax^b$	a	191,63	5900,7	$4 \cdot 10^{-7}$	0,001	21,616	5,3836
	b	0,6288	0,3772	2,591	1,4272	0,9434	1,0782
	R^2	0,9337	0,8861	0,876	0,7724	0,9957	0,8496
Модель виду 4 $y = a + \sum_{i=1}^n b_i x^i$	a	-221682	43486	-360,24	230,27	-49,812	2131,8
	b_1	152,88	-193,01	0,1729	-0,1073	119,08	-401,56
	b_2	-0,033	1,381	0,0003	$4 \cdot 10^{-5}$	-34,095	28,29
	b_3	$3 \cdot 10^{-6}$	-0,0026	$-2 \cdot 10^{-7}$	$-6 \cdot 10^{-9}$	8,509	-0,8404
	b_4	$-1 \cdot 10^{-10}$	$-2 \cdot 10^{-6}$	$3 \cdot 10^{-11}$	$3 \cdot 10^{-13}$	0,0134	0,0091
	R^2	0,9422	0,9428	0,8655	0,7653	0,9946	0,7946

Узагальнені дані апроксимаційних функцій до фактичних статистичних даних для обох прикордонних воєводств Польщі, які входять до складу українсько-польського транскордонного регіону

Моделі	Пара- метри	Види залежностей					
		v = f (i)	v = f (r)	r = f(m)	r = f (i)	e = f(s)	e = f(c)
Модель виду 1 $y = ae^{bx}$	a	52997	76927	19,133	86,547	55,3	43,212
	b	$4 \cdot 10^{-5}$	0,0004	0,0013	0,0001	0,2349	0,0491
	R ²	0,8921	0,8772	0,9557	0,8487	0,9852	0,9356
Модель виду 2 $y = a + b \ln x$	a	64499	33246	2625,9	1336	145,16	167,51
	b	-519279	-109650	-19928	-12154	-31,873	-367,45
	R ²	0,8529	0,9522	0,8612	0,6774	0,9831	0,8582
Модель виду 3 $y = ax^b$	a	234,12	13599	$9 \cdot 10^{-10}$	$9 \cdot 10^{-6}$	42,079	4,3308
	b	0,6287	0,3135	3,4616	1,8626	0,9429	1,1178
	R ²	0,8992	0,9397	0,9386	0,8257	0,998	0,9194
Модель виду 4 $y = a + \sum_{i=1}^n b_i x^i$	a	-838604	-46943	-41814	-26721	-150,6	-1096,7
	b ₁	251,32	670,58	67,684	7,7076	220,78	224,48
	b ₂	-0,0253	-1,0831	-0,0402	-0,0008	-74,498	-15,423
	b ₃	$1 \cdot 10^{-6}$	0,0008	$1 \cdot 10^{-5}$	$4 \cdot 10^{-8}$	12,402	0,4564
	b ₄	$-2 \cdot 10^{-11}$	$-2 \cdot 10^{-7}$	$-1 \cdot 10^{-9}$	$-6 \cdot 10^{-13}$	-0,7254	-0,0048
	R ²	0,9648	0,9723	0,9723	0,9392	0,9994	0,9418

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Публікації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації

1. Бабій Г. (2012) Розвиток консалтингу в контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний вплив та пріоритети регуляторної політики (В. Борщевський & Г. Бабій). *Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*, 30, 393-399. Особистий внесок автора: досліджено вплив консалтингу на ефективність функціонування соціального механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних з ЄС регіонах України.

2. Бабій Г. (2012) Консалтингові технології навчання економістів у контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний аспект. (В. Борщевський, І. Коваль & Г. Бабій). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2 (94), 440-449. Особистий внесок автора: досліджено взаємозв'язок між ефективністю консалтингових технологій навчання економістів та якістю людського капіталу з погляду нарощування інноваційного потенціалу розвитку вітчизняної економіки в умовах європейської інтеграції.

3. Бабій Г. (2014) Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні як чинник суспільно-психологічних змін на прикордонних територіях. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 4 (108), 246-255.

4. Babiy G. (2015) Development of the border areas in the context of activation investment-innovation practices in Ukrainian-Polish transborder region. *Регіональна економіка*, 1 (75), 130-135.*

5. Бабій Г. (2015) Вплив сільських територій на економіку українсько-польського транскордонного регіону: суспільно-психологічний та інвести-

---

* Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз

ційно-інноваційний аспекти (В. Борщевський & Г. Бабій). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 1 (111), 16-20. Особистий внесок автора: досліджено особливості деструктивного впливу опортуністичної поведінки мешканців сільських територій західних областей України на формування інвестиційного клімату в українсько-польському транскордонному регіоні.

6. Бабій Г. (2016) Інвестиційно-інноваційні процеси у розвитку транспортної інфраструктури прикордонних з ЄС регіонів України в системі пріоритетів європейської інтеграції держави (В. Борщевський & Г. Бабій). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 6 (122), 92-95. Особистий внесок автора: проаналізовано основні чинники соціально-економічного впливу на мотивацію іноземних інвесторів вкладати кошти в реалізацію інноваційних проєктів, спрямованих на модернізацію транспортної інфраструктури прикордонних з ЄС областей України.

7. Бабій Г. (2017) Особливості впливу суспільно-психологічного середовища на інвестиційно-інноваційний потенціал розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Регіональна економіка*, 4 (86), 102-109.*

8. Бабій Г. (2017) Розвиток прикордонних сільських територій як чинник активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону (В. Борщевський & Г. Бабій). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 5 (127), 84-88.* Особистий внесок автора: виявлено взаємозв'язок між активізацією інвестиційно-інноваційних процесів та пріоритетними напрямками розвитку сільських територій в українсько-польському транскордонному регіоні.

9. Бабій Г. (2017) Інституційно-правові засади активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України на сучасному етапі європейської інтеграції. *Інноваційна економіка*, 11-12 (72), 23-26.

10. Бабій Г. (2017) Соціальний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. *Економічний простір*, 124, 19-31.*

11. Бабій Г. (2017) Моделювання інноваційних процесів у західних областях України (Т. Пасічник, В. Смолінський & Г. Бабій). *Аграрна економіка*. 10/3-4, 5-15. Особистий внесок автора: систематизовано цифровий матеріал, який відображає тенденції поширення інноваційних процесів у прикордонних областях Західної України.

12. Бабій Г. (2018) Опортуністична поведінка та її вплив на інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні: механізми, тенденції, засоби подолання деструкцій (В. Борщевський & Г. Бабій). *Економіка та суспільство* (електронне наукове фахове видання), 14. Взято з <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal-14>. Особистий внесок автора: досліджено характерні форми та вияви опортуністичної поведінки мешканців прикордонних областей із Польщею областей України на різних етапах розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

13. Бабій Г. (2012) Соціально-психологічні аспекти державного управління ринком консалтингових послуг у контексті євроінтеграції. *Модернізація системи державного управління: теорія та практика*: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (Ч. 2). Львів-Брюховичі: Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 6-11.

14. Бабій Г. (2015) Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС. *Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород-Мукачево: Ужгородський торгово-економічний інститут Київського націона-

льного торгово-економічного університету – Мукачівський державний університет, 197-199.

15. Бабій Г. (2017) Активізація інвестиційно-інноваційних процесів як чинник стратегічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Стратегічний розвиток організації, міста та регіонів*: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород: Ужгородський національний університет, 114-116.

16. Бабій Г. (2017) Пріоритетні напрями активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи*: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 134-135.

17. Бабій Г. (2017) Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні: безпековий контекст (В. Борщевський & Г. Бабій). *Безпекові виклики у геополітиці XXI століття*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 110-112. Особистий внесок автора: описано суть та механізми розгортання інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України в умовах сучасних безпекових викликів.

Публікації, які додатково відображають результати дисертації

18. Бабій Г. (2011) Транскордонне співробітництво в контексті оптимізації системи державного управління та поглиблення європейської інтеграції України (В. Борщевський & Г. Бабій). *Пріоритети підвищення ефективності транскордонного співробітництва та зміцнення конкурентоспроможності підприємництва західних регіонів України*: Збірник матеріалів (за ред. Т.Г. Васильціва), 168, 67-72. Особистий внесок автора: обґрунтовано пріоритетні напрями удосконалення організаційно-економічного механізму

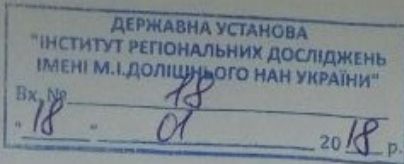
розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС в умовах поглиблення європейської інтеграції.

19. Бабій Г. (2012) Консалтинг в контексті європейської інтеграції України: суспільно-психологічний, підприємницький та безпековий контексти (Т. Васильців & Г. Бабій). *Зовнішньоекономічний кур'єр*, 1, 6-7. Особистий внесок автора: окреслено пріоритетні напрями використання консалтингу з метою поліпшення інвестиційного клімату прикордонного регіону та поширення в його межах інвестиційно-інноваційних процесів.

20. Бабій Г. (2017) Інвестиційно-інноваційна діяльність в українсько-польському транскордонному регіоні: євроінтеграційний контекст (В. Борщевський, В. Волошин & Г. Бабій). *Стратегічна панорама*, 2, 38-45. Особистий внесок автора: виявлено деструктивний вплив недостатньої інституціоналізації малого прикордонного руху в українсько-польському транскордонному регіоні на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у його межах.

21. Бабій Г. (2018) Якість інституційного середовища як важливий чинник формування тіньового сектору в економіці прикордонних регіонів (В. Борщевський, К. Куцаб-Бонк & Г. Бабій). *Розвиток транскордонного співробітництва: тіньовий сектор в економіці прикордонних територій*. Науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 34-46. Особистий внесок: досліджено особливості формування та поширення в прикордонних регіонах України окремих форм опортуністичної поведінки та доведено їх негативний вплив на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів у транскордонному регіоні.

УКРАЇНА
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
ЄДРПОУ 38557560, 79008, м. Львів, вул. В. Винниченка, 18 тел. 261-21-55, факс 235-60-80
E-mail: gue@loda.gov.ua

15.01.2018 № 1-11-109 На № _____ від _____

Борщевський В.В. має право дисертаті. Філіппів 18.07.2018

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»

ДОВІДКА

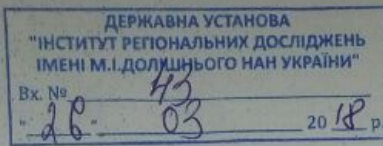
Департамент економічної політики обласної державної адміністрації інформує про використання у своїй діяльності результатів наукового дослідження Г. Бабія щодо пріоритетів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах Львівської області, зокрема щодо поглиблення економічної співпраці з Підкарпатським та Люблінським воєводствами Польщі.

Так, пропозиції щодо використання принципів розумного зростання та створення належних умов для розвитку в регіоні відновлюваної енергетики та енергоефективної економіки використовувалися в процесі розробки програмних документів та проведення ділових зустрічей з колегами із сусідніх воєводств Польщі, а також на міжнародних економічних форумах.

Директор департаменту

Р.С. Філіппів

УКРАЇНА

**ЯВОРІВСЬКА РАЙОННА РАДА
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

81000, м. Яворів, вул. Івана Франка, 8, тел. 2-13-43, 2-23-01, 2-11-88

e-mail: yrr@yavoriv-rajrada.org.ua www.yavoriv-rajrada.org.ua

2003.2018 № 197 ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долішнього НАН України»

Сторожинський І.З.
Борисевич В.В.
До звіту і матеріалів
дисертації
Уривки
26.03.2018

Інформуємо про те, що практичні рекомендації та пропозиції розроблені Григорієм Бабієм, за результатами проведеного ним наукового дослідження з питань активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних з Польщею регіонах України, були використані Яворівською районною радою та її структурними підрозділами у процесі співпраці з органами місцевого самоврядування (гмінами) Любачівського та Ярославського повіту Підкарпатського воєводства Республіки Польща. Зокрема, економічно та соціально обґрунтовані пропозиції сприяли реалізації спільних інвестиційно-інноваційних проектів: «Відновлювальні джерела енергії - рецепт покращення якості навколишнього середовища на території Любачівського повіту та Яворівського району» та «Розвиток підприємництва шляхом покращення доступу до інвестиційних ділянок у місті Любачів та гміні Любачів, а також відновлення деградованих земель Яворівського району та м. Новий Розділ».

Інноваційні ідеї, викладені в роботі, націлені на реалізацію рамкових угод в межах європейського співробітництва в прикордонних регіонах, підвищення доступності цих територій для потенційних інвесторів через інноваційні концептуальні підходи та стартапи, що сприяли проектуванню побудови індустріального парку у Яворівському районі.

Голова районної ради

Володимир Сичак

ЛЬВІВСЬКА ТОРГОВО - ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА
THE LVIV CHAMBER OF COMMERCE AND
INDUSTRY

Стрийський парк, 14, м. Львів, 79011, УКРАЇНА, тел./факс: (0322) 764611,
 767972,
 14 Stryiskyi Park, LVIV, 79011, UKRAINE, ph./fax: +380 322 764611, 767972,
 e-mail: lcci@cci.lviv.ua, org@cci.lviv.ua, WEB: www.lcci.com.ua

29.12.2017 № 19-16-4/1407

*Борзевський В.В.
 До Директора
 Інституту
 4.01.2018*

ДУ «Інститут регіональних досліджень
 імені М.І. Долишнього НАН України»

ДОВІДКА

*про впровадження результатів наукового дослідження
 Бабія Григорія Ярославовича з питань активізації інвестиційно-
 інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні*

Ознайомлення з пропозиціями і рекомендаціями Г. Бабія щодо пріоритетних напрямів та засобів активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні дозволяє стверджувати, що результати проведеного дослідження мають вагомий практичний значимість для суб'єктів господарської діяльності Львівської області в умовах здійснення ними зовнішньоекономічної діяльності, включаючи налагодження інноваційних форм інвестиційного співробітництва з польськими партнерами.

Результати представленого дослідження враховані фахівцями Львівської торгово-промислової палати у процесі роботи з господарюючими суб'єктами регіону з метою нарощування їх інноваційного потенціалу на основі активізації інвестиційного співробітництва з польськими підприємцями в сучасних соціально-економічних умовах.

Віце-президент

Баран Р.В.

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
 "ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
 ІМЕНІ М.І. ДОЛИШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"

Вх. № 04 - 07 / 2018 р.

АГЕНЦІЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT AGENCY

Львівська обл., м. Яворів, вул. П.Тичини, 1
Тел./факс: (03259) 230 53
E-mail: info@amer.org.ua

№78 від 14.12.2017

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"

Вх. № 305
"06" "12" 2017 р.

Григорієвський В.В.
Голова
26.12.2017
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»

Інформуємо про те, що практичні рекомендації, розроблені Григорієм Бабієм за результатами проведеного ним наукового дослідження з питань активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України були використані Агенцією місцевого економічного розвитку Яворівщини у процесі співпраці з органами місцевого самоврядування Яворівського району Львівської області та Любачівського повіту Підкарпатського воєводства Польщі.

Зокрема, пропозиції щодо пріоритетних напрямів подолання інституційних дисфункцій, які ускладнюють модернізацію прикордонної та інформаційної інфраструктури прикордонних із Польщею регіонів України знайшли застосування у процесі реалізації міжнародного проекту «Розвиток підприємництва шляхом покращання доступу до інвестиційних ділянок у м. Любачів та гміні Любачів, а також відновлення деградованих земель Яворівського району та м. Новий Розділ» (№ ІРВU.01.01.00-18-486/11-00). Проект був націлений на створення сприятливих умов для розвитку підприємництва в прикордонних районах, підвищення доступності цих територій для потенційних інвесторів. В його рамках підготовлені концепція, бізнес-план та план забудови 2-х індустріальних парків в Яворівському районі та у м. Новий Розділ, здійснено ряд досліджень щодо впливів даних парків на економічне та соціальне середовище.

З повагою,
Голова Агенції місцевого
економічного розвитку Яворівщини

О.Микита

